André Cognat

ANTECUME

VOL. 1

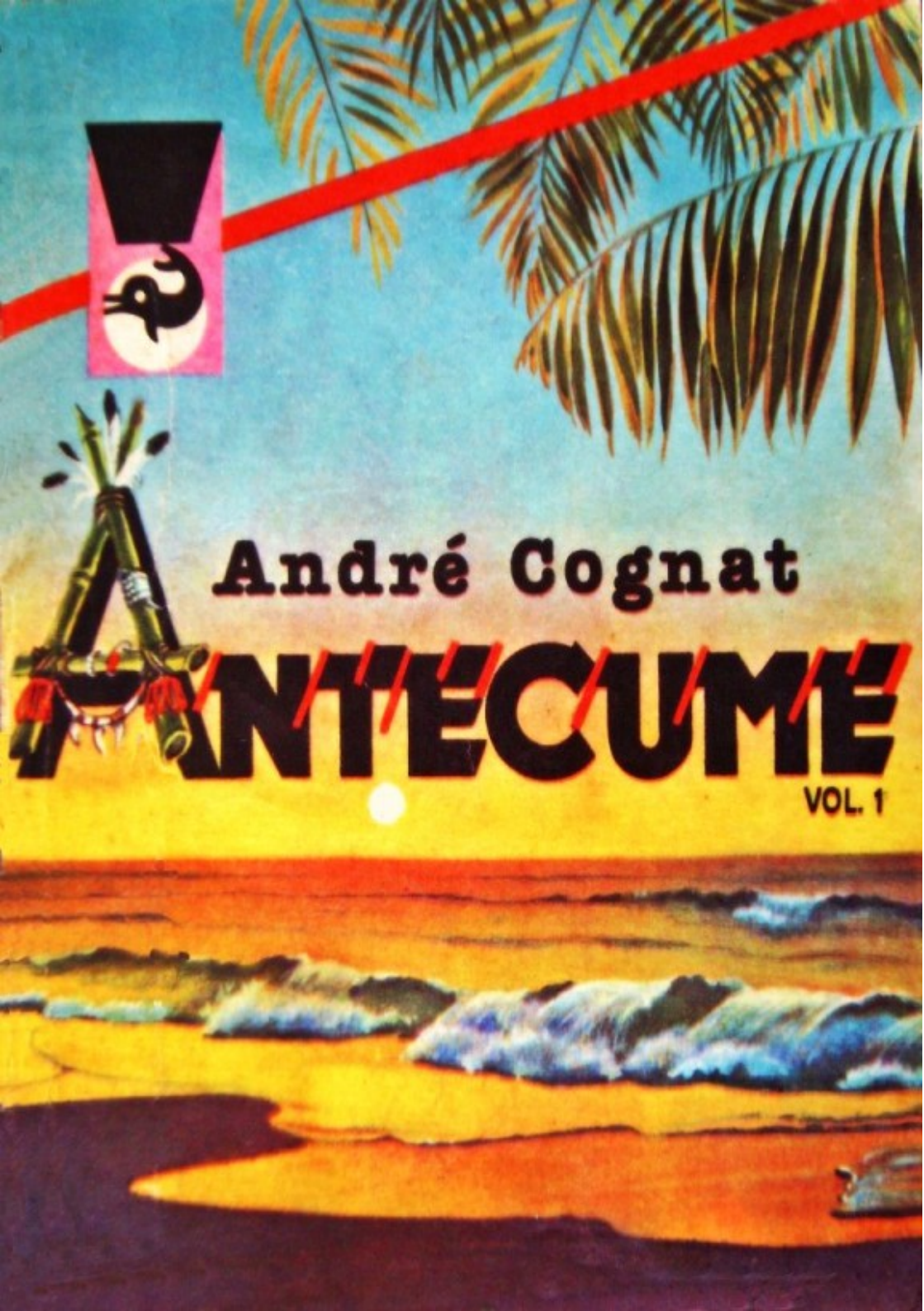

ANDRÉ COGNAT

ANTECUME

În româneşte de
RADU PONTBRIANT

Volumul I

EDITURA MERIDIANE
BUCUREŞTI, 1981

Coperta de
GEORGETA PUSZTAI

André Cognat
ANTECUME
Ou
UNE AUTRE VIE
Récit recueilli par Claude Massot
© *Opera Mundi, Paris 1977*

Aceste câteva amintiri ţi le dedic ţie, Alasawani. Datorită graţiei, frumuseţii şi minunatei tale bune dispoziţii, ai ştiut să mă convingi a face ultimul salt în această lume wayana, pe care o iubesc cu pasiune, ajutându-mă apoi să trec de clipele grele, mereu cu veselia şi ironia ta inegalabile.

Saint-Laurent pe Maroni
Cayenne
GUIANA
Maroni
Litani
Sinnamary
Comte
Approuague
Regina
SURINAM
Saint-Georges
Oiapoc
Aicike
Etache
Arcopake
Pleike
Twenke
Kutoka(vechiul sat Palanaewa)
Antecume Pata
Pidima
Nanuk(vechiul sat Malavate)
Maripasoula
Barcarel
Degrad Roche
Eduard
Iwempi
Oiapoc
Camopi
Massikili
BRAZILIA
Tampoc
Mana
Marouini
MUNTII TUMUC-HUMAC
3 sate de indieni wayapi
Vechiul sat Moloko
Jari
Mapuera
Araguari
Amazon

CUPRINS

SAINT-GEORGES PE OYAPOCK: MAI 1966
TEAMA DE JAGUAR
CALEA IADULUI
PENTRU CÂTEVA ILUSTRATE
BABUNII
CÂRLIGUL, COLŢII DE ŞARPE ŞI PETROLUL
UN DEPOZIT DE GUNOAIE PENTRU „MARELE BĂRBAT”
AMENINŢĂRILE LUI TAYAU
PENTRU A NU MAI FI SOCOTIT „MUMU”
ACEŞTI COPII SĂLBATICI
ANTECUME PATA DE MÂINE
CEI DE PE ITANY ŞI CEI DE PE JARI
BASME ŞI LEGENDE
OAMENII „VÂNAT”
FRUMOASA KULIWALILU
OAMENII „FRUNZE”
CU DRAPELUL ÎN FRUNTE
FARSE ELECTORALE LA MARIPASSOULA
ÎL CHEAMĂ JEAN-FRANÇOIS
SFÂNTUL DUH ASUPRA LUI ANTECUME PATA
ESCAPADA

SAINT-GEORGES PE OYAPOCK: MAI 1966

— Nu ştiţi unde aş putea găsi o luntre?

Negustorul chinez căruia îi adresez întrebarea picoteşte în penumbra prăvăliei sale, tronând în mijlocul unei harababuri de neînchipuit. Îi sunt necesare câteva clipe pentru a se trezi la realitate.

— La ce-ţi trebuie?

— Să urc până la Camopi.

— Câţi sunteţi?

— Voi naviga singur.

Vestea a făcut repede ocolul târguşorului. Închistată în plictisul anotimpului ploios, mărunta comunitate găseşte astfel un prilej binevenit să-şi alunge amorţeala. Fiecare are ceva de zis. Toţi mă încredinţează că intenţia mea e adevărată nebunie, că trebuie neapărat să mă las păgubaş.

— E curată sinucidere, mai ales acum, în perioada când apele sunt crescute, nu vei putea ajunge pentru nimic în lume! Eşti nebun de legat!…

Bunelor sfaturi le urmează batjocura, dar mie nu mi-e mintea decât la plecare, să plec cât mai repede posibil, să fiu din nou singur pe fluviu, în liniştea pădurii. Am căpătat suficientă experienţă în decursul celor doi ani petrecuţi pe teritoriul indian, din 1961 până în 1963, pentru a putea realiza, fără riscuri prea mari, această croazieră pe Oyapock în sus până la Camopi. Şi apoi, materialul adus de mine este mult prea preţios pentru a-mi asuma şi alte

riscuri decât cele pe care, oricum, nu le voi putea ocoli pentru a-mi duce la bun sfârşit proiectul. Nu mi-e nicidecum gândul la fapte eroice.

În cele din urmă, după multă alergătură, găsesc o pirogă la un negru saramaca, nu departe de sat. E solidă, cioplită dintr-un trunchi de arbore, ca toate pirogile indienilor şi negrilor din Guiana, dar puţin cam grea şi nu prea lesne de mânuit de unul singur. Oricum, nu am de ales.

Saint-Georges nu s-a trezit încă atunci când părăsesc debarcaderul, în zorile zilei următoare. În felul acesta sunt scutit de priviri ironice şi de ultimele sfaturi binevoitoare.

Curând mă simt cuprins de o fericire vie, ca întotdeauna când mă aflu singur pe fluviu, timp de mai multe zile. Prin vine îmi clocoteşte un sânge nou.

Navighez de câteva ceasuri, fără efort, în timp ce gândurile îşi urmează liniştit cursul. În această primă parte a călătoriei fluviul este lat, lipsit de obstacole. Zgomotul regulat al pagaiei punctează ritmic înaintarea luntrei. Doar în asemenea clipe pot cu adevărat să-mi judec situaţia încercând a vedea limpede înlănţuirea de întâmplări care au produs în viaţa mea o cotitură neaşteptată…

Totul a început în 1961, printr-un naufragiu în repeziturile de pe Maroni, la graniţa dintre Surinam şi Guiana franceză. Lipsit în mod brutal de tot ceea ce mă lega de lumea pe care tocmai o părăsisem, am fost adăpostit de locuitorii unui mic sat de indieni wayana, a căror căpetenie, Malavate, avea să joace un rol hotărâtor în viaţa mea. Primirea aproape amicală de care am avut parte nu era – aceasta am înţeles-o abia mai târziu – primirea tradiţională rezervată omului alb. Poate pentru că pierdusem atributele cele mai vizibile ale acestuia: îmbrăcăminte, puşcă, provizii, bani, trusă farmaceutică, aparat fotografic. Poate, mai curând însă, pentru că indienii s-au simţit oarecum responsabili de acest naufragiu datorat manevrei greşite a unui tânăr wayana, Amai-Poti, în clipa în care ne angajasem într-un şenal dificil.

Lunga drumeţie pe care o pregătisem minuţios, timp de luni întregi, căreia îi închinasem toate gândurile, toate clipele libere, toate economiile şi care urma să mă ducă de pe Maroni până pe Amazon, străbătând cursurile Ouaquiului, Oyapockului, Laziului şi Parouului de est, se încheiase lamentabil aproape chiar de la plecare. Căţărându-mă sleit de putere pe o stâncă, după ce fusesem purtat şi rostogolit de curent, începusem să plâng ca un copil, dându-mi seama de întreaga nenorocire... În viaţa mea s-a produs atunci o întorsătură, dar pe vremea aceea nu ştiam încă acest lucru.

Când îmi reamintesc de această primă perioadă, de primii doi ani petrecuţi în mijlocul indienilor wayana, sentimentul dominant pe care îl mai am şi astăzi este de intensă, de sălbatică fericire. Înaintea mea se deschisese pe neaşteptate o viaţă nouă, în care m-am aruncat cu trup şi suflet, cu întreg entuziasmul şi naivitatea celor douăzeci de ani ai mei.

Foarte curând, totul m-a încântat la acest mic popor al pădurii: bucuria de a trăi, purtarea prietenoasă, frumuseţea liniştită a bărbaţilor şi femeilor, graţia, oarecum fragilă, a copiilor. Nu mă săturam să le ascult râsul. Orice, în viaţa de toate zilele, era pretext de râs. Eu însumi aveam să fiu, nu o data, ţinta glumelor, într-atât de pline de voie bună, încât nu mă puteau supăra. Căutam cu pasiune să-i înţeleg, să trăiesc la fel ca ei. Mâncam aceeaşi mâncare. Descopeream gustul unui vânat ce-mi era necunoscut, al cărnii de tatuu, de iguană, al peştelui koumarou, al caimanului, al maimuţei altele. E adevărat că uneori se întâmpla să fiu nevoit să-mi înving dezgustul de om „civilizat”, de pildă atunci când ronţăiam marile larve vii de coleoptere ce-mi erau servite cu atâta mucalită bunăvoinţă încât îmi era cu neputinţă să le refuz. De băut, mi se ofereau tigve pline cu cachiri, o băutură uşor fermentară, după care indienii wayana se dau în vânt. Nu-mi displăcea gustul puţin acrişor, dar asistasem la prepararea ei şi, fără voie, revedeam fermentul din turtă de manioc, mestecat cu grijă de femeile din sat şi scuipat apoi într-o tigvă, pentru a fi adăugat tuberculilor de

manioc, în prealabil răzuiţi şi copţi în mari ulcioare de lut. Cu toate acestea, mi-am depăşit cu uşurinţă sila astfel încât, după câteva luni, înghiţeam conţinutul uriaşelor tigve cu cachiri, cu aceeaşi plăcere ca a oricărui indian wayana şi luam parte la ospeţele lor cu larve.

De asemenea mă obişnuisem, treptat, cu lumea pădurii. Desculţ, în urma lui Malavate ori a câtorva tineri din sat, porneam în căutarea vânatului, în nesfârşite pribegii istovitoare. Cuprinşi de patima vânătorii, indienii nu acordau atenţie dificultăţii pe care o aveam să-i urmez şi nu o dată am rămas mult în urma lor, trezindu-mă singur, rătăcit, stăpânindu-mi cu greu spaima crescândă. Dar nimic nu mă putea descuraja. Învăţam să iubesc ţinutul cu toate fibrele trupului şi eram gata să plătesc preţul cuvenit.

Bănuiesc că încăpăţânarea mea a fost cea care m-a făcut să câştig în cele din urmă simpatia indienilor wayana, chiar dacă neîndemânarea mea mai stârnea adesea râsul şi zeflemelele. Mai ales unul dintre ei, Malavate, îmi urmărise strădaniile de a trăi în felul lor. După câteva luni a venit să-mi vorbească. Ceea ce mi-a spus atunci avea să aibă o influenţă hotărâtoare asupra vieţii mele.

I-am ascultat cuvintele aşa cum dorea să le înţeleg: în adevăratul lor înţeles.

— André, mi-a zis, e multă vreme de când trăieşti în satul meu, împreună cu familia mea. Pentru mine, tu nu mai eşti cu adevărat un om alb, ai devenit oarecum un wayana. Începând de astăzi femeia mea şi cu mine te vom considera fiul nostru adoptiv.

Şi pentru a consacra această înfiere pe care nu o nădăjduisem, mi-a dat un nume indian: Antecume.

Un freamăt depărtat se strecoară pe nesimţite prin firul gândurilor, precum o nedesluşită ameninţare care, treptat, mă trezeşte la realitate. Este către amiază, mă apropii de cascada Maripa. Mugetul căderii se aude acum limpede; mă aşteaptă primele greutăţi.

Perspectiva, care mi se înfăţişează la ieşirea dintr-o largă cotitură a fluviului, îmi tăie răsuflarea. Nenumărate cascade

barează întreaga lăţime a cursului apei, întinzându-se pe câteva sute de metri. Bulboanele de adânc ale contracurentului se pierd mult în aval de cădere. Am aflat că pe malul francez se găseşte o cale ferată îngustă ce permite transportarea materialului pe un vagonet până în amonte de praguri. După ce am zărit şinele, trag luntrea la mal şi pornesc în recunoaştere urmărind calea ferată care se află într-o stare de părăginire ce mă neliniştеşte. De câteva ori trebuie să trec peste podeţe de lemn, pe jumătate putrezite din pricina umidităţii. Fără îndoială că stâlpii şi grinzile soclurilor nu au fost înlocuite niciodată, lipsesc multe scânduri, iar cele ce au mai rămas par că sunt gata să cedeze sub greutatea mea. Pe alocuri sunt nevoit să păşesc în echilibru peste grinzi ori chiar pe şine, încercând să uit de râul care se întrezăreşte, ici şi colo, prin golurile lăsate de scândurile lipsă. E o adevărată minune că întreaga schelărie se mai ţine în picioare.

După ce am străbătut vreo trei kilometri, aproape regretând că nu am încercat să trec direct prin cascadă, zăresc înaintea unei mici barăci din scânduri un metis împreună cu femeia sa. Este paznicul. Ne salutăm şi îl rog să mă sfătuiască cum e mai bine să trec de praguri.

— Eşti singur?

— Da.

— În cazul ăsta cel mai nimerit ar fi să te ajute un saramaca de pe aici. Îţi va arăta trecerile cele mai potrivite. Până atunci îţi voi da o mână de ajutor să-ţi încarci materialul pe vagonet.

Îi mărturisesc temerile mele de a transporta o sarcină destul de grea pe aceste podeţe, ce par că se mai ţin doar în virtutea obişnuinţei.

— Nici o teamă, doar n-ai să fii ultimul care să le treacă! De ani de zile rezistă aşa cum sunt şi desigur că vor mai ţine şi de data asta.

Izbucneşte într-un hohot de râs, în timp ce se îndreaptă către calea ferată.

Ne întoarcem după ce am încărcat materialul. Vagonetul scârţâie dureros. Trecând peste faimoasele podeţe simt de

câteva ori cum schelăria trosneşte sub greutate. Nu se poate, nu va rezista, fără îndoială că se va prăbuşi, târându-mă în abis împreună cu tot materialul, mă gândesc cu oarecare teamă. Lângă mine paznicul surâde. Doar a străbătut traseul acesta de sute de ori, căci asta îi e meseria. A îmbătrânit odată cu podurile şi abia dacă şi-a dat seama de lenta lor degradare.

Tocmai am terminat de descărcat materialul într-o mică pivniţă, destinată celor în trecere, când văd sosind un negru saramaca, de statură atletică. În timpul cât lipsisem, soţia paznicului se dusese să-l caute. În schimbul unei bancnote de zece franci, se învoieşte să-mi dea o mâna de ajutor.

Negrii saramaca, la fel cu cei din neamul boni şi bosch, s-au refugiat în secolul al XVIII-lea din Guiana olandeză în pădurile virgine de pe malurile Oyapockului şi Maroniului, fugind de robie. În mediul de aici, deşi nu este cel cu care au fost obişnuiţi, ei au izbutit să-şi refacă viaţa tribală. Chiar dacă nu le place jungla, care rămâne domeniul misterios şi puţin neliniştitor al indienilor, pe fluviu sunt, în schimb, la ei acasă. Traficul de mărfuri şi aprovizionarea dintre litoralul Guianei şi interior se fac aproape numai prin intermediul lor.

Mă conduce fără şovăială către cele mai bune treceri Acestea nu pot fi totdeauna recunoscute lesne. Luntrea înaintează, depăşindu-le una după cealaltă, în vacarmul asurzitor al căderii de apă, în mijlocul vârtejurilor violente. De câteva ori suntem atraşi într-o derivă primejdioasă, luând apă peste bord. De câteva ori, de asemenea, suntem nevoiţi să ne cufundăm până la piept în torent pentru a trage ambarcaţiunea. Negrul saramaca desfăşoară o energie uluitoare. Trage, împinge, trece dintr-o parte în cealaltă, trăgând neîncetat barca, făcând-o să înainteze cu fiecare sforţare a sa.

Pragurile odată străbătute acostăm la o uriaşă platformă stâncoasă şi, pentru o clipă, mă las copleşit de frumuseţea locului. Este încă devreme şi, cum nu am de ce să mă

grăbesc, mă hotărăsc să petrec noaptea aici, într-o colibă wayana ce serveşte drept refugiu celor în trecere. Întorcându-mă la paznic, îl găsesc aşezat în faţa barăcii.

— Pofteşte să mănânci cu noi, nu se întâmplă prea des să treacă cineva pe aici.

În cinstea mea a sacrificat o găină şi cinăm la lumina tremurătoare a unei lămpi cu petrol. Afară, o ploaie torenţială răpăie pe acoperişul de tablă ondulată. Mă simt cuprins de o plăcută tihnă alături de această pereche simpatică. Ştiu că în zilele ce vor urma voi suferi destul de des din pricina singurătăţii.

În timpul celor câtorva călătorii pe care le-am făcut până acum navigând solitar, la apropierea înserării mă cuprindea întotdeauna neliniştea. Cât timp mă aflam pe fluviu în luntrea mea, luptând împotriva curenţilor şi repezişurilor, în bătaia soarelui ori sub ploaie, eram fericit. Nu cunoşteam nici neliniştea, nici frica şi nici sentimentul singurătăţii. Dar bezna şi prezenţa înăbuşitoare a pădurii din jur mă făceau adesea să mă simt singur şi vulnerabil…

Dimineaţa mă găseşte din nou pe fluviu. De pe suprafaţa apelor se înalţă o pâclă umedă. Un ultim schimb de semne de rămas bun cu paznicul şi soţia sa, înainte ca siluetele lor să dispară complet în ceaţa zorilor.

S-a pornit să cearnă o ploaie măruntă, ce pare că va dura ore în şir… O întrebare îmi revine mereu în gând: „voi izbuti oare să-mi duc la bun sfârşit proiectul?”. Planul acesta este atât de vechi, încât mi-a trebuit o mare doză de încăpăţânare pentru a-l face posibil. S-a înfiripat în 1963. După câteva luni de viaţă petrecute în sânul familiei adoptive, simţind nevoia de a-mi pune la încercare ataşamentul faţă de neamul wayana şi noua formă de existenţă, plecasem într-o lungă călătorie, ce urma să mă ducă din satul lui Malavate până la Belem. Pe parcursul acestei nesfârşite pribegii am făcut dureroasa descoperire a vulnerabilităţii indienilor, precum şi a consecinţelor ei dramatice care le ameninţă viitorul. Niciodată nu voi putea uita acel soi de toropeală ucigătoare ce se abătuse asupra

indienilor emerillon. Revăd şi astăzi primul sat în care mă oprisem şi atmosfera dezolantă de însingurare ce domnea printre locuitorii săi. Ca un adevărat schelet ambulant, buimac, ros de boală şi desperare, astfel mă întâmpinase Tukusi, căpetenia satului. Ceva mai departe, tolănit într-un hamac, un bărbat cu privirea ceţoasă încerca, cu o neîndemânare greu de privit, să muşte din portocala pe jumătate cojită pe care o ţinea în mână. După ce căutase să o ducă la gură, nimerind în dreptul frunţii, apoi la ochi şi la nas, muşcase din fruct, zeama curgându-i pe tot trupul. Am întrebat de ce boală suferă bietul om. Răspunsul a venit brutal, indiferent:

— Tocmai s-a îmbătat cu tafia pe care un metis din Degard Roche i-a dat-o în schimbul nevestei sale.

Altă dată, am fost surprins de una din acele ploi torenţiale care, într-o clipă, se abat din senin asupra fluviului; singur, pe jumătate orbit de trâmbele de apă ce cădeau fără încetare, nu am izbutit să acostez decât târziu, în bezna nopţii, la satul unde aveam de gând să rămân până a doua zi. De la debarcader am strigat de câteva ori, pentru a-mi semnala prezenţa. Umbre nedesluşite s-au apropiat de barcă. Prin întunericul care ne învăluie am sesizat îndată un soi de agitaţie stranie.

Cunoscând extrema rezervă a primirii tradiţionale pe teritoriul indian, lucrul acesta mi-a trezit imediat bănuielile. Ce se întâmpla aici?

Un bărbat se îndreptă spre mine şi îmi aruncă de la obraz, îngăimând brutal:

— Ce cauţi aici?

Scuipase cuvintele într-un soi de dialect creol. Urmă o tăcere impresionantă, după care câţiva tineri au intervenit sfătuindu-mă să nu dau atenţie celor întâmplate.

— Haide, urmează-ne, în seara asta sunt cu toţii beţi turtă.

Am asistat de multe ori la scene asemănătoare, în satele indienilor emerillon…

Aurul, batatele şi lemnul de trandafir atrăseseră în bazinul Tampocului o întreagă populaţie de creoli şi antilezi, printre care şi unii lipsiţi de orice scrupul. Câţiva şi-au dat seama foarte curând cum îi pot folosi pe aceşti indieni încrezători. După ce i-au abrutizat, în mod sistematic şi consecvent, cu tafia, le-au exploatat nepăsarea naturală acordându-le tot felul de credite, iar când au ajuns datori vânduţi, i-au putut exploata în voie. După un secol de contact cu „civilizaţia”, indienii emerillon decăzuseră, apucând pe drumul fără întoarcere al alcoolismului, prostituţiei şi desperării. Iată cum a fost distrusă o rasă de oameni cândva independenţi şi mândri!

Starea lor actuală indică limpede ce se va întâmpla şi cu celelalte triburi din interiorul ţinutului, dacă s-ar admite ca lucrurile să continue în felul acesta. Pentru mine, care, datorită noii mele familii wayana, mă şi consideram ca făcând parte din întreaga comunitate indiană, descoperirea acestor aspecte mi-a deschis o rană greu de vindecat.

În decursul lungilor pribegii cu piroga pe fluviile Guianei şi Braziliei, singur ori întovărăşit de diferiţi indieni, am avut destul timp să meditez la toate acestea. Prin orice mijloace trebuia dezvăluit ceea ce se petrecea, denunţând felul în care civilizaţia occidentală, de care nu mai aparţineam decât pe jumătate, era pe cale de a nimici ultimele triburi indiene. După doi ani petrecuţi în mijlocul lor, ştiam că realitatea despre oamenii pădurii era cu totul alta decât imaginea tradiţională care făcea din ei când „blânzi sălbatici”, posedând toate virtuţile, când fiinţe setoase de sânge, aparţinând unei trepte umane inferioare, misterioasă şi ameninţătoare. Nu îl auzisem oare, la Cayenne, pe căpitanul pompierilor declarând cuiva care se interesa despre ţinut:

— Indienii? Ăştia nu sunt oameni, ci animale inferioare!

Asemenea prejudecăţi motivaseră monstruoase vânători în adâncurile pădurilor braziliene, iar cuvintele nu fuseseră rostite de vreun ţăran analfabet oarecare...! În numele aceloraşi prejudecăţi, unii misionari nu au şovăit să

folosească intimidarea şi şantajul pentru a-i determina pe indieni să-şi renege obiceiurile şi credinţele.

Aveam de gând să fac cunoscut acest popor. Cea mai potrivită cale mi se părea filmul, dar pentru a-i asigura o largă difuzare era necesar să-l realizez ca un adevărat profesionist. Ceea ce necesita un material costisitor.

Întors în Franţa – după ce petrecusem câteva luni la Belem pentru a-mi putea plăti biletul de drum – fusesem nevoit să trag din greu, acceptând tot felul de munci, pentru a putea achiziţiona un aparat de filmat de 16 mm, un magnetofon, un aparat fotografic, precum şi o cantitate suficientă de peliculă.

Ideea filmului era simplă. Urma să arăt viaţa indienilor ajunşi în diferite stadii de evoluţie şi de contact cu „civilizaţii”. În acest scop voi încerca, în primul rând, să dau de urmele unuia dintre triburile cele mai primitive din interiorul Braziliei, apoi voi porni în căutarea celor din bazinele fluviilor Oyapock şi Maroni, pe care le cunoscusem. În sfârşit, dacă lucrurile se vor petrece aşa cum doream, voi încheia cu indienii litoralului, galibi, pe care îi mai întâlnisem în 1961, înainte de a pătrunde în interiorul ţinutului.

În timp ce mânuiesc astăzi pagaia, privirile îmi întârzie adesea asupra prelatei roşii de la mijlocul luntrei. Dedesubt se află cutia metalică cu preţiosul material. Conţine doi ani din viaţa mea, doi ani în timpul cărora m-am zbătut să-i dau un sens.

TEAMA DE JAGUAR

Am ajuns în aval de cascada Fourmi-Oyapock şi, dintr-o dată, îmi dau seama cât de mari sunt dificultăţile pe care va trebui să le înving. La o sută de metri în faţă, apele fluviului, umflate de ploile torenţiale din ultimele zile, se prăbuşesc peste stânci. Întreaga suprafaţă nu este decât clocot înspumat, pe care luntrea mea va sălta ca o coajă de nucă.

Cum şenalurile de trecere nu îmi sunt cunoscute încep prin a străbate întreaga lăţime a fluviului pentru a încerca să găsesc locul cel mai potrivit. Manevra este primejdioasă căci adesea sunt nevoit să navighez înapoi, ca racul, în mijlocul curenţilor opuşi, care stârnesc vârtejuri violente. O singură manevră greşită şi în luntre va năvăli apa, răsturnând-o.

În asemenea clipe îmi amintesc că nu ştiu să înot. Dar cum sunt prea ocupat să menţin temeinic piroga împotriva curentului, alung repede gândul acesta. Rămâne doar ca un semnal de alarmă care mă îndeamnă la şi mai multă prudenţă.

După ce am pierdut destul timp traversând de mai multe ori fluviul în ambele sensuri fără a izbuti să găsesc un loc potrivit, mă hotărăsc să trec pragul înspre malul brazilian. Curentul e foarte puternic, diferenţa de nivel considerabilă, fără îndoială că va trebui să cobor în apă pentru a trage luntrea. În zonele stâncoase ale cascadelor aproape

întotdeauna poţi sta cu picioarele pe fund şi rar se întâmplă ca apa să treacă de brâu dar, din cauza forţei curentului, rişti în orice clipă să-ţi pierzi echilibrul. În cazul acesta eşti îndată târât într-o zonă de vârtejuri din care e foarte greu să scapi, fără a mai pune la socoteală că te poţi lovi cu capul de stâncile ascunse cam peste tot la rasul apei.

Mă angajez plin de teamă în şenal. Foarte curând am mari greutăţi să menţin luntrea pe direcţia curentului. Dându-mi seama că nu voi mai putea continua să înaintez cu pagaia şi că am început să pierd teren în mod primejdios, mă arunc în râu. Apa îmi ajunge până la umeri. E mai adâncă decât crezusem şi îi simt apăsarea pe piept şi pe picioare. Dibuind, îmi deplasez tălpile pe rând, găsind sprijin în găurile şi rugozităţile stâncilor. Înaintez foarte încet; cea mai mică imprudenţă mă poate costa scump. După câtva timp, cu apa până la piept, mă opresc. Imposibil să mai fac un pas, nu mai găsesc sprijin pentru piciorul drept. Rămân pe loc, ţinând luntrea care mă trage înapoi. Sunt furios că e atât de grea, atât de anevoios de mânuit. Apăsarea continuă a curentului asupra picioarelor începe să mă obosească. Cu dreptul pipăi întruna, nădăjduind să dibui o ieşitură care să-mi asigure, cât de cât, sprijin. Dar nu găsesc nici una. Ba, mai rău, stânca este alunecoasă datorită algelor. Mă deplasez lateral, vreo doi trei metri. Curentul este aici şi mai puternic, în schimb am sprijin destul de bun şi reuşesc să-mi reiau înaintarea.

Istovit, izbutesc în cele din urmă să trec de cascadă. Mă caţăr în luntre, apuc iute pagaia şi, cu ultima rămăşiţă de energie, pornesc împotriva curentului destul de tare. Pătrunzând într-o zonă mai calmă, zăresc un râuleţ care îşi varsă apele în Oyapock, o japşă, cum li se spune aici, în Guiana. Apa acestora este minunat de proaspătă şi, pe deasupra, are şi un gust delicios.

Las luntrea să alunece pe sub bolta joasă a ramurilor, oprindu-mă în dreptul unui fund nisipos, unde apa este perfect curată. Beau cu lăcomie, pe săturate. Simt prin tot trupul o înviorare. Uit de oboseală, dintr-o dată sunt potolit,

fericit. Când să-mi reiau drumul aud cotcodăcitul caracteristic al hoccoului. Desluşesc limpede în desiş corpul negru şi pata galbenă a ciocului. Fără a face zgomot, pun mâna pe puşcă.

Zgomotul împuşcăturii răsună îndelung în tăcerea pădurii. Hoccoul surprins, zburătăceşte greoi câţiva metri, apoi rămâne nemişcat. După ce îl voi afuma, îmi va asigura hrana pentru mai multe zile.

În cursul după-amiezii străbat alte praguri, mai mult sau mai puţin dificile. După imperceptibila schimbare a luminii îmi dau seama că este aproape ora cinci. În mai puţin de două ceasuri va fi întuneric. Trebuie neapărat să încep să caut un loc potrivit pentru a-mi întinde hamacul. Pentru mine acum începe un joc pe care îl cunosc prea bine. Adesea, în cursul pribegiilor mele solitare, încercând să amân pe cât posibil momentul în care mă voi afla singur în pădure, îmi continuam drumul încă o oră bună, uneori chiar mai mult, născocind tot felul de pretexte. Îmi spuneam, de pildă, că un colţişor anume de pe mal ar fi fost numai bun, dar cum tocmai trecusem de el, nu-i nimic, mai bine merg înainte, mai încolo voi găsi altul şi mai potrivit. Iar dacă ceva mai departe zăream alt loc destul de liber şi suficient de mare, mă convingeam, foarte lesne că dacă voi mai merge puţin voi descoperi, fără îndoială, locul ideal, o insuliţă chiar în mijlocul fluviului, unde mă voi simţi în deplină siguranţă. Tot amânând, în felul acesta, clipa acostării, mi s-a întâmplat nu o dată să fiu nevoit să-mi improvizez tabăra în cele mai grele condiţii, aproape pe întuneric.

În seara aceasta îmi urmez drumul încă cel puţin o oră. Soarele a dispărut, dar mai este destulă lumină. În cele din urmă cotesc către un loc nu tocmai grozav din marginea pădurii. Mânuind maceta eliberez un colţişor de teren, apoi cioplesc la repezeală două prăjini de care să-mi agăţ hamacul, potrivind deasupra o prelată mică, pentru cazul în care va ploua. Abia mai am timp să alcătuiesc o împletitură de crenguţe pentru a afuma hoccoul şi iată că se lasă noaptea.

Dintr-o dată am impresia că pădurea se închide în jurul meu. Aprind lampa cu petrol, foarte rudimentară, pe care mi-am meşterit-o dintr-o feştilă şi un bidon de doi litri. Flacăra care se înalţă fumegând deschide o mică zonă de lumină tremurătoare în bezna imensă şi ameninţătoare a codrului. Sute de musculiţe şi fluturi dau năvală, bâzâind.

Îmi tot fac de lucru încercând să-mi îndrept atenţia către treburi concrete şi simple. Verific parâma luntrei, aprind focul sub afumătoare. Încălzesc o oală cu apă, scot măruntaiele hoccoului, îl opăresc, îl jumulesc, şi-l tai în bucăţi, pe care le pun peste afumătoare... Dar foarte curând încep să tresar la cel mai mic zgomot.

Întins în hamac, caut să-mi amintesc ce am făcut în cursul zilei, greutăţile pe care le-am întâmpinat şi îmi imaginez ce mă aşteaptă mâine. Refac în gând itinerarul pe care l-am urmărit în ajun pe hartă... Dar nu mă pot împiedica să fiu atent la agitaţia furişată şi nedesluşită care mă înconjoară din toate părţile. Treptat, teama începe să pună stăpânire pe mine. Pe măsură ce noaptea înaintează, apăsarea pădurii se face tot mai simţită. Deasupra mea, în stânga, în dreapta, în spate, bănui uriaşa încâlceală de ramuri şi liane. Mă înăbuş. Ţipete, chemări, zgomot de goană precipitată ce încetează pe neaşteptate; în jurul meu se desfăşoară o luptă fără cruţare. Cu ochii larg deschişi stau la pândă sub plasa împotriva ţânţarilor, încolţit de închipuire şi încerc să identific zgomotele suspecte care umplu bezna. În acest univers străin şi ameninţător, eu însumi nu mai sunt decât un vânat, un vânat al cărui miros îmi trădează prezenţa la o depărtare de sute de metri.

Îmi revine în minte mereu o întâmplare pe care am trăit-o în 1961, pe când eram în tabără împreună cu doi indieni. Într-o dimineaţă, ridicând plasa de bumbac, am dat cu ochii de doi jaguari enormi, la câţiva metri de coliba mea. Nu îi auzisem când se apropiaseră. În prima clipă surprinderea mi-a fost mai mare decât teama, în vreme ce amândoi indienii, care zăriseră fiarele în acelaşi timp cu mine, păreau înfricoşaţi. Am tras un foc de armă rănind unul

dintre jaguari; amândoi au luat-o la goană lăsând o dâră de sânge în urmă.

Din ziua aceea am început sa fiu chinuit de o teamă obsesivă de jaguari. Îmi spuneam că foarte lesne s-ar fi putut întâmpla ca animalele să fi venit noaptea, fără să le simţim prezenţa şi ştiam că, împinse de foame, devin foarte primejdioase. Dacă pentru moment îmi păstrasem sângele rece, în timpul nopţilor care au urmat nu a mai fost chip să închid ochii. Ţineam puşca încărcată la îndemână, gata să trag la cel mai mic zgomot. Alături, tovarăşii mei făceau să răsune pădurea de sforăiturile lor. Puţin le păsa de jaguari!

Cuprins de vechea teamă, mă ridic să aţâţ focul sub afumătoare. Flăcările îndepărtează puţin zidul negru al obscurităţii. Cu toate acestea frica nu mă părăseşte.

Pe când întorc hălcile de hocco, o trosnitură mai puternică şi mai apropiată decât altele mă face să tresar. Cu inima palpitând, înşfac puşca şi îndrept lumina lanternei în direcţia de unde am auzit zgomotul. Nădăjduiesc şi în acelaşi timp mi-e teamă că voi descoperi doi ochi fosforescenţi şi neclintiţi. Cel puţin teama mea ar căpăta un suport. Dar zadarnic cercetez întunericul. Doar câţiva fluturi se apropie dând stângaci din aripi, în fascicolul de lumină. Dincolo de ei domneşte noaptea nemărginită, cu foiala ei tainică.

Abia m-am reinstalat în hamac, când pădurea începe să răsune ca de vânt, un vânt de furtună. În mod ciudat însă nu e vântul de pădure, ci aduce mai degrabă cu nesfârşita tânguire a celor din câmpie. Cunosc prea bine zgomotul acesta ce dă nopţii un aer şi mai lugubru. Este corul maimuţelor urlătoare, maimuţele roşii, care se adună adesea în ceată şi înalţă la unison vaietul acesta fără sfârşit.

Uneori, frânt de oboseală, aţipesc câteva minute, dar, foarte curând, un ţipăt, un zgomot de paşi mă fac să mă ridic în hamac, căutând contactul liniştitor al puştii, pe care o ţin mereu la îndemână. Închipuirea mea a luat-o razna.

Pierdut în acest univers vegetal fără hotar, sunt precum o musculiţă, redus la nimic, doar o infimă particulă din uriaşa viaţă ce palpită în pădure. Se prăbuşesc ramuri, uneori chiar copaci întregi. Mă aflu în inima unui tumult de viaţă şi de moarte. Pe sol ghicesc neobosita activitate a miliardelor de insecte ce orbecăie în reţelele nepătrunse ale galeriilor subterane, urmându-şi ciclul fără sfârşit al naşterii şi al morţii.

Un ţipăt sugrumat mă face să mă înfior. Undeva în beznă are loc un omor. Teama mă năpădeşte mai rău. Încerc să revin la raţiune, spunându-mi că mă aflu aici din propria mea dorinţă, nesilit de nimeni. Ştiu de multă vreme că pentru a cunoaşte anumite emoţii trebuie să fii gata să le plăteşti preţul.

În cele din urmă îmi iau pătura şi mă înfăşor în ea. Pe dată mă cuprinde o senzaţie de tihnă şi siguranţă. Mă simt la adăpost, ca într-o încăpere închisă.

Pentru o clipă mă revăd copil, împreună cu fratele meu în camera noastră din Sainte-Blaudine. Noaptea ne trezeam adesea cuprinşi de spaimă şi fugeam tremurând să închidem fereastra şi uşa, răsucind de două ori cheia în broască. Cât de minunat era sentimentul de siguranţă cu care readormeam!

Cred că aveam şapte sau opt ani la vremea când părinţii mei au părăsit suburbiile Lyonului, stabilindu-se în Isère. Lăsând în urmă o lume cenuşie, lipsită de orizont, descopeream cu încântare acest spaţiu nou. În tot cursul anului, atât vara cât şi iarna, îmi întovărăşeam fratele prin păduri şi peste câmpuri, în nesfârşite preumblări. Învăţam să iubesc natura, s-o simt mai bine, s-o înţeleg mai adânc. Norocul a făcut ca la Sainte-Blaudine să am un învăţător de ţară cu totul remarcabil. El mi-a deschis setea de a învăţa, a cunoaşte, a descoperi. Încă de pe atunci visam călătorii prin toată lumea.

Asemenea vise, la fel cu cele ale atâtor alţi copii, s-ar fi putut frânge de zidurile uzinei. Ajustor-utilajist-monteur la vârsta de optsprezece ani, simţeam că nu sunt în stare să suport mult timp o viaţă atât de posomorâtă. Devoram cu

zecile cărţile care îmi vorbeau de aventuri şi călătorii. Nu mai aveam în minte decât un singur gând: să plec.

Cei doi ani şi jumătate de serviciu militar în Madagascar nu au făcut decât să-mi ascută şi mai mult dorinţa de a cunoaşte alţi oameni şi alte moduri de viaţă. Dar, mai mult chiar decât Africa, mă atrăgea America de Sud, cu populaţiile sale amerindiene. Universul indienilor mă fascina...

În zori mă trezesc încolăcit în pătură. Am dormit câteva ceasuri.

Frunzişul des este străbătut de primele licăriri ale zilei. Un stol de papagali tocmai se lasă pe vârfurile copacilor într-un vacarm incredibil, după care îşi ia zborul către celălalt ţărm al fluviului. Deasupra mea sute de păsări îşi cântă bucuria. Spaimele şi temerile de peste noapte îmi apar acum fără temei îmi place pădurea, în ea mă simt ca acasă.

Aprind focul, încălzesc o bucată de hocco şi, după ce beau o cafea tare, iată-mă din nou pe fluviu. Ştiu că astăzi mă vor întâmpina greutăţi, dar va fi o luptă la lumina zilei, o luptă deschisă.

CALEA IADULUI

În felul acesta s-au scurs cinci zile şi cinci nopţi. Cinci zile de luptă împotriva curenţilor şi pragurilor, cinci nopţi de luptă cu mine însumi şi împotriva spaimelor şi închipuirilor mele. Dar, începând din ziua a treia, în mine s-a născut o nouă presimţire care treptat, s-a transformat într-o adevărată obsesie.

Pe harta Oyapockului, pe care o cercetez în fiecare seară, încercând să stabilesc unde mă aflu şi să prevăd drumul de urmat ar doua zi, există un punct care mi-a atras atenţia. Cel puţin dacă nu s-ar numi „Calea iadului”! Caut, desigur, să mă liniştesc spunându-mi că în Guiana circulă tot felul de legende ridicole, dar degeaba. Îmi amintesc sforţările uriaşe pe care le-am depus de mai multe ori pentru a străbate unele praguri cu denumiri paşnice, precum Maripa ori Fourmi-Oyapock şi îmi spun că pentru a boteza locul acesta „Calea iadului” trebuie să fie cu adevărat înspăimântător.

Îmi aşez tabăra în aval, aproximativ la un ceas de navigat cu piroga. Hotărăsc să pornesc a doua zi foarte devreme, pentru a sosi la faţa locului cam pe la ora 7 sau 8, în felul acesta având la dispoziţie o zi întreagă pentru a putea găsi şenalele cele mai bune. Noaptea aproape că nu dorm… Numele acesta, „Calea iadului”, îmi revine necontenit în minte, se strecoară în toate gândurile… „Calea iadului”… Îmi imaginez apele dezlănţuite,

năpustindu-se într-un vuiet asurzitor asupra unor bariere stâncoase, văd vârtejuri gigantice, clocot de spume ca de lavă topită. Curenţi umflaţi de ploi diluviene... iar eu în pirogă, într-o nesfârşită derivă, neputincios să-mi stăpânesc ambarcaţiunea în mijlocul forţelor în delir...

În jur, pădurea încetează să mai existe. Nu mai aud zgomotele nopţii, am uitat şi de ameninţătorul jaguar. Înfundat în hamac, m-am şi luat la trântă cu diavolul.

La fel ca în alte dăţi, zorile îmi alungă coşmarurile nopţii. Îmi bat joc de mine, de temerile mele exagerate.

Apropiindu-mă de locul în care ar trebui să se afle faimoasele praguri, spre surprinderea mea, nu sunt întâmpinat de un muget depărtat ca de fiecare dată înaintea unei cascade. Nu mai am de străbătut decât un singur cot al fluviului, iar neobişnuita tăcere este impresionantă. Unde sunt cataractele pe care credeam că le voi găsi?...

În sfârşit, am ajuns. Înaintea mea se află o uriaşă întindere de apă netedă, care aproape mă linişteşte. Uşurarea pe care o resimt e pe măsura temerilor! Desigur că viteza curenţilor pare ceva mai mare, dar nici un obstacol, nici o cădere nu împiedică drumul. Zâmbesc închipuirilor care m-au chinuit în ultimele zile şi, cu inima uşoară, fredonând o melopee indiană ce slăveşte una dintre cele mai frumoase femei wayana, pornesc pe „Calea iadului”...

Curând însă încetez să cânt. Trecerea nu este primejdioasă, dar îmi cere un efort susţinut, cu pagaia, pentru a rezista curentului şi a înainta metru cu metru. Fără îndoială că locul îşi merită numele în anotimpul secetos, atunci când stâncile sunt dezgolite. Judecând după viteza curentului nu este greu de închipuit cât de violent trebuie să se năpustească apele fluviului asupra obstacolelor din calea lor.

A trecut destul de mult timp de când mă lupt şi tocmai mă gândesc cu uşurare că în curând voi isprăvi, când, deodată, curentul îşi dublează forţa. E desigur ultimul asalt

şi voi fi silit să folosesc toată energia ce mi-a mai rămas. Muşchii au început să mă doară, dar simt în mine suficiente resurse pentru a-mi duce treaba la bun sfârşit. Mânuind cu întreaga putere pagaia, nu mai înaintez metru cu metru, ci centimetru cu centimetru, şi ar fi suficient să slăbesc efortul doar câteva secunde pentru a pierde pe dată terenul atât de greu cucerit…

De sute de ori, poate de mii de ori, aveam să retrăiesc în gând fracţiunile de secundă care au urmat.

Târâtă de curent, o cracă mare, uscată, pe jumătate scufundată în apă, loveşte partea din faţă a luntrei. Din pricina efortului pe care îl depun şi datorită forţei curentului, ambarcaţiunea se dezechilibrează şi o mare cantitate de apă trece peste bord. Am un reflex nefericit: dau drumul pagaiei în pirogă şi, pentru a mă reechilibra, mă prind cu toată puterea de scândura pe care stau… Fără să ştiu cum – nici astăzi nu-mi pot închipui ce s-a întâmplat – mă trezesc în torent, ţinând scândura cu amândouă mâinile. Singura care nu era fixată în cuie!…

Apoi, foarte repede, încep să mă scufund. Mă scufund până la fund, la doi, poate doi metri şi jumătate. În asemenea clipe te agăţi de viaţă, iar eu mă agăţ de liane. Printr-un noroc accidentul s-a produs în apropierea malului unde atârnă o încâlcitură de liane ce pătrund adânc în apa fluviului. În ciuda vitezei curentului izbutesc să le apuc şi, din ramură în ramură, mă ridic până la suprafaţă. Nu am avut timp nici să-mi fie frică, nici să-mi dau seama ce s-a întâmplat. Înăbuşindu-mă şi încercând să-mi recapăt respiraţia, privesc mecanic către fluviu. Peste ape alunecă o pirogă, dusă de curent. Piroga „mea”! Nici măcar nu s-a răsturnat.

Abia acum realizez ce s-a petrecut, ce e pe cale să se întâmple şi sunt cuprins de panică. Chiar dacă încă nu-mi dau seama de toate consecinţele, instinctul mă previne că în faţa ochilor mei se produce un fapt cumplit.

Fără să mă mai gândesc, uitând că nu ştiu să înot, mă azvârl în apă pornind în urmărirea luntrei. Parcurg poate 40 ori 50 de metri, ceea ce pentru mine reprezintă o

adevărată performanţă. Trebuie să recunosc însă că mai mult am fost târât de curent decât am înotat. Curând îmi dau seama că mi-e foarte greu să mă menţin la suprafaţă şi că rămân mereu mai mult în urma pirogii. Nu m-am depărtat prea tare de mal şi izbutesc astfel să revin la taluzul ţărmului.

Dar nici nu mă ridic bine în picioare că încep să gonesc nebuneşte de-a lungul malului, în ciuda rugilor şi crăcilor, în ciuda întregului mărăciniş dezgustător care mărgineşte întotdeauna pădurea virgină către albia fluviilor. Alerg, având un singur gând: să mă arunc în apă pentru a-mi recupera luntrea…

Ramurile îmi zgârie faţa, îmi zdrelesc pielea, picioarele îmi sunt pline de spini şi de aşchii, dar nu mai simt nimic. Îmi zăresc bărcuţa prin desişul de pe mal care îmi ascunde pe alocuri fluviul. Pare că este târâtă către mijlocul Oyapockului, care aici are o lăţime de 400–500 de metri. „Trebuie s-o ajung, trebuie s-o ajung!” Sudoarea mi se scurge pe obraz de oboseală şi de spaimă. Mă împiedic de rădăcini, mă clatin, mă îndrept. Nimic nu mă va opri.

Deodată mă trezesc din nou cu apa până la piept. Furat de avântul meu, dintr-un salt am fost în mijlocul unui mic afluent al Oyapockului. Mă zbat în unda nu prea adâncă şi, după ce ajung pe malul opus, îmi reiau goana. Unde este piroga? Perdeaua de ramuri şi liane maschează complet vederea asupra fluviului. În sfârşit, printr-o spărtură, o zăresc din nou… Resortul care m-a făcut să acţionez până acum se rupe brusc. Gâfâind, cu pieptul în flăcări, o văd alunecând iute la mijlocul fluviului, purtată de curent. Oyapockul face aici o cotitură largă şi se desparte în mai multe braţe. Ambarcaţiunea e pe cale să se piardă într-un labirint de insuliţe; desigur că nu o voi mai revedea.

Peisajul se tulbură şi începe să tremure, lacrimi de furie şi desperare îmi înceţoşează privirea.

Nu ştiu cât timp am rămas nimicit, cu mintea goală, incapabil să măsor la adevărata valoare cele întâmplate. Sunt desculţ, doar cu un şort pe mine, lipsit de orice armă,

nici măcar un briceag, fără merinde, fără nimic, în inima pădurii virgine, la egală distanţă de Saint-Georges şi de Camopi.

Ca într-un film stricat, gândul îmi revine neîncetat la înlănţuirea de necrezut a întâmplărilor care m-au adus la starea de acum. Furia mă împiedică să judec, să văd limpede…

Apoi, după câtăva vreme, simt nevoia instinctivă să mă pun la adăpost, să părăsesc încâlceala asta informă de liane şi mărăcini în care mă aflu. Nu departe de aici, din apă răsar câteva stânci. Găsesc una destul de netedă, la doi metri de mal şi mă instalez pe ea. Fără să-mi dau seama, mi-am delimitat astfel un teritoriu al meu, care aproape că îmi dă un sentiment de siguranţă.

Încetul cu încetul îmi vin în fire. Nu-mi trebuie prea mult să trec în revistă soluţiile care îmi stau în faţă. Nu sunt multe şi nici îmbucurătoare. Nu văd decât două: prima, ar fi să ajung pe jos prin pădure, de-a lungul fluviului, fie la Camopi, fie la Saint-Georges. Dacă aleg cumva soluţia aceasta, mai bine ar fi Saint-Georges. Am făcut traseul până aici cu piroga şi imaginea locurilor străbătute mi-a rămas întipărită în minte. Ştiu că nu risc să întâlnesc afluenţi ai Oyapockului prea laţi, pe care să nu-i pot trece. Cât timp îmi va lua drumul? Cincisprezece zile? Mai mult? Greu de spus.

Cea de a doua soluţie ar fi să aştept aici, pe stânca mea, eventuala trecere a unei pirogi. Se pot scurge două sau trei săptămâni fără ca în coltul acesta pierdut de pe Oyapock să apară suflet de om, dar îmi amintesc că zărisem, cu cinci zile în urmă, puţin în amonte de cascada Maripa, către malul brazilian, o luntre, care cobora spre Saint-Georges. Mă aflam pe cealaltă parte a fluviului, în apropierea malului francez, deasupra apei mai plutea încă ceaţa, iar între noi era o distanţă de 400–500 de metri. La asemenea depărtare nu puteam fi sigur, dar mi se păruse că recunosc luntrea jandarmeriei. Iar în cursul convorbirii pe care o avusesem cu paznicul de la Maripa, acesta îmi spusese că jandarmul din Camopi era singurul care îi vizita în mod

periodic. Îmi mai spusese că atunci când venea rândul să coboare la Saint-Georges, jandarmul nu rămânea acolo decât timpul strict necesar, patru sau cel mult cinci zile, niciodată mai mult.

Dacă într-adevăr pe el îl zărisem, s-ar putea întoarce aici în trei, patru zile. După multe şovăieli mă decid să-l aştept pe stâncă patru zile întregi. Dacă nu vine îmi va rămâne prima alternativă. Desigur că risc să pornesc în marşul acesta lung şi cutezător slăbit încă de la început, dar ştiu bine că având drept arme doar mâinile mele şi voinţa de a supravieţui, această primă soluţie va fi oricum un coşmar. Şi atunci ce mai contează patru zile!

Începe aşteptarea fără sfârşit. Mă gândesc întruna la împrejurările accidentului. Şi astăzi încă, după zece ani, mi se mai întâmplă, uneori, să refac în gând, cu încetinitorul, gesturile care l-au provocat, ca şi cum, fără să-mi dau seama, aş mai căuta şi acum un mijloc de a anula hazardul orb care l-a dezlănţuit.

La amiază se întunecă şi începe să plouă, fenomen des întâlnit în anotimpul acesta. În câteva clipe cerul devine negru, iar asupra pădurii se abate un adevărat potop. Poate dura câteva minute ori câteva ceasuri, uneori chiar şi o zi sau două, fără nici un pic de înseninare. Mă fac ghem, încercând să prezint o suprafaţă cât mai mică torentului ce se revarsă asupra mea. Nu mai văd nici la zece metri. Dar sunt obişnuit cu uriaşele averse de pe fluviu, frecvente în lungile trasee străbătute cu piroga. Indienii le întâmpină cu resemnare. Îşi pleacă doar umerii şi trag la pagaie. Femeile, şiroind de apă şi nemişcate, îşi strâng copiii goi ia piept şi aşteaptă.

Timp de câteva ore îndur destul de bine potopul neîntrerupt. Nădăjduiesc că până diseară va înceta. Ştiu că odată cu noaptea ploaia va deveni rece ca gheaţa. Nu pot în nici un fel să-mi ridic un adăpost, iar aici, pe stâncă, sunt cel mai ferit de miile de insecte care mişună şi se târăsc prin humusul pădurii. Aşa încât nu-mi rămâne decât să aştept pe loc.

Dar ploaia nu are de gând să slăbească, pare că va ţine întreaga noapte. Întunericul s-a lăsat doar de un ceas sau doua şi încă de pe acum mi se pare că lupt de o noapte întreagă. Către ora opt, ori poate nouă, încep să tremur. Mă ia cu mici scuturături ale braţelor, apoi ale genunchilor, cuprinzând curând tot trupul. Sunt scuturat din cap până în picioare. Uneori caut să mă împotrivesc, înţepenindu-mă din răsputeri. Izbutesc astfel să-mi stăpânesc tremuratul câteva secunde, dar scuturăturile reîncep parcă şi mai tare. După o vreme nici nu mai încerc. Pierdut în noapte, biciuit, răscolit, pătruns până la oase de potopul acesta de sfârşit al lumii, nu mai sunt decât o paiaţă dezmembrată, zgâlţâită grotesc. Noaptea asta nu se va termina niciodată, nu voi mai apuca ziua de mâine. Nu încetez să tremur şi să clănţăn cu zgomot sinistru din dinţi, sub potop, până dimineaţa.

Apoi vin zorile, dezolant de cenuşii şi întunecate. Ploaia continuă.

După o vreme pe care mi-e greu s-o apreciez, poate pe la amiază, ploaia îşi slăbeşte intensitatea, apoi se opreşte. Timp de o lungă clipă mai rămân apatic şi tremurând. Dar, odată cu apariţia soarelui, căldura îmi pătrunde pe nesimţite în carne şi în oase. Curând nu mai simt decât această căldură, decât acest trup răstignit pe o stâncă la soare. Mă încearcă o plăcere animalică, intensă.

Şi după aceea, atunci când corpul meu, s-a saturat de căldură, îmi revine în minte situaţia în care mă aflu. Imagini, gânduri năvălesc precum un soi de muşte nesuferite alungându-mi fericirea de o clipă. Încă nu sunt salvat, e vorba doar de o amânare. Mi-a fost cumplit de greu să îndur această primă noapte, oare câte ca ea îi vor urma? Am redevenit perfect lucid şi sunt cuprins de gânduri negre. Dacă înainte nu m-am gândit decât la mijloacele şi posibilităţile de a supravieţui, acum îmi dau seama că, odată cu piroga, s-au pierdut doi ani din viaţa mea, doi ani de luptă şi strădanii. Chiar dacă îmi voi scăpa pielea nimeni nu va putea să-mi înapoieze anii aceştia…

Soarele îmi arde umerii. Stau mereu pe aceeaşi stâncă, rumegând gândurile acestea care nu duc nicăieri. Regret din ce în ce mai mult că nu am rămas să trăiesc în satul lui Malavate. După ce am revenit pentru ultima oară în Franţa şi am petrecut câteva săptămâni împreună cu părinţii şi prietenii mei, trebuia să mă fi întors imediat şi pentru totdeauna la viaţa pe care o alesesem şi care îmi plăcea.

Ziua se scurge încet, încep să-mi simt pleoapele grele, dar trebuie să mă împotrivesc somnului. Dacă adorm pe stâncă, nimic nu mi-ar semnala prezenţa unei pirogi ce ar trece la 2–300 de metri.

În sfârşit se lasă înserarea. Nu sunt semne că va ploua. Mă voi putea odihni. Cornul lunii luminează slab noaptea. La câţiva paşi de mine un caiman alunecă de pe malul râpos în unda neagră a fluviului. Caimanul nu atacă decât foarte rar omul, totuşi tresar fără voie. Voi deveni în schimb prada neputincioasă a unui vrăjmaş cu mult mai de temut, un duşman implacabil, neobosit, un nesăţios băutor de sânge… Cu un bâzâit de coşmar, unul, zece, apoi o întreagă armată de ţânţari se năpustesc la ospăţ. Sosesc de pretutindeni, din toate ungherele nopţii. O adevărată invazie, aşa cum are loc uneori în anotimpul ploios.

Plesnindu-mă peste piept, peste faţă, pe braţe, pe pulpe, strivesc cu zecile, dar lupta este inegală, sunt din ce în ce mai numeroşi, aţâţaţi de mirosul sângelui, roind compact în jurul meu, afundându-şi fără încetare trompa ascuţită în carnea mea şi lăsând în urmă înţepături usturătoare. După o vreme nici nu mai cutez să-i vânez. Aproape că încep să regret potopul din noaptea trecută. Cel puţin nu aveam parte de înţepăturile astea care mă înnebunesc.

Către orele două din noapte frigul se înteţeşte. Mă pornesc din nou pe tremurat, dar nu chiar atât de tare ca în ajun. Nu plouă, dar usturimea neîncetatelor înţepături ale ţânţarilor împiedică trupul să se odihnească.

Zorile mă găsesc năucit de oboseală şi de suferinţă. Treptat ţânţarii se răresc. Tot corpul îmi este umflat şi acoperit de nenumărate mici urme de sânge închegat.

Soarele se înalţă cu repeziciune şi, cu toată starea mea, simt rum renasc. Am mai rezistat o noapte. Dacă nici astăzi nu apare barca, către seară mă voi duce să rup ramuri tinere pentru a împleti din ele un soi de saltea şi o acoperitoare cu care să-mi apăr trupul împotriva ţânţarilor. Privirea îmi este atrasă de un arbust de pe povârnişul malului. Este pe jumătate în apă şi poartă pe ramurile cele mai joase boabe, mari, verzi, de mărimea unei nuci. Astfel de arbuşti se găsesc frecvent pe marginile râurilor. Or fi comestibile? Foamea încă nu mă chinuie, dar boabele mi-ar putea fi de folos dacă va fi să încerc să ajung pe jos până la primele aşezări de pe Oyapock.

Şovăi. Abia după-amiază mă hotărăsc s-o gust pe prima. Muşc din fruct şi mestec prudent. Nu e nici bun, nici rău, dar sunt aproape sigur că nu e otrăvitor. Au mai rămas şase boabe. Până diseară voi mânca două dintre ele, alte două mâine dimineaţă şi două mâine seară.

Asemenea preocupări m-au mai trezit la viaţă. Aproape că am uitat de oboseală. Sunt tot cu gândul la fructe când zăresc două păsări de pradă, doi urubu, aşezându-se pe un copac uscat de pe mal, la vreo treizeci de metri. Le privesc câteva clipe, absent, după care revin la boabele mele. Dar din nou privirea-mi se întoarce la păsări. Prezenţa lor mă enervează. Încă nu e ceva foarte clar, dar mă cuprinde un soi de nelinişte. Se întâmplă, destul de des, să întâlneşti asemenea păsări prin pădure şi, de obicei, nici măcar nu le bagi în seamă. Dar astăzi nu-mi pot dezlipi privirile de pe ele. Mă năpădeşte o presimţire încă tulbure. Apoi, dintr-o dată, un gând fioros îmi fulgeră mintea: aceşti urubu mă pândesc pe mine!... Ştiu că sunt mâncători de hoituri, i-am mai văzut îmbucăţind stârvuri de animale cu o lăcomie dezgustătoare şi mai ştiu, de asemenea, că nu aşteaptă ca prada să fie cu adevărat moartă pentru a-şi începe ospăţul. Îndată ce animalul în agonie nu mai este în stare să se apere, pică peste el smulgându-i bucăţi de carne vie.

Mă străduiesc să-mi recapăt sângele rece. Cum soarele coboară către asfinţit, mai mănânc una din boabe, să-mi fac de lucru. Mestec încet, ca pentru a extrage tot sucul

fructului epuizând şi ultima părticică de energie. Mă duc apoi în marginea pădurii să rup ramuri pentru la noapte. Când mă întorc, cei doi mâncători de hoituri sunt tot acolo, atenţi la toate gesturile şi mişcările pe care le fac, cel puţin aşa mi se pare. În lumina amurgului ce se stinge, siluetele lor negre, cu capete pleşuve, se desprind sinistru pe fondul cerului. Deodată, ca la o poruncă nebănuită, se ridică împreună în zbor. Cu bătăi puternice şi uniforme de aripi dispar peste vârfurile arborilor din pădure. Nu mă pândeau pe mine, m-am înşelat.

A pornit din nou o ploaie măruntă şi rece. Cu ajutorul rămurelelor culese meşteresc cum mă pricep o saltea şi, din ramurile mai lungi, fac un fel de acoperitoare. Încerc apoi să adorm, nădăjduind că oboseala va învinge lipsa confortului.

Timp de o jumătate de oră mă zvârcolesc pe toate părţile în căutarea unei poziţii suportabile, dar lemnul îmi intră în coaste şi capitulez. Mă aşez alături de ramuri chircindu-mă ca în prima noapte pentru a fi plouat cât mai puţin posibil. Foarte curând reapar tremurăturile, la fel de violente: Reîncepe calvarul. Cu ploaie ori cu ţânţari, acum o ştiu, fiecare nouă noapte va fi o coborâre în iad. Nu am decât un singur gând de care să mă pot agăţa: am rezistat două nopţi, de ce nu aş rezista şi a treia?... Doborât de istovire, plutesc într-un tărâm dincolo de durere, teamă şi desperare. Holbez în beznă ochii buimaci şi goi. Totul în mine se adună într-o singură încordare, într-o unică voinţă: aceea de a supravieţui.

Dimineaţa aproape că sunt surprins că mă aflu pe stâncă. Ploaia nu a încetat. Mănânc încă o boabă şi simt cum în mine pogoară o fărâmă de viaţă. Chiar atunci apar din nou cei doi urubu. În starea de buimăceală în care mă găsesc cred, la început, că nu-i decât o nălucire de a mea, dar nu, mâncătorii de stârvuri sunt chiar aici, au venit la întâlnire! Îmi dau osteneala să nu-i bag prea mult în seamă dar, încet-încet, mă năpădeşte o adevărată furie. Zbier la

ei, fac gesturi amenințătoare. Nu-mi ajung toate blestemele pe care le cunosc. Scuturat de o furie turbată, sunt în pragul nebuniei, nu mă mai pot stăpâni... Din copacul uscat, păsările pleşuve privesc neclintite spectacolul acesta, fără nici o emoţie. Nu se grăbesc.

În unele clipe de luciditate îmi spun că trebuie neapărat să-mi vin în fire. Abia e ziua a patra, dacă încep de pe acum să-mi pierd sângele rece, sunt pierdut... Alteori mi se pare că am halucinaţii. Cred că desluşesc zgomotul unui motor. Încă de ieri, de câteva ori, am auzit un zumzet depărtat, dar îndată ce îmi concentram atenţia, sunetul dispărea. În dimineaţa asta, după ce mi-am regăsit cât de cât calmul, ciulesc urechea. Desluşesc din nou bâzâitul acela, dar mai clar decât ieri. Ba chiar zgomotul pare că se apropie, că se amplifică. Să fie o pirogă? Inima îmi bate să-mi spargă pieptul, sunt la un pas de nebunie!

Apoi zăresc, pe partea malului brazilian, o ambarcaţiune care înaintează repede. Privesc şi nu-mi vine să cred. E şalupa cea mare a jandarmeriei! Sunt salvat! Flutur din mâini ca sa atrag atenţia pilotului aşezat în faţă. Cu toate că are sarcina de a supraveghea râul pentru a preveni orice primejdie, pare că picoteşte, cu capul aplecat înainte. În orice caz, nu priveşte pe fluviu. Acum, în anotimpul când apele sunt mari, pe porţiunea aceasta a Oyapockului nu există obstacole; omul nici nu se uită la cele ce s-ar putea petrece în faţa şi în jurul său. La pupă, mecanicul nu este nici el mai atent. În ceea ce priveşte pe jandarm, nu are nici un motiv să fie interesat de un traseu pe care l-a mai străbătut de zeci de ori şi pe care îl consideră o adevărată corvoadă.

Îngrozit deodată la gândul că ar putea trece fără să mă vadă, mă pornesc să urlu cu toată puterea ce mi-a mai rămas, gesticulând ca un apucat. Nici pilotul şi nici mecanicul nu-mi observă semnalele. Şalupa se află lângă malul opus, propulsată de un motor de 40 CP, foarte zgomotos, care probabil că îmi acoperă complet ţipetele. Pe tot trupul mi se scurge o sudoare rece. Îmi repet întruna: „Nu se poate una ca asta! Nu se poate!” Într-o

străfulgerare, revăd nesfârşitul coşmar pe care l-am trăit de curând, agăţat de unica şi mărunta speranţă de a vedea întorcându-se şalupa jandarmului, iar în clipa în care speranţa aceasta se realizează, în clipa în care sunt pe cale să câştig cumplitul rămăşag a cărui miză nu-i alta decât propria mea viaţă… Nu, nu se poate!…

Urlu să-mi sparg plămânii. Zadarnic, dar nu mă pot opri. Şi atunci pilotul întoarce capul în direcţia mea. Nu m-a auzit, s-a întors dintr-un gest reflex. Nu mai încetez cu urletele şi semnele. Acum înalţă capul. De data asta m-a văzut. Strigă ceva jandarmului, care, la rândul său, adresează un ordin mecanicului. Deodată piroga coteşte către mine, apropiindu-se cu toată puterea celor 40 de cai ai săi.

SÎNT SALVAT!

PENTRU CÂTEVA ILUSTRATE

— Unde ţi-e luntrea?

Jandarmul nu pare surprins să mă vadă aici. Vrea să ştie doar unde îmi este luntrea.

— Nu ai văzut-o?

— Ce să văd?

— Barca mea, n-ai văzut-o pe când veneai pe râu în sus?

Dintr-o dată faţa jandarmului s-a schimbat cu totul. Oare cu ce nebun are de-a face? După ce îi explic, pe scurt, ce mi s-a întâmplat, pilotul intervine:

— Avea, cumva, ceva roşu?

— Da, prelata, o prelată roşie!

— Nu sunt foarte sigur, dar cred că am zărit ceva roşu prin desişul malului, cale de un sfert de oră, poate douăzeci de minute de aici. Eram departe şi nu sunt sigur.

Jandarmul este grăbit să se reîntoarcă la post. Mă pofteşte să iau loc în şalupă.

— Vino, urcăm către Camopi.

— Nu am putea trece să aruncăm o privire? Am în luntre o mulţime de materiale.

— Nu am prea mult timp, trebuie să fiu la Camopi încă înainte de a se însera.

— Crede-mă, e vorba de un material care valorează o avere pentru mine. Ar fi o nenorocire dacă nu l-aş găsi.

Fără să încerce a-şi ascunde o oarecare enervare, jandarmul dă ordin mecanicului să întoarcă.

Navigăm de câteva minute pe fluviu, iar ochii îmi ard de oboseală, în timp ce privesc malul cu încordare, nădăjduind cu înfrigurare că dintr-o clipă în alta voi descoperi pata roşie în încâlceala vegetală a ţărmului. Sunt la capătul puterilor. Efortul acesta de concentrare devine dureros, defilarea rapidă şi necontenită a copacilor mă ameţeşte... Apoi, după zece minute, ba poate chiar mai puţin, îl aud pe jandarm poruncind mecanicului să vireze şalupa înapoi.

— Precum vezi n-am găsit nimic. Probabil că a fost dusă de curent mult mai departe, în josul apei.

Nu răspund. Nici nu mai am putere. Chiar în clipa în care plecăm, zărim două pirogi indiene cu pagaie, coborând pe cursul apei. Când te gândeşti că ar fi putut trece săptămâni întregi fără să văd un om, şi iată a doua întâlnire în decurs de un singur ceas.

Jandarmul opreşte ambarcaţiunea. Recunosc pe unul dintre indieni, Kali, pe care l-am mai întâlnit în 1962 la Oyapockul de sus. Îmi spune că vor să coboare către Saint-Georges.

De câteva minute m-a cuprins o sfârşeală cumplită. Nici nu sunt în stare să le propun să mă ia cu ei. Nu mai reacţionez, totul mi se pare prea greu. Nu mai am hamac, cum aş putea dormi dacă i-aş însoţi? Aş fi putut să-i întreb dacă vreunul dintre ei nu are cumva două hamacuri, ceea ce nu ar fi fost de mirare, dar ideea nici măcar nu mi-a trecut prin minte. În loc de aceasta, mă aud spunându-i lui Kali:

— Fii atent, s-ar putea să-mi vezi luntrea la coborâre. Am în ea o prelată roşie şi o mulţime de materiale. Fii bun, dacă o găseşti cumva, du-o până la Saint-Georges şi anunţă-mă la Camopi, prin radio.

Pentru jandarm toate acestea nu reprezintă decât pierdere de timp. Le spune celor din pirogi să-şi continue drumul. Luntrea cea mare prinde repede viteză, în mugetul nervos al motorului, făcând să danseze în dâra sa, mult în spate, cele două pirogi indiene. Mă cufund curând într-un somn adânc. Când jandarmul mă trezeşte constat că am sosit.

— Îţi voi da o cameră pe care o ţin pentru cei în trecere şi vei lua masa cu mine.

În încăpere o oglindă mică îmi reflectă imaginea. Ceea ce văd mă înspăimântă. Ochii, adânc înfundaţi în orbite, mă privesc cu o rigiditate bolnăvicioasă. Spaimele şi temerile acestor trei zile şi trei nopţi au lăsat urme dureroase.

Seara, aşezat la masă împreună cu jandarmul, îmi este peste putinţă să mănânc, nu pot înghiţi nimic. Nici măcar nu văd ce am în farfurie. Nu mă gândesc decât la un singur lucru: de ce oare nu am mâncat cele patru bobiţe verzi care îmi rămăseseră? Oricât de absurd ar fi, regretul acesta revine obsedant, cu încăpăţinare, nu sunt în stare să mă gândesc la altceva. Cuvintele de îmbărbătare ale jandarmului şi insistenţele sale să-mi golesc farfuria îmi vin parcă de departe. De ce am aşteptat atâta, înainte de a mânca bobiţele, oare de ce am aşteptat atât?

Încep să resimt efectul coşmarului pe care l-am trăit. Mă simt frânt, deşi toţi cei de aici încearcă să-mi refacă moralul. Mai ales, domnul Bruneau, mecanicul jandarmului, vine mereu să mă vadă aducându-mi cutioare cu lapte şi bomboane. Este născut aici, la Camopi şi e un om sărac. Aproape că îşi cere iertare că nu-mi poate da mai mult Desigur că nu îşi dă seama cât bine îmi face simpatia pe care mi-o arată.

După trei zile, în timp ce mă târăsc fără o ţintă precisă prin Camopi, încercând fără nădejde să găsesc un prilej de a cobori la Saint-Georges înainte de următoarea deplasare a jandarmului, sunt chemat de către şeful de post.

— Tocmai am primit un mesaj prin radio, care îţi este adresat, Kali a sosit la Saint-Georges împreună cu luntrea dumitale…

Nici nu-mi vine să-mi cred urechilor. Oare norocul îmi surâde din nou? Dar trebuie să cobor imediat pe pământ.

— În luntre nu s-au găsit decât un bidon şi o macetă tocită.

— Un bidon şi o macetă! Rămân uluit. Aveam, acolo, o încurcătură grea: 20 kg de mărgele, 5–6 kg de fir pentru

pescuit, săbii şi topoare, pe care avusesem de gând să le dăruiesc locuitorilor din satele în care voi sta pentru a-mi realiza filmul proiectat. În afară de daruri mai era bineînţeles materialul pentru filmat şi fotografiat. Toate acestea nu puteau să dispară decât, dacă ambarcaţiunea s-ar fi răsturnat şi, în acest caz, e limpede că primul lucru care s-ar fi pierdut ar fi fost bidonul cu petrol, plasat în partea din faţă. De ce nu pot ajunge repede la Saint-Georges, să aflu mai multe chiar din gura lui Kali! Prilejul îmi este însă dat, pe loc, de către jandarm.

— Mai am o veste pentru dumneata. Unul dintre colegii mei mi-a transmis prin radio că va sosi mâine să-şi petreacă concediul la Camopi. Luntraşii vor coborî în ziua următoare înapoi la Saint-Georges şi te vei putea duce cu ei.

În ziua plecării, domnul Bruneau şi şeful de post vin la debarcader să-şi ia rămas bun. Le exprim, cu neîndemânare, recunoştinţa.

După o călătorie fără incidente, sosesc la Saint-Georges. Târguşorul a aflat încă de câteva zile despre accidentul meu. Jandarmul şi vameşul nu îşi ascund satisfacţia!

— Doar ţi-am spus-o, era o nebunie, nu puteai ajunge. Te-am prevenit!

Trebuie să îndur un adevărat chin. Negustorul chinez îi susţine şi toţi trei continuă să-şi savureze, gălăgios, victoria. Mi-ar place să-i fac să înţeleagă că ceea ce mi s-a întâmplat era la fel de imprevizibil precum şansa de a-ţi cădea un meteorit în cap ieşind din prăvălia negustorului chinez, dar la ce bun? De altfel, departe de a mă copleşi, bătaia lor de joc nu face decât să stârnească în mine un salvator reflex de apărare.

— Nu este pentru prima dată că navighez de unul singur, iar în 1962 am realizat, în mai puţin de şase zile, urcarea Oyapockului de sus, de la Camopi la Trois-Sauts, în condiţii la fel de grele. Nu m-am lăudat pentru atâta lucru, nu-mi trebuie glorie, călătoresc doar pentru propria mea plăcere.

Şi apoi, nu e bine să vă bucuraţi prea devreme, s-ar putea să vă miraţi de cele ce voi face în curând!

Nu este decât o fanfaronadă din partea mea, de fapt nu am nici un proiect, nici o idee nu-mi trece acum prin cap.

Adineauri, acostând la debarcader, mi-am regăsit luntrea. Nu poartă urma nici unei lovituri, deci nu a fost târâtă în cascadă. Pornesc în căutarea lui Kali. După căderea nopţii îl găsesc în tovărăşia a încă doi indieni, într-o baracă din scânduri care ţine loc de tripou. Ca pretutindeni în Guiana, negustorii din Saint-Georges s-au priceput să exploateze slăbiciunea indienilor pentru alcool. Cei trei bărbaţi sunt de pe acum destul de afumaţi.

— Kali, mi-am văzut luntrea la debarcader. Îţi mulţumesc că ai adus-o până aici.

Scoate un mârâit vag. Se pare că îl deranjez.

— Unde ai găsit-o? Înainte sau după cădere?

— Înainte de cădere, proptită într-un copac căzut de pe mal.

— Unde-i tot materialul?

— Nu erau decât bidonul şi maceta.

— Dar restul? Barca nu s-a răsturnat, unde se află celelalte lucruri?

— Nu erau decât bidonul şi maceta.

— Cu neputinţă!

Zadarnic insist, Kali nu va spune o vorbă mai mult. În orice caz, nu mă pot împiedica să cred – părere pe care o vor împărtăşi Malavate şi toţi wayana atunci când le voi povesti întreaga istorie – că materialul meu a fost pur şi simplu furat, fără îndoială chiar de Kali şi de tovarăşii săi. Mărgelele, firul de nailon, topoarele, macetele, o puşcă cu două ţevi, toate acestea reprezentau o adevărată comoară. Tentaţia a fost mult prea mare.

Pentru mine, oricum, visul filmului s-a încheiat. Nu mai am decât o singură dorinţă, să mă întorc cât mai repede la singurul loc de care sunt legat de acum încolo, satul lui Malavate. Înainte de aceasta însă trebuie să ajung la Cayenne şi nu am nici un ban în buzunar. Spre norocul

meu, pilotul cursei spre Cayenne m-a întâlnit de două sau trei ori, astfel încât este de acord să-i plătesc mai târziu preţul călătoriei.

Sosit în capitala Guianei mă duc direct la ospiciul Saint-Paul să le vizitez pe surorile de acolo. Ele închiriază câteva din vechile chilii călătorilor în trecere. Mai petrecusem două nopţi în acest aşezământ, la începutul călătoriei, iar la plecare încredinţasem maicilor o mică valiză cu ceva îmbrăcăminte. Luasem această măsură de precauţie ştiind că, după ce voi petrece câteva luni în junglă, hainele îmi vor putrezi din cauza umezelii.

Sora care răspunde de serviciul odăilor este o femeie micuţă, de vreo cincizeci de ani. În urma rugăciunilor şi meditaţiei a căpătat o adevărată silă de flecăreală. Nu deschide gura decât atunci când nu se poate altfel. Îmi ascultă povestea fără a spune un cuvânt, cu un aer absent.

— Îmi vei plăti când vei putea, asta-i tot.

Îmi arată chilia: abia e loc pentru un pat de spital şi un scaun; dispare, revenind după o clipă cu valiza mea.

— Micul dejun se serveşte la ora şase.

De la etajele de jos ale ospiciului se aud litaniile nesfârşite debitate monoton. Măicuţele se grăbesc să se pregătească pentru marea călătorie.

Odată cu materialul am pierdut, de asemenea, şi toate actele mele de identitate precum şi un carnet de cecuri la purtător pentru poşta din Cayenne. Mă duc să stau de vorbă cu funcţionarul respectiv. Mă ascultă politicos cântărindu-mă din cap până-n picioare cu conştiinciozitatea unui entomolog. Ceea ce îi citesc în priviri, prin lentilele groase ale ochelarilor, nu are darul să mă încurajeze.

— Înţeleg foarte bine situaţia, dar, din păcate, nu pot face nimic pentru dumneata. Nu avem nici o posibilitate de a vă verifica identitatea, puneţi-vă în locul nostru.

Aş fi preferat să se pună el în locul meu. Dar răspunsul primit este fără apel şi ies din biroul poştei abătut. Nici măcar nu am cu ce să-mi cumpăr un timbru pentru a scrie în ţară să mi se trimită acte de identitate.

Rătăcesc îndelung pe străzi fără a şti încotro merg. Soarele coboară în spatele acoperişurilor de tablă ondulată încinse. Căldura toridă a după-amiezii face loc unei brize uşoare venită dinspre mare. Odată cu această răcoare, străzile, până adineauri pustii, se umplu de o animaţie veselă. E ora la care viaţa devine plăcută la Cayenne, dar nu şi pentru mine. În seara aceasta inima îmi este departe, în ţinutul indienilor wayana, în satul părinţilor mei adoptivi.

— André!

Tresar smuls din visare. În faţa mea se află Pierre, pe care l-am cunoscut prima dată când am fost aici şi pentru care nutream simpatie. Fericit de a fi găsit în sfârşit o ureche dispusă să mă asculte îi povestesc peripeţiile mele. Nădăjduiesc oarecum că se va oferi să mă ajute.

— Ascultă, nu ai făcut câteva fotografii atunci când ai fost pe la indieni? Cunosc un librar care caută clişee pentru cărţi poştale ilustrate din Guiana. Te-ai putea duce să-l vezi spunându-i că vii din partea mea.

Iată tot ce îmi oferă deşi ştie că nu am nici măcar un ban în buzunar. Ne despărţim repede şi mă trezesc din nou singur, mai desperat ca niciodată. Cu toate că sfatul pe care mi l-a dat nu-mi place, nu am de ales. Adevărul este că, înainte de a pleca către Saint-Georges, am făcut vreo douăzeci de fotografii în satul lui Malavate. Judecând că nu are rost să le iau cu mine le-am lăsat în fundul valizei, împreună cu hainele, la ospiciul Saint-Paul.

Îndreptându-mă către librar, mă gândesc că am muncit precum un rob timp de doi ani în Franţa, pentru a-mi putea cumpăra materialul costisitor cu ajutorul căruia să realizez un film despre situaţia indienilor din Guiana, iar acum, la capătul drumului, unica şi ultima încununare a tuturor acestor străduanii se reduce la câteva nenorocite ilustrate pentru turişti! Furia mă îneacă. Intrând în prăvălie îl zăresc pe librar în mijlocul unor stive de cărţi ce sfidează toate legile echilibrului. Examinează îndelung fiecare fotografie, cu un aer grav şi profesional, face câteva comentarii savante clătinând din cap şi, în cele din urmă, îmi propune o sumă derizorie.

— Asta e tot ce vă pot oferi.

În alte împrejurări l-aş fi trimis la plimbare, dar accept fără să crâcnesc. Banii aceştia abia îmi ajung să cumpăr hârtia, plicul şi timbrele de care am nevoie.

Va trebui să aştept trei săptămâni până să primesc actele de identitate. Trei săptămâni de tăiat frunză la câini, fără un ban în buzunar, iar ca hrană doar micul dejun de la ospiciu. Visez să devorez hălci întregi de porc mistreţ, pline de grăsime, în tovărăşia gălăgioasă şi veselă a familiei mele adoptive.

În sfârşit sosesc actele. Îmi achit la repezeală câteva datorii şi mă urc în primul avion, via Maripassoula. Când bătrânul balaur astmatic decolează de pe aeroportul din Cayenne am cu adevărat senzaţia că întorc, pentru totdeauna, o pagină a vieţii mele. Îmi dau seama, limpede, că nu mai pot da înapoi, că de data aceasta voi intra în familia indienilor wayana pentru totdeauna, la bine şi la rău.

BABUNII

— Copile, ce s-a întâmplat?

La întoarcerea mea din Franţa, înainte de a-mi pune în aplicare proiectul pentru film, rămăsesem câtva timp în satul lui Malavate. La plecare îi spusesem că voi lipsi mai multe luni, dar se scurseseră abia trei săptămâni.

Îi povestesc ce am păţit.

— Ţi-am spus să ai grijă, să nu pleci singur! Doar şti că noi, cei din neamul wayana, pornim întotdeauna mai mulţi la drum. Te-am prevenit, dar tu nici nu vrei să asculţi!

E mânios, nu l-am văzut niciodată în halul ăsta.

— Deci nu eşti mulţumit că m-am întors!

— Data viitoare nu-ţi vom vedea decât cadavrul! Eşti un fiu rău, nu ne iubeşti, altfel nu ne-ai face una ca asta!

Aştept cu resemnare să-i treacă furia. Din fundul hamacului ei, mamak[1] Pontsitpe încuviinţează tot ce spune soţul ei. Câţiva copii ce au cutezat să vină în preajma colibei pufnesc de râs în pumni.

Părinţii lor au rămas la o depărtare respectuoasă, totuşi destul de aproape pentru a nu scăpa un singur cuvânt. Cât despre mine, nu scot o vorbă, sunt fericit. Ce dovadă mai bună de afecţiune mi-ar putea da tatăl meu adoptiv?

Chiar în aceeaşi seară, râsetele înlătură toată supărarea. Adunaţi în jurul focului, aproape de coliba lui Malavate, bărbaţii şi femeile din sat au luat loc fiecare pe băncuţa sa,

[1] Mamak înseamnă mamă, iar papak tată. (n.a.).

kololo, tăiată dintr-o singură bucată, din trunchiul unui arbore. Întunericul s-a lăsat de puţin timp iar pământul bătătorit înapoiază căldura zilei. Dincolo de zona defrişată se bănuie masa sumbră a copacilor. Foarte curând, atmosfera saturată de umezeală a pădurii se va abate asupra satului, precum un fluviu nevăzut, îmbibând totul în trecerea sa, dar pentru moment domneşte o atmosferă minunat de blândă. Este ceasul care adună în jurul focurilor întreaga comunitate wayana.

Discuţiile din seara aceasta nu vor fi alimentate de peripeţiile de vânătoare, aventuri galante şi bârfe.

— Antecume, povesteşte cum a fost pe Oyapock…

La început, istorisirea mea este ascultată într-o linişte întreruptă din când în când doar de ţipetele şi vaietele din codrul apropiat. Lipiţi de părinţii lor, copiii se împotrivesc somnului.

Dar curând atmosfera se animă. Chiar din clipa în care amintesc de temerile pe care le avusesem la gândul că voi străbate podeţele putrede de la cascada Maripa, primele râsete fac să se întrevadă ce va urma. Când descriu peripeţiile trăite pe „Calea iadului” auditoriul este încălzit şi un uriaş hohot de râs întâmpină imaginea nefericitului Antecume trezit, fără să ştie cum, pe fundul râului, strângând în mâini scândura ce-i servise drept banchetă. Episodul următor, cel în care mă arunc în apă pentru a încerca să-mi ajung luntrea înotând, stârneşte râsete şi ironii ce nu mai contenesc. Indienii wayana n-au putut înţelege niciodată că nu ştiu să înot. Aci copiii învaţă să înoate aproape în acelaşi timp în care fac primii paşi. Din pricina acestui lucru, socotit de ei o adevărată infirmitate, fusesem de nenumărate ori ţinta ironiilor.

Dar acum li se oferă un prilej măreţ! Antecume urmărindu-şi barca ca un câine turbat, scufundându-se încet-încet în apele fluviului!… Râde până şi Malavate, care şi-a uitat furia. Cu toate acestea abia întâmplarea care urmează va lăsa urme de neşters în amintirea lor. Vor trece ani şi wayana tot îmi vor cere să le-o mai povestesc. Este vorba de clipa în care, urmărind luntrea de-a lungul

malului, antrenat de elanul meu, mă trezesc cu un pleoscăit uriaş, chiar în mijlocul unui afluent al Oyapockului. O furtună de râsete va întimpina, de fiecare dată, pleoscăitul. Indienii wayana sunt veseli din fire şi râd uşor, am avut adesea prilejul să particip la partide de râs, neuitate râsuri nebune, dar niciodată ca cel din seara aceasta. Tinerele femei din sat sunt scuturate de asemenea spasme încât pruncii ghemuiţi pe şoldurile lor şi atârnaţi în baiere de susţinere se trezesc şi se pornesc pe plâns. Bărbaţii, cu ochii scăldaţi în lacrimi, se îndepărtează câţiva paşi pentru a-şi putea recăpăta răsuflarea. Lângă mine, frânt din mijloc, Malavate se înăbuşă. Coşmarul pe care l-am trăit pe Oyapock e pe cale să se transforme, datorită acestor wayana, în cea mai irezistibilă comedie. Eu însumi râd, sufocându-mă. Când, în cele din urmă, ne revenim, este suficient ca cineva din asistenţă să imite pleoscăitul, ca râsetele să izbucnească din nou cu şi mai mare putere.

Noaptea, târziu, ne regăsim hamacele. Râsetele înfundate răsună încă mult timp de sub poloagele din pânză de bumbac, când cineva evocă păţaniile mele şi uriaşul pleoscăit. Apoi râsetele se răresc. Curând, în cătunul adormit nu se mai aud decât urletele câinilor şi obişnuitul concert asurzitor al insectelor. La câţiva metri de mine, Malavate sforăie zgomotos, strâns lipit de nevasta lui. Mă simt acasă în satul acesta, printre bărbaţii şi femeile sale. Mă simt bine aici.

Nu s-a luminat încă de ziuă, când focurile se aprind pe rând în faţa fiecărei colibe. Un freamăt surd cuprinde cătunul. Copii, goi şi tăcuţi, se apropie tremurând de dogoarea focurilor. Pădurea este acoperită de o ceaţă umedă ce se întinde până la ultimele colibe. Pretutindeni oalele fumegă. Pontsitpe încălzeşte bucăţile unui tatuu ucis ieri dimineaţa de soţul ei. E mulţumită, este vânatul ei preferat. În ultimul timp vânătoarea nu a prea fost îmbelşugată. A trebuit să se mulţumească cu carnea nu prea bună a câtorva piranha. După ce isprăveşte de mâncat, Malavate îmi istoriseşte cum a surprins animalul tocmai în clipa în care îşi săpa vizuina. Tatuul are gheare

lungi şi curbate care îi permit să sape, cu o forţă de necrezut, o gaură în care se afundă şi dispare în câteva minute.

— Când am dat de el nu-i rămăsese afară decât partea din spate. Abia am avut timp să-i trag un foc de armă în fund.

Pontsitpe izbucneşte în râs. Malavate, în ciuda vârstei sale, (probabil are aproape cincizeci de ani) rămâne unul dintre cei mai buni vânători şi pescari ai tribului. Datorită lui, în cazanul soţiei sale mai totdeauna se găseşte vânat din cel mai preţuit.

Soarele risipeşte ultimele pâcle ale dimineţii. O ceată de bărbaţi şi femei pătrunde în pădure, urmând o potecă care duce la plantaţia lor. Au plecat să recolteze manioc. Malavate îmi propune să-l însoţesc la vânătoare.

— Să mergem, maică-ta are poftă să mănânce cuata[2] astăzi.

Ne pregătim puştile şi cartuşele pe care le aşezăm în pirogă şi, după câteva lovituri puternice de pagaie, satul se mistuie în spatele arborilor de pe mal.

După puţin timp Malavate acostează într-un anumit loc de pe malul surinamez, de unde porneşte o potecă pe care am folosit-o adesea, în 1961, în decursul primelor partide de vânătoare cu tatăl meu. Nu merge nici cinci minute, când aud urletele caracteristice ale maimuţei roşii. În faţa mea, Malavate pare că nu reacţionează. Îl strig.

— Hai, vom împuşca babuni!

— Nu, nu, lui mamak Pontsitpe nu-i plac babunii, are poftă de o cuata.

— Ce-are a face, întâi împuşcăm babuni, apoi ne vom urma drumul.

— Nu, nu, babunii nu sunt buni, hai să mergem.

Insist într-atât, încât până la urmă Malavate cedează în silă, îndreptându-se în direcţia din care vin urletele. Dar în loc sa înainteze fără zgomot, îşi croieşte drum cu lovituri puternice de sabie. Depune o asemenea energie, încât de fiecare dată când taie o ramură ori un arbust, lama scoate

[2] Cuata: maimuţă atele (n.a.)

un puternic sunet metalic. Desigur o face intenţionat. Pesemne că babunii simt că nu le vrea nici un rău căci continuă, fără să se sinchisească, vacarmul asurzitor. Nicicând nu am văzut un vânat de care să te poţi apropia atât de uşor. Într-adevăr, ceata nu se decide s-o ia la sănătoasa, sărind din cracă în cracă, decât după ce ajungem chiar lângă ea şi după ce Malavate face din ce în ce mai mult zgomot. Tatăl meu simulează dezamăgirea.

— Vezi bine că s-au dus, nu mai are nici un rost.

— Ba trebuie să-i urmărim!

Cu rea credinţă calmă îmi răspunde:

— N-ai văzut că e degeaba, au şters-o. Fug foarte repede, aşa că nu-i vom putea ajunge. Hai, să mergem mai departe, fără îndoială că vom da peste maimuţe atele…

Cum ştiu că un vânător wayana nu abandonează niciodată atât de repede vânatul urmărit, mă cuprinde furia. Malavate îmi ascultă protestele mustăcind.

— I-am fi putut împuşca dacă ai fi fost mai iute! Şi apoi, faci mai mult zgomot decât mine, ceea ce, ori ce-ai zice, nu-i firesc.

— Dacă însă am fi tras, am fi speriat maimuţele atele.

— Unde le vezi?

— Ba da, sunt, te asigur, nu prea departe, vei vedea. Pe colina mică din apropiere.

Ne reluăm marşul prin pădure fără să dăm de vreo urmă de vânat. Odată ajunşi pe colină, Malavate cheamă maimuţele printr-un soi de fluierat tremurat, care imită perfect strigătul masculului. Pădurea rămâne tăcută. Repetă încercarea de nenumărate ori fără mai mult succes, în timp ce înaintează repede.

Liane şi trunchiuri căzute de-a curmezişul potecii ne împiedică neîncetat înaintarea, dar Malavate este neobosit, trece toate obstacolele, parcă în joacă. Îmi este greu să-l urmez, ceea ce face să-mi crească şi mai mult furia.

— Precum vezi, era bine să fi împuşcat babunii!

Pentru a nu mă auzi se porneşte să fredoneze o melopee, păşind din ce în ce mai repede.

— N-are rost să alergăm!

— Te împiedică să mârâi la nesfârşit.

Suntem pe drum de câteva ore. Sunt frânt de oboseală. Către ceasurile unu ale după-amiezii. Malavate se opreşte în sfârşit.

— Hai să ne întoarcem, nu găsim nimic pe aici.

Izbucnesc.

— Ai văzut, ar fi trebuit să…

— Da, da, ar fi trebuit, ar fi trebuit…

Şi fără să mai aştepte face stânga-mprejur şi o porneşte către râu.

Nu departe de locul în care ne-am lăsat luntrea, îmi face semn să rămân nemişcat. Îl văd cum începe să alerge. După câteva clipe aud zgomotul unei împuşcături, urmat de cel al unei căzături. Alt foc de armă, o nouă căzătură. După scurt timp tatăl meu se întoarce triumfător ţinând în fiecare mână câte o superbă pasăre neagră, cu ciocul galben şi pieptul alb, de mărimea unei curci.

— Pontsitpe va fi mulţumită, hoccoul îi place foarte mult!

— E adevărat că-i place, dar trăgând în babuni n-am fi speriat maimuţele atele, pentru că nici nu erau, în schimb eu nu m-aş fi întors în sat cu mâinile goale.

Pentru a-mi spori proasta dispoziţie, când să plecăm din nou, dăm peste un loc invadat de căpuşe. Picioarele îmi sunt năpădite de cel puţin o sută de paraziţi şi mă pornesc să blestem. Dar, văzând cum în faţa mea Malavate îşi biciuie picioarele cu frunzele unor rămurele, nu mă pot împiedica să nu zâmbesc.

— Copile, fă ca mine, loveşte tare.

Înainte de a sosi în sat, ne oprim puţin pentru a îndepărta ultimele gângănii setoase de sânge.

Soarele dogoreşte încă şi, după ce mă scald în râu, mă instalez în hamac. În timp ce Pontsitpe pregăteşte păsările hocco, Malavate povesteşte râzând cum s-a desfăşurat vânătoarea şi trece la mărturisiri.

— Am auzit babuni, dar am făcut atâta gălăgie pentru a-i speria încât au fugit, iar Antecume a fost nemulţumit, foarte nemulţumit.

Mamak Pontsitpe râde în hohote, în timp ce mă prefac furios, abia stăpânindu-mă să nu izbucnesc, la rândul meu, în râs.

Către seară, câţiva vizitatori sosesc în sat pentru a ne anunţa că peste două sau trei zile va avea loc un dans kalau la Elahe. Printre ei îl zăresc pe Amai-Poti, pe care îl cunosc de mult. El condusese luntrea în 1961, când cu naufragiul de la cascada Awara-Soula, în care mi-am pierdut toate lucrurile. Pe vremea aceea Amai-Poti era încă foarte tânăr şi lipsit de experienţă. Pe când străbăteam trecerea, manevrase greşit iar piroga, atrasă pe loc în vâltoarea cascadei, se răsturnase prăvălindu-ne pe toţi în apele fluviului. Am avut noroc că nu m-am înecat. Tânărul indian şi-a dat seama ce nenorocire însemna naufragiul acesta pentru mine şi între noi luase naştere un soi de complicitate. După aceea, în decursul primei mele şederi, de nenumărate ori m-a iniţiat în viaţa indienilor. Astăzi Amai-Poti are douăzeci de ani.

Ne salutăm prieteneşte, apoi se adresează lui Malavate, care este frate cu tatăl său şi, prin urmare, conform modului de înrudire al indienilor wayana, îi este şi lui tată. Într-adevăr, după aceste legi, toţi fraţii tatălui sunt taţi, iar toate surorile mamei sunt şi ele mame. În ceea ce priveşte surorile tatălui, ele sunt mătuşi, iar fraţii mamei sunt unchi. Mi-a trebuit un oarecare timp pentru a mă putea obişnui cu acest sistem de înrudire.

— Tată, Elahe doreşte ca la dansul kalau să ia parte cât mai multe persoane; va fi cachiri din belşug. Vei veni?

— Spune-i lui Elahe că voi veni altădată…

Nu înţeleg de ce nu acceptă invitaţia. Malavate este un foarte bun dansator şi un mare băutor de cachiri. Dar, la vremea aceasta, nu cunosc încă destul de bine relaţiile încordate şi conflictele dintre indienii wayana, ce se ascund sub înfăţişarea firească a vieţii de toate zilele. Mai târziu, când voi fi amestecat profund în evenimentele grave ale tribului, îmi va fi mult mai uşor să înţeleg cauzele acestui fel de refuz.

Oricum, îmi place ambianţa marilor sărbători wayana şi nu am de gând să scap prilejul din cauza lui Malavate. Îi propun deci lui Amai-Poti să-l însoţesc.

— Frate, cum vei face să te întorci aici?

Voi găsi desigur un mijloc.

— Atunci vino cu noi, îmi spune. Plecăm mâine.

CÂRLIGUL, COLŢII DE ŞARPE ŞI PETROLUL

Când ajungem în satul lui Elahe, găsim numeroşi alţi oaspeţi sosiţi înaintea noastră. Cachiriul curge în valuri. Pretutindeni bărbaţii şi femeile înghit băutura din tigve mari. Cu burta balonată şi stomacul umflat, vin pe rând la marginea colinelor şi varsă băutura într-un jet puternic. Pe alocuri, pământul a devenit alunecos, iar deasupra satului pluteşte un miros acru de manioc fermentat.

De cum sosim, femeile ne oferă de băut. Golesc dintr-o singură sorbitură tigva de doi sau trei litri care îmi este înmânată. Nici n-am terminat-o bine, că îmi este servită alta. După ce m-am uşurat la modul wayana, mă îndrept către o colibă rezervată celor în trecere, numită tukusipan, unde o parte dintre oaspeţi şi-au întins hamacurile, cam în toate direcţiile. În capătul opus recunosc câţiva indieni din clanul lui Malavate. Îndreptându-mă spre ei pentru a-i saluta, descopăr într-un hamac o femeie tânără însărcinată, ce pare că suferă îngrozitor. În mijlocul animaţiei obişnuite din zilele de sărbătoare, chipul crispat de durere al acestei femei mă impresionează. Mă duc la Elahe, căpetenia satului şi îl întreb ce se întâmplă.

— Femeia are dureri de mai multe zile, dar copilul nu iese. Familia s-a dus să-l vestească pe vraciul Tuluwahe. În seara aceasta va ţine o şedinţă de lecuire.

În apropiere zăresc, într-adevăr, îngrămădite într-un colţ, frunzele mari ce servesc la construirea colibei vraciului. Aşa

cum o cere tradiţia, soţul s-a dus să le taie în cursul după-amiezii, dar coliba nu o va înălţa decât la căderea nopţii.

Pretutindeni se aprind focuri. Se apropie seara, iar copiii, stârniţi de pregătirile serbării, aleargă în toate părţile, scoţând strigăte ascuţite. Prin colibe domneşte o animaţie confuză.

Nu mă simt în largul meu. Chipul acelei femei mă urmăreşte. Ştiu că în curând o vor instala în coliba din frunze, dar vraciul nu are nici o putere împotriva răului de care suferă. Am mai fost, şi nu o dată, martor al puterii şamanilor, totuşi, în seara aceasta, ştiinţa tuturor vrăjitorilor wayana la un loc va fi neputincioasă să lecuiască acest pântec în care, de câteva zile, copilul încearcă zadarnic să iasă la lumină. Doar o intervenţie chirurgicală, făcută la Cayenne, ar putea salva mama şi pruncul. Înainte ca şedinţa să înceapă, mă duc s-o văd pentru ultima oară. Îşi suportă durerea cu resemnare, iar suferinţa îi schimonoseşte chipul. Copilul a început s-o înăbuşe realmente şi face eforturi cumplite pentru a-şi recăpăta respiraţia. Îi explic soţului că trebuie să se hotărască cât mai repede cu putinţă să o ducă pe fluviu în jos la dispensarul din Maripassoula. Medicul de acolo va obţine imediat pentru ea asistenţa medicală gratuită şi va fi transportată cu avionul până la Cayenne unde va fi spitalizată chiar de la sosire.

Câţiva indieni wayana au şi fost trimişi până acum în acest fel la spitalul Saint-Denis dar, de fiecare dată, medicul din Maripassoula fusese nevoit să înfrângă puternica opoziţie a familiei. Răspunsul soţului îmi lasă puţine speranţe:

— Da, s-ar putea să ai dreptate, dar vom încerca prin toate mijloacele să fie îngrijită în ţinutul wayana, de către şamani.

— Dacă nu te hotărăşti repede, nevasta ta va muri. Elahe mi-a spus că au mai avut loc două şedinţe de lecuire şi nu au folosit la nimic. Femeii tale îi este din ce în ce mai rău.

Soţul nu mă mai ascultă. Înăuntrul colibei, vraciul cheamă spiritele. Un ciocănit, la început depărtat, apoi din

ce în ce mai puternic, vesteşte apropierea unuia dintre ele. Când în sfârşit ajunge la pământ, căderea îi este însoţită de zgomotoase zguduiri de frunze. Nu am puterea să mai rămân. Îmi iau locul în hamacul pe care l-am instalat sub acoperişul lui Elahe. Până noaptea târziu îmi vor parveni ecourile luptei pe care duhurile vraciului o duc pe rând împotriva duhului rău care bântuie trupul bolnavei. Mârâituri înăbuşite, strigăte ascuţite, gâfâieli animalice, mărturisesc violenţa unei bătălii pe care o ştiu zadarnică. În mijlocul acestei învălmăşeli, s-a pornit o altă luptă, cu mult mai crâncenă, între mamă şi copil. În străfundurile ei, de zile întregi, copilul se loveşte orbeşte, cu energie sălbatică, de acest pântec care nu vrea să-i facă loc.

În timp ce mă gândesc la toate acestea, neputând să-mi găsesc somnul, agitaţia febrilă de sub tukusipan face loc unei tăceri impresionante. Trebuie să fie ora unu din noapte, poate chiar două, şedinţa a luat sfârşit.

În ziua următoare mă duc s-o văd. Starea ei pare să se fi înrăutăţit. La începutul după-amiezii este cuprinsă de convulsii şi printre buze îi apare o salivă albicioasă.

Îl implor pe soţ s-o transporte neîntârziat la Maripassoula. Îi propun să-l însoţesc.

— Eu aş vrea, dar trebuie să vorbeşti cu tatăl ei. Nu pot hotărî singur.

Imediat intervin şi la tatăl femeii, dar mă lovesc de un refuz categoric.

— Fiica mea va fi îngrijită de către vracii wayana. Vom ţine noi şedinţe de vindecare, oricâte vor fi necesare, dar fata mea nu se va duce la Cayenne.

Îmi dau seama că nu-mi mai rămâne decât o singură nădejde: să-l conving pe Elahe să intervină. Este căpetenia satului, fapt care nu-l învesteşte cu nici o putere, dar oricum îi conferă o înrâurire morală pe care şi-o poate exercita în anumite împrejurări. Pe lângă aceasta a fost numit „căpitan” de către prefectura din Cayenne. Într-adevăr, de câţiva ani încoace, administraţia a desemnat în fiecare sat câte un „căpitan”, în general căpetenia clanului, care ţine loc de intermediar privilegiat cu ceilalţi membri ai

tribului. Am fost dintotdeauna ostil acestei instituţii, care introduce ideea artificială de puterea şi ierarhie de tip militar, cu totul străină mentalităţii indiene. Cu atât mai ostil, cu cât la această idee de putere administrativă s-a adăugat şi cea de privilegiu, la fel de necunoscută printre indienii wayana, datorită faptului că, trimestrial, fiecare „căpitan” primeşte o mică sumă de bani, reprezentând pe vremea de care vorbesc, 300 de franci.

Cu toate acestea, acum când mă îndrept către Elahe, sunt gata să folosesc toate argumentele posibile. Pun pe primul plan răspunderea sa atât în calitate de căpetenie a satului cât şi în cea de „căpitan”.

— Trebuie neapărat să faci ceva. Şamanul nu a putut vindeca femeia. Va muri dacă n-o trimitem, astăzi încă, la Maripassoula, iar de acolo la Cayenne. Trebuie să intervii pe lângă tatăl ei, tu eşti singurul care îl poţi îndupleca. Va mai trebui să-mi împrumuţi luntrea şi motorul.

— Voi vorbi cu tatăl. Dacă se învoieşte, îţi dau luntrea.

Elahe se îndreaptă imediat către tukusipan. Presimt lungi dezbateri. După un timp ce mi se pare nesfârşit, se întoarce.

— Poţi să iei luntrea şi motorul meu, femeia merge cu tine.

Sentimentul de teamă, care mă apasă de ieri seară, se risipeşte făcând loc nădejdii nebune de a putea salva femeia aceasta împreună cu copilul ei. În sfârşit totul devine posibil. Alerg la tukusipan pentru a cere tatălui şi soţului să mă ajute s-o cobor în luntre. Răspunsul lor mă face să încremenesc de mirare...

— Tu eşti cel care vrei s-o duci, n-ai decât să te descurci singur.

— Dar i-aţi spus lui Elahe că sunteţi de acord!

— Tu eşti cel care vrea s-o ia cu el, ei bine, ia-o cu tine!

La insistenţele lui Elahe, tatăl s-a prefăcut că se învoieşte. Dar ştie prea bine că singur nu voi putea face nimic şi nici un alt wayana nu ar accepta să se amestece, atunci când părinţii nu sunt de acord. Neputinţa mea mă îmbolnăveşte. Simt o mânie turbată faţă de aceşti doi

bărbaţi. Acum nu-i vorba să le înţeleg motivele, ştiu doar un singur lucru, femeia şi copilul ei vor muri. Nu mai sunt în stare să-i aud horcăielile, să fiu martorul neputincios al agoniei sale, în mijlocul satului cuprins de febra pregătirilor de sărbătoare. Continuă să sosească noi oaspeţi. Tigvele trec din mână în mână şi în fiece clipă oamenii îşi eliberează zgomotos stomacul. Fac încă o încercare la Elahe, dar răspunsul său îmi răpeşte ultima nădejde.

— Am intervenit adineauri, mi-au spus că sunt de acord. Dacă acum nu vor să te ajute, altceva nu mai pot face.

Sunt descumpănit. Îmi vine să părăsesc satul şi să mă întorc la Malavate, dar nu am luntre. Sunt blocat aici până la sfârşitul sărbătorii. Între timp s-a înnoptat. Asupra satului coboară neliniştea ca şi cum locuitorii şi vizitatorii săi şi-ar da seama că drama care are loc în tukusipan va aduce moarte şi doliu. Până acum, pregătirile şi-au urmat cursul într-o ambianţă febrilă, aproape veselă. Bărbaţii şi femeile făceau ultimele retuşuri la confecţionarea gătelilor şi podoabelor cu care se vor mândri dansatorii. Toţi încercau să uite această ameninţare ascunsă, care putea preschimba sărbătoarea în lacrimi şi plâns. Dar în seara aceasta nu mai e chip să poţi închide ochii şi să-ţi astupi urechile. Horcăiturile femeii devin insuportabile pentru toţi.

Către ora zece, starea ei se agravează brusc. Neliniştea cuprinde întreg satul. În zăpăceala generală sunt căutate frunzele care au folosit la construirea colibei din ajun. Încă de dimineaţă le aruncaseră la marginea pădurii, aşa cum o cere obiceiul. Deşi fuseseră într-adevăr pângărite de duhurile care interveniseră în cursul nopţii, în faţa acestei situaţii, vraciul se hotărăşte să le folosească din nou. Imediat se pune în legătură cu duhurile şi, după un răstimp neobişnuit de scurt, femeia este acoperită cu o piramidă de frunze. Lupta dintre spiritele vraciului şi duhul vinovat de boală se porneşte cu o încrâncenare cumplită. În mijlocul ţipetelor şi urletelor continui, se disting horcăielile femeii.

Către ora unu după miezul nopţii, vraciul abandonează lupta. Trupul îi este acoperit de sudoare, iar trăsăturile îi

sunt marcate puternic de oboseală. În ciuda străduniilor sale se declară neputincios s-o salveze. De sub tukusipan se ridică vaiete sfâşietoare. Tatăl şi soţul par prostiţi de durere.

— Fata mea va muri, e singura mea fiică şi va muri!

Femeia este scoasă din colibă. Ceva mai târziu, tatăl vine să-mi vorbească.

— Du-o pe fata mea la Maripassoula, trebuie s-o iei cu tine. Acum sunt de acord.

— Să ştii că este fără îndoială prea târziu. Fiica ta va muri în luntre sau la Maripassoula. E mai bine să moară aici, în mijlocul familiei.

Tatăl începe să mă implore şi nu mai ştiu ce să fac.

— Doar voiai s-o duci, mă învoiesc, ia-o.

— Am vrut s-o duc, e adevărat, dar asta a fost ieri şi alaltăieri, acum e sigur prea târziu.

— Ba da, ba da, vrei s-o duci, ia-o cu tine!

Vraciul nu a fost în stare să facă ceva pentru fiica lui, iar acum se agaţă de această ultimă nădejde. Îmi spun că poate mai există o infimă şansă. Cer soţului să mă ajute s-o port până la luntrea lui Elahe. Răsuflarea ei nu-i decât un horcăit continuu. Apucăm cu grijă capetele hamacului şi o transportăm până la mal. Apoi o aşezăm în mijlocul luntrei. Lângă ea, pentru a o sprijini, stau tatăl şi o mătuşă, deoarece nu mai are mamă. Cum nu am manevrat niciodată un motor, îi cer soţului să conducă piroga iar eu mă plasez în faţă ca pilot. O parte a locuitorilor rămâne adunată în tăcere, pe debarcader. Stelele luminează slab fluviul.

După vreo zece minute, ne oprim la Entoucas, un cătun de căutători de aur, la gura râurilor Lawa şi Ouaqui, pentru a lua benzină. Deşteptat pe neaşteptate în toiul nopţii, domnul Cadogan, negustorul creol, iese din locuinţă ocărând. Când însă îşi dă seama cum stau lucrurile se grăbeşte să ne servească, cerându-şi scuze pentru felul în care ne-a întâmpinat. Ne reluăm drumul, tatăl se instalează în faţă pentru a-l conduce pe ginere prin cele câteva praguri pe care va trebui să le străbatem. Eu mă aşez chiar

în spatele mătuşii. Am impresia că femeia e la capătul puterilor. Privirea ei este aţintită în noapte, cu o expresie îngrozitoare. Trecem câteva praguri fără incidente. Tatăl cunoaşte bine râul şi îl îndrumă pe ginere prin cele mai bune treceri.

Pe mal întrezăresc vag locuinţele unui mic sat de negri. Deodată, un strigăt sparge bezna. Mă simt străbătut de un fior de spaimă.

— Fiica ta a murit, fiica ta a murit!

Tatăl se năpusteşte în mijlocul luntrei, care se clatină periculos. În aceeaşi clipă, soţul părăseşte motorul. Amândoi îngenunchează alături de trupul femeii şi îl cuprind hohotind. Răscolit, nici nu mai ştiu ce să fac, inima îmi bate să-mi spargă pieptul, îmi pierd stăpânirea de sine. În faţa mea, în barcă, trei oameni se vaietă scoţând strigăte de animale rănite de moarte.

Atunci îmi dau seama că motorul continuă să meargă, în timp ce luntrea înaintează în derivă. Mă năpustesc în spate şi întorc barca. În acest timp, soţul a pus mâna pe puşcă. Îndreaptă ţeava către cer şi trage de mai multe ori. Fiecare împuşcătură răsună îndelung în noapte; apoi zbieretele se pornesc din nou şi mai tare.

Este pentru prima dată că manevrez un motor şi va trebui să urc micile praguri pe care tocmai le-am coborât. Pe deasupra, nu cunosc prea bine trecerile, pe care doar le bănui în întuneric şi mă cutremur la gândul să eşuez pe vreo stâncă. Cei doi bărbaţi copleşiţi de durere rămân nepăsători la tot ce-i în jurul lor. Puţin le pasă dacă piroga va naufragia în apele negre şi ameninţătoare ale râului Lawa.

Efortul pe care trebuie să-l depun pentru a ocoli obstacolele mă ajută să-mi vin în fire şi mă smulge de la tot ce se întâmplă în luntre. În lumina palidă a stelelor spuma lăptoasă şi clocotitoare vesteşte în ultima clipă stâncile ascunse în apă. Din când în când coca se freacă de câte o stâncă, dar izbutesc să trac pragurile fără necazuri.

Ne apropiem de satul lui Elahe, ale cărui locuinţe abia se desprind din beznă. Încă o dată soţul apucă puşca şi trage

în aer câteva focuri, probabil pentru a vesti moartea soţiei sale.

În faţa noastră, străpungând întunericul, un şir de lumini şerpuieşte parcă suspendat în vid. Bărbaţi şi femei; fiecare cu câte o lampă cu gaz sau o mică lanternă electrică, cumpărată de la prăvălia din Entoucas, coboară unii după alţii poteca ce duce de la promontoriul pe care este ridicat satul până la malul râului. Ne întâmpină un uriaş vaiet de durere. Umbre se înghesuie pe debarcader şi abia acostăm că suntem înconjuraţi. Durerea acoperă totul. Bărbaţi şi femei se scufundă urlând în ameţeala acestei prăpăstii, pe care moartea le-a deschis-o sub picioare. Lacrimile îmi năpădesc ochii. Puţin după aceasta, moarta este purtată de la luntre până sub tukusipan. În lumina tremurândă a lămpilor cu gaz, chipul acum destins al tinerei femei face şi mai cumplită desperarea tatălui şi a soţului. De jur împrejur, bezna nu-i decât gemete, vaiete, strigăte şi hohote de plâns.

Dimineaţa satul pare cufundat în amorţire. Gătelile şi podoabele sărbătorii zac părăsite. Astăzi doar moarta va purta şiragurile, brăţările şi weyu, această podoabă cu mărgele pe care femeile wayana o adoră şi o pun cu anumite prilejuri în locul tradiţionalului cache-sexe din ţesătură roşie. Fără să înceteze o clipă bocetul, mătuşa îi petrece nepoatei weyul, în timp ce tatăl şi soţul prind în jurul gâtului, braţelor şi pulpelor o mulţime de coliere din mărgele de sticlă.

Continuă să sosească alte luntre. Fără îndoială oaspeţi veniţi să asiste la marele dans kalau, dar şi locuitori ai satelor învecinate care au fost anunţaţi în cursul nopţii. Urcă drumul bocind. Printre ei recunosc pe căpetenia Tilue. Nu ştiu ce grad de rudenie îl leagă cu tânăra femeie dar, judecând după durerea sa, face parte cu siguranţă dintre rudele apropiate ale familiei. Descoperind-o zăcând în hamacul ei se porneşte să strige. Strânge moarta în braţe, îi mângâie obrazul şi părul. Lacrimile îi şiroiesc pe chip.

În apropiere au fost adunate toate bunurile răposatei. Tilue se ridică deodată şi, urlându-şi durerea şi mânia, începe să lovească cu picioarele tot ce-i stă în cale. Cufăraşele îşi răspândesc pe jos preţiosul conţinut de mărgele, cratiţele răsună strivite sub ploaia de lovituri. Dar asta nu-i destul. Se duce să caute un topor şi stâlceşte toate aceste comori, darurile tatălui, ale soţului şi ale iubiţilor, pe care tânăra femeie le păstrase cu grijă. Nimic nu scapă furiei sale nimicitoare căci nu trebuie să rămână nimic, absolut nimic care ar putea aminti celor în viaţă despre moartă. Aşa o cere obiceiul. Când, în cele din urmă, se linişteşte, Tilue culege obiectele sfărâmate şi, însoţit de membrii familiei, se duce la apă aruncând totul în undele adânci ale lui Ouaqui.

Când se întorc, bocetele încetează. Între membrii familiei au loc lungi discuţii. Au drept obiect ceva grav, dar nu-mi dau seama despre ce ar putea fi vorba. Apoi Tilue şi tatăl tinerei femei caută un cârlig. Se apleacă asupra moartei şi îi deschid falca înţepenită. Cu un gest sigur, cârligul cel mare este agăţat de limbă, apoi tatăl închide gura fiicei sale. Totul s-a petrecut în câteva clipe. Am rămas uluit. Într-o tăcere grea, cei doi străpung acum cu ajutorul unor colţi ascuţiţi de şarpe, ochii femeii, prin pleoapele subţire coborâte, apoi înfig alţi trei colţi în gâtul ei. Întreb pe cineva de lângă mine ce rost au toate acestea. Din răspunsul pe care mi-l dă se desprinde o credinţă de nezdruncinat.

— De moartea femeii este răspunzător cineva. Asupra lui a fost asmuţit duhul cel rău. Prin aceasta, vinovatul – fie că îi vor crăpa ochii, fie că nu va mai putea vorbi, fie că, în sfârşit, nu se va mai putea hrăni – va muri în scurt timp.

După ce totul s-a terminat, mătuşa unge părul tinerei femei cu briantină, astfel încât pieptănătura să cadă bine, apoi îi pune pe cap o coroană de pene.

Fără a fi scoasă din hamacul ei, moarta este purtată până la râu şi depusă într-o luntre. Elahe mă lămureşte că pe malul Ouaquiului există un mic cimitir în care au fost îngropaţi şi alţi indieni wayana. O parte a familiei se

îndreaptă într-acolo pe calea apei, iar Elahe îmi oferă un loc în piroga sa.

După ce trecem puţin în amonte de un cătun de negri boni, acostăm la un soi de debarcader stâncos. Soţul se depărtează singur în pădure cu o lopată, un topor şi o sabie. Ceilalţi membri ai familiei vor aştepta pe platforma stâncoasă. Bocetele lor n-au încetat nici o clipă, dar nu mai au violenţa de azi noapte şi din cursul dimineţii. Sunt mai degrabă bocete rituale, un fel de vaiet prelung, trist şi monoton. După un timp destul de lung, soţul se întoarce şi, cu ajutorul tatălui, transportă trupul soţiei. Depun moarta lângă micul mormânt săpat doar cât să încapă trupul. Deasupra gropii soţul a înălţat un adăpost de frunze, aşa cum se face de obicei în cursul partidelor de vânătoare. Tatăl apucă apoi un cuţit şi despică în cruce pântecul fiicei până la viscere. Bocetele se pornesc din nou, cu o violenţă sporită. Nu mai sunt doar strigăte de durere, ele cuprind mânie şi furie. Tatăl destupă un bidonaş, varsă o parte din conţinut în rana deschisă, şi îi dă foc. Se ridică un miros de petrol şi carne arsă care ne învăluie. În timp ce petrolul se consumă încet, durerea se dezlănţuie pentru ultima oară, cu o violenţă care mă cutremură. Mă întorc către Elahe, care cred că îmi citeşte uluirea în priviri.

— Am şovăit mult să facem asta, deoarece erai şi tu aici. Apoi ne-am gândit că nu are nici o importanţă. Eşti fiul adoptiv al lui Malavate, deci nu mai eşti străin în trib.

— Dar pentru ce toate acestea?

— Trebuie neapărat ca cel vinovat de moartea femeii să piară. Cu cârligul, colţii de şarpe şi cu ajutorul focului, el nu mai are scăpare. Oricare ar fi râul pe care s-ar afla, va muri într-una din zilele următoare.

Plin de noroi şi cu sudoarea şiroind, soţul urmăreşte scena cu privirea pierdută. Îndată ce focul se stinge, aşază pe fundul mormântului un strat gros de frunze, pe care depune trupul femeii, acoperindu-l apoi cu un alt rând de frunze, înainte de a astupa groapa, cu un fel de capac rudimentar, mai pune înăuntru o lădiţă, în care se găsesc

mărgelele şi ţesătura roşie, ultimele bunuri ale tovarăşei sale de viaţă.

Ritualul funebru s-a încheiat. Îl urmez ca prin vis pe Elahe până la barca lui. Mă simt gol pe dinăuntru. Prin faţa ochilor mi se perindă imagini care mă vor urmări. Am pătruns, fără voia mea, într-un domeniu tăinuit şi întunecos al familiei mele indiene. Ceea ce am întrezărit până acum din vrăjitoria wayana a fost doar partea de sus a unui gheţar plutitor. În anii care voi veni şi în împrejurări dramatice în care voi fi direct implicat, voi descoperi că această vrăjitorie influenţează şi însoţeşte întreaga viaţă a indienilor wayana.

Din pieptul tânărului se înalţă o melopee tristă. Îşi ia ultimul rămas bun de la soţia lui.

— Te părăsesc, te voi lăsa aici: odihneşte-te în coliba pe care ţi-am făcut-o. Pentru ultima oară suntem împreună.

După întoarcerea în satul lui Elahe, animaţia îi cuprinde din nou aproape pe toţi; doar din colibele familiei moartei se aude nesfârşitul bocet al lamentărilor rituale. Dansurile au fost amânate pentru altă dată. Aşa au hotărât Elahe şi toţi oaspeţii, pentru a nu-şi atrage nemulţumirea celorlalţi membri ai tribului.

UN DEPOZIT DE GUNOAIE PENTRU „MARELE BĂRBAT”

De la întoarcerea mea de pe Oyapock s-au scurs câteva săptămâni. Ploile s-au rărit, iar apele fluviului se retrag descoperind pământuri noi. Pe trunchiurile de pe mal stratul albicios de mâl uscat mai arată încă înălţimea cea mai mare atinsă de ape.

Peste tot răsar din râu stânci alcătuind un şir de lăculeţe legate între ele de minuscule cascade.

Înarmaţi cu arcuri şi macete umblăm noaptea, în tăcere, prin locurile cu stânci, străpungând cu razele lanternelor apa puţin adâncă a bazinelor în care dormitează peşti.

Zilele au devenit fierbinţi. În orele cele mai calde, în umbra colibelor ne aşteaptă hamacurile. Prilej de nesfârşite trăncăneli având drept inepuizabile subiecte vânătoarea, aventurile amoroase şi puterea şamanilor. Glasurile devin tărăgănate, aproape o şoaptă, tăcerile îndelungi marchează visarea…

Copiii se aventurează în marginea pădurii, înarmaţi cu micile lor arcuri. Hărţuiesc şopârle mari de uscat care, trezite din somn, se fac nevăzute în iarba înaltă, urmărite de o ploaie de săgeţi. Fetiţele îi copleşesc pe vânătorii neîndemânatici cu ironiile lor.

Ceva mai încolo, în lumea adulţilor, se leagă tainice idile. Prinzând prilejul că soţul e plecat peste zi la vânătoare, un bărbat îşi dă întâlnire cu tânăra soţie însingurată. El pleacă

primul, anunţând că se duce la vechiul său ogor defrişat să taie trestii pentru săgeţi. Dar nimeni nu se lasă păcălit şi vorbele în doi peri curg. În ceea ce o priveşte tânăra femeie aşteaptă atât cât socoate că este nevoie pentru a nu trezi bănuieli, apoi, la rândul ei, invocând un pretext oarecare, se îndepărtează de sat, apucând însă alt drum. Manevra nu scapă nimănui, dar mai ales copiilor, atenţi la cele mai neînsemnate fapte şi gesturi ale celor mari. Ei au înţeles şi, uneori, urmăresc femeia, păstrând o distanţă apreciabilă, pentru a nu fi descoperiţi.

Se vor ascunde în apropierea locului de întâlnire a celor doi îndrăgostiţi, în spatele unor arbori scunzi şi, înăbuşindu-şi râsetele, vor asista la furişa împerechere.

Seara, în jurul focurilor, zâmbetele complice şi aluziile abia mascate vor supune perechea adulteră tuturor chinurilor. Din fericire pentru ei, de cele mai multe ori singurul care nu pricepe aluziile este soţul.

Adesea pornim la vânătoare în zorii zilei. Uneori îl însoţesc pe Malavate, alteori merg cu flăcăii din sat.

Odată, pe când mă aflam în pădure împreună cu Amai-Poti, ne-a atras un zgomot de apă puternic agitată, ce se auzea dinspre o răstoacă. Spectacolul care ne aştepta ne-a înmărmurit în prima clipă: o anaconda de aproape patru metri, agăţată de o cracă groasă aplecată deasupra râului, a înhăţat un pui de caiman pe care îl sfărâmă între inelele trupului ei. Animalul prins se zbate furios, îşi umflă pieptul pentru a slăbi strânsoarea, biciuie aerul cu coada, ridicând jerbe de apă şi caută să muşte dintr-o parte şi din cealaltă, gâfâind şi şuierând. Dar tot zbuciumul este zadarnic. Pe nesimţite, cu o încetineală şi cu o siguranţă impresionante, anaconda îl smulge din mediul său. Duc puşca la umăr. Primul foc este destinat caimanului, cel de al doilea anacondei. Cum doar caimanul ne interesează, Amai-Poti îl prinde cât ai bate din palme. Ne-am asigurat masa de seară.

Auzind cum s-a desfăşurat vânătoarea noastră, Malavate îmi povesteşte că, pe vremea când mă întorsesem în Franţa, Pidima, căpetenia unui cătun de mai sus de pragurile râului Itany, fusese la un pas să aibă aceeaşi soartă cu cea a caimanului. Plecase la pescuit pe Oulemali, împreună cu fiul său Tawanaka, un băieţel de vreo doisprezece ani. Purtată de curent, luntrea aluneca pe sub bolta scundă a arborilor, în timp ce Pidima, tolănit în voie, cu un picior petrecut peste marginea bărcii, supraveghea undiţa. Pe neaşteptate, o anacondă, măsurând între şase şi opt metri, ce stătea ascunsă în frunziş, şi-a dat drumul de sus la trecerea luntrei, încercând să-l tragă în adânc. Pidima apucase cu amândouă mâinile capul şarpelui şi căutase, fără a izbuti, să-i desfacă fălcile încleştate. Spre norocul său băiatul a reacţionat prompt. După prima clipă de spaimă, şi-a dat seama că tatăl său este în primejdie de moarte. Apucă o macetă şi izbi anaconda cu întreaga putere a celor doisprezece ani. Primele lovituri au crestat uşor şarpele, fără ca acesta să slăbească strânsoarea. Atunci, cu înverşunarea desperării, Tawanaka nu mai conteni cu loviturile. Acestea cădeau atât de des încât, în cele din urmă, şarpele îşi abandonă prada făcându-se nevăzut în adâncuri.

Ascultându-l pe Malavate, revăd împotrivirea crâncenă şi deznădăjduită a caimanului în îmbrăţişarea anacondei şi îmi imaginez cu groază care ar fi fost sfârşitul lui Pidima fără prezenţa de spirit a fiului său.

De obicei nu te gândeşti la primejdiile care te pasc în pădure. Dar, din când în când, câte o întâmplare îţi aminteşte că jungla nu este întotdeauna blândă.

În vremea despre care vorbesc, pentru mine teama luase o altă înfăţişare. De când cu naufragiul pe Oyapock, mă bântuie obsesia de a mă afla cu piroga singur pe râu. Nu trecuse mult timp de la întoarcere şi am început să nu mă simt în apele mele îndată ce era vorba să plec cu luntrea lui Malavate la pescuit de piranha pentru masă. Faptul nu m-a neliniştit prea mult, gândindu-mă că este reacţia firească după accidentul pe care îl suferisem şi că în următoarele

săptămâni îmi va trece. Dar mă înşelam, lucrurile au luat cu totul altă întorsătură.

Departe de a înceta, neliniştea aceasta s-a transformat treptat într-o adevărată obsesie, pe cale să-mi otrăvească existenţa. De fiecare dată trebuie să fac un efort de stăpânire pentru a porni cu luntrea şi, îndată ce mă depărtez puţin de mal, chiar şi atunci când fluviul nu prezintă nici o dificultate, sunt cuprins şi mai tare de teamă. Gândul mă duce, fără încetare, la accidentul de pe Oyapock.

Până acum mi s-a mai întâmplat să naufragiez de două ori, odată în 1961, la cascada Awara-Soula, când eram împreună cu Amai-Poti, apoi în 1962, la căderile Grand-Ako şi puţin a lipsit, mai ales a doua oară, să-mi las acolo pielea. Dar, chiar din ziua următoare, totul fusese o chestiune încheiată, uitasem cu desăvârşire cele petrecute. De fapt, adevărata cauză care mă face să reacţionez astăzi, în felul acesta, este latura neaşteptată, surprinzătoare, aproape absurdă, a naufragiului de pe Oyapock.

Cum fluviul este însăşi inima vieţii de fiecare zi a indienilor wayana – fie că îţi iei piroga pentru a te duce la plantaţie, pentru a merge la pescuit în locurile bogate în peşte, pentru a ajunge la potecile de vânătoare, fie că mergi până în satul vecin să vezi vreo fată – îmi dau seama că dacă nu voi izbuti să mă eliberez de teama aceasta, voi deveni un adevărat infirm.

Aşa am ajuns la convingerea, ce se întăreşte pe zi ce trece, impunându-se în cele din urmă drept o evidenţă de neclintit, că singura cale de scăpare, singurul mijloc posibil, este de a lua de la capăt călătoria solitară în sus pe Oyapock, de la Saint-Georges la Camopi. De atunci, oricât de năstruşnic ar fi planul acesta, nu mă mai gândesc la altceva.

Singurul lucru care mă mai reţine este felul în care îl voi anunţa pe Malavate. Ştiu că nu va accepta prea uşor şi încă nu am uitat mânia ce l-a cuprins atunci când a aflat de naufragiul meu.

Cu toate acestea, într-o bună dimineaţă, mă hotărăsc. Aşezat pe marginea hamacului din coliba sa, Malavate este ocupat să fixeze ampenajul unei săgeţi. Trag un kololo şi iau loc lângă el.

— Tată, trebuie să-ţi vorbesc.

— Ce vrei să-mi spui?

— Am de gând s-o pornesc din nou în sus pe Oyapock.

Malavate mă priveşte surprins, nici nu-i vine să creadă ce aude.

— Nu te-ai săturat? Te-ai mai scufundat o dată, era să mori, ţi-ai pierdut toate lucrurile, iar acum vrei s-o iei, de la capăt?

Pentru a scăpa de furtună, sunt gata să-i făgăduiesc orice.

— Nu te teme, nu voi mai naviga de unul singur. Mă vor întovărăşi fie indienii emerillon, fie palicour.

— Dar de ce vrei să pleci din nou?

Fireşte că prevăzusem întrebarea.

— Aş vrea să încerc să găsesc o parte din materialele mele. Chiar tu mi-ai spus că în mod sigur Kali şi ceilalţi indieni au ascuns lucrurile în pădure, cu gândul ca din când în când să ia de acolo ba o sabie, ba ceva fir de nailon ori câteva cartuşe. Poate că s-au descotorosit chiar pe ţărm de ceea ce nu-i interesa, ca, de pildă, camera de filmat, aparatul fotografic şi pelicula. Cum apa a scăzut, cu puţin noroc, le-aş putea găsi.

Malavate pare liniştit de răspuns.

— Bine, dacă pentru asta vrei să pleci, mă învoiesc, dar făgăduieşte-mi că nu vei naviga singur.

După câteva zile aflu că „Marele Bărbat” Twenke, împreună cu fiul său Amai-Poti şi ginerele său Aiwe, cu soţiile şi copiii, vor coborî fluviul până la Saint-Laurent, de la gura lui Maroni.

Amai-Poti şi Aiwe au lucrat timp de câteva luni pentru o misiune geologică, deschizând trasee prin pădure, iar Twenke şi-a pus deoparte solda care îi este vărsată în calitatea lui de „Grand-Man”.

Într-adevăr, neţinând seama nici de astă dată de tradiţiile indiene, administraţia l-a numit „Grand-Man” al tribului wayana, fără a se sinchisi de faptul că termenul nu are înţeles decât pentru negrii care locuiesc pe cursul inferior al lui Maroni, unde desemnează pe căpetenia comunităţii boni. Cu toate că Twenke nu simţise nici o vocaţie pentru a deveni „Grand-Man” al tuturor wayana, micile privilegii legate de acest titlu i-au înlăturat reţinerile. În felul acesta, cu toţi banii pe care au izbutit să-i strângă, cei trei s-au hotărât să facă marea călătorie din care să se întoarcă cu piroga plină de comorile pe care le poţi găsi în oraşele de pe ţărmul mării.

Mă duc la Twenke să-l întreb dacă pot merge cu el. Cum are mare nevoie de un tălmaci la faţa locului, se învoieşte bucuros.

Trei zile mai târziu, răstimp în care femeile au pregătit pesmeţi de manioc, iar bărbaţii au dobândit suficient vânat pentru nevoile drumului, lunga pirogă indiană, cu doisprezece oameni la bord, se avântă pe fluviu, în direcţia Atlanticului.

După două ore de mers, facem popas la Maripassoula pentru a lua benzină. Înfiinţat în 1950, micul port administrativ posedă întregul stat major pe care civilizaţia îl delegă, cam pretutindeni, în teritoriile „barbare”. Pe lângă inevitabilii jandarmi, găseşti aici medic, învăţător, preot şi câteva blânde maici; cu cele patru clădiri de piatră ale sale, cu barăcile din scânduri şi tablă ondulată împrăştiate la voia întâmplării, târguşorul acesta lipsit de viaţă nu i-ar atrage prin nimic pe indieni dacă nu ar fi prăvălia lui Abdallah. Adevărată peşteră a lui Ali-Baba, aici găseşti de toate: lanterne electrice, cizme de cauciuc, coca-cola, cartuşe, impermeabile din plastic, umbrele, varză murată, cratiţe, ulei de păr, oglinzi, cartofi…

Stând pe o banchetă de lemn, sorbind coca-cola ori pufăind o ţigară englezească, indienii îşi desfată ochii în faţa acestor comori pe care occidentul le face să sclipească înaintea lor.

Părăsim Maripassoula, lăsând definitiv în urma noastră teritoriul indian şi pătrundem pe cel al triburilor boni şi bosch.

Cele două popasuri de noapte ale călătoriei le petrecem în colibele satelor de negri şi, în după-amiaza celei de a treia zi, descoperim Saint-Laurent, acolo unde fluviul se întinde cât vezi cu ochii, de la un mal la celălalt, în timp ce valuri mărunte vestesc apropierea mării.

Nu departe de debarcaderul la care acostăm, putrezesc în apele noroioase mari epave culcate pe o parte. Oraşul oferă o imagine asemănătoare, cu marile sale clădiri roase de umezeală, cu acoperişurile din tablă ruginită şi cu aerul său părăsit. În privirea tovarăşilor mei wayana nu citesc nimic care ar trăda interes, mirare ori dezamăgire. Mai degrabă nepăsare. Singurul lucru care îi interesează sunt comorile pentru care au venit. Iar după ce toţi banii lor vor trece în buzunarele prăvăliaşilor chinezi, nu vor mai avea decât o unică dorinţă, aceea de a se întoarce cât mai repede în satul lor.

Nici nu am sosit bine şi iată că au şi început necazurile. Suntem doisprezece, iar la Saint-Laurent nimeni nu s-a gândit cum să-i găzduiască pe cei în trecere. Am pătruns într-o lume a banului, unde nu capeţi nimic pe gratis, unde trebuie să plăteşti pentru a avea un acoperiş deasupra capului.

Mă hotărăsc să mă duc să-l văd pe subprefect. El are în sarcina sa populaţiile indiene din interiorul ţării şi, de fapt, administraţia pe care o reprezintă l-a numit „Grand-Man” pe Twenke. La subprefectură, secretarul îmi spune că lipseşte de câteva zile.

— V-aş putea fi de folos cu ceva?

— Iată despre ce-i vorba: Twenke, „Marele Bărbat” al indienilor wayana, se află în trecere, aici la Saint-Laurent, împreună cu întreaga familie. Ar fi posibil să i se pună la dispoziţie o locuinţă?

Aşa cum m-a sfătuit secretarul, îl caut pe şeful de atelier.

— Veniţi eu mine să vedem ce putem face.

De la debarcader se îndreaptă către o clădire mică şi deschide uşa. Arunc o privire înăuntru şi nu-mi vine să-mi cred ochilor. Este vorba despre un fel de coteţ pentru păsări, de doi metri pe trei, plin cu gunoaie ce duhnesc insuportabil. Alături se află o a doua încăpere, aproape identică.

— Asta e tot ce vă pot oferi.

Cu greu îmi păstrez sângele rece.

— Trebuie să recunoşti că seamănă mai degrabă cu un depozit de gunoaie decât cu un adăpost în care să-ţi petreci noaptea!

— Oricum, altceva nu am.

— Dar coliba de colo, la ce foloseşte?

Am zărit, nu departe, o colibă mare în stare bună, construită în stilul boni, ce pare nelocuită.

— Aceea este coliba pe care administraţia o păstrează pentru „Marele Bărbat” Difou al negrilor boni. Acesta a murit nu de mult, dar coliba e nouă. Doar nu vă închipuiţi că îi vom caza acolo pe indieni?

Într-o străfulgerare îmi amintesc afirmaţia căpitanului de pompieri din Cayenne: „Indienii nici nu sunt oameni, abia dacă sunt animale!”

Traduc totul, cuvânt cu cuvânt, „Marelui Bărbat” Twenke. Îl cuprinde sila.

— Antecume, spune-i omului ăsta că dacă vreodată, el sau altcineva din administraţie, va ajunge până în satul meu, le voi da un coteţ pentru găini ori pentru câini. Voi fi curios să aflu dacă le va place.

— Ai dreptate, fără îndoială că nici nu ar merita altceva. Dar sunt sigur că dacă într-o bună zi, subprefectul sau omul acesta ar urca până la tine în sat, ţi-ar fi ruşine şi nu ai putea face una ca asta…

Îi mulţumesc şefului de atelier, spunându-i că ne lipsim de serviciile sale.

În cursul după-amiezii îl ajut pe Twenke să-şi facă cumpărăturile, iar către seară găsim adăpost la nişte negri boni care locuiesc în apropierea debarcaderului.

AMENINŢĂRILE LUI TAYAU

În zori iau autobuzul de Cayenne, apoi avionul pentru a ajunge la Saint-Georges pe Oyapock.

În târguşor, care numără o mână de locuitori, este cu neputinţă să ocoleşti vechi cunoştinţe cum sunt, acum, jandarmul, vameşul şi negustorul chinez. Cu amabilitate puţin forţată vin să afle noutăţi.

— Iată-vă din nou printre noi. Rămâneţi mai mult timp?

— Cât mai puţin posibil.

— Ce aveţi de gând să faceţi?

— Intenţionez să urc pe fluviu până la Camopi. Nu ştiţi unde aş putea găsi o bărcuţă?

Se întreabă dacă îmi bat joc de ei şi nu ştiu ce atitudine să adopte.

— Cred că glumiţi, îmi spune în cele din urmă jandarmul, iar dacă nu, înseamnă că sunteţi mai bolnav decât bănuiam.

Gândesc că e de prisos să-l lămuresc că mă aflu aici tocmai pentru că sunt bolnav şi am venit pentru a mă vindeca. Retez scurt pălăvrăgeala şi pornesc în căutarea unei bărci. Cum toţi cei din Saint-Georges trec prin dugheana negustorului chinez, vestea s-a răspândit ca fulgerul. Pretutindeni lumea se uită la mine ca la urs.

Din fericire găsesc repede o pirogă micuţă, mai uşoară şi mai lesne de manevrat decât prima şi, chiar în ziua următoare, înainte de ivirea zorilor, părăsesc debarcaderul.

Sezonul ploios a luat sfârşit, curentul este acum cu mult mai puţin puternic. Către amiază ajung la cascada Maripa. Cum am luat foarte puţine lucruri cu mine şi nu păstrez o amintire prea plăcută despre micul drum de fier şi podurile sale putrede, mă hotărăsc să nu mai descarc luntrea şi să efectuez trecerea fără ajutorul nimănui. Sunt grăbit să mă pun la încercare, să termin cu temerile mele.

Cu primele greutăţi întâmpinate, curajul mă părăseşte. Dintr-o dată sunt năpădit de toate obsesiile ultimelor săptămâni. Luntrea începe să fie clătinată de vâltoare, nu izbutesc să o stăpânesc, simt cum pierd treptat controlul ambarcaţiunii. Planul meu de a naviga pe fluviu în sus până la Camopi îmi apare ca o nebunie, o tentativă de sinucidere.

Nu ştiu prin ce minune izbutesc să străbat acest prim obstacol dar, începând chiar de la următoarea trecere, cu foarte puţin mai dificilă, panica mă cuprinde şi mai puternic şi mă pornesc să tremur. Nu voi reuşi niciodată, aş face mai bine să abandonez şi să cobor înapoi la Saint-Georges… Oare ce m-a îmboldit? Gândul de a mă afla din nou la Saint-Georges unde aş avea de înfruntat dureroase batjocuri, sau poate acela că este ultima mea şansă de a mă elibera de temeri? Oricum, găsesc forţa necesară pentru a învinge şi acest al doilea obstacol. De acum încolo, nici eu nu ştiu prea bine de ce, am impresia că totul va deveni mai uşor.

Pe când acostez, după o oră, la marea platformă stâncoasă care domină cascada Maripa, simt că renasc. Pentru a sărbători izbânda mă hotărăsc să petrec seara împreună cu paznicul şi soţia lui.

Aşezat în faţa locuinţei sale, domnul Sulny mă priveşte neîncrezător.

— Ia te uită! Nu mi-aş fi închipuit să vă mai văd vreodată pe aici!

După ce efuziunile revederii au trecut, mă întreabă cum voi proceda să trec luntrea peste cascadă.

— Se şi află acolo sus!

Omul pare uluit şi îmi savurez efectul.

Petrec o seară minunată în tovărăşia gazdelor mele de la cascada Maripa, iar zorile mă găsesc liniştit şi încrezător.

Când, după cinci zile, zăresc micul post Camopi, îmi dau seama că sunt complet vindecat.

Zilele şi nopţile petrecute pe „Calea iadului” fac astăzi parte din trecut. De altfel, chiar cu trei zile în urmă, nu am mai recunoscut nimic pe scena coşmarurilor mele. Pretutindeni răsăreau stânci din albia fluviului, alcătuind căderi şi praguri acolo unde, cu două luni mai devreme, nu exista decât o singură suprafaţă de apă străbătută de curenţi violenţi.

Înainte de a coborî din nou către Saint-Georges, decid să mă reped până la Massikili, un sat de indieni wayapi, la o depărtare de o zi cu luntrea, în amonte de Camopi. Am petrecut acolo câtva timp în 1962 şi aş vrea să-mi reîntâlnesc prietenii indieni.

În ciuda bucuriei de a revedea micuţa comunitate, încă de la sosire resimt o stânjeneală ciudată. Nu e ceva precis, dar îi cunosc prea bine pe indieni şi îmi dau seama imediat că aici se petrece ceva. Curând aflu şi explicaţia. La Massikili trăieşte unul dintre cei mai puternici şi mai temuţi vraci de pe Oyapock: Tayau. În 1962 îmi afirmase că e în stare să provoace moartea de la depărtare şi ştiam că nimeni din tribul wayapi şi din triburile învecinate nu punea la îndoială puterea aceasta, prin care se recunoaşte un mare vrăjitor. I se atribuie, şi el însuşi îşi atribuie, moartea mai multor oameni. În seara aceasta, cunoscându-mi legăturile strânse cu indienii wayana, vraciul vine să-mi vorbească.

Ceea ce are a-mi spune este un lucru grav. Expresia, glasul, ţinuta lui mă pun în gardă.

— André, îi cunoşti pe Palipin şi pe Mekuanali?

— Îi cunosc, sunt wayana, de la noi.

— Au venit pe Oyapock.

— Ştiu.

— Au venit să facă schimb în natură cu cei din tribul wayapi. Un schimb foarte rău. Wayapi sunt foarte mânioşi.

Mi-au cerut să trimit duhul rău asupra neamului wayana. În zilele următoare vor pieri mai mulţi wayana.

Împart locuitorilor satului cele câteva daruri aduse, dar cu inima strânsă.

Pe drumul de întoarcere, coborând fluviul către Saint-Georges, nu mă pot împiedica să mă gândesc la ameninţările lui Tayau. Încă nu mi-am făcut o părere despre puterile oculte ale vrăjitorilor indieni, dar ştiu că frica pe care ei o inspiră are ecouri şi în afara triburilor indiene, ajungând până la comunităţile negrilor de pe Oyapock şi Maroni, care au credinţa că vrăjitoria indiană este cu mult mai de temut decât propria lor vrăjitorie.

În orice caz, oricare ar fi realitatea şi întinderea acestor puteri oculte, ştiu că asemenea ameninţări ar putea otrăvi timp îndelungat relaţiile dintre wayapi şi wayana. Dacă în zilele sau săptămânile următoare va interveni vreun deces, fără doar şi poate va fi atribuit lui Tayau. Pentru a evita un ciclu de represalii fără sfârşit, mă hotărăsc ca la întoarcere să nu spun nimic.

Odată ajuns la Cayenne, după o coborâre a Oyapockului lipsită de incidente şi o primire mai degrabă reţinută din partea „prietenilor” mei din Saint-Georges, sunt nevoit să aştept douăzeci şi patru de ore următorul avion de Maripassoula. Noaptea o petrec la azilul Saint-Paul, unde am început să devin un obişnuit al casei.

Stau de câteva clipe lungit pe patul din chilie, cu gândurile aiurea, când aud foarte aproape de mine glasul unei femei wayana. În primul moment îmi spun că visez. Chiliile nu sunt despărţite între ele decât printr-un perete ce se înalţă până la un metru de tavan şi am într-adevăr impresia că glasul vine dinspre picioarele patului meu.

Ciudat de emoţionat, aproape cu timiditate, întreb în wayana:

— Cine eşti? Cine e acolo?

Recunoscându-mă, glasul îmi răspunde cu o mirare egală cu a mea:

— Antecume, tu eşti?

Ieşim din cămăruţele noastre şi ne întâlnim pe coridor. Recunosc pe Kuliwaliu şi pe soţul ei, căpetenia Tilue. Acesta din urmă rămâne legat în amintirea mea de clipele cumplite ale morţii tinerei femei însărcinate. El fusese cel care spărsese cu securea obiectele adunate de moartă şi îl ajutase pe tată să străpungă pleoapele şi gâtul fiicei cu ajutorul unor colţi de şarpe.

Revăzându-l aici, pe un coridor al azilului Saint-Paul, după câteva săptămâni, îmbrăcat după moda europeană, îmi este greu să cred că nu visez.

Aflu că Tilue a fost spitalizat pentru că era bolnav şi începuse să scuipe sânge. Medicul din Maripassoula nu a izbutit să-l hotărască să se lase îngrijit la Cayenne decât cu condiţia să vină împreună cu soţia lui. Ceea ce nu mă lămureşte însă de ce se află aici, într-o încăpere a azilului, când trebuia să fie la spitalul Saint-Denis. O întreb pe soră, pentru a afla mai multe.

— A părăsit spitalul acum trei zile. Spitalul era plin, l-au adus aici să-şi petreacă convalescenţa.

Cuvântul sună ciudat. Tilue nu numai că nu-mi pare vindecat, dar soţia lui îmi spune că tuşeşte şi expectorează din ce în ce mai mult.

— Sunteţi sigură că e pe cale de vindecare?

— Aşa ni s-a spus când l-au adus aici. De altfel trebuie să plece mâine la Maripassoula, cu primul avion.

A doua zi plecăm împreună la aeroport. Pătrunzând în bătrâna carlingă, bărbatul şi femeia par că acceptă încercarea cu fatalism. După câteva minute decolăm. Sub aripi, pădurea virgină se întinde nesfârşită, precum un ocean încremenit. Tilue, priveşte în gol, fixând un punct undeva înainte.

Cum aparatul nu izbuteşte să ia suficientă altitudine, trecem fără încetare din zone libere şi liniştite în inima unor nori mari şi întunecaţi, care ne scutură zdravăn. Rafale grele de ploaie se prăbuşesc asupra avionului cu ropot impresionant.

Ajungând deasupra postului Maripassoula, pilotul, aşa cum are obiceiul, apleacă brusc aparatul către apele fluviului Maroni. În numai câteva secunde pierdem două sau trei sute de metri de altitudine, în timp ce pământul se apropie cu viteză nebună. Tilue e îngrozit.

— Ne vom prăbuşi, ne vom prăbuşi!

Îşi ţine soţia în braţe, strângând-o la piept cu toată puterea. Perechea se încordează în aşteptarea şocului.

Până la această călătorie la Cayenne, nu au părăsit niciodată universul familiar al pădurii. Proiectaţi astăzi în acest spaţiu ale cărui legi le sunt necunoscute, par dintr-o dată, plăpânzi şi dezarmaţi.

Pilotul redresează brusc aparatul, chiar la nivelul cocotierilor şi trece razant deasupra fluviului. Este desigur un mod de a-l preveni pe jandarm că am sosit şi că trebuie să vină cu jeepul său să ia călătorii, dar este, mai ales, o joacă. Imediat apoi avionul urcă şi ia înălţime. Chiar şi atunci când te bucuri de sănătate, nu-i uşor să suporţi această manevră, care îţi provoacă o ameţeală rapidă şi ai impresia că sângele părăseşte capul. Pentru Tilue, slăbit de boală, trebuie să fie un supliciu.

După alţi câţiva kilometri, după ce avionul rămâne nemişcat la capătul pistei, Tilue coboară cu pas şovăitor. Chipul lui pare o mască a durerii. Împreună cu soţia sa, îl sprijinim ajutându-l să urce în jeep.

Lângă casa jandarmului ne aşteaptă câţiva wayana. Ei transportă imediat perechea cu piroga în satul învecinat Aloike.

La spitalul din Cayenne medicii nu s-au simţit, probabil, în stare să-l vindece şi au preferat să nu-l mai ţină. În orice caz asta a fost explicaţia pe care mi-a dat-o medicul din Maripassoula.

PENTRU A NU MAI FI SOCOTIT „MUMU”

— Băiete, ai călătorit destul! Uiţi că va avea loc un marake şi că hotărâsem să treci cu acest prilej cea de a treia încercare.

Malavate s-a cam săturat de fiul acesta, care pare că nu poate sta într-un loc şi nu îşi ţine făgăduielile. Îi mărturisesc că am fost singur la Camopi. Cum însă de data asta nu mi s-a întâmplat nimic, a primit vestea mai îngăduitor decât prima oară, dar e de părere că toate au un sfârşit.

— Fii liniştit, tată, nu mai am de gând s-o iau din loc. Spune-mi doar cu ce să încep.

— Trebuie să-l ajuţi pe fratele tău Akaletpe. E la primul său marake şi îi vei explica tot ce ştii şi tu.

Akaletpe este fiul lui Nanuk, unul din fraţii lui Malavate. Potrivit legăturilor indiene de familie, el este în acelaşi timp şi fiul lui Malavate.

— În primul rând trebuie să faceţi, fiecare, câte două bănci micuţe. Vă voi arăta un arbore potrivit pentru aceasta.

Înarmaţi cu secure şi macetă, îl urmăm pe papak Malavate în pădure. Akaletpe, care are vreo doisprezece ani, păşeşte mândru în spatele tatălui său, cu securea pe umăr.

Indienii wayana se supun, în decursul vieţii, încercărilor a patru sau cinci marake, uneori chiar mai multe, dar cel mai

important este primul, de la sfârşitul copilăriei. Fratele meu ştie că peste câteva zile va înceta să facă parte din lumea celor mici, a copiilor „mumu”. Cei mari, dar mai ales fetele, nu îl vor mai privi chiar la fel ca până acum. În acelaşi timp însă, el ştie că nu poţi pătrunde prea uşor în lumea celor vârstnici. Va trebui să dovedească în cursul unor încercări deosebite că are rezistenţa, curajul şi îndemânarea necesare pentru a fi socotit printre viitorii vânători şi pescari ai tribului.

Malavate se opreşte nu departe de sat şi ne arată un copac, având diametrul cam de 50 cm.

— Doborâţi-l. Tăiaţi apoi trunchiul în patru bucăţi…

Pentru ceremonie vom avea nevoie de două kololo, primul destinat naşului – omul ales să ne sprijine moral – cel de al doilea pentru teriem, adică pentru însuşi candidatul. Ceremonia fiind prevăzută să aibă loc în noaptea de dans care precede încercarea cu insecte, nu vom avea voie să ne odihnim decât în scurte răstimpuri şi numai cu îngăduinţa naşului.

Malavate ne mai dă repede câteva sfaturi cum să procedăm, apoi ne lasă singuri. Akaletpe şi cu mine ne privim, nehotărâţi.

— Cine începe?

— Tu, că eşti mai bătrân, îmi spune cu un zâmbet de îmbărbătare.

Mă apuc de lucru, în timp ce îmi urmăreşte mişcările cu interes amuzat. Când aproape am terminat, îmi propune binevoitor să mă ajute.

Copacul începe să trosnească şi să se clatine, apoi, cu încetineală solemnă, se apleacă, antrenând în cădere o întreagă încâlcitură de liane parazitare. Îndată ce zgomotul încetează, sute de păsări îşi reiau concertul întrerupt pentru o clipă. În lumina verzuie ce se strecoară prin bolta copacilor, tremură mult timp praful rămăşiţelor vegetale ce plutesc în aer.

Mulţumiţi de acest prim rezultat, ne aşezăm pe trunchi. Pe pământ aleargă înnebunite, care încotro, mici furnici

roşii, stârnite de căderea arborelui. Akaletpe le urmăreşte gânditor cu privirea.

— Antecume, spune-mi, marakeul e foarte dureros?

În decursul primei mele şederi printre indieni am trecut încercarea de două ori. Caut să-l liniştesc, dar nu prea reuşesc. E adevărat că furnicile primului meu marake, închise în împletituri, erau destul de impresionante, cu mult mai impunătoare decât cele care se agită acum în jurul nostru. Erau negre şi mari, de doi până la trei centimetri. Fratele meu, probabil, îşi şi închipuie cum sute dintre ele îşi fac de cap pe pieptul, pe obrajii şi pe fruntea lui.

— Poate voi ţipa, poate că cei de faţă îşi vor bate joc de mine…

— Află că doare mai puţin decât ai putea crede!

— Zici aşa, dar nu-i adevărat!

— Ba da, vei vedea… Şi mie mi-a fost frică.

Trecusem încercarea pentru prima dată în 1961, la puţin timp după ce fusesem adoptat de Malavate. Ştiam că prin aceasta, mai mult decât prin orice altceva, voi dovedi, atât lui, cât şi întregii comunităţi, hotărârea mea sinceră de a deveni unul dintre ai lor.

Tata nu mi-a luat cererea în serios decât după un oarecare timp, dar, în faţa stăruinţelor mele, s-a dus să se sfătuiască cu „Grand-Man” Twenke şi cu celelalte căpetenii ale tribului. „Candidatura” mi-a fost acceptată.

Cred că am păstrat neştirbite în amintire cele mai neînsemnate amănunte din cursul zilelor care au urmat: împreună cu ceilalţi tepiem, purtând ca şi ei povara a zece kilograme de şiraguri de mărgele şi brăţări, stingherit de olok, o pieptănătură împletită în echilibru instabil, care ne strivea capul, a trebuit să dansăm până la limitele rezistenţei, de la asfinţit până în zori, într-un tropăit continuu şi îndrăcit, suflând într-un flaut.

Dimineaţa purtam urme adânci şi, pe alocuri, băşici însângerate, lăsate de brăţări. E lesne de închipuit uşurarea pe care am simţit-o atunci când tatăl meu adoptiv şi „Marele Bărbat” m-au eliberat de podoabe; ştiam totuşi că ritualul acesta vestea cea de a doua probă, care şi dă

numele acestei ceremonii: aplicarea marakeului. În liniştea revenită odată cu zorile, bâzâitul sinistru a sute de viespi şi furnici prinse de abdomen în ochiurile largi ale unor împletituri mă făcea să nu pot uita aceasta. Nu voi uita, de asemenea, neastâmpărul sălbatic al cleştilor şi acelor insectelor, atunci când decanul de vârstă al satului, cu un zâmbet de nepătruns, a apucat marakeul şi l-a ridicat la înălţimea pieptului meu, înainte de mi-l aplica, cu mâna sigură şi expertă, pe tot trupul. Aşa cum cere tradiţia wayana, suportasem încercarea fără să tresar, chiar şi atunci când marakeul se apropiase de faţa mea, întârziind pe obraji. Poate doar câteva picături de sudoare mi-au putut trăda încordarea. Când totul a luat sfârşit, asistenţa, până atunci neobişnuit de tăcută şi atentă, se animă dintr-o dată. Chipul tatălui meu adoptiv se lumină de un surâs fericit şi complice. La sfârşit eu însumi am fost surprins de uşurinţa cu care putusem rezista…

Către seară am izbutit, cu chiu cu vai, să tăiem cele patru bucăţi de trunchi. Fratele meu şi-a alungat temerile şi a lovit lemnul cu sete. Cu sudoarea şiroind şi cu trupurile acoperite de rumeguş, dar foarte mulţumiţi, ne-am dus la debarcader să ne scăldăm.

Soarele a şi coborât deasupra liniei întunecate a pădurii. Norii par cuprinşi de uriaşa vâlvătaie a unui incendiu şi se simte o adiere blândă. Chircite în apă, două femei tinere îşi stropesc peste fund bebeluşii care chicotesc de plăcere. Printre pirogile legate la mal, băieţi şi fete se aruncă în apă revenind abia târziu la suprafaţă. Pe ţărm, o puştoaică cu părul lung şi negru ţine în palmă craniul unei maimuţe pe care l-a găsit în oala de mâncare. Din când în când vâră un deget în gaura din spatele craniului pentru a scoate bucăţele de creier pe care le duce la gură, sugându-le cu poftă. Ceva mai jos, Malavate stă de vorbă cu Malikapte, mama lui Akaletpe, în vreme ce aceasta scoate maţele la doi mari peşti piranha.

— Ei, copii, cum staţi cu treaba?

Tatăl meu pare cu mult mai puţin încântat decât noi de iuţeala cu care am muncit.

Seara ne tolănim în hamacurile noastre. De jur împrejur, sute de licurici se aprind şi se sting, cu tot atâtea scântei în aerul călduţ şi încărcat de electricitate al nopţii.

Glasurile sunt melodioase şi tainice, uneori grave şi înăbuşite, alteori ascuţite la culme. Satul este liniştit. Doar o bătrână se vaietă în coliba de alături. Îşi aminteşte de băiatul ei care a dispărut acum câţiva ani, durerea eliberându-i-se într-un lung cântec de jale.

Am ridicat câte un colţ al plasei împotriva ţânţarilor scoţând capul afară pentru a putea vorbi în voie. Malavate se întreabă ce insecte vom folosi de data aceasta. Ne hotărâm pentru viespile kapeho, ceea ce reprezintă un pas înainte foarte firesc. Intervine şi Pontsitpe:

— Va trebui să punem cât mai multe.

— Ai dreptate, iar dacă tu vrei, mamak, sunt gata să suport chiar şi două marakeuri deodată, aşa cum a făcut Weyuku.

Nici un wayana nu a uitat nemaipomenita comedie pe care a jucat-o Weyuku cu câţiva ani în urmă. După noaptea de dans se dusese la decanul de vârstă al satului, rugându-l să treacă primul încercarea, căci se simţea la capătul puterilor. Bătrânul îi respinsese cererea, iar Weyuku s-a lăsat să cadă pe o bancă scundă, mai-mai să leşine. Când i-a sosit rândul, nu numai că a suportat aplicările marakeului cu deplină nepăsare, ci, îndată după încheierea încercării, s-a îndreptat către coliba lui, de unde s-a întors cu o nouă împletitură, în care erau două sau trei sute de insecte, şi a întins-o, surâzând, decanului. În ziua aceea am aflat că trecea cel de al zecelea marake.

Câinii se pornesc să urle, trăgând de funii. Probabil că au mirosit vreun vânat, dacă nu cumva vreun bărbat din satul vecin s-a aventurat până aici să-şi încerce norocul, aflând că în seara aceasta o femeie a rămas singură în hamacul ei. Câte întâlniri amoroase nu au fost compromise în felul

acesta, în ultima clipă? Deşteptată de gălăgie, o fetiţă începe să geamă, în timp ce mama ei tună şi fulgeră împotriva câinilor. Înjurăturile se ţin lanţ, de la o colibă la alta. Poate că ceva mai departe, pitit în întuneric, un bărbat aşteaptă cu inima bătând de dorinţă şi de teamă. În cele din urmă se face din nou linişte.

— Două marakeuri, unul după celălalt! Nu vei rezista.

— Pot încerca. L-am trecut foarte târziu pe primul şi în felul acesta aş recâştiga din timpul pierdut…

— Dacă ţii, vom face două mari împletituri cu două feluri de viespi…

Plec din nou foarte devreme, împreună cu Akaletpe, pentru a termina cele două kololo începute. Mânuind maceta şi securea, izbutim destul de repede să subţiem un trunchi, dându-i forma unui bloc pătrat. Băncuţa începe să prindă formă. Nerăbdător să isprăvesc, izbesc atât de tare încât kololoul meu rămâne cu un singur picior. Lângă mine izbucneşte râsul crud al lui Akaletpe. A rămas cu lucrul în urma mea, în schimb banca lui are amândouă picioarele întregi.

Malavate vine cu vestea că, în curând, se va desfăşura în sat un dans kalau. Au mai avut loc câteva în timpul în care fusesem plecat pe Oyapock, iar cel de acum, ultimul, deschide etapa cea mai importantă a acestei perioade de sărbători, care cuprinde câteva luni.

În timp ce mă scald la sfârşitul după-amiezii, împreună cu Akaletpe, zăresc apropiindu-se câteva luntre. De departe recunosc pe Pidima cu familia sa. Sunt singurii dansatori pe care i-a invitat Malavate. Susţine că recolta de manioc a fost prea slabă pentru a îngădui mari orgii cu băutură. Akaletpe şi cu mine ne ascundem cu greu dezamăgirea.

Aşa cum o cere obiceiul, cei patru sau cinci dansatori nu vor părăsi debarcaderul decât odată cu căderea nopţii. În aşteptare, femeile îi ajută să-şi pună podoabele. Printre

picioarele lor aleargă nestingherit un hocco domesticit. Căpetenia satului îl ia cu el peste tot unde se duce.

— Priveşte!

Akaletpe îmi arată cu degetul pasărea. De câteva clipe aceasta zburătăceşte în mod ciudat, ai crede că a băut. Mai străbate încă câţiva metri, se clatină, apoi se prăbuşeşte ca trăsnită. După primul moment de surpriză, un râs general salută moartea păsării.

Soarele a apus, dansatorii urcă micul drum ce duce la bătătura din mijlocul satului. Doar Pidima cântă, ceilalţi se mulţumesc să reia unele refrene.

Dansul kalau cuprinde numeroase cântece, iar multe din cuvinte aparţin unor graiuri astăzi dispărute, alcătuind un tot original. După aproape o jumătate de oră, primul cântec ia sfârşit printr-un lung strigăt modulat. După accentele grave şi foarte frumoase ale acestui cântec urmează un dans săltăreţ, cu ritm uneori îndrăcit, un soi de divertisment, în cursul căruia dansatorii improvizează treptat, pe măsura inspiraţiei lor, mici cuplete închinate adesea tapirului, ceea ce le îngăduie să transmită în acelaşi timp câte un mesaj uneia sau alteia dintre femeile de faţă. Sunt lăudate virtuţile tapirului, dar nimeni nu se lasă înşelat, mai puţin decât oricine fireşte chiar cea căreia îi este adresat mesajul. De altfel se găseşte întotdeauna cineva care se apropie de tine, şoptindu-ţi la ureche: „Nu despre tapir ar trebui să vorbeşti, ci de cutare…”. Astăzi improvizez şi eu un cântec despre nefericita zburătoare. „A fost un hocco care a venit adineaori, nu a vrut să ia parte la dansul kalau şi a murit”. Toată lumea izbucneşte în râs, mai ales că am cântat pe o melopee care nu este chiar tipic wayana.

De obicei, cântecele, alternând cu improvizaţiile în cinstea lui Maipuri[3], ţin întreaga noapte. Dar către miezul nopţii, fiul lui Pidima anunţă că îi este somn şi pleacă la culcare. Este apoi rândul lui Yalukana şi curând toţi dansatorii sunt în hamacurile lor. Rămân doar cu Pidima. Dănţuieşte fără entuziasm câtva timp, apoi se opreşte.

[3] Maipuri: tapir (n.a.).

— Cred că nu ne rămâne altceva de făcut decât să ne culcăm şi noi, îmi spune.

— Nu prea e firesc ca tocmai cântăreţul lui Kalau să nu vegheze toată noaptea.

— Da, dar nu am rămas decât noi doi, nimeni nu reia cântecul după mine. Mă voi întoarce curând să cânt din nou, pentru a-i stârni pe ceilalţi să reia dansul.

Aşezat lângă un foc aveam să aştept ivirea zorilor până să-l văd ieşind de după plasa lui.

În timpul celor trei zile care au urmat, etapa aceasta, care precede ultima parte a sărbătorii, s-a redus la o simpla formalitate. Malavate, căruia îi împărtăşesc dezamăgirea mea, îmi făgăduieşte să invite pe Twenke şi pe Anapaike, împreună cu familiile lor, să participe la sfârşitul ceremoniei.

Ultimul ritual înainte de marakeul propriu-zis constă în a merge la Pidima pentru a aduce mari burdufuri împletite, pline cu cachiri concentrat. Pentru această împrejurare ne împodobim cu o coroană de pene, şiraguri, brăţări şi lungul calimbe[4] de sărbători. Burdufurile ne aşteaptă în mijlocul satului. Înainte de a coborî din nou pe râu suntem poftiţi la o fantastică orgie. Timp de două ore, în care dansăm în cinstea lui Maipuri, într-un delir de strigăte şi râsete, dăm pe gât litru după litru de cachiri. Abia te-ai uşurat reluându-ţi locul în horă, că unul dintre participanţi se şi înfăţişează pentru a-ţi umple o nouă tigvă, apoi încă una, până când, cu burta umflată, te duci să te eliberezi de greutatea care îţi apasă stomacul.

Când dansul ia sfârşit, suntem cu toţii năuciţi de mişcare, de strigăte şi băutură. Rămâne să coborâm burdufurile până la luntre. În starea în care ne aflăm nu-i o treabă uşoară. Provocat de către Akaletpe, înaintez pentru a-l apuca pe cel mai mare. După ce m-am lăsat jos, îmi aşez cureaua de purtat pe frunte. Strigătele, exclamaţiile şi râsetele se înteţesc. Sprijinit de către cei din sat, izbutesc să mă ridic, apoi, împleticindu-mă sub greutatea celor

[4] Calimbe: şorţ wayana din stambă roşie (n.a.).

patruzeci ori şaizeci de kilograme, cobor până la malul apei.

Ne întoarcem cam veseli în satul lui Malavate, pe un întuneric adânc, fără lună. Din fericire nu am avut de străbătut nici o cascadă şi nici praguri.

În ziua următoare, satul cunoaşte o activitate febrilă. Au sosit oameni din satele lui Anapaike şi Twenke. Printre ei, Amai-Poti şi Panek, cu care am trecut cu bine primul meu marake. Pentru mine este o adevărată îmbărbătare să ştiu că vor asista la încercări.

Plec în pădure cu naşul pe care mi l-a hărăzit Malavate, unchiul meu Sante, în căutarea unor cuiburi de viespi. După ce am descoperit unul, Sante se caţără în copac şi stropeşte insectele cu o substanţă preparată din anumite plante, pentru a le amorţi. Judecând după cum se răsuceşte şi se plesneşte pe tot trupul cu palma, mixtura nu prea şi-a îndeplinit scopul. După acest marake improvizat, nu izbuteşte să prindă decât vreo şaizeci de viespi. Pentru a completa conţinutul împletiturii, li se vor alătura trei sute de furnici.

Cu răbdare şi sârguinţă, Malavate împreună cu Sante le vor aşeza astfel încât, prinse în ochiurile împletiturii, insectele să fie îndreptate cu capul într-o parte şi cu abdomenul în cealaltă. Operaţiile acestea odată încheiate, naşii noştri respectivi, asistaţi de soţiile lor, încep să ne îmbrace. Încet încet, trupurile noastre sunt copleşite de povara podoabelor.

Suntem cinci tepiem: Akaletpe şi cu mine, un alt bărbat, pe nume Pituku şi două femei (cea de a doua soţie a lui Nanuk şi o fată ajunsă la vârsta pubertăţii).

Odată cu întunericul ne instalăm pe o scândură lungă, deasupra unui şanţ umplut cu frunziş, pentru a alcătui o cutie de rezonanţă. Aici vom dansa până în zori.

În primele patru-cinci ore, Akaletpe se avântă fără a se menaja. El este cel mai tânăr, toate privirile sunt îndreptate asupra lui, îl simţi îmbătat de dans. Dar, către miezul nopţii, lucru firesc după ce s-a zbenguit ca un puşti zănatic,

Akaletpe îşi trădează deodată oboseală. Satul este acum aproape pustiu, agitaţia s-a stins.

— Antecume, mi-e somn, nu voi putea rezista.

— Nici nu poate fi vorba să te opreşti, încă nu au venit zorile, mai ai de dansat o bucată bună!

Tropăitul său devine din ce în ce mai lent, picioarele îi sunt grele ca plumbul, cască întruna. Îmbărbătat şi îmboldit de ceilalţi tepiem, mai rezistă câtva timp, dar curând trebuie să-l sprijinim. Pidima de o parte, eu de cealaltă, continuând să dansăm. Orele se scurg, nesfârşite. Îmi amintesc primele mele două marakeuri, mai ales cel de al doilea, la care au luat parte doisprezece tepiem, fiind de faţă peste două sute de oameni, aproape tot tribul. O parte a nopţii fusese ocupată de numeroase jocuri. Jumătate dintre copii, cu un extraordinar dar al mimei, se preschimbase într-o ceată de maimuţe, în timp ce cealaltă jumătate se distra trăgând în ei cu minuscule arcuri. Ceata odată măcelărită, se retrăgea, făcând loc altor animale, porci, agouti, cabiai...

Adolescenţii porniră apoi un alt soi de vânătoare. Jocul consta în a urmări femeile şi a le atinge cu capătul unui ciucure împletit, legat de pântec, şi simbolizând sexul. În timpul acesta, satul a răsunat de ţipete ascuţite şi hohote de râs.

Ceva mai târziu, copiii au înălţat o colibă din frunze la câţiva metri de noi, pentru a îngădui unor şamani ucenici să-şi încerce puterile pe bolnavi imaginari, folosind practica vracilor.

Vânătoarea, viaţa sexuală şi lumea duhurilor, trei dintre preocupările de căpetenie ale indienilor wayana, se descătuşau astfel sub formă de amuzament. Distrat de spectacolul neîntrerupt, susţinut de prezenţa unei mulţimi de vizitatori în faţa cărora trebuia să nu te faci de râs, era cu mult mai uşor să-ţi păstrezi moralul şi să-ţi uiţi oboseala...

Este, cred, ora patru dimineaţa, ne agităm precum automatele şi aşteptăm, aproape cu nerăbdare, încercarea

cu insecte. O orgie de băutură, organizată pentru tepiemi, este bine venită spre a ne trezi. După ce am băut şi am eliminat apoi, vreo zece litri de cachiri, ne pornim din nou să dansăm cu ardoare sporită. Până şi fratele meu îşi revine, iar atunci când, la primele lumini ale zilei, asistenţa se întoarce, găseşte un Akaletpe în mare formă, ţopăind şi rotindu-se ca un ied. Cum nimeni nu a fost de faţă la clipele de slăbiciune din cursul acestei nesfârşite nopţi, băiatul face o impresie puternică.

Fiind cel mai tânăr, este primul care va fi supus încercării. Cutezător, fără a clipi sau schiţa vreun gest, îşi oferă trupul înţepăturilor a zeci de furnici ilak. Împletitura îi este aplicată de către mama sa, fără menajament, nici prea repede, nici prea încet, pentru a nu-şi atrage critica vizitatorilor. Copilul rămâne nepăsător până la capăt, doar o uşoară crispare a obrazului îi trădează durerea. Când totul s-a terminat, tatăl său îl ia de mână şi îl conduce până la adăpostul în care vom fi închişi pe timpul unui post ce va dura zece zile.

Este apoi rândul fetei. Încercarea neavând aceeaşi semnificaţie şi nici aceeaşi importanţă pentru femei, marakeul îi este aplicat destul de repede. Înţepăturile îi smulg două trei strigăte slabe. Mama ei îi cere să tacă şi să se stăpânească.

— Acum eşti femeie în toată firea, n-ai voie să te vaieţi!

După Walami şi Pituku urmez eu. La drept vorbind, nu am nici o teamă. Trec această încercare pentru a treia oară şi o suport fără prea mare greutate. Înţepăturile sunt mai violente, mai dureroase decât cele de la marakeurile precedente, îmi rămân înfipte în piele acele şi viscerele insectelor.

Înainte de a mă duce la coliba tepiemilor, beau câteva tigve cu cachiri. Akaletpe şi fata, extenuaţi de dans, au şi adormit. Atingerea hamacului pe piele îi face să scoată mici gemete la fiecare mişcare.

Chiar din dimineaţa următoare începe să ne chinuiască setea. Numeroasele chiolhanuri la care am luat parte în

cursul acestor ultime săptămâni ne fac postul greu de îndurat. Pe deasupra suntem şi în anotimpul secetos, iar zilele sunt fierbinţi.

Amai-Poti vine şi-mi aduce cachiri.

— Ia, bea de aici, am pus suc de trestie de zahăr, vei vedea ce bun este!

Bineînţeles, nici vorbă să primesc. Ispita face parte din încercare. Pe toată durata postului, cei din sat vin şi beau sub ochii noştri tigve mari cu apă proaspătă sau cachiri, plescăind zgomotos şi vărsând o parte a lichidului pe pământ.

Odată cu setea, foamea devine şi ea obsedantă. Într-o horă de coşmar, călăii noştri devorează în faţa noastră uriaşe hălci de came şi, pentru a mări chinul, ne oferă insistent tot ceea ce ne place mai mult: peşte koumarou, hocco, maimuţă atele, batate, trestie de zahăr. Ne vine să le strigăm: „Plecaţi, pieriţi din faţa noastră, lăsaţi-ne în pace, ne este şi aşa destul de greu!”. Dar trebuie să rămânem nepăsători, să nu trădăm nici prin cel mai mic semn slăbiciune, enervare sau ostilitate faţă de aceste rude sau prieteni pe care te surprinzi în taină că-i deteşti. Nu avem decât o singură consolare: vor mai fi marakeuri în cursul cărora călăii de astăzi vor deveni, la rândul lor, victimele noastre!

ACEŞTI COPII SĂLBATICI

Aş fi putut continua traiul acesta în satul lui Malavate, să rămân „piti”[5] al său, cum îmi spunea într-un jargon „petit nègre”, pentru a-mi arăta afecţiunea. Dar aveam impresia că se încheiase o epocă.

Dându-mi o nouă familie, viaţa îmi dăruise, cu câţiva ani în urmă, o a doua copilărie. Lângă Malavate făcusem primii paşi în această nouă lume a pădurii. Fiecare senzaţie, fiecare miros, fiecare gust fusese ceva nou pentru mine. Cuvânt după cuvânt, gângurisem precum un copil limbajul familiei mele indiene.

Dar, din descoperire în descoperire, din ucenicie în ucenicie, mă făcusem mare. În gura mea, wayana suna la fel de firesc ca limba maternă. Fără osteneală, glasul meu îi reda muzica, iar urechea ştia să prindă cele mai mărunte nuanţe. Desculţ, doar cu un simplu calimbe, mă deplasam prin pădure ca oricare indian. Aveam ochiul ager, nu mă mai rătăceam urmărind vânatul. Mă pricepeam, de asemenea, să găsesc urma sălbăticiunilor şi să mă apropii de ele fără zgomot, ştiam să pescuiesc, să construiesc la iuţeală un adăpost în pădure. Depăşisem copilăria mea indiană, simţeam nevoia să zbor cu propriile-mi aripi.

Cu toate acestea, nu-mi era uşor să-mi găsesc locul potrivit în sânul tribului ieşind de sub tutela lui Malavate. Pentru indienii wayana nu puteam şterge niciodată cu totul

[5] Piti: deformarea cuvântului francez „petit” – micuţ. (n.t.).

faptul că fac parte din lumea oamenilor albi. În ochii lor, fie că îmi plăcea, fie că nu, lucrul acesta mă desemna drept tălmaciul ideal în relaţiile cu administraţia din Cayenne şi cu „palassissi”[6].

La rândul meu, originea aceasta mă făcea să simt şi mai dureros evoluţia pe care o urma comunitatea wayana, datorită contactelor din ce în ce mai dese pe care le înlesnea postul din Maripassoula. Îmi dădeam seama că aceste contacte se înmulţeau continuu, lucru inevitabil în epoca pe care o trăim. Nu trecuse prea mult timp de când pe Ouaqui şi pe Oyapock indienii emerillon sfârşiseră în alcoolism şi prostituţie.

Pentru wayana, evoluţia aceasta era doar la începuturile ei. Acestea puteau fi considerate din clipa în care fusese inaugurată, la Maripassoula, în 1952, pista de aterizare care avea să uşureze considerabil accesul în ţinut. Cu trei ani mai înainte, Raymond Maufrais[7] petrecuse aici câtva timp, înainte de a porni din nou la drum către indienii emerillon, unde avea să-şi găsească moartea. În carnetul său de călătorie descria în câteva rânduri ceea ce reprezenta, pe atunci, târguşorul: „O infirmerie alcătuită din două mari colibe; infirmierul, un fost ocnaş simpatic, postul circumscripţiei, altă colibă mare; în vârful pavilionului din piaţă flutură tricolorul nostru; un jandarm, care îşi aşteaptă de trei luni concediul, nerăbdător să-i vină schimbul; şase locuinţe de negri bosch… Acestea alcătuiesc întregul post administrativ din Maripassoula. În mod obişnuit, poşta ajunge aici în cincizeci de zile, uneori însă şi după trei luni. Nu există radio”.

Prin urmare, totul începuse odată cu construcţia pistei; trebuise defrişat terenul şi nici nu se putea închipui o mână de lucru mai potrivită decât indienii. Cu securea, maceta şi

---

[6] Palassissi: oameni albi (n.a.).

[7] Raymond Maufrais cunoscut explorator al junglei Amazonului. Plecat în căutarea unor triburi încă necunoscute, a dispărut fără urmă în „iadul verde”. Vezi şi R. Maufrais, „Aventuri la Matto Grosso”, 1938, Ed. tineretului, Bucureşti (n.t.).

cu ajutorul focului, ei se pricepeau mai bine decât oricine să învingă vegetaţia uriaşă şi vrăjmaşă a pădurii virgine. Cum, pe vremea aceea, banul nu avea în mod practic nici o valoare în interiorul ţinutului, ei fuseseră plătiţi cu puşti şi mărgele de sticlă.

Alte lucrări, ca de pildă construirea unui dispensar, aveau să îngăduie multor wayana să dobândească câte o puşcă. Ceva mai târziu, administraţia din Cayenne a hotărât realizarea unui drum care să lege capitala Guianei direct de Maripassoula. Micul post administrativ a fost animat timp de mai multe luni de un adevărat suflu epic. Indienii au fost recrutaţi cu zecile pentru a defrişa pădurea pe câţiva metri de fiecare parte a unui drum trasat de un buldozer rablagit. Buldozerul lăsase o amintire de neuitat. După ce fusese adus pe calea apei, de la Saint-Laurent la Maripassoula, piesă cu piesă, apoi montat din nou la faţa locului, monstrul mecanic intrase în acţiune sub privirile îngrozite ale băştinaşilor. Dar clima pădurii nu-i pria. Se defecta întruna. Vacarmul de iad înceta brusc, urmat de o linişte impresionantă. Nu se mai auzea nici pasăre, nici gâză. Pădurea se golise de locuitorii săi. Pălăvrăgind vesel, indienii wayana îl priveau pe tehnician care, plin de negreală şi sudoare, se apleca peste ferotenia îndărătnică.

Dar epopeea aceasta tumultuoasă îşi frânsese aripile la kilometrul al treisprezecelea; din lipsă de fonduri, administraţia hotărî ca lucrările drumului să se oprească aici. Faptul nu a mirat pe nimeni. În Guiana fuseseră abandonate nenumărate proiecte în curs de realizare. Aspectul acesta făcea parte din tradiţiile cele mai trainice ale ţării. De fiecare dată administraţia se mulţumea să declare, sus şi tare, că Guiana era cu adevărat un ţinut blestemat, în care absolut nimic nu putea fi dus la bun sfârşit Ar fi fost deplasat să fie căutaţi vinovaţii, ceea ce nu mai făcea parte dintre tradiţii. Şi, în felul acesta, chestiunea odată clasată, buldozerul fusese repartizat unei lucrări mai puţin ambiţioase şi mai potrivite sănătăţii sale şubrede. Iar pădurea şi-a reluat drepturile, înghiţind drumul fără a lăsa măcar o urmă din el. În ceea ce îi priveşte pe indieni, ei s-

au întors în satele lor de pe Itany cu alte puşti, cartuşe şi o mulţime de mărgele. Unii cumpărau de ocazie chiar şi motoare pentru pirogi de la negrii boni, care profitau de naivitatea cumpărătorilor pentru a-şi plasa vechiturile.

În timp ce până în această epocă, destul de recentă, indienii wayana izbutiseră în mod practic să trăiască bazându-se doar pe propriile lor puteri, găsind în pădure satisfacerea principalelor nevoi, erau acum pe cale de a descoperi munca salariată şi dependenţa. Cum să te întorci la arc când ai cunoscut puşca? Grija lor permanentă devenise acum procurarea cartuşelor, la fel ca şi aceea de a face rost de benzină, pentru cei câţiva care aveau motoare.

La rândul lor, femeile nu se mai mulţumeau cu un mic şirag de mărgele. Îmi amintesc cum, într-o zi, sâcâit de pretenţiile lui Pontsitpe, Malavate îmi mărturisise nostalgic:

— Ştii, Antecume, pe vremuri, atunci când se purta la gât doar un singur şirag de mărgele, eram cu adevărat foarte bogaţi şi nu trebuia să-i oferi unei femei decât câteva mărgele pentru ca ea să fie foarte, foarte drăguţă cu tine pentru foarte, foarte mult timp. În ziua de azi ele nu mai pot fi mulţumite nici dacă le dai o grămadă!

Deci bărbaţii să continue să muncească pentru a le procura din ce în ce mai multe!

În aceste condiţii, pentru căpetenii era mare ispita de a-şi muta satul de pe Itany şi a-l ridica nu departe de Maripassoula, unde totdeauna puteai nădăjdui să găseşti de lucru pentru câtva timp. Misiunile ştiinţifice în interiorul ţinutului, destul de numeroase pe atunci, îi recrutau bucuros pentru mânuirea pirogilor şi trasarea drumurilor.

Fireşte că toate acestea schimbau obiceiurile micii comunităţi, cu atât mai grav cu cât, simţeam aceasta, lucrurile nu aveau să se oprească aici. Pista de aterizare nu fusese realizată doar pentru ca jandarmul să nu mai aştepte cincizeci de zile scrisorile de acasă. Iar acel proiect de drum dovedea destul de bine că la Cayenne, Consiliul

General, care îşi limitase până în prezent activitatea la litoralul Guianei, se interesa acum şi de interiorul ţării.

Maripassoula se dezvolta. Locuinţele negrilor boni răsăreau pretutindeni, ca ciupercile. Indienii se aşezau şi ei în apropiere. Desigur că nu puteau fi lăsaţi toţi „sălbaticii" să trăiască fără să cunoască alfabetul şi religia creştină. Şi s-au găsit destui care să-şi asume această sarcină. În ţinuturile neprimitoare a fost trimis un misionar fanatic. Înalt, descărnat, cu ochi crunţi de inchizitor, cu barba mare, albă şi zbârlită, străbătea Maripassoula, păşind solemn. Din când în când putea fi văzut ridicându-şi casca colonială de un alb imaculat pentru a-şi şterge de năduşeală craniul lucitor. Aşa cum îmi apăruse prima oară în faţa ochilor, cu sutană lungă, albă, şi cu cască, înconjurat de populaţia neagră din Maripassoula, mi s-a părut că iese dintr-un album „Tintin în Congo". În urma lui, câteva maici pline de energie se străduiau să introducă în micile capete negre luminile catehismului. Bineînţeles că părintele Barbotin ştia prea bine că cea mai potrivită, mai rapidă şi mai sigură cale de a „civiliza" pe aceşti copii „barbari" era să-i îndepărteze de înrâurirea familiei. Întemeie deci două internate, după modelul celor create în Africa cu douăzeci de ani în urmă, unul pentru băieţi, iar celălalt pentru fete, botezându-le cu titlul liniştitor de „home"[8] în mod ciudat, le-a numit chiar „cămine indiene", când, de fapt, la început, majoritatea copiilor care le frecventau erau negrii boni. Oare îşi trăda astfel dorinţa de a atrage aici copiii indieni? Era nevoie de mult timp, de multă răbdare, de mai multă putere de convingere pentru a izbuti să-i atragă pe aceştia, mult mai ascunşi, mai inaccesibili, mai sălbatici. Dar probabil că tocmai dificultăţile stârneau zelul misionar şi fanatic al părintelui Barbotin.

Eram martor la toate acestea, ba chiar martor privilegiat, deoarece trăiam evenimentele dinăuntrul familiei mele wayana. Cunoşteam consecinţele concrete care vor rezulta pentru populaţiile din interiorul ţării. Dezrădăcinaţi aproape tot anul din mediul lor, copiii „căminelor" aveau să fie lipsiţi

[8] Home: (engl.) cămin (n.t.).

de ucenicia zilnică şi bogată în învăţăminte pe care o constituie viaţa în pădure. Foarte curând, dezadaptaţi propriului lor mediu, ei nu aveau să obţină în schimbul acestei ucenicii de sacrificiu decât un petec de hârtie reprezentând certificatul de studii, lipsit de valoare atât aici cât şi în oraşele de pe coastă. Nu le va rămâne deci decât fie să trăiască în sânul familiei lor ca nişte adevăraţi infirmi, fie să îngroaşe rândurile populaţiei mizere şi lipsite de nădejde a mahalalelor din Paramaribo. Lucrul acesta însă nu părea să-l tulbure în nici un fel pe părintele Barbotin: indienii wayana şi negrii boni îşi vor petrece poate viaţa cu munci obscure, într-un mediu degradant, în schimb vor muri botezaţi.

Pe de altă parte puteai visa, aşa cum visează unii etnologi, a-i izola pe wayana, susträgându-i schimburilor şi contactelor cu lumea din afară, doar că aceasta însemna a nu gândi realist, deoarece nici chiar ei nu doreau asemenea lucru. Nimic nu le displăcea mai mult decât gândul de a fi adunaţi în rezervaţii, lipsiţi de libertatea de acţiune. În acest caz, oare ce era de făcut pentru ca evoluţia să aibă loc cuprinzându-i şi pe ei, fără însă a fi nevoiţi să renunţe la principalele tradiţii şi la felul lor de viaţă? Desigur că şcoala îi putea înarma să se apere mai bine în relaţiile cu „civilizaţii”. Ea putea, de asemenea, să-i facă să capete conştiinţa propriei lor existenţe, cu condiţia să fie adaptată la viaţa indiană şi preluată, cât mai curând posibil, sub îndrumarea chiar a indienilor wayana.

Dar nu era suficient să fie în stare să reziste moralmente. Le trebuiau date şi mijloacele de luptă împotriva bolilor importate, necunoscute de şamani – bronşite, gripe, tuberculoze – pe care le contractau cu prilejul contactelor cu „palassissi”. Doar o acţiune sanitară realizată metodic, la faţa locului, putea avea sorţi de izbândă.

Din toate aceste considerente mi-a venit gândul de a întemeia un nou sat, în chiar inima ţinutului wayana şi a construi acolo o şcoală şi o infirmerie.

Proiectul meu a fost uşurat – fapt care i-a dat în acelaşi timp o mai mare greutate – de împrejurarea că la vremea

aceea pe Itany şi pe Maroni s-a ivit clanul lui Moloko. Era pentru a doua oară când se instala în ţinut. Încă din 1962, înspăimântat de profeţiile apocaliptice ale pastorilor americani din Anapaike, care încercau să ademenească ultimele familii din Brazilia, Moloko fugise din satul său de pe Jari, împreună cu toţi ai săi. Dar marele vraci nu suportase decât cu greu disciplina impusă de misionari, iar oamenii din clan erau mult prea puternic legaţi de tradiţiile lor pentru a putea accepta să abandoneze anumite ceremonii şi practici rituale care nu cadrau cu ceea ce se cerea unor buni creştini.

Pe lângă aceasta, câte un călător singuratic aducea din când în când, la Anapaike, veşti despre puţinele familii ce rămăseseră în Brazilia, în ciuda ameninţărilor. Auzindu-i, ai fi zis că pe Jari nu avuseseră loc alte evenimente decât obişnuitele inundaţii din anotimpul apelor mari şi că nu se ştia despre alte focuri decât cele aprinse în pădure chiar de wayana. Şi atunci, plictisit să intoneze imnuri, cât e ziua de lungă, unui dumnezeu lipsit de chip, clanul a făcut cale întoarsă către vechile locuri de pe Jari.

În prezent, însă, deveniseră din nou fugari, părăsind Brazilia din pricini pur indiene. Unul dintre prietenii lui Moloko, mare vraci ca şi el, fusese ucis în pădure de către indieni apalai. Împrejurările acestei omucideri au rămas învăluite în mister. Nimeni nu dorea să vorbească despre ele. Simţindu-se ameninţat direct, Moloko preferase exilul la rudele sale depărtate de pe Marouini şi Itany.

Împrăştiaţi în clipa de faţă pe aceste două râuri, nu prea hotărâţi asupra viitorului şi, încă disponibili, s-au învoit cu uşurinţă să se unească cu indienii wayana din satele învecinate, care binevoiseră să-i primească.

Pusesem ochii pe un loc bun, o insulă mare de pe Itany. Domina torentul de la o înălţime de douăzeci de metri de nivelul apei, fiind astfel la adăpost de viiturile cele mai puternice. La poalele sale, în amonte, stânci minunate alcătuiau un bazin natural în care te puteai scălda fără să te temi de calcanii veninoşi ce pot fi adesea întâlniţi în locurile nisipoase. Ceva mai în aval, o mică plajă, ferită de

curent printr-un promontoriu, putea constitui un debarcader uşor accesibil pirogilor.

Eram în 1967 şi aveam 28 de ani. Nici pe departe nu îmi puteam închipui că în spaţiul acesta restrâns, ce urma să fie cucerit pădurii cu ajutorul focului şi al fierului, voi cunoaşte clipele celor mai mari bucurii şi, totodată, ale celor mai adânci dezamăgiri.

ANTECUME PATA DE MÂINE

Într-o dimineaţă de iulie, foarte devreme, zăresc o adevărată flotilă venind către viitorul sat. Într-o animaţie veselă, cea a începuturilor, ne punem pe treabă. Nădăjduind că într-o bună zi clanul lui Moloko se va instala aici, nădăjduind, de asemenea, că şi familia mea mă va urma, am prevăzut de la bun început o suprafaţă destul de mare.

Mărăcini, rugi şi arbuşti, năpădeau o parte din acest spaţiu, ocupat cândva de către un sat astăzi dispărut. Cu maceta izbutim să înlăturăm iute această pădurice. După ce se va usca, totul va arde cu uşurinţă. Chiar deasupra se înalţă faleza abruptă a pădurii. Precum un popor de pitici atacăm arborii şi, zi cu zi, cu energie neobosită, împingem Înapoi zidul vegetaţiei.

Odată cu apropierea nopţii se reinstaurează tăcerea. Fiecare se întoarce cu piroga în satul său. M-am instalat pe o mică insulă învecinată, pe care se mai află şi acum câteva colibe în stare destul de bună. Obosit după o zi de trudă aproape necontenită, dar stârnit de febra celor care clădesc, adorm cu greu.

Dimineaţa, cu o regularitate ce mă linişteşte, pirogile se întorc, depun femeile şi copiii pe insuliţa pe care mă aflu, apoi se duc să acosteze la debarcaderul viitorului sat. În ritmul acesta, după numai zece zile, locul este delimitat. Pe pământ un talmeş-balmeş de crăci tăiate şi arbori doborâţi

prezintă o privelişte haotică. Peste câteva săptămâni, când totul este aproape uscat, ne hotărâm să dăm foc.

Înaintând în valuri printre ierburile şi mărăcinii uscaţi, focul cuprinde îndată toată suprafaţa. Ajuns la marginea pădurii se va strădui mult timp, zadarnic, să pătrundă mai departe.

Când, în cele din urmă, ne reluăm locul în primire, totul în jur este negru şi carbonizat, neprimitor… În zilele următoare vom curăţa terenul, vom culege ramurile care nu au ars, vom îndepărta trunchiurile şi nivela pământul. În ajutorul nostru au venit şi femeile; bărbaţii se duc cu regularitate în pădure să taie lemn de wapa şi wacapou, ce va servi drept cherestea.

Într-una din zile, pe când eram la debarcader, Palanaewa, căpetenia satului vecin, soseşte cu un trunchi răsucit la mijloc. Îi atrag atenţia că e păcat de munca sa, că s-a străduit degeaba să care un trunchi atât de greu pe care va trebui să-l tăiem. Am spus toate acestea într-o doară, fără a da prea multă importanţă, astfel că nu mică mi-a fost mirarea auzindu-l pe Palanaewa răspunzându-mi furios:

— Dacă-i aşa, n-ai decât să te descurci fără mine. Du-te singur să-ţi alegi trunchiurile!

Era o asemenea nepotrivire între remarca mea şi felul cum a reacţionat, încât m-am întrebat ce l-o fi apucat.

— Şi, apoi, mi-ai dat o nimica toată ieri, mi-ai dat doar câteva mărgele, prea puţine lucruri, m-ai furat. Mă voi duce să le spun celor din sat să nu mai vină să te ajute.

Apoi se îndepărtează pe cărarea care duce în bătătura satului să-şi caute nevasta… Iată explicaţia!

În ajun împărţisem daruri tuturor celor care, timp de două luni, mai mult sau mai puţin regulat, veniseră să mă ajute. Un lucru firesc. Dacă cineva care nu aparţine de familia ta vine să-ţi dea o mână de ajutor la plantaţii ori la construirea unei colibe, îl răsplăteşti printr-un dar sau îi faci un serviciu asemănător. Însă cum aş fi putut împărţi lucrurile pe care le pusesem deoparte – mărgele, macete,

stambă roşie, unelte, muniţie – după măsura efortului fiecăruia, fără a risca să nemulţumesc pe careva? Palanaewa venise în ajun să-mi ceară mărgele mai multe, iar eu i-am răspuns că la sfârşitul lucrărilor voi mai împărţi încă o dată daruri, dând mai mult celor care vor fi lucrat mai mult. Se pare însă că nu mi-am atins scopul.

Întorcându-se către pirogă, urmat de soţia sa, îmi aruncă în faţă:

— Dacă faci vreo şcoală, nu le voi da voie băieţilor mei să înveţe acolo şi le voi spune şi celorlalţi să nu-şi trimită copiii.

Îi aţâţă pe oamenii din satul său să-l urmeze. Observ că ia cu el trunchiul cel mare şi strâmb. Câteva clipe mai târziu pleacă şi alte luntre.

Îmi place Palanaewa şi credeam că şi el mă place. Nu mă liniştesc decât cu greu de pe urma violenţei acuzaţiilor sale. În ziua următoare nimeni din clanul lui Palanaewa nu mai vine la lucru. Cu toate acestea, se încep fundaţiile şcolii cu oamenii de pe Marouini. Va fi o încăpere mare, dreptunghiulară, închisă până la jumătatea înălţimii cu pereţi, pentru ca animaţia de afară să nu distragă copiii, dar, ridicând capul, să poată vedea satul. Am de gând s-o înalţ pe o pardoseală pentru a scăpa de purici şi alţi paraziţi. Nu mai sunt decât trei luni până la anotimpul ploios, deci trebuie să ne grăbim.

Chiar după trei zile vedem sosind câţiva inşi din satul lui Palanaewa, iar după alte câteva, toată lumea e prezentă, în afară de el.

Două săptămâni mai târziu, pe când urc pe Marouini întovărăşit de câţiva tineri pentru a petrece seara la Moloko, în satul lui Epoya, chiar în clipa în care ne oprim să tragem luntrea printr-un prag, îl zăresc pe Palanaewa cu soţia sa. Ambarcaţiunea lor este plină cu manioc, se întorc de la o plantaţie mai mică, pe care o au pe râul acesta. Cum ei sunt cei care au pătruns primii, aşteptăm să ne elibereze trecerea. Ajungând în dreptul nostru, Palanaewa îmi adresează formula obişnuită:

— Iată-mă, cumnate.

Nu-i răspund. Mai repetă o dată. Mărturisesc că am un caracter nesuferit, nici de data aceasta nu răspund. Ceva mai şovăitor mai face încă o încercare. Mă ţin tare până la capăt şi plecăm fiecare în drumul lui.

— De ce nu i-ai răspuns? mă întreabă tinerii.

— Poate a uitat ce mi-a spus, eu însă nu.

Dar Palanaewa nu s-a mulţumit cu atât. Chiar a doua zi, în timp ce muncim în continuare la construcţia şcolii, îl văd îndreptându-se spre mine.

— Cumnate…

— Nu ştiu de ce mai vorbeşti cu mine, după toate câte mi-ai zis. S-o lăsăm baltă, e mai bine pentru amândoi.

Luându-şi atunci o figură amărâtă, cu glas abia auzit, reluându-şi mereu vorba, la fel cum şi eu persist în proasta mea dispoziţie, îmi spune:

— Cumnate, nu lua în seamă ce ţi-am zis. Defrişam locul pentru sat, munceam în soare, desigur că soarele m-a bătut în cap şi m-a obosit, adusesem lemnul acela foarte greu… Ţi-aminteşti, ţi-am spus odată că mi-ar place să facem şcoala asta, să înveţe şi copiii mei câte ceva…

— Dar ai spus că nu mai vrei să-i trimiţi la şcoală!!

— E adevărat, dar ştii, soarele…

Joacă cu atâta sârg comedia căinţei, că îmi piere cheful să duc mai departe mica noastră războială. După ce s-a încredinţat că nu îi mai port pică, adaugă, zâmbind triumfător:

— Tocmai am adus alte lemne.

Cu inima mai uşoară, reluăm lucrările care vor continua, fără alte incidente, timp de săptămâni, cu mai mulţi sau mai puţini oameni, după nevoile şi disponibilităţile fiecăruia.

Am luat obiceiul ca o seară din două să urc până în satul lui Epoya s-o petrec în tovărăşia lui Moloko. Vraciul de pe Jari suferă de un abces foarte mare pe ceafă şi profit de acest prilej pentru a-l îngriji. De cele mai multe ori mă duc singur cu o pirogă mică ce mi-a fost împrumutată.

Într-o seară, un wayana din satul lui Epoya, care munceşte la construcţia şcolii, îmi propune să mergem împreună. Cum sunt de acord, îmi spune în joacă:

— Tu vei face pe, „şefu' " şi te vei lăsa condus.

Mă aşez la mijlocul luntrei. Awali şi fiul său se duc în faţă, în timp ce la spate se instalează un băieţel. Ajungem la confluenţa lui Itany cu Marouini. Aici se află un prag ce poate fi străbătut fără mari dificultăţi, dacă o iei pe lângă mal.

Aproape că am trecut, când Awali îndreaptă luntrea către mijlocul râului, spre un loc în care curentul este deosebit de puternic. Încep să mă neliniştesc cu atât mai mult cu cât nu înţeleg manevra şi mă simt cu totul neputincios. Cum nu am nici pagaie, nici takari, căci sunt „căpetenie", nu pot decât să mă las condus. Apa se năpusteşte cu putere în crăpătura dintre stâncile de aici. Bărbatul şi fiul său sunt nevoiţi să apese crâncen pe takari, înfigându-l pe fundul apei. Băiatul împinge cu atâta desperare încât îşi pierde echilibrul şi un val uriaş se revarsă peste bord. Abia am timp să-mi dau seama ce se petrece, că Awali şi fiul său au şi sărit în râu, încercând să ajungă la stâncile cele mai apropiate. Saltul lor împinge barca răsturnând-o complet şi mă trezesc în valuri.

Desigur că încerc să mă zbat pentru a scăpa de curentul principal, dar vârtejurile mă fac să înghit din ce în ce mai multă apă şi încep să mă scufund. Foarte curând încetez orice rezistenţă. Voi muri, dar, ciudat, nu-mi este teamă. Totul devine firesc, aproape paşnic. Nici măcar nu mă înăbuş. Mă las rostogolit precum o piatră pe fundul râului, într-o ultimă derivă. Revăd câteva imagini din viaţa pe care am petrecut-o în ţinutul wayana. Mai revăd o clipă şi pe mama, dar lipseşte orice sentiment de regret, orice tristeţe. Mă las în voia acestei morţi uşoare, fireşti…

O durere ascuţită mă readuce la viaţă şi la frică. M-am lovit cu piciorul de o stâncă. Parcă tresărind din somn, încep să mă zbat, să lupt, să vreau să trăiesc. Mă înăbuş, îmi lipseşte aerul. De bine de rău izbutesc să-mi păstrez capul deasupra apei. Ceva mai la vale, băieţelul care se

aflase în barcă, la spatele meu, a reuşit să se caţere pe o stâncă netedă. Îl strig, dar nu răspunde, probabil că este pe jumătate leşinat. Făcând mişcări dezordonate pentru a înainta către el ajung într-o porţiune cu stânci, mai puţin adâncă, care îmi îngăduie să pun piciorul pe fund. La capătul puterilor ating locul unde zace copilul şi mă prăbuşesc alături de el, vomitând tot ce am înghiţit, scuturat de tremurături, incapabil să mă mişc.

Awali a izbutit să prindă barca. Unul din borduri este pe jumătate smuls, dar vom putea ajunge până la insula ce se află la câteva sute de metri de aici.

După ce ne-am întors în tabără am rămas apatic timp de mai multe ore. Când îmi vin în sfârşit în fire, îmi spun că sunt nebun de-a binelea încredinţându-mă în felul acesta stelei mele norocoase, într-un ţinut al râurilor şi al cascadelor. Începând chiar de a doua zi, într-un mic bazin dintre stânci, iau prima lecţie de înot. Curând îmi dau seama că cel mai greu lucru nu este să-mi ţin capul câţiva metri deasupra apei, ci să-i parcurg în râsul şi batjocura unui public încântat de asemenea prilej de distracţie. Timp de zece zile, cât au durat exerciţiile, cu o fidelitate nedezminţită, publicul meu avea să fie prezent, ghemuit pe stânci, la câţiva paşi, comentând cu râsete necruţătoare această eroică ucenicie.

După vreo zece zile, fiind în stare să rezist cincizeci de metri la suprafaţă, hotărăsc că e suficient. Am naufragiat de patru ori şi am scăpat de fiecare dată fără să ştiu să înot, îmi spun deci că de acum înainte e o chestiune rezolvată, mă voi putea salva oricând…

Încet, încet, construcţiile se desăvârşesc. Curând şcoala este gata, iar schelăria colibei mele prinde formă. Sunt atât de nerăbdător să vin să locuiesc în satul meu, încât, îndată după ce am aşezat acoperişul de frunze, îmi părăsesc tabăra de pe insuliţă şi mă duc să-mi întind hamacul între stâlpii de susţinere.

Petrec, destul de emoţionat, prima mea noapte la Antecume Pata. Cu câteva zile în urmă mă hotărâsem să-i propun lui Moloko şi familiei sale să se instaleze aici, arătându-le că în felul acesta se vor putea aduna din nou. Au răspuns destul de evaziv. Pentru moment nu doreau să ia vreo hotărâre. Fără îndoială că Epoya şi căpeteniile altor sate îi poftiseră înaintea mea. Într-adevăr, pentru ei aceasta reprezenta o cale de a-şi mări influenţa, în calitate de „căpitani”, pe lângă administraţie.

Şi astfel, în noaptea aceasta a lunii decembrie 1967, în care, în sfârşit, iau în stăpânire locul, Antecume Pata numără doar un singur locuitor, pe Antecume, întemeietorul său.

Am ridicat pologul şi contemplu din hamacul meu suprafaţa mare şi pustie ce pare că aşteaptă colibele unor ipotetici locuitori. Ceva mai într-o parte, şcoala, gata să întâmpine treizeci de copii, îşi înalţă umbra singuratică.

O linişte aproape apăsătoare. Nici un lătrat, nici o şoaptă, un râs înăbuşit sau un sforăit, nimic din zgomotele furişate şi familiare ale nopţilor din sat. Din când în când, ţipătul unei păsări de noapte sau un vaiet se aude dinspre pădurea apropiată. Sunt nerăbdător ca viaţa să se reverse peste tot acest spaţiu, nerăbdător ca bărbaţi, femei şi copii să-i pună pecetea bucuriilor, dorinţelor şi viselor lor.

CEI DE PE ITANY ŞI CEI DE PE JARI

Cât timp va rămâne întinderea aceasta mare, Antecume Pata, tăcută şi pustie?

Ziua îmi petrec timpul trebăluind şi meşterind tot felul de lucruri. Continui construcţia colibei mele, singur acum, plantaţiile cerând toate braţele de muncă disponibile, şi montez pardoseala supraînălţată, pereţii... Câţiva copii din satul lui Palanaewa vin să mă viziteze. Le place să umble de colo până colo prin şcoală, să mâzgălească tabla cu cretă, să se aşeze în băncile date la reformă de care am făcut rost la Maripassoula, să se caţere pe stâlpii care susţin acoperişul. După ce se satură se adună în jurul meu observându-mă cu o curiozitate plină de voie bună.

Am mai păstrat o rămăşiţă din iluziile pe care mi le făcusem în privinţa generozităţii administraţiei, aşa încât mă hotărăsc să trimit o scrisoare subprefecturii din Saint-Laurent, pentru a încerca să obţin daruri pe care să le împart tuturor celor care m-au ajutat la construirea şcolii. Aşez pe o ladă vechea mea maşină de scris, pe care o car cu mine, în timp ce vreo zece copii se înghesuie în semicerc. Mişcarea de dute-vino a literelor îi uimeşte şi îi înveseleşte grozav, dar ceea ce le place cel mai mult este clinchetul clopoţelului de la capătul de rând. De fiecare dată, nota ascuţită este prelungită de ecoul râsetelor. Din păcate, ei nu pot aprecia ceea ce constituie originalitatea de netăgăduit a maşinii mele. Îmbătrânind, a căpătat

năravul de a bate alternativ o literă neagră apoi următoarea roşie. Desigur că administraţia, bănuitoare de felul ei, riscă să se împotmolească în presupuneri privind semnificaţia ascunsă a acestei enigme.

Sustras de animaţia din jurul meu, înaintez doar cu multă trudă în redactarea scrisorii. Tocmai soseşte un copil şi îmi arată o zgârietură uşoară la un deget. Mă duc să răscolesc într-un cufăr ce zace la îndemână şi în care păstrez trusa farmaceutică. După cinci minute, când să reiau scrisul, găsesc un rând întreg de „a” şi un rând întreg de „x”. Lângă maşina de scris, o fetiţă îmi adresează un zâmbet complice, încântată că şi-a adus contribuţia.

Odată cu apropierea nopţii, copiii dispar şi iată-mă din nou singur. Atunci aştept să se întunece complet şi plec în amonte sau în aval de insulă, în zonele cu stânci, pentru a prinde cu ţepuşa câţiva peşti. Cum, în mod practic, de ani de zile în colţul acesta nu a fost nimeni, locul e plin de peşti şi nu mi-e greu să-mi asigur masa.

Timp de două luni îmi voi trăi exilul acesta de pustnic. Din când în când, vizitez satele învecinate.

Şi apoi, într-o bună zi, Puptu, ginerele lui Moloko, mă vesteşte că are de gând să vină să se instaleze aici împreună cu familia sa. Curând vor urma Wayamane, Kisai şi, în cele din urmă, Moloko însuşi.

Construcţiile încep rând pe rând. Satul pare că se trezeşte dintr-o lungă toropeală. Visul meu este pe cale a se împlini, dar mai lipseşte încă propria-mi familie. Malavate nu a luat nici până acum vreo hotărâre. Este adevărat că are alte griji mai grabnice. Nu de mult a venit să-mi spună că va pleca în Brazilia.

— Ştii, prietenul lui Moloko, cel care a fost ucis de către indienii apalai, avea o soţie, pe care o cunosc. Acum e văduvă. M-am săturat de mama ta, mă voi duce s-o iau drept a doua nevastă.

Viaţa satului se înfiripă încet, încet. Mă hotărăsc să deschid şcoala şi trimit vorbă copiilor de pe Marouini şi Itany. În dimineaţa acestui început de şcoală improvizat, văd sosind vreo douăzeci de copii, dintre care unii s-au împodobit pentru prilejul acesta cu o coroană de pene. Sunt prezenţi toţi părinţii. Într-o ambianţă de veselă anarhie, elevii iau loc în pupitre în timp ce adulţii se înghesuie şi se strivesc în mica încăpere. Făcându-mi cu greu loc printre rânduri împart tăbliţe, caiete şi creioane. Fireşte că şi Palanaewa a ţinut să fie de faţă. Într-un fel este şi şcoala lui şi vrea să vadă totul, să pipăie totul, să le încerce pe toate. Frunzăreşte caietele, ia creioanele întorcându-le pe toate feţele, deschide dulapul în care am rânduit cărţile. După ce a ales câteva dintre ele le pune pe masa pe care mi-am pregătit-o într-un colţ şi cheamă pe toţi în jurul său. El este profesorul. Comentariile sale fanteziste, ce însoţesc frunzărirea volumelor, declanşează hohote nesfârşite de râs.

Spectacolul va fi mereu acelaşi, timp de trei zile. Palanaewa îi conduce peste tot şi, repurtând succes, dă explicaţii privind funcţionarea tablei, a tăbliţelor de ardezie, arată caietele şi cărţile…

Dar treptat publicul sfârşeşte prin a se plictisi şi fiecare se întoarce la treburile sale. Până şi Palanaewa nu mai face decât vizite fulger, devenind oarecum inspectorul nostru. Neavând verva şi uşurinţa lui, trebuie totuşi să mă hotărăsc să apuc taurul de coarne. Încep cu învăţarea alfabetului, ceea ce va permite indienilor wayana nu numai să scrie în limba franceză, ci să înveţe să scrie propria lor limbă în sistemul fonetic internaţional. În primul rând, îi pun să repete fiecare în parte, apoi pe grupe, litera „a”: Nu izbuteşte nici unul. Aloike, fiul lui Moloko, face eforturi eroice, strâmbându-şi gura în fel şi chip. Când, cu mare strădanie, reuşeşte să scoată un sunet, acesta e atât de bizar încât îi urmează un uriaş hohot de râs, pornit din douăzeci de gâtlejuri. Şi nu mă aflu decât la începutul necazurilor mele.

Coliba lui Puptu e pe terminate, construcţia altora este destul de înaintată. În ceea ce mă priveşte, cum nu am pierdut nădejdea de a-l vedea pe Malavate venind într-o bună zi să se instaleze alături de mine, mă hotărăsc să-i clădesc o colibă şi să-i defrişez terenul necesar unei plantaţii.

Pe măsură ce zilele se scurg, învăţ să-i cunosc mai bine pe noii locuitori. Micul lor grup este net dominat de personalitatea lui Moloko. Ascuns, căutând singurătatea, îşi petrece vremea aşezat pe un mic kololo, observând cu gravitate veşnicul dute-vino al clanului. Uneori îl simţi neliniştit, nervos. Parcă ar căuta ceva, ori pe cineva. Îl vezi cum se ridică şi duce mâna streaşină la ochi, scrutând întinderea satului: „Unde o fi Tom Degeţelul?” Cum tocmai trec pe aproape, mă întreabă:

— Antecume, ştii cumva unde mi-e feciorul?

Atunci răsare un puşti înalt de trei palme, cu o chică lungă şi neagră, ţinându-şi arcul mic în mână. Şi-a căpătat porecla într-o seară de clacă, în care cei din sat m-au rugat să le povestesc basme din ţara mea. Ascultându-l pe cel cu Tom Degeţelul au exclamat:

— Întocmai ca băieţelul lui Moloko, nici el nu vrea să crească…

Aloike are probabil cam şase anişori şi este într-adevăr cu mult mai scund decât ceilalţi copii de vârsta sa. Cum indienii wayana folosesc mult porecla, începând din ziua aceea, pentru toată lumea, a devenit Tom Degeţelul.

Moloko examinează un timp, în tăcere, silueta plăpândă şi gingaşă a copilului. După care se întoarce să se reaşeze pe kololo. Prea de mult timp şi-a dorit acest fiu. Nevestele sale, una după alta, nu-i dăduseră decât fete. Abia la vârsta de patruzeci şi cinci de ani, atunci când nu mai nădăjduia să aibă vreodată un băiat, viaţa, cu neaşteptată mărinimie, i-a dăruit doi dintr-o dată. Este adevărat că unul dintre gemeni era atât de pirpiriu şi arăta într-atât de plăpând, încât nimeni nu se îndoia că va trăi cel mult câteva zile. Cu toate acestea, tocmai el a supravieţuit. Desigur că aceasta era de ajuns pentru a explica dragostea nelimitată pe care

i-o purta Moloko. Nu se simţea liniştit decât atunci când se afla sub privirile sale şi, cu toate că nu se opusese în nici un fel ca băiatul să meargă la învăţătură, nu arare ori capul lui Moloko putea fi văzut răsărind deasupra parapetului împrejmuitor al şcolii. Rămânea acolo timp de câteva minute, nemişcat, de nepătruns, privindu-şi fiul. Uneori chipul i se lumina de un surâs aproape poznaş.

Toate colibele sunt acum terminate, iar femeile au confecţionat mari ulcioare de lut.

Într-una din dimineţi, în timp ce predau în clasă, dinspre coliba lui Moloko izbucnesc strigăte, iscând îndată o agitaţie şi o învălmăşeală a căror cauză nu o pricep. Copiii au sărit de la locurile lor, repezindu-se să vadă ce s-a întâmplat. Îi urmez. Strigătele se înteţesc, amestecate acum cu gemete, suspine şi plânsete. Bărbaţi şi femei aleargă care încotro într-o asemenea învălmăşeală încât îmi trebuie un anumit timp pentru a înţelege ce s-a petrecut: ulciorul cel mare în care Akonsili, soţia lui Moloko, tocmai pregătea cachiri, s-a crăpat pe amândouă părţile, lăsând lichidul să se scurgă. Dintr-o clipă într-alta se poate sparge în două. Este greu de închipuit un supliciu mai atroce, mai insuportabil pentru un wayana, decât să vadă risipindu-se preţioasa băutură. Neîncetând să plângă şi să se vaiete, fiecare încearcă să salveze cât mai mult lichid, folosindu-se de oale mici şi tigve. În cele din urmă, mai mult de jumătate din băutură se răspândeşte pe jos. Scoasă din fire, Akonsili se leagă de bărbatul ei, ocărându-l:

— Un ulcior nou-nouţ pe care abia îl făcusem! Stăteam atât de bine în Brazilia, ce căutăm noi în ţara asta în care nici măcar lut ca lumea nu găseşti? Zici că eşti o căpetenie, un vrăjitor atotputernic, dar nu eşti în stare să-mi aduci cratiţe mari de metal, aşa cum au femeile de pe Itany. N-am să mai fac cachiri, nu mai vreau să fac cachiri.

Întâmplarea aceasta avea să însemne începutul apusului unei tradiţii adusă neatinsă din Brazilia de către femeile de pe Jari: meşteşugul olăritului.

Tot restul zilei asupra lui Antecume Pata a domnit o atmosferă de doliu. Femeile blestemau lutul, lăudând calităţile cratiţelor şi oalelor metalice pe care le puteai găsi în prăvălia lui Abdallah. Împreună cu mărgelele de sticlă, acestea deveniseră acum una din principalele lor cerinţe.

Cam tot pe atunci, o altă poveste, legată de vasele metalice, stârnise multe vorbe printre wayana. După ce lipsise câteva luni, Malavate s-a întors acasă. Singur, fără soţia cea nouă. Dar dacă Pontsitpe nu păruse prea neliniştită la gândul că soţul îi pleacă în Brazilia în căutarea unei noi neveste, în schimb se înfuriase descoperind că dintre lucruri lipsea un ceaun mic de tuci, pe care Malavate îl luase cu el pentru a-şi pregăti mâncarea. Zadarnic încercase tatăl meu s-o liniştească spunându-i că indienii oyaricoulet, „urechile lungi”, îi furaseră ceaunaşul. Pontsitpe nu crezu o iotă: bărbatul ei îl pierduse, ori, şi mai rău, îl dăruise unei alte femei. Ei să nu-i spună poveşti!

Venind să mă viziteze la Antecume Pata, Malavate ne istoriseşte călătoria sa. După cum susţine, înainte de a străbate distanţa care desparte japşa Ouaramapane de râul Mapaony, lăsase ceaunul de tuci sub adăpostul în care îşi petrecuse noaptea. Ştia că drumul ce ducea peste culmile lanţului muntos Tumuc-Humac era lung şi anevoios şi nu voise să se încarce cu greutăţi de prisos. Avea de gând să-l ia la întoarcere.

— Când m-am întors, am căutat peste tot, dar ceaunul dispăruse. M-am dus până la malul apei, gândindu-mă că poate îl uitasem acolo după ce îl spălasem. Nu era şi pace bună.

Cum nici un alt wayana nu trecuse pe acolo în perioada aceea, ajunsese la concluzia că doar „urechile lungi” putuseră să-l fure. Chicotelile înfundate ale femeilor adunate în jurul lui Malavate lăsară să se înţeleagă destul de limpede că lucrurile s-au petrecut într-un cu totul alt fel.

Desigur că toţi cei de aici cred în existenţa indienilor „urechi lungi”, acei indieni „sălbatici”, cum îi numesc până şi wayana. Se spune chiar că generaţia părinţilor lui Malavate ar fi avut legături cu ei. Dar cărui fapt se datora

acea teamă superstiţioasă de indienii oyaricoulet care dăinuie şi astăzi nu am izbutit să aflu. Nu voi puteau uita niciodată panica de care fusese cuprins Malavate în cursul unei vânători, atunci când descoperise câteva ramuri rupte de mână de om. Eram doar noi doi.

— Copile, mi-a strigat, să plecăm, este o cărare a indienilor oyaricoulet! Cei din neamul wayana folosesc sabia, niciodată mâna! Vino, grăbeşte-te, cu siguranţă că au auzit focurile trase de noi, nu vor întârzia să vină să ne săgeteze pentru a ne fura vânatul.

Pornise în goană până la pirogă, întorcând din când în când capul pentru a vedea dacă nu suntem urmăriţi… Şi, în felul acesta, câteva ramuri rupte de mână, un zgomot neobişnuit sau vreun strigăt pe care vânătorul nu-l poate recunoaşte, sunt suficiente pentru a renaşte, când şi când, ceea ce poate nu-i decât o legendă.

De data aceasta însă, wayana, de obicei gata să creadă orice în legătură cu indienii oyaricoulet, nu vedeau cu toţii în povestea lui Malavate decât o manevră dibace, în scopul de a se sustrage mâniei soţiei sale.

Profitând de vizita pe care o face în satul nostru, îi arăt tatălui meu coliba pe care i-am construit-o nu departe de a mea în timpul în care lipsise.

— Ţi-am defrişat, de asemenea, şi un ogor pentru o plantaţie în insula de peste apă. Nu mai trebuie decât să-i dai foc şi să-l cultivi.

— Copile, îmi spune, dacă ai făcut lucrul acesta pentru mine, înseamnă că ţii mult la tatăl tău.

Câteva zile mai târziu, venea să se instaleze la Antecume Pata, împreună cu mamak Pontsitpe, familia lui Nanuk şi cea a unchiului meu Paliminon.

Aria satului se găsea acum împărţită între familiile clanului Moloko şi cele ale neamurilor mele adoptive. Primele se grupaseră în mod spontan în partea de jos, în timp ce următoarele s-au instalat în partea de sus. Viaţa comunităţii avea să se organizeze în jurul acestor doi poli. Desigur că relaţiile şi schimburile dintre grupuri urmau să

fie puternic influenţate de personalitatea celor două căpetenii. Dar, ciudat lucru, cu greu şi-ar fi putut închipui cineva două firi mai diferite, mai opuse, ca Moloko şi Malavate. Pe cât era unul de neliniştit, întunecat, misterios, pe atât era celălalt de petrecăreţ, vesel, deschis. Primul îşi cucerise faima unui mare vrăjitor, al doilea cea de mare vânător, neobosit curtezan şi neîntrecut băutor de cachiri. Se deosebeau până şi la înfăţişare. Moloko avea un trup subţire şi suplu, cu musculatura nervoasă, în timp ce tatăl meu era zdravăn şi voinic. Deosebirile apăreau limpede în purtarea lor de toate zilele. Vrăjitorul din Jari se dovedea a fi de o cochetărie pretenţioasă, meticuloasă. Cu o grijă aproape maniacă îşi netezea părul lung şi ondulat şi îşi ungea trupul cu roucou[9]. Zeci de şiruri de mărgele îi împodobeau veşnic gâtul şi braţele şi arbora cu plăcere o măreaţă coroană de pene. Tatăl meu în schimb avea idei cu mult mai personale despre eleganţă. Uneori putea fi văzut străbătând satul, având pe cap o veche cască militară, în picioare doar cu şosete kaki, iar în rest tradiţionalul calimbe. Alteori îi trăsnea să-şi pună peste picioarele goale, în chip de podoabă, ghetre micuţe, primite de la nişte călători în trecere pe aici. Mai dibuise, nu se ştie de unde o pereche de „patogas”, pe care îi încălţa de cele mai multe ori pe dos. Pe lângă aceste cochetării trecătoare, Malavate se mulţumea cu un modest şir de mărgele în jurul încheieturii mâinii. Era cu totul străin oricărui simţ al demnităţii, aproape ostentativ la Moloko.

Unele dintre aceste deosebiri puteau fi întâlnite în fiecare din cele două clanuri. Dacă familiile venite de pe Jari dovedeau un respect riguros faţă de tradiţiile wayana, cele de pe Itany, datorită contactelor mai vechi şi mai frecvente cu lumea din afară, vădeau uneori o anumită dezinvoltură, aşa cum dovedea, de pildă, felul în care se desfăşurase ceremonia ultimului marake ce avusese loc în satul lui Malavate.

Cum se vor repercuta deosebirile acestea în numeroasele schimburi pe care le implică viaţa

[9] Roucou: vopsea roşie obţinută din planta cu acelaşi nume (n.a.).

comunităţii? Era prea devreme pentru a putea şti. Până una-alta, ne salutam, în orice prilej, cu „yepe”[10], supraveghindu-ne unii pe ceilalţi cât e ziua de lungă, dar fără a trăda aceasta.

Malavate îl simpatizase încă de la început pe Manantin, unul dintre flăcăii clanului de pe Jari. Acesta era un wayapi între şaisprezece şi optsprezece ani, originar de pe Oyapock, pripăşit la Moloko prin nu ştiu ce împrejurare, apoi crescut de el şi de soţiile sale. Tatăl meu îi propunea foarte adesea să-l întovărăşească la vânătoare sau la pescuit, să împartă masa cu el, să-i dea o mână de ajutor la plantaţie. Era limpede pentru toată lumea că dorea să şi-l apropie. Ce gândea Moloko despre toate acestea? Nu era prea uşor să-ţi dai seama şi lui Malavate părea să-i pese prea puţin.

Într-o seară, pe când tocmai stau de vorbă cu tata în coliba sa, apare Manantin care îi propune să meargă să vâneze caimani.

— Vin cu voi.

— Dacă vrei.

Mă reped să-mi iau puşca, să-mi umplu cartuşiera, să schimb bateriile lanternei, apoi mă înfiinţez la debarcader unde Malavate şi Manantin mă aşteaptă.

— Haide, grăbeşte-te niţel, nu tândăli atât.

— Doar trebuie să mă pregătesc.

Răspunsul mi-a fost întâmpinat cu rânjete, dar preocupat să-mi aşez lucrurile, nu le-am dat atenţie pe moment. S-a şi înnoptat. O felie de lună luminează fluviul pe care alunecăm purtaţi de curent. La câteva minute după plecare îmi dau seama că sunt singurul care am luat o puşcă. Când îi atrag atenţia lui Malavate, îmi răspunde într-o doară:

— Adevărat, dar nu-i nimic, n-are nici o importanţă.

Râsetele de adineauri îmi revin în minte.

— Mi-aţi fi putut spune şi mie la ce fel de vânătoare vă duceţi!

[10] Yepe: prieten (n.a.).

Manantin şi Malavate se mulţumesc să zâmbească. Oricum e prea târziu să mai fac cale întoarsă. După ce am coborât fără nici o greutate câteva trecători pe care le cunoşteam bine, sosim chiar în amonte de insula unde se află satul lui Palanaewa. De aici, fără a face zgomot, pentru a nu trezi câinii şi aplecându-ne pentru a nu fi văzuţi, ne lăsăm în vale până în dreptul unei plaje de nisip, ceva mai jos de sat. Nici nu am tras bine la ţărm, că Malavate şi sare pe pământ.

— Pe curând, ne spune în şoaptă.

Şi se îndepărtează în direcţia satului. Manantin rămâne în luntre cu mine.

— Straşnic m-aţi tras pe sfoară, nici nu mi-am închipuit că e vorba de aşa ceva.

Tânărul wayapi îşi înăbuşă cu greu râsul. Când îşi vine în fire, îmi spune şoptit:

— Bun, acum mă duc şi eu, mă întorc imediat.

Pesemne că par puţin surprins, căci adaugă:

— Ştii, în sat sunt două femei singure.

Două femei singure! Una pentru Malavate, una pentru Manantin, iar eu sunt fazanul.

— Atunci grăbeşte-te şi spune-i şi lui Malavate să nu întârzie nici el, că dacă nu, va fi rândul meu să râd. Aş fi curios să vă văd mutrele când nu veţi găsi luntrea la locul ei!

— Antecume, doar n-o să ne faci una ca asta!

Manantin dispare la rândul său. Nu-mi rămâne decât să aştept. Foarte curând noaptea devine răcoroasă şi apar câţiva ţânţari să-mi ţină tovărăşie. Timpul pare că se scurge cu încetineală, cu atât mai mult cu cât mi-i închipui pe cei doi la adăpost, sub pologurile primitoare. După un răstimp, nemaiputând răbda, mă hotărăsc să le amintesc de mine. Străbat fără nici un zgomot mica plajă de nisip, apucând pe cărarea ce duce către sat. Probabil că Malavate a dibuit o femeie căreia, de mai mult timp, îi alină văduvia. În alt loc ştiu o femeie liberă trăind singură de câţiva ani. Acolo îl voi găsi pesemne pe Manantin.

Nemişcat în beznă, încerc să desluşesc pologurile. În jurul meu, noaptea este ciudat de tăcută. Nici un lătrat, nici cel mai slab scheunat. Câinii, de obicei atât de prompţi în a da alarma, par să fi părăsit satul. Departe de a mă linişti, lucrul acesta mai degrabă mă pune pe gânduri. Mă decid totuşi să înaintez către locul în care cred că îl voi găsi pe Malavate. Dar nici nu am trecut bine de prima colibă că aud mişcare, oameni care se trezesc… Oare m-au şi observat? Se aprind lanterne. Abia am timp să bat în retragere şi să mă arunc în ierburile înalte ce mărginesc cărăruia. De aici, ghemuit, precum o sălbăticiune, zăresc două umbre îndreptându-se spre mine, un bărbat şi o femeie. Se opresc aproape în dreptul meu. Îmi dau seama că au ieşit să urineze. Mă fac una cu pământul. După glasuri, recunosc pe Yakatila şi femeia lui, frumoasa Kuliwalilu. Dacă mă descoperă, îmi închipui că păţania mea va fi povestită în vecii vecilor în ţinutul wayana. Printr-un noroc orb, Yakatila alege marginea opusă a cărării pentru a se uşura, în timp ce frumoasa Kuliwalilu se lasă pe vine de partea mea, la câţiva metri depărtare. Întorcându-se, bărbatul măturǎ la întâmplare cu lanterna pe deasupra locului în care mă aflu. O clipă mă cred descoperit, dar Yakatila, cu gândul aiurea, nu mă zăreşte. După ce perechea se întoarce, în sfârşit, în colibă, plec şi eu, cu picioarele moi, înapoi către pirogă.

După două ore, două ore nesfârşite în care mi-am blestemat întruna tatăl, îl văd pe Manantin întorcându-se bine dispus. Se miră că Malavate nu a sosit încă şi face pe loc cale întoarsă pentru a-l căuta.

— Grăbeşte-te, să ştii că m-am săturat!

După câteva clipe se întorc împreună. Judecând după mutra încântată a lui Malavate, văduva din satul lui Palanaewa va mai fi încă mult timp în graţiile sale. După ce luntrea s-a depărtat destul pentru a nu mai putea fi auziţi, le povestesc ce am păţit.

— Dacă Yakatila ar fi venit pe partea ta, s-ar fi uşurat pe tine!

Uriaşul hohot de râs al lui Malavate izbucneşte în noapte, dominând zgomotul cascadei. Manantin, înăbuşindu-se, comentează:

— Ai avut noroc că pe partea ta a fost frumoasa Kuliwalilu.

Ne prăpădim de atâta râs încât cu greu mai putem trage la pagaie să urcăm curentul.

— Tată, s-ar putea să-ţi piară râsul, când îi voi povesti lui mamak Pontsitpe cam ce fel de vânat ai căutat în satul lui Palanaewa.

În dimineaţa următoare îmi regăsesc părinţii în coliba lor, adunaţi în jurul mâncării de piranha pescuiţi de mine în ajun.

— Mamak, ştii unde m-a dus tata să vânez caimani azi noapte?... În satul lui Palanaewa! Era cât p-aci ca Yakatila să se uşureze pe mine.

La început Pontsitpe râde din toată inima, după care faţa i se înăspreşte:

— Dar tu, ce căutai acolo? Iar te-ai dus după... weyu!

Şi burduşeşte cu pumnii spinarea bărbatului ei, care suportă atacul cu un aer fericit. Mă loveşte, gândeşte el, deci e geloasă, ceea ce înseamnă că încă mai ţine la mine.

Încă de mult timp scenele lor matrimoniale au devenit aproape un joc, un ritual. Pontsitpe s-a împăcat cu numeroasele aventuri ale soţului ei şi aceasta cu atât mai lesne cu cât, în ceea ce o privea, nu refuza niciodată să-şi împartă hamacul cu cineva, în lipsa lui Malavate. Prilejul de astăzi era însă mult prea ispititor pentru a nu-i aminti de ceva pe care nu se îndupleca să i-o ierte: dispariţia ceaunului ei de tuci.

Fără a înceta să-l bumbăcească, îi strigă:

— Şi ceaunul, ce-ai făcut cu ceaunul meu? De ce nu recunoşti că l-ai dat unei femei?

— Doar ţi-am spus că mi l-au furat indienii oyaricoulet, dar tu nici nu vrei să auzi.

Tocmai despre indienii oyaricoulet avea să se vorbească mult în zilele şi săptămânile următoare.

BASME ŞI LEGENDE

Era în iunie, 1968. Câţiva wayana, ce se întorceau din munţii Tumuc-Humac, s-au oprit la Antecume Pata, în drum către satul lui Anapaike. Mă duc să le urez bun venit. Stau de vorbă câteva minute cu unul dintre vizitatori când aud, sau cred că aud, rostindu-se la câţiva paşi de mine cuvântul oyaricoulet. Pe loc mă îndrept către cel ce vorbise.

— Am auzit bine, ai văzut indieni oyaricoulet?

— Da, coborând de pe Tumuc-Humac, mai sus de japşa Ouaramapane…

Nici nu a terminat de vorbit că şi ard de nerăbdare să aflu mai mult, când un altul dintre oaspeţi, Kapaloike, cu care am călătorit, în 1962, de pe Jari până la Parou, intră şi el în vorbă.

— Cumnate, nu-l asculta, minte de stinge, nu-i adevărat, n-am văzut nimic.

Stărui pe lângă primul:

— Ba e adevărat. I-ai văzut, mi-ai spus chiar tu, adineauri.

Şovăie o clipă, apoi, după ce aruncă o privire scurtă tovarăşului său, îmi răspunde:

— Am minţit, voiam să facem o glumă…

Vestea este destul de surprinzătoare pentru a-mi putea spune că nu-i vorba, într-adevăr, decât de o glumă. Indienii wayana, o ştiu prea bine şi o constatasem de curând chiar pe pielea mea, sunt dornici de distracţie şi nu scapă

niciodată un prilej să-ţi joace un renghi. Nu ar fi rezistat ispitei de a ne povesti aventura trăită. Indienii „urechi lungi” le bântuie de atâta timp închipuirea încât ar fi obţinut în felul acesta o faimă sigură.

Şi totuşi… Ceva, nu ştiu anume ce, m-a tulburat din felul în care Kapaloike a intervenit şi din felul în care tovarăşul său şi-a retras cu grabă cuvintele. Dacă e cu adevărat o glumă, nu se poate spune că au prelungit-o prea mult. Mai e şi istoria aceea cu ceaunul furat… Am râs şi eu împreună cu toţi ceilalţi, nedându-i crezare, dar acum vine să-mi întărească incertitudinea, căci tatăl meu pretinde că l-a lăsat tot pe malul acestei japşe Ouaramapane…

Oaspeţii nu mai întârzie la noi în sat. Au muncit timp de mai multe săptămâni pe un şantier de pe înălţimile Tumuc-Humac pentru o misiune geologică din Surinam. Sunt grăbiţi să se întoarcă acasă în satul lui Anapaike. Şi, deodată, prin minte îmi fulgeră un gând: nu cumva Kapaloike dorea să rezerve întâietatea veştii pastorilor americani din satul său? Ba poate că nutrea nădejdea să primească bani în schimb. Cu toate că nu sunt sigur de nimic, mi se pare că aceasta ar putea explica destul de bine tăcerea celor doi.

După plecarea lor suntem cuprinşi de febră, iar „urechile lungi” aveau să revină mereu în cursul discuţiilor. În ceea ce mă priveşte, mi-am amintit un vechi vis. Din totdeauna am fost fascinat de cele ce ştiam sau îmi închipuiam despre indienii nomazi. Ei sunt adevăraţii stăpâni ai pădurii. Tăcuţi precum jaguarul, se strecoară pe poteci doar de ei ştiute, atât de depărtate de marile cursuri de apă încât nimeni nu cutează să se aventureze până în acele locuri. În tot timpul anului, în umbra deasă a marilor arbori, ei rătăcesc de ici colo fără a fi legaţi de vreun loc, necunoscând altă odihnă decât cea a taberelor vremelnice.

Pădurea le oferă totul: arme, mâncare, podoabe, doctorii. Preistoria lor a străbătut veacurile şi mileniile fără a suferi vreo schimbare.

Activitatea şantierului de pe culmile Tumuc-Humac, această regiune pierdută la graniţa dintre Surinam, Guiana şi Brazilia, a atras poate una dintre cetele lor în împrejurimile japşei Ouaramapane. Curiozitatea le-a fost poate stârnită de zgomotele neobişnuite ce nu fac parte din universul lor familiar: zumzetul motoarelor pirogilor ori acele scurte bubuituri de tunet care fac să tacă, câteva clipe, toate animalele pădurii. Îmi închipui cum cei mai îndrăzneţi dintre ei se aventurează temători, până în marginea taberei pentru a observa, ascunşi în frunzişul des, mişcările acestor oameni veniţi de aiurea.

La Antecume Pata, discuţiile se prelungesc până seara târziu. Fiecare îşi dă părerea şi povesteşte ceea ce ştie sau a auzit spunându-se despre aceşti indieni „sălbatici”.

Spre bucuria tuturor, Malavate se porneşte să povestească o păţanie al cărei erou nevinovat am fost chiar eu.

Era în anul 1961, pe Oulemali, la puţin timp după descoperirea acelor ramuri rupte care îi stârniseră tatălui meu o mare spaimă. Vrând neapărat să capăt, în sfârşit, o mărturie vie despre existenţa indienilor oyaricoulet, plecasem din nou, singur, şi lăsasem undeva la vedere două săbii, câteva cuţite şi mărgele de sticlă. Trei zile mai târziu, revenind la locul cu pricina, nu am mai găsit nimic. Tulburat, m-am întors în tabără să aduc vestea lui Malavate şi câtorva tineri care se aflau acolo. Mi-au întâmpinat spusele cu zâmbete enigmatice; se vedea bine că nu îmi împărtăşeau tulburarea. Apoi, unul după celălalt, tinerii au scos la iveală, primul o sabie, al doilea un cuţit, cel de al treilea mărgelele. Mă urmăriseră şi puseseră mâna pe toate!

— Ştii, şi nouă ne plac darurile…

Anecdota aceasta, povestită şi repovestită ca atâtea altele, stârnea de fiecare dată aceleaşi exclamaţii şi aceleaşi râsete.

Cum nu pot rezista ispitei de a mă duce să verific dacă oaspeţii noştri din Anapaike au spus ori nu adevărul, mă

hotărăsc să plec la Ouaramapane pentru câteva zile. Chiar dacă nu voi găsi nimic, voi folosi oricum prilejul pentru a vâna în ţinutul acesta nelocuit în care mişună vânatul.

Malavate se învoieşte să-mi împrumute motorul de la piroga sa, atrăgându-mi în acelaşi timp atenţia asupra primejdiilor călătoriei.

— Pe cine vrei să iei cu tine?

— Mă gândeam la Anaimin, fiul lui Puptu, cred că va accepta.

— Şi mai cine?

— Tu pe cine mă sfătuieşti să iau?

— Pe Manantin, voi vorbi cu el şi va merge.

Pentru tatăl meu este încă un prilej de a-l atrage pe tânărul wayapi în clanul nostru. Călătoria aceasta ne va apropia mai mult.

Aşa cum prevăzusem, Anaimin se lasă uşor convins să meargă cu noi. Are optsprezece ani şi e văduv. Soţia i-a murit la o naştere, cu câteva luni în urmă. Şi-a ales singur porecla de Mimi-Siku (Urină de pisică), pentru simplul fapt că i se părea că sună bine. Un alt tânăr, Emotpili, ne propune să fie al treilea tovarăş de călătorie.

— Dacă indienii oyaricoulet există, îmi spune, vreau să-i întâlnesc.

Este probabil singurul dintre ei care vrea să meargă îmboldit doar de curiozitate. Ceilalţi, Manantin şi Mimi-Siku, participă atraşi mai mult de călătorie şi vânătoare. Desigur că toţi trei sunt conştienţi de consideraţia pe care o vor dobândi din această aventură în faţa tribului şi, mai ales, în ochii femeilor. Ceea ce se va vedea chiar şi după felul în care se vor plimba ţanţoşi, precum eroii de mâine, în cursul celor două zile cât vor dura pregătirile.

În momentul plecării, întreg satul este de faţă. Malavate şi Moloko ne dau ultimele sfaturi. Reţin, mai ales, ceea ce îmi spune vraciul:

— Dacă îi întâlniţi, rostiţi formula „Kule pawana, kule pawana”, pe care trebuie s-o înţeleagă. Asta înseamnă: „prieten al neamului tău”.

Urmărită de privirile visătoare ale bărbaţilor, femeilor şi copiilor, barca se îndepărtează. Trecem cu uşurinţă primele două praguri din amonte de Antecume Pata şi, după un sfert de ceas ajungem la poalele satului lui Pidima. Aici încep primele greutăţi: este anotimpul apelor mari, curentul e violent şi brăzdat de valuri adânci în porţiunile stâncoase. Motorul lui Malavate nu este prea puternic şi nici eu nu am multă experienţă în conducerea lui. Cum şovăi în a alege trecerea, îi strig lui Mimi-Siku, care se află împreună cu Manantin în partea din faţă a bărcii.

— Pe unde trebuie s-o luăm?

— Nu ştiu.

— Totuşi trebuie să trecem. Pidima doar face drumul acesta în toate anotimpurile, trebuie să existe o cale.

— Adevărat, dar satul său e chiar alături, s-a obişnuit…

Entuziasmul din timpul pregătirilor s-a şi stins. Ideea de a mă întovărăşi în căutarea „urechilor lungi” fusese până acum ceva tulbure, depărtat. Reală fusese doar exaltarea de a se simţi în centrul interesului întregului sat. Acum, când nu mai putem fi priviţi, exaltarea a dispărut, făcând loc fricii. Şi dacă i-am întâlni cu adevărat pe aceşti oyaricoulet, aceşti indieni „sălbatici”, despre care, de fapt, se ştie prea puţin, dar al căror nume nu e rostit niciodată fără un soi de teamă? Şi de ce nici unul dintre bărbaţii din sat nu a vrut să plece, scornind tot felul de motive?…

— Doar nu vom abandona încă de la început, făcând cale întoarsă.

— Îţi spun că nu cunosc locul!

Nu-mi rămâne decât să caut singur trecerea cea mai potrivită. Pierdem mult timp bâjbâind şi apucând, rând pe rând, pe toate braţele râului. În locurile primejdioase Manantin şi Mimi-Siku se proptesc atât de apatic pe takari, încât de câteva ori suntem gata să ne răsturnăm. După ce ajungem în cele din urmă în amonte de praguri, moralul echipei nu-i prea strălucit. Nu după mult timp, Manantin semnalează două iguane pe ramurile joase de pe mal. Opresc imediat motorul şi ne apropiem fără zgomot, trăgând la pagaie, în timp ce Mimi-Siku pune mâna pe

puşcă – singura pe care am luat-o cu noi (deoarece pe a mea i-am dat-o nu demult lui Malavate) şi o încarcă. Când crede că suntem destul de aproape, o duce la umăr şi trage. Fără voie ne încordăm în aşteptarea împuşcăturii... Dar, în locul exploziei, auzim doar un mic „clic”. Mimi-Siku armează din nou şi trage a doua oară: iar „clic”. După alte câteva încercări, iguanele, plictisite de atâtea rateuri, se aruncă în râu. În alte împrejurări am fi izbucnit cu toţii în râs, dar eroii şi-au pierdut minunatul lor umor.

— La depărtarea asta ai fi putut folosi săgeţile. De ce nu ai luat arcul?

Ceea ce am spus nu-i place lui Mimi-Siku, nu-i place deloc. Se aşază fără să răspundă. Se pare că am pornit cu stângul: am şi început să ne enervăm, iar singura noastră puşcă e scoasă din uz.

După două ceasuri, pe când treceam de Yalukana ultimul sat wayana de pe Itany, îl zărim pe Pidima. Ne întreabă încotro ne îndreptăm. Îi spun scopul călătoriei noastre.

— Mă interesează, vreau să merg cu tine, dar trebuie să mă aştepţi. Cobor până la sat să-i spun soţiei mele şi să pregătesc câţiva pesmeţi de manioc. Înnoptaţi la Yalukana, vin şi eu mâine.

Deloc nemulţumit să văd mărindu-se echipa cu un membru atât de entuziast, mă învoiesc bucuros să pierd câteva ore.

— Bun, s-a făcut, dar mâine să nu vii prea târziu.

Yalukana, căruia îi povestim ceea ce ne-am pus în gând, pare foarte sceptic.

— Ştii doar cum e Pidima. Ţi-a vorbit fără să gândească, m-ar mira să aibă chef să se trezească faţă în faţă cu „urechile lungi”.

A doua zi am aşteptat zadarnic.

— Vă pierdeţi timpul, repetă Yalukana, nu va veni.

În cele din urmă ne hotărâm să plecăm. Nu pot spune că întâmplarea aceasta a avut darul să ne refacă moralul, aşa că ne reluăm călătoria cam morocănoşi. Micuţul motor de 6 CP împinge piroga cu o încetineală exasperantă. Malurile se înşiruie la nesfârşit, dăruindu-ne unica privelişte a două

ziduri de copaci, înalte şi atât de dese, încât par de nepătruns. Din când în când, un stol de papagali ori o pereche de tucani răsare dintr-o parte, mistuindu-se câteva clipe mai târziu în vegetaţia malului opus.

Cam pe la orele trei după-amiază sosim la cascada Lavaud. Pe una dintre insulele formate de diferitele braţe ale râului, surinamezii, care sunt pe cale să termine construcţia unui turn şi a unui mic aerodrom pentru helicoptere, au instalat o tabără, în care s-au adunat laolaltă negrii bosch şi boni, precum şi indieni wayana. Regăsesc aici câţiva membri ai neamului meu, printre care pe Nanuk, fratele lui Malavate. Nu pot rezista ispitei de a petrece o seară împreună. Mă instalez împreună cu Emotpili în coliba familiei mele, în timp ce Manantin şi Mimi-Siku aleg o colibă ceva mai retrasă. Pe când se întunecă, discuţiile se învârt, fireşte, în jurul indienilor oyaricoulet, iar pomenirea lor trezeşte o întreagă lume de legende, basme şi fabule, de care abundă memoria wayana. Aşa se face că Sintaman, la rugămintea fiului său, ajunge să ne povestească fabula leneşului şi jaguarului. Lungiţi în hamacurile noastre, feriţi de umezeală şi de insecte sub polog, căruia nu i-am ridicat decât un colţ prin care ne-am petrecut capul, ne lăsăm purtaţi în universul fermecat al povestitorului. O lampă cu gaz pâlpâie făcând să joace umbrele peste chipurile noastre.

„A fost, odată, un jaguar care mergea singur prin pădure. Deodată aude un zgomot de cădere, un zgomot înăbuşit, urmat de tăcere. Ciuleşte urechile, ascultă îndelung, apoi îşi vede de drum. După puţin timp, din nou aude o bufnitură înfundată. Întrebându-se ce-o fi, se îndreaptă în direcţia zgomotului. Merge într-acolo, când aude iarăşi zgomotul, de data asta însă foarte aproape. Zăreşte atunci, pe pământ, un leneş. Îl întreabă ce face acolo.

— Vezi tu, jaguarule, eu sunt un leneş, un leneş singuratic care nu face nimic. Pentru a mă mai înveseli, mă caţăr până în vârful arborilor, de unde mă arunc în gol.

Cum sunt foarte puternic, suplu şi ager, nu păţesc nimic şi mă distrez astfel cât e ziua de lungă.

— Asta-i bună, nu pot crede una ca asta!

— Ba da, e adevărat, iar dacă vrei, îmi voi relua jocul să vezi şi tu.

Se caţără pe un arbore şi de acolo se aruncă în hău. Şi cum este un leneş, un leneş foarte puternic şi ager, nu păţeşte nimic. Se ridică şi spune:

— Ai văzut, cred că tu nu eşti în stare să faci la fel. Jaguarul şovăie. Încercarea nu îl atrage prea mult, cu toate îmbărbătările leneşului.

— Doar eşti jaguar, trebuie să poţi ceea ce pot şi eu, un biet leneş.

Atins în mândria sa, jaguarul nu mai îndrăzneşte să dea înapoi. Se caţără cu multă sfiiciune până la prima cracă.

— De aici e bine?

— Nu, nici vorbă, trebuie să urci mai sus.

Jaguarul, şovăind, cuprins de ameţeală, se caţără până la cea de a doua cracă.

— Dar de aici?

— Nu, doar ţi-am arătat, trebuie să faci ca mine. Să te urci până în vârf, vei vedea, că nu-i nici o primejdie, nu vei păţi nimic.

Jaguarul mai şovăie puţin, apoi îşi spune «ce-o fi, o fi, nu trebuie să mă fac de râs».

În timp ce îşi reia căţăratul, leneşul se duce să caute un bolovan mare pe care îl aşază la poalele copacului. Treaba asta i-a luat mult timp pentru că abia se mişcă, ceea ce dovedeşte că nici jaguarul nu s-a grăbit să ajungă până în vârf.

— Iată, am ajuns.

— Bun, îi spuse leneşul, care se urcase pe bolovan, nu ai decât să sari înspre mine. Sari chiar pe mine, îţi arăt astfel unde trebuie să cazi, mă voi da la o parte în ultima clipă.

După ce mai şovăi puţin, jaguarul se aruncă în gol şi se zdrobi de bolovan. Leneşul, care abia avusese timp să se ferească, se învârti de trei ori în jurul leşului, bătându-se în piept şi proclamând – toţi cei de faţă încheiem fraza care va

reveni ca un laitmotiv în tot cursul povestirii – «Eu sunt leneşul, cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-l biruie pe jaguar».

Fiul lui Sintaman îşi întrerupe tatăl:

— De trei ori, de ce s-a învârtit de trei ori în jurul jaguarului?

— Aşa e de foarte multă vreme, tocmai de când ştiu şi eu povestea. Dar ascultă ce urmează.

După ce s-a rotit în jurul jaguarului, leneşul s-a întors la coliba lui. După trei zile s-a dus să ia oasele labelor pe care între timp mâncătorii de hoituri le-au curăţat. După ce le-a dus acasă, s-a apucat să le găurească pentru a-şi face din ele fluiere. În acest timp, însă, familia jaguarului a intrat la gânduri. Fratele jaguarului s-a hotărât să pornească în căutarea lui. Nu departe de coliba leneşului, a auzit un cântec de jale şi i-a înţeles tâlcul. Cântecul spunea: «Eu sunt leneşul, cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-l biruie pe jaguar». Se apropie şi îl zări pe leneş, care tocmai găurea un os.

Ce faci acolo? îl întrebă.

— Nu vezi, îmi fac fluiere.

În locuinţa lui erau o mulţime, ceea ce dovedea că era foarte puternic şi foarte ager căci, pe lângă jaguar, ucisese nenumărate alte animale.

— De unde ai toate oasele astea?

— Astea sunt de căprioară, acestea de tapir, iar acestea sunt oase de ja…

Şi-a dat seama că vorbea unui jaguar şi spuse repede numele altui animal. Dar jaguarul a înţeles adevărul spunându-şi: «Acum ştiu cine mi-a ucis fratele». Şi se întoarse la familia lui, pentru a aduce întăriri. Unul dintre jaguari consimţi să-l întovărăşească, dar când ajunseră la leneş acasă, descoperiră că locuinţa era pustie.

— Măi leneşule, eşti un fricos, nu îndrăzneşti să te arăţi, ţi-e teamă de mine.

Atunci auzi un glas care îi răspunse tocmai din vârful unui copac:

— Da, eu sunt leneşul cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-ţi ucidă fratele, dar nu sunt un fricos şi ca să ţi-o dovedesc voi cobori să-ţi dau socoteală.

În timp ce leneşul se dădea jos din copac, cei doi jaguari s-au repezit în pădure au cules toate crăcile uscate pe care le-au găsit în jur, le-au adunat grămadă la piciorul copacului şi le-au dat foc. Când leneşul a ajuns la ei, unul dintre jaguari îl înşfăcă aruncându-l către rugul încins. Dar cum era un leneş foarte puternic, suplu şi ager, căzu lângă foc. Celălalt jaguar se repezi şi el azvârlindu-l din nou către flăcări. Dar cum încă mai era foarte puternic, suplu şi ager, căzu de partea cealaltă a rugului. Totul deveni o joacă, dar nu pentru jaguari, ci pentru leneş. Era aruncat dintr-o parte în cealaltă dar cădea fie în faţa focului, fie în spatele lui. După o vreme, flăcările s-au stins, lăsându-i pe cei doi jaguari vlăguiţi de putere. În timp ce îşi trăgeau sufletul, leneşul folosi prilejul pentru a se ascunde în scorbura unui copac ce zăcea culcat la pământ.

— De data asta nu ne mai scapi, te vom afuma şi te vom arde în trunchiul acesta.

Dar cum folosiseră toate uscăturile de prin preajmă, au fost siliţi să se depărteze foarte mult. După ce au înălţat, în cele din urmă, un rug mare, i-au dat foc. Trunchiul a început să ardă. Înăuntru se auzea sfârâind, trosnind şi pocnind. Cei doi jaguari îşi spuneau unul celuilalt:

— Ce s-a auzit acum este desigur ţeasta care pocneşte, iar acum se aud oasele trosnind…

După ce focul s-a stins au căutat prin cenuşă rămăşiţele oaselor arse, dar nu au găsit nimic. Chiar atunci au auzit un glas depărtat:

— Eu sunt leneşul, cel foarte puternic, suplu şi ager care a izbutit să-l ucidă pe fratele vostru şi sunt în viaţă.

S-au uitat peste tot fără să vadă ceva, până când unul dintre ei privi către un golfuleţ din marginea apei. Şi văzu în apă chipul leneşului.

— De data asta s-a zis cu tine!

Unul dintre jaguari sări să-l prindă pe leneş, dar nu prinse decât apa. Se întoarse la mal, răsuflând greu. Cel de al

doilea sări la rândul său, înghiţind şi el multă apă. După mai multe încercări au obosit. Şi, deodată, se auzi un glas rostind:

— Eu sunt leneşul, cel foarte puternic, suplu şi ager, sunt în copac şi nu în râu.

Cei doi jaguari ridicară capetele şi îl zăriră.

— De data asta nu ne vei mai scăpa, au strigat, ne vom duce în satul nostru să aducem securile, apoi te vom mânca.

S-au întors, acasă şi, înarmaţi cu securi de piatră, au revenit la poalele copacului. Dar, mirare, nici picior de leneş. Şi nu l-au mai văzut niciodată!”

După ce povestea ia sfârşit, fiecare judecă în felul său o întâmplare ori alta din basm, reluată şi comentată cu mare batjocură la adresa jaguarilor. Trebuie spus că jaguarul este singura sălbăticiune care inspiră cu adevărat teamă indienilor wayana, şi, prin urmare, e lesne de înţeles, cât de plăcut este să ţi-l închipui pe leneş, atât de inofensiv şi vulnerabil, venindu-i de hac dihaniei. Plăcere cu atât mai mare, cu cât ne aflăm pe o insulă din mijlocul râului, unde nu riscăm să primim vizita neaşteptată a unui reprezentant al acestei specii atât de temute.

OAMENII „VÂNAT”

— Antecume, ţi-a dispărut barca!

În prima clipă cred că e vorba de o glumă. Dar Nanuk stăruie:

— Ba da, este cum îţi spun, e toată sub apă!

Mă smulg din hamac încă pe jumătate adormit şi constat dezastrul. Doar vârful bărcii mai iese din apă. În ciuda sfaturilor mele, Mimi-Siku trăsese în ajun prora pirogii pe malul înclinat. Cum partea din spate era crăpată chiar deasupra liniei de plutire, crăpătura a ajuns sub apă, iar luntrea s-a umplut, dispărând aproape complet. Am pierdut toată rezerva noastră de pesmet de manioc. Ne adunăm mai mulţi şi începem să scoatem barca din apă. O dimineaţă verde albăstruie luminează tabăra. Mă apuc imediat să demontez motorul, pentru a usca piesele mai importante. În ciuda aşteptărilor, porneşte aproape imediat după ce le-am montat la loc, dar mulţumirea îmi piere repede, la gândul că expediţia este poate compromisă din lipsă de provizii. Pentru Emotpili, Manantin şi Mimi-Siku prilejul este bine venit de a da bir cu fugiţii.

— Atunci du-te singur!

Nanuk se învoieşte să mă scoată din impas, dându-mi o parte din rezerva sa şi punându-i la contribuţie şi pe ceilalţi wayana din tabără. Triumfător îmi anunţ tovarăşii că avem acum destul manioc pentru a ne putea continua drumul. Vestea este întâmpinată fără entuziasm. Vrând-nevrând se

instalează toţi trei în barcă; a treia zi a călătoriei se va desfăşura într-o tăcere apăsătoare.

După ce sosim către seară în aval de confluenţa dintre Itany şi japşa Ouaramapane, ne oprim pe o platformă de piatră unde se înalţă patru vechi refugii wayana pe care nu avem decât să le consolidăm. Chiar de mâine vom putea începe căutările.

Treptat, lumina zilei face loc tentelor blânde şi mai puţin aspre ale asfinţitului. Boul bălţii porneşte să-şi înalţe cântecul grav şi monoton ce ritmează nopţile din pădure. Fie că suntem pentru prima dată singuri, fie că ştim că acum e prea târziu pentru a da înapoi, atmosfera este încărcată. Însă datorită diferitelor treburi de aşezare a taberei, câteva schimburi de cuvinte şi primele zâmbete fac ca viitorul să pară mai puţin tulbure.

După ce ne luăm locul în hamac, Emotpili le spune celor doi că au pierdut mult lipsind aseară dintre noi, când ar fi putut asculta o poveste minunată. Şi, pentru a nu lăsa vreo îndoială, se decretează pe loc povestitor, lansându-se în istorisirea aventurilor jaguarului şi leneşului. Râdem laolaltă şi repetăm cu toţii în cor: „Eu sunt leneşul, leneşul cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-l biruie pe jaguar”. Ca un descântec puternic, refrenul acesta pare să risipească temerile, iar somnul ne va surprinde într-o bună dispoziţie, în sfârşit, regăsită.

Nici nu a răsărit bine soarele şi iată-ne gata să întreprindem primele cercetări. Dacă până aici navigaţia nu a prezentat greutăţi, foarte curând înaintarea pe japşa Ouaramapane se dovedeşte primejdioasă. Râul este sufocat de un păienjeniş de ramuri şi liane, adesea e nevoie să-ţi croieşti drum cu maceta. Din apă răsar copaci prăvăliţi de-a curmezişul. Trebuie, uneori, să ne luăm avânt pentru a trece peste câte un trunchi, dar se întâmplă ca piroga să se înţepenească după ce a ajuns pe trei sferturi de cealaltă parte. Atunci suntem nevoiţi s-o tragem, în timp ce stăm în echilibru instabil pe trunchiul căzut. Alţi copaci alcătuiesc o boltă deasupra japşei, silindu-ne să ne aplecăm pe fundul

bărcii. Trecerea noastră stârneşte zeci de lilieci mărunţi, ce zboară în toate direcţiile.

Înaintăm de câtva timp, când, după o cotitură, Mimi-Siku semnalează un colţişor de pădure mai puţin încâlcit, mai puţin năpădit de frunziş decât celelalte locuri. Pe pământ zace părăsită o prăjină lungă. La un capăt are o bucată de lemn ce seamănă cu un cârlig. Este o unealtă de care ne folosim destul de des pentru a apuca vânatul ce a rămas agăţat în ramuri, astfel că, la început, descoperirea nu ne surprinde, fiind ceva obişnuit. Se prea poate ca indienii wayana să fi venit să vâneze pe aici, abandonând apoi prăjina. Dar Mimi-Siku observă că, în loc să fie retezate, capetele sunt subţiate. După părerea lui, aceasta nu s-a făcut cu o lamă de metal, ci, mai curând, cu o secure de piatră.

După o scurtă raită de recunoaştere prin imediata apropiere, negăsind nici o altă urmă, ne reluăm navigaţia în susul japşei, animaţi de un amestec de teamă şi curiozitate. Pentru noi „urechile lungi” încetează oarecum să mai fie doar legendă.

Suntem siliţi să mai trecem încă o dată pe deasupra unui copac răsturnat de-a curmezişul râului. Chiar în clipa când sunt gata să pornesc motorul descopăr o liană întinsă, cam la un metru şi jumătate înălţime, de la un mal la celălalt. Este legată la fiecare capăt de câte un trunchi. Privind mai atent, îmi dau seama că arborele pe care tocmai l-am trecut nu s-a prăbuşit de la sine, ci a fost tăiat şi nu cu unelte preistorice, ci cu ajutorul unei macete. Cu toate acestea, fără a putea spune de ce, am impresia că suntem pe calea cea bună. Dar Mimi-Siku nu este de aceeaşi părere.

— E limpede că arborele a fost doborât cu sabia.

— Pentru ce ar fi tăiat indienii wayana un copac, doborându-l peste râu, care şi aşa este destul de încâlcit? Se poate foarte bine ca indienii oyaricoulet să-l fi doborât pentru a face un podeţ pe care îl străbat ţinându-se de liană.

— Imposibil, ei nu au săbii.

— Poate că au folosit vreuna furată din tabăra surinamezilor.

Pornind de la copac descopăr ramuri tăiate ce par că alcătuiesc începutul unei poteci.

— Priveşte drumul acesta…

— Fără îndoială, indieni wayana au pornit pe el la vânătoare; sunt cei care lucrează pe şantierul de la Tumuc-Humac, nu te gândi la altceva.

Mimi-Siku pare că încearcă să se convingă singur de aspectul obişnuit al tuturor acestor urme, dar când îi propun să mergem să vedem unde duce poteca, se împotriveşte energic.

— Nu are rost, ne pierdem timpul. Dacă eşti curios nu ai decât să te duci singur, noi rămânem aici.

Izbutesc destul de greu să-l hotărăsc pe Emotpili să mă însoţească. Nu luăm nimic cu noi, nici sabie, nici cuţit, nici arc, pornim cu mâna goală, pentru a nu risca reacţii ostile din partea indienilor oyaricoulet, în caz că vom da de ei. Nu e prea prudent să te afli în pădure lipsit de arme, dar acum lucru acesta ni se pare cel mai puţin riscant.

Înainte de a ne înfunda în vegetaţia măruntă din marginea pădurii, mai aruncăm o privire către tovarăşii noştri. Au dezlegat luntrea de ţărm, instalându-se în mijlocul râului.

— Vezi, le e teamă, îmi spune Emotpili.

Încercarea lor de apărare mi se pare mai degrabă iluzorie. Departe de a-i pune la adăpost, îi expune mai mult decât oriunde săgeţilor, dar ştiu din proprie experienţă în ce măsură frica poate inspira comportări ciudate. În ceea ce mă priveşte, dacă indienii oyaricoulet există într-adevăr, nu-i cred animaţi de intenţii războinice.

Mergem de câtva timp, când îi propun lui Emotpili să treacă înaintea mea:

— Ai mai multă experienţă decât mine să urmăreşti o potecă, în felul acesta, vom înainta mai repede.

— Nu, nu, rămâi în frunte, nu cunosc drumul.

— Nici eu nu-l cunosc, dar pentru tine e mai uşor, am câştiga timp. Oricum sunt lângă tine.

— Nu, nu, mergi tu înainte.

Din fericire, poteca este în stare destul de bună. După ce urcă şi coboară câteva înălţimi, ajungem la un pârâu. Ne potolim setea, Emotpili descoperă un bolovan ros prin frecare şi un fel de sfert de cerc.

— Priveşte, probabil a fost folosit pentru a ascuţi securile de piatră.

Rosătura nu este recentă. De jur împrejur solul este acoperit de surcele de lemn. Par să fi fost retezate. Judecând după culoare par să fi fost tăiate cu mult timp în urmă. Ne reluăm drumul. Poteca devine mai puţin bună, ramurile sunt rupte la distanţe mai mari şi începe să-mi fie greu s-o urmez. Pe la amiază ajungem într-un loc în surplombă deasupra unei japşe mici care pesemne că se varsă în Ouaramapane. Atenţia ne este atrasă imediat de un fel de tabără ce se întrezăreşte în marginea pădurii. Ne privim fără a rosti un cuvânt. Cred că nici el şi nici eu nu ne dăm prea bine seama ce se întâmplă cu noi, dar simţim, în mod tulbure, că se va petrece un lucru foarte important şi că nu mai putem da înapoi. O forţă mai puternică decât teama noastră ne va îmboldi să străbatem cele câteva sute de metri – cele câteva milenii – care ne separă.

Într-un singur glas, fără să ne fi vorbit, ne reamintim formula lui Moloko, pe care o repetăm, cam nătâng, cu voce tremurătoare: „kule pawana, kule pawana”. Am ajuns într-un mic luminiş cu arbori rari, în care distingem foarte limpede tabăra. Aceasta este alcătuită din câteva adăposturi foarte înguste, mai rudimentare decât cele înălţate în mod provizoriu de indienii wayana în decursul drumeţiilor prin pădure. Acoperişul este într-o singură apă şi alcătuit dintr-un strat destul de gros de frunze. Repetând neîncetat „kule pawana”, ne apropiem suficient pentru a putea recunoaşte trupuri ghemuite şi înfăşurate în hamacuri ţesute grosolan din fibre vegetale. Doar o bătrână a rămas în picioare. Nu se uită la noi, nici măcar o privire nu ne aruncă, în timp ce se duce din colibă în colibă şi ai putea crede că nu şi-a dat seama de prezenţa noastră,

dacă nu ar repeta fără încetare „kule, kule”, drept răspuns la formula rituală rostită de noi. Abia acum observăm că lipsesc bărbaţii. Adresându-ne bătrânei în limba wayana, încercăm să aflăm unde sunt bărbaţii. Cred că a priceput întrebarea, dar îmi răspunde ceva ce nu pot înţelege.

— Ştii, îmi spune Emotpili, pesemne că bărbaţii sunt plecaţi la vânătoare, fără îndoială că asta vrea să ne spună.

Foarte stingheriţi, neştiind prea bine ce să facem şi ce să zicem, rămânem câtva timp locului. Apoi propun tovarăşului meu să plecăm.

— Mergem să luăm toate lucrurile şi ne întoarcem cu Manantin şi Mimi-Siku să stăm aici câteva zile.

Înainte de a face cale întoarsă, îi explicăm bătrânei, cu gesturi ample, că vom reveni. După ce nu mai putem fi văzuţi, ne oprim, ne privim şi, fără a rosti un cuvânt, pornim din nou în fuga mare. Poate în urma emoţiei, ori poate din nerăbdare de a anunţa noutatea tovarăşilor noştri, fapt este că am ajuns la Ouaramapane doar într-un ceas şi ceva. De data aceasta, în mod spontan, Emotpili a trecut în frunte. Nu i-a mai fost teamă că se rătăceşte.

Mimi-Siku şi Manantin nu părăsiseră mijlociii râului.

— Ei, ce aţi găsit?

— Nimic, nu am găsit nimic, dar veniţi mai repede, vom continua cercetările.

— Vedeţi, ne spune Mimi-Siku, am ştiut eu, nu avea rost să vă duceţi acolo, mai bine hai să ne întoarcem, tot nu găsim nimic.

Din câteva lovituri de pagaie vin să acosteze lângă noi. Abia leagă luntrea, că le comunicăm vestea.

— Am glumit. I-am întâlnit pe indienii oyaricoulet, vom merge cu toţii la ei.

Nici unul şi nici celălalt nu vor să creadă. Spun că abia acum glumim. Cu toate acestea, văzând cum ne încropim cu atâta hotărâre câte un caturi din frunze pentru a putea transporta lucrurile, nu mai ştiu ce să creadă. După o oră ne înfundăm toţi patru în pădure, ducând fiecare câte un coş în spate. Am preluat conducerea, Emotpili este în spatele meu iar Manantin încheie şirul. Mergem o bucată

bună şi am parcurs aproape jumătate din drum, când tăcerea este ruptă de un glas sugrumat, tremurător, glasul lui Manantin, schimbat de frică.

— Ne urmăresc doi bărbaţi!

Mă întorc. La cinci-şase paşi în urma noastră zăresc doi bărbaţi de vreo douăzeci de ani. Probabil că ne urmează de câtva timp dar nu i-am auzit apropiindu-se. Într-un singur glas, repetăm cu toţii în aceeaşi clipă, cu voce slabă, „kule pawana, kule pawana”. Pe cât suntem noi de speriaţi şi stânjeniţi, pe atât sunt ei de destinşi şi binevoitori. Zâmbind, ne răspund „kule, kule”. Într-o mână poartă o secure de piatră, iar în cealaltă un arc cu săgeţi. De statură mijlocie, ca şi indienii wayana, au părul tăiat breton precum indienii trio. La gât poartă drept podoabă un număr impunător de şiraguri din dinţi de animale şi seminţe. Dar ceea ce mă izbeşte cel mai mult, în prima clipă, este culoarea pielii, mată şi albicioasă şi nu arămie ca cea a indienilor wayana. Sunt însoţiţi de două tinere, de vreo cincisprezece ani, care păşesc în urmă.

Îmbărbătaţi oarecum de atitudinea lor, ne urmăm drumul până la tabără, dar cu pas cam şovăitor. Cu puţin înainte de a ajunge, se pornesc sa vorbească tare şi să strige câteva fraze, desigur pentru a-i preveni pe ceilalţi că sunt precedaţi de noi.

Ca şi când nimic nu s-ar fi schimbat de la plecarea noastră, regăsim femeile şi copiii ghemuiţi în hamacuri. Bătrâna este aşezată înaintea focului. Prezenţa celor doi face ca atmosfera să se destindă. Hamacurile se întredeschid. După ce am rămas câteva minute în picioare, neştiind ce să facem, ne depunem coşurile şi ne aşezăm pe pământ, iar cei doi tineri vin să se ghemuiască foarte aproape de noi şi ne observă. Treptat ne regăsim sângele rece şi schimbăm câteva cuvinte între noi, primele impresii.

— Mă întreb cu ce oare îşi aprind focul.

— Aşteaptă şi om afla.

Mimi-Siku şi Emotpili se duc să caute din colibă în colibă şi privesc prin toate colţurile, în timp ce Manantin, cu mult

mai rezervat, rămâne lângă mine. Îi vedem întorcându-se cu o bucată mare de lut.

— Cred că asta trebuie să fie.

Cum par mai departe neîncrezător, Mimi-Siku stăruie.

— Ba da, ba da, vei vedea.

Depune bucata de lut pe un bolovan, ia o piatră şi izbeşte cu ea. Lutul se sparge.

— Se pare că nu-i asta…

Mai încearcă de câteva ori fără succes. În acest timp, cei doi nu ne-au scăpat din ochi. Unul dintre ei se ridică, depune armele şi, după ce ia bucata de pământ în mână, o mănâncă. Ne privim uluiţi. Ne face semn să-l imităm. Cum şovăim, mai ia o bucată şi o înghite. Pe rând, gustăm şi noi pământul. Nu este deosebit de gustos, dar se poate mânca.

În tabără sosesc încă doi vânători, apoi alţi doi şi, în sfârşit, un bărbat singur, cu mult mai vârstnic, probabil căpetenia cetei. Duc o căprioară într-un caturi mare pe care îl poartă în spate. Se ghemuiesc cu toţii în jurul nostru, fără a manifesta vreun semn de ostilitate, dar se simte la ei o oarecare rezervă, o anume neîncredere. Îşi păstrează securea, arcul şi săgeţile la îndemână.

Socot că a sosit clipa în care să le dau darurile pe care le-am adus cu noi. Scot una dintre săbii şi o dau căpeteniei. O ia, ascute vârful uneia dintre săgeţile sale, o scurtătură boantă de bambus, mai ascute încă una… După ce ascute câteva săgeţi, se ridică şi se face nevăzut în pădure, întorcându-se peste o clipă fără sabie. Împart în felul acesta toate săbiile pe care le avem ba chiar mă văd silit să o dau şi pe a mea pentru ca astfel toţi să primească câte una. De fiecare dată se repetă aceeaşi scenă. Fără îndoială că ei nu cred că le-aş putea lăsa un lucru de o asemenea valoare şi se duc să-l ascundă.

Acum e rândul nostru să primim daruri. Unul dintre bărbaţi îmi oferă arcul său dar aproape imediat mi-l ia înapoi. Apare apoi din nou cu un alt arc, mai puţin bun decât primul şi mi-l întinde. Urmează numeroase alte daruri: şiraguri din seminţe şi dinţi de maimuţă, brăţări din unghii de leneş, cutii cilindrice din piele de căprioară pentru

vârfuri de săgeţi, piepteni din aşchii de bambus, mandibule de pecari pentru răzuitul şi finisarea arcurilor... Ne sunt oferite, de asemenea, şi două securi de piatră. Nu încetez să admir ingeniozitatea acestor oameni şi felul în care, folosind mijloace atât de rudimentare, au izbutit să tragă folos din toate cele ce îi înconjoară.

— Antecume, vino, hai să plecăm!

Mimi-Siku şi Emotpili au devenit neliniştiţi. După-amiaza este înaintată, peste două ore se va înnopta.

— Ba nu, vom dormi aici, doar am adus tot ce ne trebuie.

— Nu, trebuie să plecăm, ne vor măcelări cu siguranţă în cursul nopţii!

— Dacă ar fi vrut să ne măcelărească ar fi făcut-o până acum.

— Da, dar acum se poartă altfel. Priveşte-i, ne vor sfâşia pologurile!

Într-adevăr, intrigaţi de conţinutul coşurilor noastre, câţiva au devenit mai îndrăzneţi şi încep să tragă de câte un colţ de hamac. Tovarăşii mei devin din ce în ce mai neliniştiţi şi stăruie să plecăm. Simt că e mai bine să nu insist. Înainte de a părăsi tabăra încerc să explic, fără a fi prea sigur că m-am făcut înţeles, că vom reveni mâine.

Ca şi la venire suntem urmaţi de cei doi tineri. Odată ajunşi la japşa Ouaramapane, Manantin se duce să-şi caute cuţitul pe care l-a ascuns într-o scorbură. În clipa în care vrea să-l pună în barcă, unul dintre cei doi se apropie şi pune mâna pe cuţit. Tovarăşul nostru îl lasă, crezând că indianul oyaricoulet vrea doar să-l privească dar, când să i-l ia înapoi, celălalt se împotriveşte. Apucându-l atunci de lamă, Manantin îl trage cu o smucitură, reuşind să-i smulgă cuţitul, dar, în acelaşi timp, se răneşte uşor. Ne grăbim să ne îmbarcăm şi ne depărtăm, urmăriţi de privirile celor doi.

Ajungem în tabăra noastră de pe Itany odată cu căderea nopţii. În sfârşit putem da frâu liber animaţiei, evocând întruna cele văzute. Emotpili se miră că e cu putinţă să te foloseşti doar de o sculă atât de rudimentară precum este securea de piatră. Iar Manantin este intrigat de micimea slipului pe care îl poartă bărbaţii.

— Ai văzut, au testiculele complet albe.

— Crezi că au o „teacă”? N-am văzut altceva. Dacă aş purta eu asemenea vestmânt, te asigur că s-ar vedea ceva mai mult!

Mimi-Siku nu scapă niciodată prilejul de a se făli cu bărbăţia sa.

Cei trei tineri îşi mai bat joc şi de proasta calitate a săgeţilor şi arcurilor şi de unele purtări ciudate ale acestor indieni „sălbatici”. Cu toate acestea toţi recunosc că femeile sunt frumoase şi ar merita să se ocupe puţin de ele. Discuţiile ţin până târziu şi petrecem o noapte foarte agitată.

La orele şase dimineaţa suntem în picioare. Cu toate că tovarăşii mei nu ard de dorinţa de a se întoarce, izbutesc să-i conving.

Părăsim luntrea în locul în care liana trece de-a curmezişul râului şi ne înfundăm în pădure. Acum cunoaştem drumul şi înaintăm repede, iar către ora zece sau unsprezece zărim tabăra. Bărbaţi, femei şi copii, toată lumea este acolo privind către noi. Din instinct ne ducem să ne aşezăm în acelaşi loc din ajun şi, la fel ca în ajun, bărbaţii se apropie şi se ghemuiesc în jurul nostru. Emotpili, astăzi mai în largul său, ascultă atent ce se vorbeşte. Recunoaşte unele cuvinte ale dialectului trio şi crede că ceata trebuie să fie înrudită cu acest trib ce putea fi întâlnit cândva pe Jari-ul de sus, pe teritoriul brazilian. Cu ajutorul celor câteva cuvinte trio pe care le cunoaşte încearcă să închege, cât de cât, o discuţie.

— Ei zic că-şi spun „vânat”.

Crede că mai înţelege că aparţin unui clan mai mare de care s-au despărţit. Căpetenia lor cică ar fi un bărbat foarte vârstnic cu părul alb.

— Poate că se va întoarce în zilele următoare. Ei spun că ştie foarte multe lucruri.

Cum atmosfera este destinsă, ne este mai lesne să ne deplasăm. Sub acoperişul unei colibe găsesc rămăşiţele unei puşti; a mai rămas doar mecanismul acoperit de rugină. Ţeava a fost desfăcută şi lovită cu piatra, până când

s-a turtit complet. Patul armei a dispărut. Ceva mai încolo, un bidon de benzină a fost transformat într-o cratiţă mare, în care fierb bucăţi de carne de porc sălbatic. Atât bidonul cât şi puşca provin, desigur, de pe şantierul celor din Surinam. Dar mă aşteaptă şi alte surprize. Descopăr, într-un colţ, micul ceaun de tuci care stârnise înfocatele învinuiri aduse tatălui meu de către mamak Pontsitpe. Îmi şi închipui chipul triumfător al lui Malavate atunci când la întoarcere le voi aduce vestea... Ne aşezăm din nou. Bărbaţii sunt în jurul nostru iar femeile, pe care nu le mai intimidăm, au venit lângă ei. Ele rămân în picioare şi ne observă zâmbind. Slipul pe care îl au aminteşte de weyu, şorţul purtat de femeile wayana în timpul sărbătorilor, dar este mult mai mic iar seminţele pădurii ţin locul mărgelelor de sticlă. Fără jenă, Mimi-Siku şi Emotpili se apleacă pentru a examina mai bine anatomia femeilor „vânat”, care, de altfel, se pretează fără emoţie acestei investigaţii şi rămân drepte, cu picioarele desfăcute.

— E complet alb, aproape fără un fir de păr!

Cu generozitate, Mimi-Siku ne face să ne bucurăm şi noi de observaţiile sale. La fel ca în ajun, la apropierea nopţii tovarăşii mei sunt cuprinşi de nelinişte. Vor să plecăm.

— Cât timp mai e lumină, treacă-meargă, dar noaptea vor sări asupra noastră.

— Ştii, venim de două zile şi suntem încă în viaţă. Ne-ar fi putut ucide nu o singură dată.

— Două zile, e adevărat, dar şi acum mai ţin securile şi arcurile în mână.

De data aceasta suntem lăsaţi să plecăm fără a mai fi urmăriţi de către cei doi tineri. Nici nu a dispărut bine satul privirilor noastre, că aud râsete şi exclamaţii în spatele meu. Emotpili îi povesteşte lui Mimi-Siku că a pus mâna sub calimbeul uneia dintre fete, chiar înainte de plecare.

— N-a spus nimic, nici nu s-a clintit! Antecume are dreptate, trebuia să fi rămas.

Odată întorşi în tabără propun ca înainte de a pleca spre casă să ne mai ducem acolo pentru ultima dată. Mă aşteptasem la mai multă împotrivire şi sunt mirat să-i văd

încuviinţând fără nici o greutate. Schimbarea aceasta de atitudine se datoreşte desigur bunăvoinţei femeilor.

Cea de a treia zi se scurge aproape la fel ca cele precedente. Şi de data aceasta bărbaţii îşi vor păstra armele la îndemână, dar ne plimbăm printre ei fără urmă de teamă.

Sunt aprinse câteva focuri, atât de aproape de hamacuri, încât fibra acestora a luat culoarea cărnii afumate. Neavând pologuri împotriva ţânţarilor focul şi fumul sunt pentru indienii oyaricoulet singurele mijloace de luptă împotriva umezelii şi insectelor. În colibe, toate lucrurile au aceeaşi tentă brună şi degajă un puternic miros de afumat.

Mi-ar place să-mi fac rost de un asemenea hamac ce stă mărturie, cel puţin în aceeaşi măsură ca securea de piatră, despre modul lor de viaţă. Mă hotărăsc cu greu să-l dau pe al meu în schimb, deoarece mi-a fost dăruit cu puţin timp în urmă de către mama mare Malikapte. Tovarăşii mei mă previn.

— Şi în ce vei dormi la noapte?

— Aşa cum dorm ei în hamacul ăsta, de ce nu aş putea dormi şi eu?

— Da, dar ai văzut cât de scunzi sunt!

— Voi dormi cu genunchii strânşi.

— Cum vrei, dar nu cumva să dai unul de-al nostru pentru a primi două hamace.

Unul dintre indienii oyaricoulet şi-a dezlegat hamacul şi mi-l dă. În râsetele lui Mimi-Siku şi ale lui Emotpili – în cursul acestor trei zile Manantin nu va ieşi niciodată din rezerva sa – îl înmânez pe al meu, pe care îl instalează pe loc între stâlpii colibei sale. Cum este cu mult prea lung, se vede silit să-i lege un capăt de un arbust din afara adăpostului.

În timpul după-amiezii, pe când bărbaţii stau deoparte, au venit să ne privească trei tinere, dintre care una păşeşte şchiopătând. Cei doi wayana îşi bat joc de infirmă şi de mersul ei.

— Ia te uită, cum dă din fund!

După câteva minute, Mimi-Siku se apropie de una dintre ele şi îşi strecoară mâna între pulpele ei. Fetişcana nu se împotriveşte, dar Manantin şi cu mine suntem de părere că a întrecut măsura.

— Isprăviţi, ajunge! Vom da de bucluc!

Este destul de târziu când ne hotărâm să plecam. De astă dată toţi bărbaţii ne urmează. În timp ce mergem îi auzim vorbind în spatele nostru. Cu cât ne apropiem mai mult de japşa Ouaramapane cu atât schimbul de cuvinte devine mai animat. Desigur că suntem surprinşi şi puţin neliniştiţi. De ce ne urmăresc? Ce vor de la noi? Dintre toţi patru, Emotpili este cel mai speriat:

— Fără doar şi poate vor să ne împiedice să plecăm. Ne-au urmat ca să vadă unde este luntrea şi restul lucrurilor. Vom fi măcelăriţi!

Încerc să mă împotrivesc sentimentului de teamă, dar mărturisesc că nu sunt deloc liniştit. Poate că bărbaţii au observat purtarea lui Mimi-Siku faţă de femei…

Cum ajungem la debarcader încărcăm în grabă piroga sub privirile şi comentariile enigmatice ale cetei. Chiar în clipa în care Manantin desface parâma, doi oameni se apropie de el şi apucă frânghia. Ceilalţi continuă să discute şi să gesticuleze.

— Dă-i drumul, trage, grăbeşte-te!

Încearcă să smulgă cu brutalitate frânghia din mâinile celor doi oyaricoulet care se opun din răsputeri. Cu armele în mână, ceilalţi observă scena, apoi unul dintre ei vine şi apucă partea din faţă a bărcii. Ne cuprinde panica. Emotpili se duce pe mal lângă Manantin şi, împreună, îi îmbrâncesc destul de tare pe cei doi. Luaţi desigur pe neaşteptate, aceştia dau drumul parâmei. Într-o fracţiune de secundă tovarăşii noştri sar în pirogă, după ce i-au făcut vânt către râu. Pornesc motorul. Timp de câteva clipe ne vom mai afla încă în bătaia săgeţilor. Ghicim cuvinte duşmănoase la adresa noastră, dar nici unul dintre bărbaţi nu pare că are de gând să tragă după noi. Când ceata dispare în sfârşit după primul cot al japşei, ne trebuie câtva timp pentru a ne reveni din emoţie.

Din fericire, la întoarcere în tabără, hamacul meu va readuce veselia în rândul echipei noastre. După ce îl instalez, se dovedeşte a avea, mărimea unui hamac de copil. Văzându-mă cum mă culc în el, cei trei tineri izbucnesc în râs.

— Aflaţi că nu stau chiar atât de rău.

Încerc să salvez aparenţei, dar probabil că nu par prea convins. După ce râsetele s-au potolit în sfârşit şi a revenit tăcerea, se aude un zgomot ciudat, un fel de scârţâit pe care îl scot fibrele vegetale sub mine la fiecare mişcare pe care o fac. Alături, chicotelile izbucnesc şi mai tare, preschimbându-se într-un râs nebun. Rezist în mod stoic câteva ceasuri, fără să mă mişc, complet ghemuit. După care, nemaiputând suporta, mă scol. Tovarăşii mei atât aşteptau:

— Vezi, doar te-am prevenit! Cu atât mai rău pentru tine.

Aţâţ jeraticul şi îi poftesc pe toţi la o cafea. Mimi-Siku şi-a aprins lanterna. Mă aplec pentru a lua cratiţa cu apă clocotită, când în spatele meu izbucneşte un uriaş hohot de râs.

— E nemaipomenit hamacul tău, îmi spune Mimi-Siku, nu numai că scoate o muzică plăcută, dar face şi desene foarte frumoase. Dacă ţi-ai vedea spinarea!

Când să ne culcăm, Manantin, mai mărinimos decât ceilalţi, se oferă să-şi împartă hamacul cu mine. Ne aşezăm unul cu picioarele la capul celuilalt.

— Şi mai ales fii atent, să nu cumva să crezi că eşti cu o femei din sat!

Mai glumim câtăva vreme despre hamacul rămas gol chiar alături de noi, hamac care nu va mai fi folosit, după care adormim.

În ziua următoare nu avem decât un singur gând: să ne întoarcem cât mai repede în sat.

FRUMOASA KULIWALILU

Apropiindu-ne de Antecume Pata nerăbdarea noastră este atât de mare, încât coborâm ultimele praguri în goană, cu riscul de a ne frânge gâtul. Mimi-Siku şi Manantin, care la ducere se arătaseră rău voitori, au uitat deodată că nu cunosc trecerile, dovedindu-se de o dibăcie uimitoare.

Zgomotul motorului de şase cai putere se aude de departe. Când sosim, întreg satul s-a adunat la debarcader pentru a ne întâmpina.

— Iată-i, iată-i! S-au întors!

Împotriva tuturor regulilor, Mimi-Siku şi Manantin anunţă fără nici o reţinere că am dat de indienii oyaricoulet. Cei care ne înconjoară par a fi cuprinşi de delir. Tradiţionala rezervă wayana se topeşte în faţa acestei ştiri de necrezut.

— Au văzut indienii „sălbatici”, i-au văzut pe oyaricoulet!

— Am adus chiar şi câteva lucruri de ale lor, priviţi! Şi, fără să mai aştepte, Mimi-Siku se făleşte mânuind triumfător o secure de piatră, întâmpinat de exclamaţiile tuturor.

Înconjuraţi şi înghesuiţi din toate părţile, descărcăm şi cărăm cu oarecare greutate lucrurile până la coliba mea. Suntem urmaţi de vreo patruzeci de oameni.

Repede despachetate, obiectele pe care le-am adus trec din mână în mână: piepteni, şiraguri, arcuri, săgeţi, hamac, cuţite făcute din colţi de agouti...

În ultima zi, pe lângă un hamac, făcusem rost şi de un slip bărbătesc.

— Dar ăsta la ce foloseşte?

— Ca îmbrăcăminte.

— Îmbrăcăminte? Nu se poate.

— Ba da, ba da, priveşte, ei îl poartă aşa... Se foloseşte doar „teaca”, restul rămâne afară. Iar la spate legătura pătrunde adânc între fese. Haide, încearcă-l.

Dar Moloko se nelinişteşte:

— Nu vă atingeţi de lucrurile acestea, puteţi căpăta vreo boală, vi se va coji pielea. Trebuie neapărat să vă spălaţi.

Este foarte apreciată ingeniozitatea brăţării făcute din unghie de leneş, care se lărgeşte şi se strânge, cu toate că pare ciudat a purta asemenea lucruri. Doar mărgelele de sticlă sunt cu mult mai frumoase.

Securea de piatră întruchipează cel mai bine, în ochii indienilor wayana, modul de viaţă al indienilor „sălbatici”. Este privită pe toate părţile şi fiecare are câte ceva de spus.

— Nu cred să se poată tăia cu asemenea unealtă!

— Ba da, nu aveau altceva! Nu folosesc decât securi dintr-astea la cioplitul stâlpilor pentru colibele lor.

— Dar vezi bine că nu taie!

Pentru a închide gura celor sceptici. Emotpili şi Mimi-Siku iau fiecare câte o secure în mână:

— Veniţi după noi şi veţi vedea.

Cu tot satul după ei, cei doi tineri eroi se duc până la marginea pădurii din apropiere. Aici aleg fiecare câte un arbust şi încep să lovească, să lovească... În ciuda încrâncenării şi dorinţei lor de a convinge, rezultatul este departe de a fi concludent. Operaţia promite să dureze. Unul după altul, spectatorii îi părăsesc, revenind la coliba mea pentru a mai examina obiectele. După un timp sosesc cei câţiva copii care rămăseseră să privească, foarte agitaţi:

— Gata, au terminat, au izbutit!

De îndată toţi dau năvală. Toată lumea se repede să vadă cu proprii ochi. Biruiţi în cele din urmă, micii arbuşti

zac la pământ. Treaba pare a fi făcută de un mare rozător. Trunchiurile au fost roase cu răbdare.

Încântaţi să-şi regăsească publicul după o dureroasă eclipsă, Mimi-Siku şi Emotpili caută să-şi prelungească plăcerea explicând cum trebuie folosită mai bine securea de piatră. Cei de faţă îşi smulg unealta unul altuia, fiecare vrea s-o încerce.

Ceva mai târziu, după ce curiozitatea stârnită de lucrurile indienilor oyaricoulet s-a mai potolit, începem să povestim aventurile noastre, adresându-ne mai ales celor în vârstă, lui Moloko, Malavate, Puptu… care ne pun întrebări precise şi vor să afle cât mai multe. Prilej pentru ei de a evoca trecutul lor, al părinţilor şi al bunicilor.

— Şi noi, cei din neamul wayana, am fost cândva la fel. Pe când eram copil, istoriseşte Moloko, îmi amintesc că foloseam şi noi seminţe şi colţi pentru a face coliere.

În ceea ce priveşte securea de piatră, amintirile sunt tulburi, nici Moloko şi nici Malavate nu pot spune dacă bunicii şi părinţii lor foloseau asemenea unelte.

Desigur că trezeşte uimire culoarea pielii acestor indieni „sălbatici”, lipsită de strălucire, albicioasă, posomorâtă, aproape ca cea pe care o au „palassissi”. Toţi sunt de părere că nu poate fi decât o singură explicaţie: oamenii aceştia îşi petrec existenţa departe de fluvii, în umbra deasă a marilor arbori, acolo unde razele soarelui nu pătrund niciodată.

Intervine şi Emotpili:

— Ei zic că se numesc „vânat”.

Moloko şi ginerele său Puptu sunt de părere că au vrut să-şi bată joc de noi.

— La fel ca vânatul, bat pădurea toată viaţa, cred că asta au vrut să spună.

— Ştiţi ce am găsit în tabăra lor?

Am pus întrebarea pe un asemenea ton, încât larma animată ce domnea a fost curmată de o tăcere plină de curiozitate.

— Spune.

— Am găsit într-un colţişor un ceaunaş de tuci, înnegrit de fum, ceaunaşul lui Malavate!

Vestea este întâmpinată cu exclamaţii, atât de surprindere cât şi de veselie. Chipul lui Malavate se luminează. Iată-l, în sfârşit, răzbunat de toate bârfelile, de toate batjocurile şi vorbele cu subînţeles care circulaseră pe socoteala sa din clipa dispariţiei acestui amărât de ceaun. Pontsitpe nu mai ştie ce să zică.

— Am mai văzut o puşcă complet demontată şi un bidon de benzină prefăcut în oală.

Puptu îşi aminteşte că a auzit vorbindu-se de furtul misterios al unei puşti din tabăra surinameză de pe Tumuc-Humac.

Tăifăsuim până noaptea târziu. Fiecare dintre noi povesteşte, în felul său, cutare sau cutare peripeţie, revenind la câte un amănunt, precizând câte ceva. Toţi patru exagerăm categoric dezinvoltura purtării noastre în cursul celor câteva întâlniri cu indienii oyaricoulet. Despre frica ce ne-a cuprins în prima zi, când am descoperit că suntem urmăriţi şi panica din clipa plecării, fireşte că nimeni nu va afla vreodată. Nici vorbă să ciuntim cumva imaginea noastră de eroi…

Zile la rând satul va trăi prin noi, adunat în jurul nostru. La sosirea fiecărui vizitator şi cu prilejul fiecărui drum, luăm de la capăt, fără a ne lăsa rugaţi prea mult, istorisirea peripeţiilor noastre. Wayana au pasiunea povestitului şi plăcerea de a asculta povestindu-se. Şi lua parte întreaga suflare. Propriile noastre istorisiri erau de altfel reluate, deformate, amplificate. Abia ieşiţi din domeniul legendei, indienii oyaricoulet reintrau în legendă, învăluiţi de şi mai mult mister.

Cât de extraordinară putea fi, în adevăratul sens al cuvântului, pentru indienii wayana, această întâlnire cu „sălbaticii”, o arată limpede o practică rituală ce a avut loc a doua zi după întoarcerea noastră. Ducându-mă să-i salut pe cei din clanul Moloko, o zăresc pe Alamaka, fiica vrăjitorului, stând aplecată deasupra băiatului ei, Mimi-

Siku, în mână cu o lamă de ras, ruginită. Aşa cum o cer desenele rituale, este pe cale de a-i zgâria pielea de pe braţe şi pulpe. Sângele ţâşneşte, se scurge şi se răspândeşte peste tot.

— De ce faci asta?

— Pentru ca fiul meu să nu se îmbolnăvească.

Ieşind din aria închisa şi bine cunoscută a lumii wayana şi pătrunzând într-alta, în care domnesc legi necunoscute, poate că am fost prinşi în mrejele unor puteri ale răului! Trebuie să ne purificăm!

După Mimi-Siku e rândul lui Emotpili.

Le povestesc despre aceasta lui Malavate şi lui Pontsitpe:

— Ştii, ei sunt veniţi din Brazilia. Cei de pe Itany nu mai practică asemenea ritualuri.

Pentru tatăl meu, la un capăt al lanţului sunt indienii oyaricoulet, la celălalt sunt wayana de pe Itany, iar între ei se situează cei de pe Jari.

După câteva săptămâni de la întoarcerea noastră începusem să doresc a pleca din nou pe Ouaramapane. Cele trei zile pe care le petrecusem printre „urechile lungi” nu făcuseră decât să-mi aţâţe şi mai mult curiozitatea. Prea puţin timp rămăsesem acolo. Ar fi trebuit să le împart modul de viaţă, să-mi petrec nopţile în tabăra lor, depăşind acea teamă faţă de necunoscut care mă paralizase.

Mimi-Siku şi Manantin nici nu vor să audă să mă însoţească a doua oară. Cele câteva încercări pe care le fac cu alţi bărbaţi din sat nu se bucură de mai mult succes.

Aproape cam în aceeaşi perioadă, o echipă a O.R.S.T.O.M. (Oficiul ştiinţific de cercetare a teritoriilor de peste mare) a poposit la Antecume Pata. Membrii ei doreau să instaleze un pluviometru precum şi scale de citit nivelul apei şi mi-au propus, în schimbul unei retribuţii modeste, să fac citirile dimineaţa şi seara. Am acceptat. Nici acum nu am abandonat proiectul meu de a construi o infirmerie şi, oricât de mici mi-ar fi fondurile, îmi vor îngădui să cumpăr câte ceva. Pe lângă aceasta, fiind prevăzută înălţarea pe Ouaqui a unui turn, în care să fie montat un aparat automat de citirea nivelului apei, îmi este încredinţată construirea

lui. Îndată ce apele au scăzut suficient de mult, vorbesc despre proiectul acesta celor din jur. Mimi-Siku se învoieşte să mă întovărăşească, la fel şi Paliminon, fratele lui Pontsitpe. Primesc voluntari şi din satul vecin, pe Palanaewa şi Kuliaman, tocmai în căutare de lucru pe timp limitat. În sfârşit, chiar în ultima clipă, cere să-l luăm cu noi şi Yakatila, cel care era să urineze pe mine în cursul faimoasei vânători de caimani. O aduce cu el pe soţia sa, frumoasa Kuliwalilu.

După o călătorie lipsită de incidente, zărim chiar pe fluviu o minunată stâncă netedă. Este cea care a dat numele unei aşezări de căutători de aur, situată chiar în dreptul ei: Degrad Roche. Nici nu îţi poţi dori un loc mai bun pentru tabără şi pe deasupra suntem şi la cel mult 200 de metri în aval de punctul ales de O.R.S.T.O.M. pentru turn. După ce înălţăm două adăposturi ne petrecem seara în tovărăşia ultimului locuitor al satului alăturat, domnul Ismail, vechi căutător de aur, a cărui colibă se află pe vârful unei movile, înconjurată de bananieri şi manghieri. De jur împrejur locuinţe părăginite şi năpădite de buruieni stau mărturie a vremurilor înfloritoare, în care Degrad Roche era un centru important al căutătorilor de aur.

Începând chiar din dimineaţa următoare ne apucăm de lucru. Amplasamentul prevăzut, pe un cot al fluviului, nu putea fi mai nepotrivit. Cu toate că ne aflăm în sezonul cu ape scăzute, locul este destul de adânc, iar curentul deosebit de puternic. Să plantezi stâlpi de treisprezece metri lungime, la câţiva metri de mal, nu va fi deloc o treabă uşoară. Cum nu era cazul să căutăm lemn de wapa şi de wacapou, de care aveam nevoie, în apropierea vechii aşezări Degrad Roche, întrucât aceasta secătuise împrejurimile în epoca sa de prosperitate, a trebuit să ne îndreptăm căutările tocmai pe râul Tampoc.

Seara, coborâm din nou către tabără, aducând cele câteva trunchiuri pe care le-am doborât şi cioplit. Şi aşa mereu, timp de mai multe zile. La căderea nopţii săgetăm câţiva peşti pentru cină.

Înainte de terminarea lucrărilor va trebui să cobor până la Maripassoula să iau de acolo buloanele de fixare trimise de O.R.S.T.O.M. Într-una din dimineţi rămân deci în tabără, să rezolv corespondenţa pe care o voi duce la poştă cu acest prilej.

Cu puţin înainte de plecarea la lucru a cetei primesc câteva înţepături din partea lui Mimi-Siku, căci voi rămâne singur cu frumoasa Kuliwalilu. În chip de răspuns mă mulţumesc să zâmbesc, intenţiile mele fiind cât se poate de nevinovate.

Îndată ce piroga s-a îndepărtat, mă aşez în hamac să redactez o scrisoare. Ceva mai departe, tânăra femeie a îngenuncheat pentru a continua, pe o scândură lată, confecţionarea unui weyu din mărgele.

Kuliwalilu este de baştină din Parouul de est, din Brazilia. Nu este de neam wayana, ci apalai. A venit pe Itany cam în aceeaşi vreme cu clanul Moloko stârnind o oarecare vâlvă în sânul tribului. Desigur că pe Itany erau destule femei drăguţe, dar frumuseţea lui Kuliwalilu avea ceva în plus. Minţile tuturor s-au încins. Nici nu mai puteai număra câţi bărbaţi tineri ori mai puţin tineri se făleau că i-au fost iubiţi, iar în cele mai multe dintre melodiile ce se cântau pe atunci, nu era vorba decât de frumuseţea ei şi ce dorinţele pe care le stârnea…

Tânăra femeie stă aplecată deasupra lucrului. În ceea ce mă priveşte îmi continui scrisoarea cu pacea în suflet. La un moment dat, se ridică şi se aşază chiar în hamacul de lângă mine. Minunata mea tihnă s-a topit. Încerc să mă concentrez asupra scrisorii, dar încep cu adevărat să nu mai am linişte. Aproape lipită de mine, tânăra femeie îşi continuă lucrul. Nu prea ştiu cum trebuie să procedez.

— Kuliwalilu…

Îi rostesc numele în şoaptă. Fără a ridica privirea. Îmi răspunde:

— Ce-i?

— Kuliwalilu…

— Ce vrei?

— Te doresc.

Mă priveşte.

— Glumeşti, nu-i adevărat.

— Ba da, te doresc tare mult.

— Dar eu nu te iubesc.

— De ce?

— Nu ştiu, aşa.

Atunci, folosind metodele flăcăilor din sat, precum Mimi-Siku, îi spun:

— Dacă nu mă vrei, înseamnă că îţi plac alţii.

— De ce spui asta?

— Ba e adevărat, toată lumea zice că ţi-e drag un băiat, Alamitso (Fratele lui Mimi-Siku. Are, probabil, vreo optsprezece ani.)

— Nu-i adevărat.

Observ la gâtul ei un lănţişor.

— Cu siguranţă că el ţi l-a dăruit.

Nu răspunde şi iau tăcerea ei drept mărturisire. După o clipă, îmi spune.

— Ai dreptate, nu te iubesc, dar pe Alamitso îl iubesc tare mult.

Mă cramponez de reţetele verificate ale lui Mimi-Siku.

— Ce găseşti la el? Nu-i mai breaz decât oricare wayana.

— Întocmai, dar tu nu eşti un wayana.

Desigur că aşa ceva nu i se putea reproşa lui Mimi-Siku. Începând de aici sunt nevoit să improvizez.

— Ăsta nu-i un motiv, nu sunt făcut altfel ca un wayana şi atunci când sunt alături de o femeie frumoasă, lucrurile se petrec exact la fel.

O lungă tăcere urmează acestei cugetări profunde. Îşi pleacă privirile şi reîncepe să înşire mărgelele pe weyu.

— Kuliwalilu…

— Ce vrei?

— Ţi-am spus că te doresc.

— Da, dar eu ţi-am spus că nu îmi placi şi că îl plac pe Alamitso.

— Nu-i nimic, chiar dacă ţi-e drag Alamitso, nu sunt gelos şi asta nu mă împiedică să te doresc.

Frumoasa Kuliwalilu pune lucrul deoparte, se lungeşte în hamac şi mă priveşte. În privirea ei citesc o invitaţie tăcută. La naiba cu hârtia, stiloul şi plicul, mă duc lângă ea.

Ceva mai târziu mergem împreună la malul apei şi prelungim îndelung plăcerea scăldatului. Apoi ne întoarcem sub acoperişul colibei şi, cum după-amiaza este destul de înaintată, ne reluăm fiecare ocupaţiile. Nu ştiu dacă ea izbuteşte într-adevăr să se concentreze asupra şirului de mărgele dar, în ceea ce mă priveşte, mi-e peste măsură de greu să-mi termin scrisoarea. Din când în când ne zâmbim. Câte o dată o şi chem, doar pentru plăcerea de a-i rosti numele: Kuliwalilu.

Sunt smuls din visare de zgomotul unui motor. Piroga trage la mal. Femeia se agită în jurul focului. Toţi şapte ne strângem în jurul mesei îmbelşugate. Domneşte veselia.

Trei zile mai târziu sunt iarăşi singur cu ea. În ziua precedentă, precum şi cu două zile înainte, preferasem să-i întovărăşesc pe bărbaţi în pădure, pentru a nu trezi bănuieli.

Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, stau din nou în hamacul meu, încercând să-mi continui scrisoarea, în timp ce ea lucrează alături de mine la acelaşi weyu.

— Kuliwalilu…

Mă priveşte.

— Te doresc…

Nu-mi răspunde.

— Oricum, nu mai suntem străini.

Şi fără a mai aştepta, îi iau din mână lucrul, pe care nu va mai avea prilejul să-l termine în cursul şederii noastre la Degrad Roche şi trec în hamacul ei…

Am început să implântăm temelia turnului. Am aşezat un sistem de prăjini care ne îngăduie să putem sta sub apă, pentru a săpa găurile în care vor intra stâlpii de treisprezece metri. Întâmplarea face să lucrez în echipă cu Yakatila, bărbatul frumoasei Kuliwalilu. Ne scufundăm pe

rând la o adâncime de trei metri pentru a lărgi scobitura, în timp ce celălalt îşi reia suflul.

Paliminon ne anunţă că pleacă să caute liane pentru legături. Le-am uitat pe stânca de lângă colibe. Se urcă în singura noastră luntre şi se îndepărtează sub privirile lui Yakatila, priviri care spun multe. E rândul meu să sap. Dispar în apele mâloase ale fluviului timp de câteva zeci de secunde. Când ies la suprafaţă, Yakatila tot mai priveşte în direcţia colibelor. La trei sute de metri mai la vale se zăreşte silueta nevestei sale aşezată în hamac şi cea a lui Paliminon, care tocmai acostează la stâncă.

— E rândul tău acum.

Îi întind hârleţul. Se hotărăşte fără chef să se scufunde. În clipa în care revine la suprafaţă prima privire este îndreptată către tabără. Acolo, departe, bărbatul şi femeia par să schimbe câteva cuvinte. Mă scufund din nou, apoi din nou e rândul lui Yakatila. Când revine sus, Paliminon şi Kuliwalilu au dispărut.

Douăzeci de minute mai târziu, tovarăşul nostru se întoarce întâmpinat de exclamaţiile noastre, ale tuturor, cu excepţia soţului.

— Ai întârziat cam mult! Ce ai făcut?

Alte întrebări insidioase şi ironice îl bombardează pe Paliminon, dar acesta nu se lasă impresionat.

— Ce să fac, am căutat lianele!

— Şi ţi-a trebuit atât timp!

— Păi, mi-a fost sete. Mi-am pregătit să beau talima. Uite, v-am adus şi vouă.

Ne înmânează o tigvă conţinând un amestec de apă cu pesmet de manioc strivit. Bem, manifestându-ne zgomotos plăcerea. Yakatila e singurul care apreciază mai puţin gestul lui Paliminon.

Stâlpii sunt acum plantaţi, iar echipa a plecat din nou în pădure să adune lemnul necesar construirii unei pasarele între mal şi turn. Mâine va trebui să cobor până la Maripassoula. Rămân în tabără ferm hotărât să-mi închei corespondenţa. În timp ce mă apuc din nou să redactez scrisoarea abandonată de mai multe ori, Kuliwalilu aţâţă

focul sub afumătoare, întorcând bucăţile de carne de caiman şi de maimuţă. După care vine şi se aşează lângă mine, să lucreze la weyu.

Trebuie neapărat să termin scrisoarea aceasta! După aceea… Tocmai o închei, punând punct, când văd apropiindu-se o luntre mânată cu pagaia, având la bord pe Puptu şi Alamaka, părinţii lui Mimi-Siku. În faţă stă cel de al doilea băiat al lor, Alamitso, „favoritul” lui Kuliwalilu. Tânărul sare pe mal îndreptându-se imediat către noi. Pare foarte vesel, îmbujorat. Încerc să par binevoitor. După ce m-a salutat grăbit, Alamitso se adresează tinerei femei şi, începând din clipa aceea, se poartă ca şi cum eu nici nu aş fi de faţă. Ia loc alături de ea şi, rostindu-i numele, începe s-o mângâie. Ea îi şopteşte la ureche:

— Ai grijă ce faci, e şi Antecume aici.

— Ei şi, ce importanţă are?

Mângâierile devin mai insistente, Alamitso începe să-şi piardă cumpătul.

Din pudoare, sau din milă faţă de mine, Kuliwalilu îmi întoarce spatele, astfel încât să nu-mi prelungească mai mult supliciul.

— Haide, vino după mine.

Se ridică amândoi şi se fac nevăzuţi în spatele stâncilor.

Înainte de a pleca la Maripassoula, îl rog pe Palanaewa să înceapă să găurească traversele, pentru ca la întoarcere să putem căuta în continuare lemne noi. Palanaewa se învoieşte cu mare plăcere, mai ales când află că Alamitso mi-a propus să mă întovărăşească. Petrecem o noapte în târguşor iar a doua zi seara suntem înapoi la Degrad Roche.

Dezamăgirea mea este mare când nu găsesc decât trei găuri făcute în traverse.

— Ştii, îmi spune Alamitso, a rămas singur în tabără, fără îndoială că a dat destule găuri, dar nu în stâlpi.

De atunci mi se întâmplă adesea să-l strig pe Palanaewa „Sfredel”, iar el îmi răspunde „Hârtie de scris!”.

OAMENII „FRUNZE”

Nu am părăsit gândul de a mă întoarce la Ouaramapane. Pornesc din nou în căutare de voluntari.

— Nu, cu neputinţă, trebuie să am grijă de plantaţie.

— Aş fi mers cu plăcere, dar trebuie să-mi termin luntrea.

— Nevastă-mea e bolnavă, altfel aş fi mers cu tine.

— Îţi spun drept, nu mă simt atras de aşa ceva.

— Nu, nu merg, îmi eşti prea drag pentru a te lăsa să fii omorât.

Să fiu omorât!?

— De ce spui una ca asta?

— Nu eu o spun, ci pastorii americani. Se pare că indienii oyaricoulet v-ar ucide dacă v-aţi întoarce vreodată.

Într-adevăr, imediat după noi, o echipă din Anapaike, cuprinzând doi pastori, urcase până acolo. Furioşi desigur că alţii le-au luat-o înainte şi temându-se să fie împiedicaţi în opera lor de propovăduire a evangheliei, lansaseră tot felul de zvonuri pe seama noastră.

— Şi de ce ar vrea să ne ucidă?

— Pentru că nu v-aţi purtat cum se cuvine.

— Cum adică?

— Aşa, aţi tăiat mâna unui dintre ei.

— Ba dimpotrivă, Manantin a fost acela care s-a rănit, vrând să-şi ia cuţitul înapoi!

Povestea aceasta, spusă probabil chiar de către tânărul wayapi, era folosită împotriva noastră, în versiune

deformată. Fără îndoială că nu am uitat purtarea celor doi cu tinerele femei, dar lucrurile nu merseseră prea departe. Mai era şi incidentul din momentul plecării. Acum cred că ne-am înşelat asupra intenţiilor pe care le aveau faţă de noi. Voiau ceva, dar noi nu am înţeles ce anume. Şi apoi, admiţând că, într-adevăr, ne-am purtat atât de rău, primii care ar fi suferit consecinţele ar fi fost chiar misionarii.

Îmi urmez căutările şi prin satele învecinate. Primesc de multe ori aproape acelaşi răspuns, pe jumătate grav, pe jumătate ironic:

— N-am avea nimic împotrivă să te însoţim, dar ne eşti prea drag, nu vrem să fii ucis.

Pastorii au lucrat cu dibăcie.

— Ei bine, dacă aşa stau lucrurile, voi pleca singur! Va dura mai mult, va fi mai greu, dar voi pleca.

Intervine atunci Aiwe, ginerele lui Twenke, cu care am călătorit spre Saint-Laurent pe Maroni.

— Nu vei pleca singur. Uite, eu vreau să merg cu tine. Îl voi întreba şi pe Awali. El îi cunoaşte pe indienii trio, a trăit printre ei pe Mapaony. Vorbeşte şi înţelege foarte bine graiul lor.

Emotpili a povestit peste tot că indienii „sălbatici” de la, Ouaramapane sunt probabil înrudiţi cu cei din tribul trio, că recunoscuse anumite cuvinte din limba acestora. (Mai târziu pastorii vor confirma această ipoteză.)

După câteva zile, câte ne-au trebuit să adunăm proviziile şi cele necesare, pornim la drum.

Apele sunt scăzute, pretutindeni răsar stânci. Awali, care s-a aşezat în faţă în chip de pilot, este nevoit să supravegheze cu atenţie cursul râului pentru a nu eşua.

Către seară ne oprim pentru a stabili tabăra pe o stâncă frumoasă din mijlocul unei căderi. Deodată îmi văd tovarăşul încordând arcul şi trăgând. Un koumarou uriaş se zbate în vârful săgeţii, prin spuma apei. Peştele este imobilizat cu o lovitură precisă de sabie, dată după ceafă. Îl curăţăm, îi scoatem măruntaiele, îl tăiem în bucăţi apoi aşezăm carnea într-o cratiţă pentru masa de seară.

E întuneric beznă, o noapte fără lună. Aiwe apucă lanterna şi luminează în jur. Raza de lumină aprinde mici puncte de jeratic, ochi de caiman. Numărăm opt chiar în faţa noastră. Dar avem vânat destul. Întorcând lanterna către noi descoperă, doar la câţiva metri de coliba noastră un ochi roşu şi nemişcat.

— Ăsta s-a aşezat singur în oală.

Cu sabia în mână, Aiwe lunecă fără zgomot în spatele animalului. Nu scoatem o vorbă. Bezna vibrează de milioane de gâze. În depărtare o pasăre de noapte scoate întruna un vaiet dureros. O clipă totul pare că s-a oprit în loc, apoi se aud un zgomot înfundat şi un hohot de râs. Aiwe vine înapoi cu un caiman al cărui cap pe jumătate retezat atârnă înainte.

În timpul sezonului secetos, iguanele vin să se îngroape în nisip pentru a-şi depune ouăle. Ne oprim pe o plajă pe care apele fluviului au descoperit-o în retragerea lor. Urmele lungi lăsate de coada reptilelor ne ajută să găsim la repezeală locul. Sondăm solul cu un beţişor până acolo unde simţim că pătrunde fără a întâmpina rezistenţă. Puţin gălbenuş pe capătul băţului ne semnalează prezenţa ouălor. Nu ne rămâne decât să scormonim şi să le adunăm. Awali are norocul să dea peste o femelă care nu şi-a părăsit încă groapa. Îi leagă labele la spate pentru a o păstra vie şi să dispunem astfel de came proaspătă.

Pornim din nou la drum. În timp ce ne apropiem de japşa Ouaramapane, după o cotitură a fluviului, un splendid jaguar stă tolănit, cât e de lung, pe un trunchi aplecat deasupra apei. Până să punem mâna pe puşca de la mijlocul luntrei, din trei salturi fiara se face nevăzută în pădure.

Noaptea ne-o petrecem în vechea tabără ce ne mai servise drept bază de plecare în cercetările noastre.

— Ştii, cei din a doua ceată wayana care i-au însoţit pe pastori susţin că indienii oyaricoulet nu mai sunt la japşa Ouaramapane, ci mai sus de Itany.

— Cel mai bine e să pornim spre locul în care i-am văzut ultima oară şi de acolo să le luăm urma.

— Asta poate să dureze cam mult, îmi spune Aiwe. Au părăsit locurile de peste două luni. Desigur că au străbătut de atunci cale lungă.

Awali este şi el de aceeaşi părere.

— Va trebui să cărăm toate lucrurile, nu vom putea înainta prea repede.

Cel mai simplu ar fi, spun ei, să urmăm cursul lui Itany. Dacă se află cineva prin regiunea aceasta, fără doar şi poate că vom da de urma lor.

Mă declar de acord.

Pe aici râul este încă destul de lat, înaintăm fără greutate. La apropierea noastră, nenumărate iguane, speriate de zgomotul motorului, se aruncă în apă din înaltul arborilor, stârnind mari jerbe înspumate. Când încă mai stau agăţate de ramurile joase încercăm să le vânăm înainte de a sări.

Imediat după-amiază, navigaţia devine pe alocuri mai grea. Mari trunchiuri de arbori prăbuşiţi se înşiruie cam la fiecare zece metri, silindu-ne să facem manevre complicate. Frunzişul de pe cele două maluri se întrepătrunde alcătuind, în unele locuri, o boltă deasă, prin care se strecoară o lumină verde-albăstruie. Liane căzute ne împiedică mişcările. Tocmai am trecut peste un trunchi şi sunt ocupat să pornesc motorul când aud deodată un plescăit răsunător. Awali a mai apucat să vadă: o anacondă s-a lăsat să cadă de pe o ramură ce încalecă râul la vreo treizeci de metri înaintea noastră. Ceva mai departe, un arbore pe jumătate scufundat ne sileşte să oprim. Aproape în aceeaşi clipă observ o liană care traversează japşa. Este un mijloc folosit de indienii oyaricoulet pentru a trece râurile. La mal, câteva ramuri rupte trădează începutul unei cărări. O pirogă a fost scoasă din apă şi lăsată acolo. Fără îndoială că aparţine indienilor trio – „apostolii” trimişi de către pastorii americani – care urmăresc ceata. Hotărâm să

lăsăm aici grosul bagajelor noastre, pentru a întreprinde primele cercetări.

Cam după două ore dăm de o veche tabără părăsită de indienii oyaricoulet. Ne aducem lucrurile şi înnoptăm aici.

Avem acum de ales între mai multe poteci. Încercăm una, la noroc. Aiwe crede că e vorba de o cărare de vânătoare.

— Ştii, atunci când părăsesc o tabără, merg câte zece ori cincisprezece oameni şi duc poveri grele. Drumul ar trebui să se vadă mult mai limpede.

Pierdem o groază de timp să găsim poteca cea bună. De îndată ce suntem siguri că am găsit-o, ne întoarcem să luăm bagajele şi ne continuăm drumul. Mă intrigă un amănunt. La intervale regulate observ grămezi de cenuşă. Îi spun şi lui Awali.

— Crezi că fac foc în drum pentru a mânca?

— Nu, am vedea şi alte urme, resturi, iar iarba ar fi călcată în picioare de jur împrejur.

Mai e un lucru pe care nu-l pot explica! În anumite locuri arborii au fost tăiaţi cu securea de fier. Pur şi simplu tăiaţi şi lăsaţi acolo.

În aceeaşi zi, ajungem la al doilea, apoi şi la al treilea loc de tabără, unde hotărâm să rămânem peste noapte. Pe pământ, ambalaje aproape noi de peliculă fotografică ne arată că nu mai suntem departe de ţintă.

După căutări la fel de plicticoase, pornim pe poteca ce ni se pare a fi cea bună. Sunt din ce în ce mai intrigat de grămezile de cenuşă care se înşiruie de-a lungul drumului.

După-amiază desluşim un zgomot surd, un fel de răpăit îndepărtat. Apropiindu-ne zăresc siluetele a două femei, una destul de vârstnică, cealaltă de vreo cincisprezece ani. Strivesc grăunţe cu topoare de piatră şi, cu toate că sunt puţin surprinse, nu par speriate. Awali le adresează ritualul „kule pawana” după care urmează un schimb de cuvinte. Ne reluăm drumul. Curând zărim adăposturile. Ajungând la prima colibă, nu-mi vine să cred ochilor. Unul dintre indienii trio parlamentează cu vioiciune în faţa unui post de radio-

emisie. Zgomotul paşilor noştri îl face să se întoarcă. Ultima sa frază rămâne neterminată. La celălalt capăt a legăturii radio un glas nazal devine nerăbdător. Indianul şovăie, apoi răspunde. Nu înţeleg graiul trio, dar îmi recunosc numele. Îmi dau seama că mi-a anunţat sosirea. Judecând după ton, vocea din difuzor nu pare prea încântată de asemenea veste. După ce isprăveşte convorbirea, indianul trio ne urează bun venit în limba wayana, apoi mi se adresează:

— Pastorul tocmai mi-a spus că nu ai dreptul să te afli aici. Eşti pe teritoriului Surinamului, trebuie neapărat să pleci. Dacă nu pleci, zice că va anunţa poliţia din Paramaribo şi din Albina, care vor trimite jandarmii să te caute şi să te închidă.

Pastorul s-a folosit deci de argumentele cu care îi sperie pe indieni. Mie îmi fac mai degrabă plăcere.

— Ascultă, ştiu că mă aflu pe teritoriul Surinamului, dar asta nu-i un lucru grav. Oricum, nu cunosc Paramaribo, va fi pentru mine un prilej bine venit să vizitez oraşul pe cheltuiala statului.

— Nu, e mai bine să pleci de aici.

— Ne-au trebuit câteva zile să ajungem până aici, nici vorbă să plecăm aşa, cu una cu două. Vom rămâne două-trei zile.

În tabără recunosc aceleaşi chipuri de acum două luni, dar ceata e mai puţin numeroasă. Fuseseră douăzeci şi şapte, n-au mai rămas decât cincisprezece. Fără îndoială că s-au scindat. Domneşte prea puţină animaţie, atmosfera este mohorâtă. Patru sau cinci hocco domesticiţi se plimbă liberi.

Ne ducem toţi trei să ne scăldăm într-un pârâu din apropiere. Pe drum întâlnim un bărbat care e pe cale să doboare un copac cu securea de fier. Râde şi pare că se distrează de minune lovind trunchiul şi făcând să sară aşchiile în jurul său. Îmi amintesc de copacii pe care i-am găsit doborâţi, aparent fără motiv. Acum am, în sfârşit, explicaţia, e aici, în faţa ochilor mei. Au fost tăiaţi din simplă plăcere, plăcerea de a mânui această unealtă miraculoasă. O clipă revăd pe Mimi-Siku şi pe Emotpili tăind

şi ei, din joacă, un arbust cu toporul de piatră... În japşă se scaldă, înaintea noastră, ceilalţi doi indieni trio ai misiunii. O femeie tânără stă deoparte şi îi priveşte tăcută. Ne scoatem calimbeul şi, acoperindu-ne sexul cu mâna, plonjăm în apa adâncă.

Seara, indienii trio adună bărbaţi, femei şi copii sub acoperişul unei colibe, pentru a le vorbi despre creştinism şi a-i învăţa un cântec religios. În lumina unei lămpi cu gaz, spectacolul acestor oameni din epoca de piatră, pierduţi în adâncurile pădurii virgine, încercând cu stângăcie să repete şi să cânte prima strofă dintr-un imn religios, pe care îl învaţă de la trei indieni convertiţi din Surinam, are ceva derizoriu, absurd şi totodată sfâşietor de trist.

Peste noapte, din hamacul meu, sunt surprins auzind tuşindu-se cam peste tot în jur. Unii tuşesc întruna. Cuvântul care aduce creştinismul aduce de asemenea şi microbi primejdioşi.

Datorită faptului că îl avem printre noi pe Awali, comunicarea cu ei este mai lesnicioasă decât prima oară. Aflu că ei se numesc „akuliyo”, ceea ce vrea să însemne oameni „agouti”. Trăiesc în mici cete asemănătoare cu aceasta şi se adună în anumite împrejurări sau din întâmplare, în cursul peregrinărilor. Ei susţin că şi alţi indieni nomazi rătăcesc prin pădure, anume oamenii „frunze”, „Malalia-yana”.

— De ce oameni „frunze”?

— Pentru că nu au hamac, dorm pe pământul gol, doar pe o grămadă de frunze.

Oamenii „agouti” spun că oamenii „frunze” sunt duşmănoşi şi se tem de ei. Se feresc să-şi încrucişeze drumurile cu ale lor. Observ că indienii „akuliyo” nu mai poartă arme. Cu două luni în urmă nu le lăsaseră nici o clipă din mână. Desigur că viaţa de zi de zi, trăită laolaltă cu străinii, timp de săptămâni, le adormise neîncrederea.

După lecţia de religie din seara aceasta, indienii trio ne anunţă că mâine ceata va ridica tabăra.

— De obicei rămân câte două-trei zile într-un loc, cel mult o săptămână.

De la o tabără la următoarea sunt cam două ore de mers în pas normal, ceea ce reprezintă etape mici, dar se deplasează ducând cu ei tot ce au şi, prin urmare, înaintează încet. Odată ajunşi, le mai trebuie un timp şi pentru a-şi pregăti adăposturile.

În zori, agitaţie mare. Cei câţiva hocco presimţind probabil plecarea, aleargă în toate părţile. Fiecare îşi pregăteşte, folosind frunze, caturi-ul pentru a căra hamacul, şiragurile, uneltele, oalele de lut… toate bogăţiile pe care le are. Bărbaţii poartă sub braţ o legătură impresionantă de săgeţi, iar în mâna dreaptă arcul şi securea de piatră, în ajun îi văzusem preparând o mixtură de curara, cu care şi-au uns apoi vârfurile săgeţilor. Ei pleacă primii, ducând în spate un caturi mititel, căci trebuie să se poată mişca nestingheriţi, pentru a vâna şi, eventual, a se apăra de acei oameni „frunze” care le inspiră o teamă cumplită. Urmează femeile. Această plecare a femeilor, înconjurate de copii şi câţiva hocco, constituie un adevărat spectacol. Ele îngenunchează, îşi petrec panglica de susţinere peste frunte şi se ridică sub povara unor coşuri uriaşe. Copiii unora dintre ele sunt de vârsta prunciei.

Înainte de a părăsi tabăra, femeile mai scormonesc prin jar, alegând un capăt de buştean încă aprins. În felul acesta duc focul cu ele. Din când în când se opresc din drum pentru a-l aţâţa, cu un soi de evantai împletit. Iată lămurite şi grămăjoarele de cenuşă. Mergem un timp după ei, apoi Aiwe îmi spune:

— Haide, acum ne ducem şi noi. Mai bine să plecăm înainte de sosirea poliţiştilor.

— Voi nu aveţi de ce vă teme, pe mine mă caută. Şi mi-ar face plăcere să-i văd mărşăluind prin pădure în uniformă, nevoiţi să se bălăcească prin noroi.

— Haide, vino, e mai bine cum îţi spun.

Aiwe şi Awali par foarte hotărâţi. Îi urmez cam fără chef. În spatele nostru femeile „agouti” s-au mistuit în vegetaţia deasă din marginea pădurii…

Am coborât din nou partea cea mai plină cu obstacole de pe Itany, dar râul continuă să fie îngust. Lui Awali i se pare că aude zgomot de motor. Ascultăm încordaţi. Într-adevăr, din depărtare răzbeşte zumzetul caracteristic. Nu după mult timp, la un cot, evităm în ultima clipă ciocnirea cu o pirogă lungă ce poartă steagul Surinamului. În spate, pe o banchetă, doi poliţişti în uniformă. Deschid bine ochii pentru a fi sigur că nu visez… Luaţi prin surprindere, ne-am încrucişat apoi ne-am pierdut din vedere.

— Ei drăcie, au venit până aici special pentru noi, nu se cuvine s-o ştergem fără să-i salutăm măcar.

În timp ce facem cale-ntoarsă, îi zărim înapoindu-se. Ne aşezăm bord la bord.

— Bună ziua.

— Bună ziua…

— Dumneata eşti domnul André?

Pastorul nu mă cunoaşte decât sub acest nume, ori după numele meu indian.

— Da, sunt André, dar sunt şi André Cognat pentru Franţa şi Antecume în ţinutul wayana.

Într-o franceză penibilă, unul dintre poliţişti îmi explică scopul misiunii sale.

— Ştiu bine că mă aflu pe teritoriul Surinamului, dar nu fac prospecţiuni miniere, nu caut aur, nici diamante şi nici esenţe de lemn. Am venit pur şi simplu să văd o ceată de oameni, să aflu cum trăiesc.

Poliţistul pare mai degrabă plictisit.

— Prefectul m-a trimis să vă caut în urma unei informaţii primite din partea misionarilor americani…

Hotărât lucru, unii pastori nu mă au deloc la inimă, în ochii lor eu sunt ateul, păgânul, necredinciosul, cel care în loc să-i „civilizeze” pe indieni, să-i occidentalizeze, a preferat să trăiască la fel ca ei. Trebuie spus că relaţiile mele cu misiunea din Anapaike s-au înrăutăţit, mai ales din ziua în care am aflat că refuzaseră îngrijirea unor oameni din satul lui Elahe. „Când veţi veni să cântaţi şi sa vă rugaţi în biserica noastră, le-au zis, vă vom îngriji dar, până atunci, nici nu poate fi vorba.”

Jandarmii şovăie.

— Credeam că pentru a te deplasa în Surinam, în iteriorul ţării, este suficient să ai un paşaport valabil. Dacă doriţi, vi-l pot arăta.

Cum nu aveam încredere în pastori, luasem măsuri de prevedere. Zis şi făcut, îmi scot actele dintr-o casetă şi le prezint. Nici măcar nu se uită la ele.

— Oricum, dacă tot vă întoarceţi, nu mai sunt probleme.

În timpul celor două zile cât va mai dura călătoria poposim de câteva ori pentru a vâna, căci nu vrem să ne întoarcem în sat fără a aduce provizii familiilor noastre. Încă de pe acum pe fundul bărcii se îngrămădesc vreo cincisprezece hocco, douăzeci de iguane, o mulţime de ouă, câţiva caimani, trei maimuţe-păianjen, mai mulţi peşti dolofani, koumarou şi piranha. Ne petrecem seara spintecând, jupuind, jumulind, curăţind solzii, tranşând... Deasupra taberei pluteşte multă vreme un miros greu de viscere, opăreală şi peşte prăjit. Aşezăm apoi bucăţile de carne pe un grătar mare de surcele pentru a le afuma, astfel încât să nu se strice. Tot acolo punem şi ouăle de iguană după ce mai întâi le înşirăm pe ţepuşe ori pe liane. Membrana exterioară, la început netedă şi albicioasă, se încreţeşte şi devine brună. Vom obţine astfel un fel de ouă tari alcătuite numai din gălbenuş.

Lungiţi în hamacurile noastre, cu un colţ al pologului ridicat, stăm de vorbă în timp ce supraveghem focul. Ne-ar place să jucăm o farsă celor din sat.

— Mă voi ascunde sub prelată, iar voi vă veţi preface ca şi cum v-aţi întoarce fără mine.

— Da, le vom spune că ai rămas cu indienii oyaricoulet, propune Aiwe.

— Nu, nu-i bine, mai degrabă să spunem că jandarmii ţi-au pus cătuşele şi te-au dus la închisoarea din Paramaribo.

Subscriem la ideea lui Awali.

— Vor începe cu toţi să plângă...

— Să ştii că asta m-ar cam surprinde.

— Ba da. O ţine morţiş Aiwe, femeile din sat te vor plânge şi vor boci când vor afla că nu vor mai avea parte de tine.

— Dacă ar fi vorba de tine, pun mâna în foc că ar plânge toate.

Cu cât vorbim mai mult, încercând să ne închipuim cum vor reacţiona cei de acasă, cu atât ne bucurăm mai intens de perspectiva acestei farse. În timpul nopţii veghem cu rândul pentru a aţâţa focul sub afumătoare.

În ziua următoare nerăbdarea noastră de a ne întoarce acasă este atât de mare încât pornim încă înainte de răsăritul soarelui. La pragurile aflate mai jos de satul lui Pidima ne vedem siliţi să coborâm în apă pentru a trage luntrea. Când, după o jumătate de oră, acostăm, în sfârşit, la debarcaderul de la Antecume Pata, sub privirile întregului sat, Aiwe se întoarce necăjit spre mine.

— Cu şotia noastră cum rămâne?

În graba întoarcerii uitasem cu desăvârşire de păcăleala plănuită! Poate că în ziua aceea am pierdut singurul prilej al vieţii mele de a auzi femeile din sat bocindu-mă.

CU DRAPELUL ÎN FRUNTE

În timp ce la poalele munţilor Tumuc-Humac pastorii americani şi „apostolii” lor sunt pe cale să facă, dintr-o mână de oameni preistorici, buni creştini, la Cayenne şi la Maripassoula grija constă în a afla dacă indienii wayana ar accepta să devină buni francezi.

Într-o zi pe când mă aflu în trecere prin Maripassoula, jandarmul vine la mine şi-mi spune că, în conformitate cu ordinele pe care tocmai le-a primit din partea administraţiei, va trebui să urce la satele de pe fluviu pentru a pune întrebări tuturor indienilor wayana... Întrebarea la care vor trebui să răspundă este, aproximativ, aceasta: „Doriţi să rămâneţi indieni, să rămâneţi wayana, sau doriţi să deveniţi cetăţeni francezi?”

Îl pun să repete pentru a fi sigur că am înţeles bine. Să înnebuneşti, nu alta! Doriţi să deveniţi francezi, cu alte cuvinte doriţi, nesiliţi de nimeni, să renunţaţi la legile şi obiceiurile voastre ancestrale, la limba voastră, la credinţa voastră?... Doriţi copiilor voştri să fie supuşi şcolarizării obligatorii, să-i trimeteţi la internat, în „căminele” părintelui Barbotin, pentru a învăţa istoria Franţei şi religia? Doriţi ca fiii voştri să îndeplinească stagiul militar când vor ajunge la vârsta cuvenită? Acceptaţi să abandonaţi sistemul vostru de înrudire, să desfiinţaţi poligamia, să vă supuneţi legilor penale, să recunoaşteţi autoritatea unor funcţionari care vor lua locul căpeteniilor voastre tradiţionale pentru

rezolvarea problemelor din cadrul tribului? Sunteţi de acord să deveniţi alegători ale căror voturi vor fi cumpărate de politicieni lipsiţi de scrupule, aşa cum s-a întâmplat cu indienii de pe litoral? Şi acceptaţi, de asemenea, să deveniţi o populaţie în sarcina sistemului de alocaţii, subvenţii şi ajutoare?... Jandarmul, căruia întrebarea i se pare firească, adaugă:

— Vom redacta câte un proces verbal pentru fiecare familie. Va trebui să trecem în el numele capului de familie, precum şi toate rudele, locul şi data aproximativă de naştere a fiecăruia. Am fi foarte mulţumiţi dacă ne-aţi da o mână de ajutor. Vorbiţi limba wayana, asta ne-ar fi de folos.

— Cu plăcere, dar cu o singură condiţie: ţin să fiu de faţă în momentul în care veţi pune întrebarea. Vreau să fiu sigur că nu va exista interpretare greşită, nici presiuni şi nici şantaj.

— Bine, de acord. Vă propun chiar să fiţi martor, deoarece capii de familie nu ştiu să semneze, îşi vor depune doar amprentele digitale, astfel încât ne trebuie un martor pentru a autentifica procesul verbal.

Ne dăm întâlnire la Antecume Pata pentru zilele următoare. Pe drumul de întoarcere mă opresc în fiecare sat să le explic locuitorilor cele ce se vor petrece, ce înseamnă în realitate cetăţenia franceză.

Indienii wayana care trăiesc în apropiere de Maripassoula sunt la curent cu aceasta. Li s-a spus că din clipa în care vor deveni cetăţeni francezi vor fi supuşi unor legi diferite de ale lor. Gândul acesta le displace. Foarte legaţi de tradiţiile lor şi mândri de ceea ce sunt, wayana nu împărtăşesc complexul de inferioritate pe care îl au anumite triburi primitive faţă de albi, iar ironia lor la adresa acestor „palassissi”, cu obiceiuri şi purtări ciudate, este adesea lipsită de blândeţe.

Jandarmul este prezent la întâlnire. Un soi de uriaş burtos, în şort şi bluză kaki, însoţit de un camarad de gabarit ceva mai modest. La mine în colibă purcedem la redactarea îndelungată şi plicticoasă a proceselor verbale. În jurul nostru se înghesuie toţi locuitorii din sat. Cu un scris

sârguincios, jandarmii înscriu informaţiile pe care le primesc de la mine. Mi-e greu să rămân serios auzind unele remarci batjocoritoare la adresa şefului de post, care îşi tamponează neîncetat obrazul cu o batistă mare şi îşi şterge mâinile pentru a nu păta hârtia. Soseşte apoi şi ceasul alegerii. Întrebarea sună cam astfel:

„Vrei să rămâi indian sau vrei să devii francez?”

Pentru capii de familie se pare că nu se pune un caz de conştiinţă deosebit de dureros. Unul după altul toţi răspund că doresc să rămână indieni. Jandarmul înregistrează răspunsurile.

Pornim apoi în sus, către satul lui Pidima. Aici au loc aceleaşi scene. La fel ca la Antecume Pata, toate familiile refuză cetăţenia franceză care le este oferită, totuşi, cu atâta generozitate.

Toate acestea ne-au luat câteva ore. Şeful de post îşi consultă ceasul. Începe să-i fie lehamite.

— Bun, vom încheia ziua de astăzi cu satul lui Palanaewa, pe celelalte le vom vizita ceva mai târziu.

Când tragem la mal, Palanaewa şi întreaga suflare a satului este la debarcader. Nici nu a sărit bine pe mal, că jandarmul se şi îndreaptă către căpetenia clanului şi, după ce îl salută, îl întreabă de-a dreptul:

— Ei bine, vrei să devii francez s-au vrei să rămâi indian?

După cât se pare e hotărât să termine cât mai repede cu putinţă. În schimb, Palanaewa nu se grăbeşte nicidecum.

— Aşteaptă, ai răbdare, nu fi atât de grăbit. Vino sub acoperişul colibei mele, acolo vom putea discuta în linişte.

Îi traduc cele rostite, iar cei doi funcţionari păşesc resemnaţi în urma căpeteniei. Sunt aduse două Kololo pentru ei. Locuitorii se aşază în cerc. Mă îndepărtez o clipă pentru a vizita un bolnav. În spatele meu îl aud pe jandarm punând din nou întrebarea:

— Vrei să devii francez, sau vrei să rămâi wayana?

— Nu înţeleg ce spui. Să-l aşteptăm pe Antecume.

Prelungesc niţeluş plăcerea, după care mă întorc. Indianul îmi cere să traduc întrebarea. Palanaewa ştie

perfect despre ce e vorba. Prin urmare mă supun doar de formă.

— Spune-i că întâi vom mânca. Vom vorbi după aceea.

Soţia lui, Poika, soseşte cu o oală fumegândă, farfurii şi un mare evantai împletit, pe care aşază bucăţi de pesmet din manioc. Suntem poftiţi cu toţii la masă. Şeful de post stă ca pe ghimpi.

— Spune-i că îi mulţumesc, dar am luat o gustare de curând.

Palanaewa este într-o dispoziţie excelentă. Savurează situaţia. Mâncăm cu poftă câteva bucăţi de iguană şi carne de maimuţă roşie, în timp ce jandarmii, din ce în ce mai stingheriţi, nu mai ştiu cum să se poarte. Masa odată încheiată. Poika adună farfuriile şi oala.

— Cred că a mai rămas nişte cachiri. Adu-l să dau de băut la toată lumea!

Ia tigva, bea o înghiţitură, apoi o trece zâmbind ironic primului dintre jandarmi. Acesta scorneşte un pretext oarecare pentru a refuza. Tocmai a băut o bere. Tigva trece din mână în mână şi revine, golită, la Palanaewa. O dă soţiei sale, după care se întoarce către funcţionari.

— Bun, şi acum, te ascult.

Şeful de post începe să-şi piardă sângele rece.

— Tradu-i întrebarea.

Tălmăcesc pentru a doua oară. Palanaewa se face că se gândeşte. Apoi, după un minut de tăcere în care se aude doar bâzâitul zecilor de muşte, îmi răspunde.

— Spune-i că ceea ce îmi place mie este să pornesc cu puşca prin pădure şi, după ce am străbătut râul în luntrea mea, s-o leg cu o liană de un arbust, apoi să merg pe potecă, să chem maimuţele, dacă am plecat să caut maimuţe şi, dacă ele îmi răspund, să le urmăresc pentru a doborî câteva, în sfârşit, să fac un caturi din frunze pentru a le putea transporta, să mă întorc în sat şi să-i spun femeii: „Du-te să vezi, în luntre e ceva vânat”… Ceea ce îmi place mie este ca îndată ce se încheie anotimpul ploios, să pornesc în pădure să aleg un loc potrivit pentru o plantaţie, apoi, împreună cu oamenii din satul meu, cu cei din familia

mea, să însemn cu sabia o fâşie întreagă de pădure, apoi, după câteva zile, să dobor toţi copacii. Ceea ce îmi place mie este să am multe plantaţii pentru a avea manioc din belşug şi, din când în când, să dau câte un mare cachiri, la care să poftesc şi pe cei din alte sate. Ceea ce îmi place mie, în asemenea clipe, este să merg să săgetez unul sau doi koumarou prin praguri pentru a putea da oaspeţilor şi mâncare pe lângă băutură...

Timp de un sfert de ceas Palanaewa compune o frescă vie a traiului indienilor wayana. Jandarmii de lângă mine sunt la capătul puterilor. Şeful de post îşi şterge necontenit fruntea şi se zvârcoleşte pe kololoul său. Caut să-i potolesc şi îi rog să facă linişte pentru a putea urmări, apoi traduce în mod fidel cuvântarea. Cu nepăsare suverană, căpetenia indiană urmează:

— Am doi copii, pe Siksili şi pe fratele său Aitalewa. Ceea ce îmi place mie este să-i văd supunându-se marakeului, să-i văd suportând această încercare fără a clinti, suferind durerea ca pe ceva firesc. Ceea ce îmi place mie este, ca atunci când la mine în casă e cineva bolnav, să merg să caut un vraci, Plèikè ori altul, şi să înalţ, la căderea nopţii, o colibă din frunze... Iată ce îmi place mie, iată ce le vei răspunde.

Întorcându-mă către jandarmi, reiau punct cu punct inventarul celor care îl îndreptăţesc pe Palanaewa să-i placă viaţa pe care o duce, şi nu alta. După ce închei, şeful de post mă priveşte uluit.

— Şi atunci ce vrea să zică? Da, ori ba?...

La plecare îmi spune că va reveni în cursul săptămânii viitoare pentru semnarea proceselor verbale. Pentru astăzi ajunge, trebuie neapărat să se întoarcă.

— Dar ce facem cu toate celelalte sate de la vale care au mai rămas?

— Vom folosi aceeaşi metodă, te voi anunţa.

Piroga se îndepărtează. Până acum am încercat să rămân serios, dar în sfârşit pot da frâu liber râsului, amintindu-mi scena.

— Antecume, vino, a mai rămas nişte cachiri.

În săptămâna următoare nici vorbă de jandarm. Mai aştept câteva zile, apoi decid să cobor până la Maripassoula. În drum mă opresc la Twenke.

— Ştii, deunăzi au trecut jandarmii pe aici. Ne-au cerut să punem degetul pe o hârtie.

— Şi aţi pus?

— Da, ne-au spus că la fel s-a procedat şi în celelalte sate. Dar am vrea să ştim la ce va folosi asta.

Îl părăsesc fără întârziere pe „Marele Bărbat”. Am de gând să trec pe la Elahe şi Aloike, satele cele mai apropiate de Maripassoula. Aici mi se spune aceeaşi poveste. Capii de familie sunt intrigaţi de ceea ce li s-a cerut. În cele din urmă, la căderea nopţii, ajung în târguşor. La jandarmerie e închis. În depărtare, ecoul unei petreceri. Mă îndrept către locul de unde se aude muzica.

Într-un local mic şi plin de fum, câteva perechi de creoli se fâţâie în ritmul îndrăcit al banjourilor. La marginea pistei de dans, jandarmul, cu o sticlă de bere în mână, priveşte spectacolul din înălţimea sa. Mă duc să-i vorbesc. Are faţa congestionată şi pare afumat binişor. Intru direct în subiect.

— În satul lui Palanaewa mi-aţi spus că veţi veni curând să încheiem procesele verbale.

— Am avut mult de lucru, nu am avut timpul necesar.

Apoi adaugă:

— Ştiţi, am terminat cu satele din vale.

— Rămăsese hotărât să fiu martor!

— E adevărat, dar până la urmă nu am mai avut nevoie de dumneata, ne-am putut descurca cu luntraşii noştri boni, care ne-au servit drept tâlmaci. În orice caz, e ciudat că toţi locuitorii au acceptat cetăţenia franceză. Începem să ne punem însă întrebări în privinţa dumitale, bănuim că ai influenţat satele din susul apei.

— Aceasta este desigur părerea dumitale, dar eu cred că dumneata eşti acela care i-ai influenţat, cu uniforma dumitale, atât ca jandarm cât şi în calitate de reprezentant al administraţiei, şi cred că ar fi multe de zis despre felul în care aţi procedat.

— Doar ţi-am spus că au fost de acord cu toţii. Ba chiar cu entuziasm.

— Au acceptat toţi? Absolut toţi?

— Da, toţi, în toate satele.

— Şi la Aloike?

— Da.

— Şi la Elahe?

— Da.

— La Twenke?

— Da, da.

— Au fost toţi de acord, şi cei din satul lui Elahe?

— Da, absolut toţi!

— Mă mir!

— Ascultă, orice s-ar spune, ştiu ce fac. Am redactat cu mâna mea procesele verbale, tocmai am terminat să le dactilografiez.

— Asta înseamnă că ştii toate numele pe de rost nu?

— Fireşte.

Enumăr pe rând pe ceilalţi capi de familie din satul lui Elahe. Ajung la Mapali.

— Şi Mapali?

— Da, şi el.

— Să ştii că m-ar surprinde într-adevăr ca Mapali să fi acceptat naţionalitatea franceză!

Jandarmul începe să se enerveze. Toată berea pe care a înghiţit-o în cursul serii se eliberează în pârâiaşe de sudoare ce-i curg pe frunte, în jurul ochilor şi gurii. Şi unul şi celălalt am început să ridicăm glasul, dar nimeni nu ne dă atenţie.

— Ascultă, îmi spune, nimic mai simplu decât să mergem la jandarmerie, unde vei putea judeca singur!

Nu-i nevoie să-mi spună de două ori. Iată-ne pe amândoi plecând pe întuneric către localurile administraţiei. Aprinde lumina, scoate dosarele.

— Dosarul Elahe… Mapali… am găsit, iată-l! Cele câteva referiri despre Mapali, soţia şi copiii săi, consemnate în procesul verbal, par exacte. Întorc pagina. Primul lucru care îmi sare în ochi este semnătura jandarmului. Alăturat, drept

martor, Aloike. Cum acesta nu ştie să semneze, şi-a depus pur şi simplu amprentele digitale. Dedesubt formula: „Capul de familie certifică exactitatea celor de mai sus şi a cerut să dobândească naţionalitatea franceză pentru el şi pentru membrii familiei sale.” Toate ar fi în regulă dacă nu ar lipsi amprentele principalului interesat.

— Ceea ce aţi făcut, e un lucru foarte grav. S-ar putea s-o încurcaţi.

— Cum aşa? Ce vrei să spui?

— Am spus doar că am destule motive să cred că ai comis un fals.

Jandarmul tresare.

— Mapali lipseşte de mai mult de şase luni! Se află, împreună cu familia sa, pe un alt râu, într-un sat din Surinam. Că ai redactat începutul procesului verbal, treacă-meargă, dar faptul că ai scris „a cerut să dobândească cetăţenia franceză, pentru el şi pentru membrii familiei sale” şi că apoi, înainte de a cunoaşte răspunsul lui Mapali, ai semnat şi l-ai pus şi pe Aloike să-şi depună amprentele, eu îl numesc fals în acte publice!

Jandarmul nu mai este acum atât de sigur pe sine. Aburii beţiei par să se risipească în creierul său. Îşi dă seama că niciodată nu ar fi trebuit să mă lase să pătrund în birouri, noaptea, ba arătându-mi şi procesele verbale.

Furios, urmez pe acelaşi ton:

— Pentru a câştiga timp ai fi putut cere la fel de bine ca altcineva să-şi pună amprentele în locul lui Mapali, dar nu ai îndrăznit să mergi atât de departe!

— Oricum, toate acestea nu mă privesc pe mine! Superiorul meu este plecat în misiune la Saint-Laurent, dar se întoarce mâine. Vei descurca lucrurile cu el, eu nu am făcut altceva decât să-i execut ordinele.

Pe la mijlocul după-amiezii soseşte o pirogă, având la bord patru jandarmi, printre care administratorul din Maripassoula şi un locotenent.

Abia au debarcat că mă şi duc la „jandarmul-administrator”.

— Aş dori să vă vorbesc.

— Veniţi să mă vedeţi mâine, acum nu am timp.

— E vorba de lucruri grave, trebuie să vă vorbesc fără întârziere.

— Ce s-a întâmplat?

— Aţi comis falsuri. Trebuie găsită o cale de a anula aceste procese verbale. În caz contrar nu mă voi opri aici. V-aţi bătut joc de indienii wayana.

— Ba dumneata vei fi acela care vei avea neplăceri. Toate satele din jurul râului au refuzat cetăţenia franceză. Ceva cu totul nefiresc. E mâna dumitale la mijloc.

În spatele său, ceilalţi jandarmi, arţăgoşi, aprobă în cor, ceea ce nu face decât să-mi stârnească şi mai mult furia. Locotenentul, care se îndepărtase încă de la începutul discuţiei, ne observă de departe.

— Ceea ce însă mi se pare nefiresc este felul cum aţi procedat. Şi să fie limpede că nu voi pleca de aici atât timp cât nu voi obţine satisfacţie.

Vine şi ofiţerul.

— Ce se întâmplă?

„Jandarmul-administrator” se grăbeşte să răspundă:

— Vă voi explica.

— Aş prefera să vă explic eu însumi.

— Da, lăsaţi-l pe domnul Cognat să vorbească.

După ce m-a ascultat, înainte ca jandarmul să poată interveni, îmi spune:

— E foarte simplu. Este suficient ca persoanele care nu sunt de acord să vină la jandarmerie şi să declare că nu au cerut niciodată cetăţenia franceză. Vom reface procesele verbale, anulând pe primele. Domnul Cognat va servi drept martor.

Seara plec să explic locuitorilor din satele interesate ce înseamnă de fapt hârtia jandarmului pe care îşi depuseseră amprentele. Le spun că încă mai au posibilitatea s-o anuleze.

A doua zi dimineaţă, la ora şapte, la Maripassoula sosesc indienii wayana, adunându-se în jurul postului. Defilează apoi prin faţa „jandarmului-administrator”, care, fără

îndoială, nu a mai redactat în viaţa lui un număr atât de mare de procese verbale, într-un timp atât de scurt.

După ce se termină totul, mă pofteşte la un pahar.

— Să ştiţi că mă pot duce la Abdallah atunci când mi-e sete.

— Haide, veniţi, va fi un prilej să vorbim despre viitor şi să punem lucrurile la punct.

În cele din urmă îl urmez. Îmi toarnă de băut.

— Vă daţi seama ce mi-aţi făcut faţă de subordonaţii mei! Ce vor crede acum despre mine?

— Aţi găsit ce aţi căutat!

— În afară de asta, au mai aflat şi toţi cei din Maripassoula. Îmi voi pierde autoritatea.

— Şi eu ce vină am?

— Uite, vă voi spune un secret: am primit instrucţiuni ca lucrurile să se petreacă în felul acesta…

În clipa plecării, îmi mai spune:

— Dacă vreodată se va ivi un necaz oarecare, veniţi direct la mine, vom discuta ca între bărbaţi…

După aceste cuvinte frumoase ne despărţim. Afară dau peste Tolinga, „Marele Bărbat” al negrilor boni: Mă pofteşte să trec o clipă pe la el. După un ceas, îndreptându-mă spre debarcader, îl zăresc pe Elahe împreună cu cei din satul său. Par mânioşi, tulburaţi şi uluiţi.

— Antecume, aşa nu se mai poate. Află că nu mai avem dreptul să venim la Maripassoula.

— Cine v-a mai spus şi asta?

— Jandarmul. Şi mai spune că nu voi mai fi „căpitan”, nu voi mai căpăta solda şi nu vom mai fi îngrijiţi.

— Şi când a zis toate acestea?

— Chiar acum.

— Acum? Vrei să spui azi dimineaţă?

— Nu, acuma. A spus: „Deoarece refuzi să fii francez, înseamnă că nu-i iubeşti pe francezi. Maripassoula este o localitate franceză, unde nu mai ai dreptul să-ţi calce picioarele. Întinde-o cât mai repede.

Turbat de mânie, pătrund precum o vijelie în biroul jandarmului şi îi spun verde ce am pe suflet. Mă ascultă cu buzele strânse.

Această farsă grotescă, desfăşurată în ţinutul wayana şi în care jandarmul – ultimul „jandarm-administrator” pe care îl va cunoaşte Maripassoula – reprezintă doar un pion puţin cam prea zelos, nu a constituit decât începutul unei bătălii în care, fără voia mea, urma să fiu direct amestecat.

FARSE ELECTORALE LA MARIPASSOULA

În urmă cu câteva săptămâni, înainte de a fi auzit vorbindu-se de proiectul acesta de cetăţenie franceză, întâlnisem la Maripassoula pe senatorul de Guiana, domnul Vignon. Era în trecere şi lua contact cu locuitorii. Circula, într-adevăr, zvonul că micul post urma să devină comună iar senatorul ţintea funcţia de primar.

— Aţi picat la timpul potrivit, tocmai doream să vă vorbesc, îmi spune, de la bun început.

Probabil că par surprins.

— Da, da, doream să ne vedem. Aţi auzit fără îndoială că mă voi prezenta la alegerile municipale.

Confirm vag din cap.

— Aş fi foarte fericit să vă număr printre consilierii mei.

Eu şi consilier municipal! Ideea aceasta îmi pare cât se poate de ciudată.

— Ştiţi, nu prea mă interesează consiliul dumneavoastră municipal. Nu locuiesc în Maripassoula, doar trec pe aici din când în când.

— Adevărat, dar poate că nu aţi aflat că hotarul comunei ajunge până la Tumuc-Humac şi, prin urmare, va cuprinde întregul ţinut wayana. Cum dumneavoastră trăiţi de mai mulţi ani împreună cu ei, le veţi putea apăra interesele în cadrul consiliului.

Situaţia fiind prezentată în modul acesta, îmi este greu să refuz, accept să fiu trecut pe listă. Ne dăm întâlnire la alegeri.

Între timp, are loc episodul cu cetăţenia franceză. Încep să înţeleg ceva mai bine cum se leagă între ele toate acestea. Într-adevăr, sunt ani de zile de când Consiliul General din Guiana se împacă greu cu gândul că trebuie să-şi înnădească activitatea doar la fâşia îngustă de pe coastă. Întreg interiorul ţării, imensul teritoriu Inini, scăpase până acum aproape complet controlului său şi se afla sub autoritatea guvernatorului (reprezentat la faţa locului prin persoana jandarmului). Dar acum cei din Cayenne îl obţinuseră. Inini era în prezent împărţit în trei comune – Saul, Maripassoula, Papaichton – puterea primarilor urmând s-o înlocuiască pe cea a „administratorilor-jandarmi”.

Fosta organizare avea, ce-i drept, o parte slabă prin faptul că acorda o importanţă exagerată jandarmului, care oricând se putea preschimba într-un mic despot local, dar avea şi marele merit că respecta, cel puţin în principiu, organizarea interioară a triburilor indiene. În afară de câteva iniţiative absurde, ca aceea a numirii unor „căpitani” în sate, administraţia nu intervenea în chestiunile curente iar indienii nu erau supuşi legilor franceze, scăpând astfel rigorilor stării civile. Însă ceea ce se întâmpla acum nu putea să nu se lovească de această stare de fapt căci, fără exagerare, dorind înfiinţarea unor comune, trebuiau creaţi şi cei ce urmau a fi guvernaţi. Nici vorbă ca indienii să fie lăsaţi să continue să-şi rezolve treburile interne după propriile lor legi! O jurisdicţie unică de la Cayenne până la Tumuc-Humac, iată noua lozincă. În acest scop trebuiau francizaţi, din toate puterile şi prin price mijloace, aceşti câţiva „barbari” încă nesupuşi codului napoleonean.

În felul acesta, populaţiile emerillon şi wayapi deveniseră franceze fără să ştie prea bine cum şi nu a lipsit mult ca şi wayana să păţească acelaşi lucru.

Alegerile municipale au avut loc în martie 1969. Cum nu exista decât o singură listă de candidaţi, aceştia au fost aleşi fără nici o dificultate. A doua zi, consiliul urma să se întrunească pentru a-l desemna pe primar precum şi pe primul şi al doilea adjunct.

Cu câteva ore înainte de adunare, domnul Toussaint – Moş Jo, cum i se spune pe aici – vine să-mi vorbească. Este un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu înfăţişare sfioasă. În vremea sa de glorie fusese buldozerist. Trebuie spus că punerea în funcţiune a maşinii constituise, în micul târg, o mare atracţie. Moş Jo crescuse atunci în ochii tuturora.

— Ştiţi, în seara aceasta va avea loc şedinţa, îmi spune el.

— Bineînţeles, am aflat.

— Aţi primit buletinele?

— Ce buletine?

— Buletinele pregătite de Vignon, care au fost distribuite tuturor consilierilor.

— La ce folosesc?

— Pentru vot! Mă duc să vi le caut!

Se întoarce cu trei petece de hârtie pe care pot citi: primar, domnul Vignon; primul adjunct, domnul Toussaint; al doilea adjunct, domnul Sorbon. Deci senatorul de Guiana, candidat la primărie, a şi ales în locul nostru. Alegerile nu vor fi decât un simulacru. Începe bine!

— Dar cum puteţi accepta una ca asta!

Întrebarea mea îl zăpăceşte pe Moş Jo. Vignon a zis, el a executat, unde-i problema?

— Chiar dacă sunt de acord ca Vignon să fie primar, iar dumneata adjunct, nu-mi place procedeul. Să mi se lase măcar posibilitatea de a alege, căci altfel, la viitoarele adunări, nu vom mai fi decât nişte căţeluşi cuminţi şi ascultători. Când vom vota, voi scrie cu propria mea mână numele, chiar dacă sunt aceleaşi!

— Bine, bine, aveţi dreptate. De altfel am întâlnit la Maripassoula şi alte persoane care mi-au zis acelaşi lucru.

Ajung printre ultimii la adunarea care are loc în fostul local al administraţiei. Toate privirile se întorc către mine.

Freamătul de până atunci face loc unei tăceri stânjenitoare. Am rămas nepăsător. Trebuie spus că toată lumea este în ţinută de gală, fiecare arborând cu acest prilej costum, cămaşă şi cravată. Un miros de naftalină, de ceară de ghete şi de pomadă pluteşte prin încăpere. Cu pieptul gol, cu jartiera wayana dedesubtul genunchilor şi mâzgălit cam peste tot cu roucou, nu aş putea spune că mă simt ca la mine acasă în această respectabilă adunare. Pe când mă îndrept către locul meu, am parte de unele priviri nu deosebit de binevoitoare.

Pentru a da evenimentului o notă solemnă, pe masa cea lungă a fost aşternut un covor roşu. Ia cuvântul senatorul:

— Suntem aici pentru a alege pe primar, precum şi pe primul şi al doilea adjunct, sub preşedinţia de onoare a domnului Domerger, decanul consiliului nostru municipal.

Domerger este un fost căutător de aur septuagenar, care pentru această împrejurare a scos la iveală un vechi costum de sărbătoare ce datează din alte timpuri. E pe jumătate surd. Se pare că nu a înţeles că despre el este vorba. Forţându-şi glasul, Vignon reia ultima frază. În sfârşit bătrânul căutător de aur se trezeşte la viaţă. Îl privim cum se îndreaptă şi se ridică cu greu. Pentru că şi-a petrecut prea mult timp aplecat deasupra ciururilor sale, are spinarea gârbovită.

— Rămâneţi aşezat, domnule Domerger. Dar vă rog…

Trecem la vot. Întâi, pentru primar. Fiecare ia biletul pe care l-a primit şi îl introduce în urnă. În văzul tuturor, îl rup pe al meu şi, pe o bucăţică de hârtie, scriu Vignon.

— Treisprezece voturi. Domnul Vignon este ales în unanimitate primar la Maripassoula.

Fost prefect, apoi senator, omul este obişnuit să vorbească şi ne mulţumeşte, printr-un mic discurs, pentru încrederea ce i-am acordat-o. Se va osteni în apărarea intereselor tuturor locuitorilor comunei, putem fi siguri de aceasta…

Trecem apoi la votarea primului adjunct. Procedez la fel: rupt buletinul şi scriu pe un bilet numele lui Toussaint. Este ales cu treisprezece voturi. Vignon îl felicită. Moş Jo e atât

de emoţionat, încât abia este în stare să bâlbâie un mulţumesc sfios.

În sfârşit, e rândul celui de al doilea adjunct. De data aceasta nu mai scriu numele de pe buletin ci pe cel al lui Jurnary, un căutător de aur căruia de curând i-a fost dat în primire micul birou al poştei şi care mi se pare că ar corespunde mai bine.

Sarcina numărătorii voturilor este încredinţată preotului din Maripassoula, părintele Bindault, consilier şi el. Cu glas monoton, anunţă:

— Domnul Sorbon, un vot; domnul Sorbon, două voturi, trei, patru, cinci voturi; domnul Sorbon, şase voturi, domnul Sor… ah! iertaţi-mă! Domnul Jurnary, un vot!

Un val de panică străbate adunarea. Nota aceasta, sunând fals în ritualul bine pus la punct, este resimţită de fiecare precum o jignire personală.

În cele din urmă preotul rosteşte:

— Domnul Sorbon, douăsprezece voturi, domnul Jurnary un vot!

Primarul se ridică, magnific, adresându-se celui de al doilea adjunct:

— Domnule Sorbon, vă felicit în numele meu, în numele întregului consiliu municipal. Şi vă felicit de două ori…

Sorbon deschide ochii mari.

— Într-adevăr, vă felicit nu numai că aţi fost ales, dar şi pentru că aţi făcut un lucru minunat, ceva pe care cei din Maripassoula nu vor putea uita prea curând…

Lângă mine Sorbon pare copleşit de povara onoarei ce i se face, dar nu pricepe unde vrea să ajungă primarul.

— Eu însumi nu am fost în stare să-l fac. Aţi avut modestia să nu vă votaţi pe dumneavoastră, ci pe altcineva. Într-adevăr, domnule Sorbon, felicitările mele!

În acelaşi timp îmi aruncă o privire pe jumătate încruntată, pe jumătate batjocoritoare, pentru a-mi arăta că nu se lasă păcălit. Sorbon a încremenit lipsit de glas. În ceea ce mă priveşte, sunt uluit. În clipa aceasta îmi dau seama că nu suntem decât o adunătură de marionete. Păstrându-şi avantajul cucerit, Vignon îşi continuă repede

vorba expunând cele ce vor trebui făcute în interesul comunei, căci, bineînţeles, are gânduri mari.

— Sala aceasta în care ne aflăm, împreună cu anexele ei, ne-ar putea folosi drept primărie, dar ne gândim ca peste câtva timp să construim alta, şi cred că ştiu care ar fi cea mai bună utilizare ce am putea da acestor clădiri. Le vom transforma în hotel, căci vom profila comuna pe turism.

Trebuie să fac un efort pentru a mă stăpâni. Înainte de a putea interveni, Vignon continuă, vorbind despre cele ce se vor face pentru ca Maripassoula să poată miza din plin pe turism: publicitate la Cayenne şi în metropolă, dotări etc. Cer cuvântul. Cum în jurul meu noutăţile acestea nu trezesc altceva decât o politicoasă indiferenţă, îmi este acordat.

— Domnule primar, ţin să vă spun de la bun început că nu sunt de acord, dar deloc, ca Maripassoula să devină o comună cu profil turistic.

— Ia te uită! Şi de ce, mă rog?

— Pentru că mă aflu aici pentru a reprezenta interesele indienilor wayana, aşa cum mi-aţi cerut-o chiar dumneavoastră, şi cred că turismul ar fi catastrofal pentru ei, atât din punct de vedere medical, cât şi din punct de vedere uman.

— Dar vă înşelaţi complet în privinţa intenţiilor noastre. Nu-i vorba să-i nedreptăţim pe wayana.

— Ştiţi la fel de bine ca şi mine că indienii din interiorul ţării sunt foarte sensibili la germenii microbieni, la gripe, tuberculoză, tot soiul de maladii pulmonare, şi va fi de ajuns o epidemie pentru a semăna panica şi a distruge rezultatele dobândite prin acţiunea sanitară întreprinsă de câţiva ani încoace.

— Vă asigur că exageraţi foarte mult. Indienii wayana sunt de pe acum în contact cu lumea din afară…

— Întocmai, atunci când pot fi văzute primele efecte ale acestor contacte prin satele cele mai apropiate, ne putem face o părere despre cele ce se vor întâmpla, într-un răstimp mai mult sau mai puţin lung, atunci când contactele vor fi de zece ori, de douăzeci de ori mai multe.

Pe lângă aceasta, va fi o catastrofă din punct de vedere moral, pentru că îi vom preface în cerşetori, vagabonzi şi în prostituate, aşa cum s-a întâmplat cu tribul emerillon în contact cu căutătorii de aur, şi aşa cum se întâmplă de ani de zile cu indienii de pe coastă.

— Dar nu numai satele indiene ci şi Maripassoula va deveni obiectiv turistic!

— Doar nu vreţi să mă faceţi să cred că oamenii vor veni din Cayenne sau din Franţa pentru a admira undele Maroniului din faţa viitorului han, ori coliba de paie de lângă casa jandarmului! Vor veni aici aşa cum au mai venit, pentru a-i vedea pe indieni, pentru că asta se plăteşte bine, şi cu cât vor fi mai puţini indieni, cu atât mai bine se va plăti! Iar după ce veţi izbuti să-i decimaţi şi nu va mai rămâne decât unul singur, va fi nevoie să se mărească pista de aterizare, iar atunci vor umple avioane întregi pentru a veni să-l vadă pe ultimul dintre wayana!

— Este în interesul comunei noastre de a favoriza turismul, nu putem lăsa să ne scape prilejul acesta pentru a dezvolta Maripassoula!

— Atunci, acordaţi-mi un singur lucru: cereţi un raport Serviciului sănătăţii, iar dacă acesta vă dă aprobarea, puteţi fi cu conştiinţa împăcată.

— Foarte bine, voi expedia chiar de mâine o scrisoare directorului Serviciului sănătăţii, propunându-i ca raportul să fie întocmit de către medicul din Maripassoula, de altfel prezent în această sală, care cunoaşte perfect problema.

Doctorul Maurel, care este aici în calitate de observator, încuviinţează. Vocaţia turistică a comunei se amână pentru semestrul următor.

Şedinţa continuă. Vignon vorbeşte, vorbeşte, în şuvoi rapid, având obişnuinţa de a vorbi şi a auzi vorbindu-se creola, fără să-i pese că jumătate dintre cei de faţă nu-l mai pot urmări. Abdallah se gândeşte la prăvălia lui, Moş Jo şi Grandcouver fac eforturi desperate pentru a rămâne treji, în timp ce Domerger, decanul de vârstă, a şi început să moţăie.

ÎL CHEAMĂ JEAN-FRANÇOIS

— Fiul lui Aloike nu s-a întors de la vânătoare, s-a rătăcit în pădure!

Mă aflam împreună cu Mimi-Siku în Abdallah, unde ne-am petrecut noaptea după adunarea consiliului. Tocmai ne pregăteam să părăsim Maripassoula, când locuitorii din satul vecin vin să ne aducă vestea.

— Cum s-a întâmplat?

— A plecat împreună cu Anapaike. Anapaike a auzit ţipete de cuata şi a pornit într-acolo. Jean-François însă a preferat să meargă înainte pe potecă. Când Anapaike s-a întors la luntre, tânărul lipsea. A strigat, a tras focuri de armă, dar nimic, nici un răspuns din partea lui Jean-François.

Ca un indian să se rătăcească prin pădure este un lucru destul de rar, adevărat însă că la fel de rar este ca un wayana să se numească Jean-François.

Tatăl său, Aloike, a fost printre primele căpetenii de sat care s-au instalat în apropierea de Maripassoula. Preotul de pe atunci, părintele Barbotin, a ştiut să-l convingă să-i încredinţeze educaţia fiului său, iar băiatul s-a trezit, la vârsta de zece ani, intern la „căminul indian”. Se numea Kwankoi, dar a fost botezat Jean-François. La şaisprezece ani, fără ca măcar să se fi ales cu un certificat de studii, plecă să muncească câţiva ani la Paramaribo. De curând revenise să locuiască în satul tatălui său…

Urcăm până la Aloike acasă, însoţiţi de Mimi-Siku. Cu barca cu motor străbatem distanţa în câteva minute. O găsim pe mama lui Jean-François plângând.

— Băiatul meu s-a pierdut, s-a pierdut băiatul meu. Nu-l voi mai revedea niciodată!...

Aloike însă e pe picior de plecare, împreună cu Mayau, cel de al doilea băiat al său.

— Vom trage o raită pe poteca pe care a mers, îmi spune el, poate că nu a ajuns prea departe.

Cum japşa Inini se varsă în Maroni, chiar mai sus de sat, dacă s-a rătăcit, ar fi putut foarte lesne să ajungă la cursul de apă, ca apoi să-l urmeze către vărsare. Mimi-Siku şi cu mine hotărâm să urcăm pe râu cu luntrea. Cu noi mai vine şi Tartala, fratele lui Aloike.

Navigăm de multă vreme când zărim ceva care traversează râul.

— Un furnicar, un furnicar! Intră peste el!

Opresc motorul pentru a mă apropia cu pagaia. Se vede uriaşul smoc al cozii ieşind din apă şi, din când în când, şi trompa cea lungă. Mimi-Siku a pus mâna pe sabie. Aşteaptă să ajungă chiar deasupra lui şi îi dă cu sete o lovitură puternică la ceafă. Ridică animalul cu ajutorul lui Tartala.

Începe să se facă târziu. În faţa noastră râul se desparte în două braţe. Tragem la mal pentru a ne continua drumul pe jos, căci nu mai suntem prea departe de movila de unde Jean-François a plecat să vâneze. Din când în când strigăm şi tragem focuri de armă. Tăcerea devine apăsătoare. Împrejurul nostru întunericul se lasă repede. Curând va trebui să ne întoarcem.

Când coborâm râul s-a întunecat de-a binelea. Tartala luminează înaintea luntrei cu o lanternă mică. În fascicolul de raze se înfiripă forme ciudate. Cum ne apropiem de satul lui Aloike desluşim bocetul femeilor. Soţia lui Tartala vine să ia furnicarul. Cele două fetiţe ce o însoţesc se amuză trăgând de interminabila limbă vâscoasa a animalului. Trebuie să fie în jur de ora nouă. Aflăm că Aloike s-a şi întors şi nu a găsit nimic. Cum hamacurile

noastre au rămas la Abdallah, va trebui să coborâm din nou până la Maripassoula.

În biroul jandarmului lumina este încă aprinsă. Mă duc să-l văd. Nici nu am timp să deschid gura că îmi şi aruncă:

— Ei bine, ce-i cu povestea asta, un tip de la voi s-a rătăcit?

— Da, am început cercetările astăzi, dar nu am găsit nimic. Ne vom întoarce mâine dimineaţă. Ne-aţi putea da o mână de ajutor, de pildă să ne puneţi la dispoziţie echipa de luntraşi?

— Trebuie să cer voie la Cayenne.

— Bun, atunci măcar e posibil să obţinem ceva benzină?

— Şi pentru asta îmi trebuie aprobare. Aşteptaţi până mâine răspunsul.

— Mâine plecăm în zori. Nu putem aştepta până la prânz bunăvoinţa ocârmuirii.

La cinci dimineaţa părăsim locuinţa lui Abdallah. Pe vârful colinei pe care se află satul lui Aloike au şi început să se înalţe coloane subţiri de fum în lumina palidă a dimineţii. Bărbaţii sunt gata de plecare. Ne împărţim în mai multe echipe. Plec împreună cu Mimi-Siku şi cu Mayau, fratele lui Jean-François. Ca şi în ajun, navigam pe Inini în sus. De câteva ori părăsim luntrea, mergem un timp pe jos strigând şi trăgând focuri de armă, apoi ne urmăm calea urcând pe japşă şi pe bifurcaţiile sale. Începe să ne cuprindă descurajarea. În timp ce păşim din nou prin pădure. Mayau, care e în frunte, se văietă încetişor.

— Frăţioare, bietul meu frate, nu eu te-am silit să pleci la vânătoare. Dacă te găsesc, mă voi duce să vânez în locul tău. Nu mai vreau s-o porneşti singur prin pădure, tu nu eşti obişnuit, nu cunoşti locurile de aici. Eşti fratele meu, frăţiorul meu...

Înaintăm mult timp în felul acesta, în frunte cu Mayau care geme şi se văietă cu voce plângăreaţă. Se apropie noaptea şi ne decidem să facem cale întoarsă. Fratele lui Jean-François e înlăcrimat. Încercăm să ne liniştim reciproc,

spunându-ne că poate l-au găsit ceilalţi. La debarcader oamenii vin în fugă să ne întâmpine.

— Ei bine?

— Nimic. Dar ceilalţi?

— Nici ei nu l-au găsit.

Un număr impresionant de bărci sunt legate la mal. Satele de pe Itany au fost încunoştinţate şi întreg tribul e pe picior de război.

Împreună cu Aloike, Mayau şi Mimi-Siku discutăm cum să organizăm căutările de mâine. Vom fi foarte numeroşi şi vom putea răscoli ţinutul în mici cete pornind de pe Inini, Itany şi Ouaqui.

Mă hotărăsc să cobor la Maripassoula, să vorbesc cu jandarmul. Poate că a primit instrucţiuni. Mă însoţeşte şi Mimi-Siku. Chiar în clipa în care vrem să pornim, îi zăresc pe Moloko şi pe Pleike. Cei doi vraci, ni se spune, au venit la cererea tatălui lui Jean-François. În seara aceasta vor intra în legătură cu spiritele pentru a încerca să găsească urma celui pierdut. Ne-ar fi plăcut să rămânem, dar vreau să-l văd pe jandarm. Când sosim la post îl mai găsim în biroul său.

— Aţi primit răspunsul?

— Cum să spun, nu am un răspuns hotărâtor. Dar mâine voi veni împreună cu echipa mea de luntraşi. Iată ce trebuie să facem.

De pe acum a preluat conducerea operaţiilor.

— Aflaţi că adineaori, la Aloike, ne-am organizat pentru ziua de mâine... Vom fi foarte mulţi, ce se aude cu răspunsul în privinţa benzinei?

— Nu, pe cuvânt că nu, dar ne vom descurca. Oamenii să vină mâine între opt şi zece, le voi face rost de vreo zece litri.

— V-am mai spus de ieri că începem cercetările în zori. La ora zece vom fi departe. Faceţi un efort!

— Ştiţi, nu am vorbit nici cu luntraşii, nu e deloc sigur că se vor învoi.

— Îl cunosc pe Dada, dacă îi explicaţi despre ce e vorba, se vor lămuri toate. În acelaşi fel veţi putea obţine sprijinul

indienilor wayana, dacă într-o zi s-ar rătăci în pădure un creol, un boni sau oricine ar fi.

— Da, dar vă rog să înţelegeţi…

Dovedeşte o asemenea rea voinţă încât las totul baltă. Cumpăr cu banii mei benzină de la Abdallah.

A doua zi, în satul lui Aloike, fac repartizările, apoi îl rog pe Mayau să mă însoţească.

— Nu, eu merg pe Itany.

Încerc să găsesc pe altcineva.

— Nu, nu, urcăm pe Itany, mergem spre Entoucas.

Hotărât lucru, parcă s-au vorbit cu toţii. Nu aşa ne înţelesesem ieri.

— Da, dar Moloko şi Pleike l-au găsit pe Jean-François. A fost răpit de duhuri, trebuie să se afle pe undeva pe lângă Entoucas, trebuie neapărat să mergem într-acolo.

— S-ar putea să fie într-adevăr acolo, dar nu are rost ca zece, ori douăzeci de luntrii să pornească către acelaşi loc. Iar dacă se înşeală…

— Nu se poate. Şi eu plec spre Entoucas. Vreau să fiu de faţă când va fi găsit. Vino cu noi!

— Nu, prefer să pornesc pe Inini, chiar dacă ar fi să merg degeaba.

— Îţi pierzi vremea de pomană, îmi aruncă batjocoritor.

Cu toate acestea izbutesc să-l înduplec pe Tartala să vină cu mine.

Cei doi vraci rămân în sat. Din vârful colinei care domină râul, privesc bărcile depărtându-se una după alta către Entoucas. Trec la câţiva metri de ei. Moloko îmi strigă:

— Unde te duci, kami (copile)?

— Mă duc să-l caut pe Jean-François.

— Unde anume?

— Pe Inini.

Zâmbind foarte ironic, îmi zice:

— Nu, trebuie mers la Entoucas, acolo va fi găsit!

— Sunt gata să te cred, dar ce rost are ca toată lumea să plece într-acolo!

— Adevărat, dar nu foloseşte la nimic nici să porneşti pe Itani.

— Cu toate acestea eu tot acolo mă duc.

Alături de el, Pleike este şi mai sarcastic.

După ce am mers un timp în urma flotilei, ne despărţim de ea la confluenţa dintre cele două râuri. Două ceasuri încheiate navigăm pe japşă în sus, cu motorul.

— Ce ar fi dacă am continua căutările în pădure?

Şovăim o clipă, după care ne hotărâm să mai înaintăm puţin pe cursul apei.

— După aceea vom merge pe jos.

Aproape în aceeaşi clipă, Tartala scoate un strigăt:

— Jean-François!

Ghemuit pe un trunchi căzut, cu puşca în mână, ne priveşte în timp ce ne apropiem. Tragem la mal. Fără o vorbă, urcă în luntre. Tartala, care îi este al doilea tată, îl prinde de umăr şi porneşte să plângă.

— Băiatul meu, bietul meu băiat. Te pierdusem. Am plâns, toată lumea te-a plâns.

Nepăsător, Jean François tot nu spune nimic. Îi dăm pesmet de manioc şi bucăţele de came afumată de maimuţă şi cachiri, pe care l-am luat cu noi pentru el. Cum nu a mâncat de trei zile, se năpusteşte asupra mâncării cu o poftă animalică.

Ceva mai târziu, ne povesteşte peripeţiile.

— După ce m-am despărţit de tatăl meu, am pornit pe urma unor hocco pe care îi auzeam. Am auzit, de asemenea, şi maimuţe-păianjen. Întâi am împuşcat câţiva hocco, apoi am plecat în căutarea maimuţelor. Am ucis două. Dar mă îndepărtasem de potecă şi n-am mai izbutit s-o găsesc. Nu mai ştiam încotro să apuc. Abandonând vânatul am mers, am tot mers, până când am dat de o japşă. Am coborât de-a lungul ei şi am ajuns aici.

Cum termină de povestit, pornesc motorul.

— Să nu pierdem vremea, trebuie s-o liniştim pe mama ta şi întreaga familie.

Înainte de a ajunge la confluenţă zărim piroga administraţiei urcând. Trebuie să fie trecut de ora

unsprezece. Stând pe perne şi ferit de soare, sub un fel de baldachin, jandarmul, ţanţoş, înaintează împreună cu echipajul său boni. Încetinesc, dar fără a opri. Trecând prin dreptul lui Deda, mecanicul, îi spun că l-am găsit pe Jean-François şi că ne grăbim să anunţăm familia.

Primii care ne zăresc venind sunt copiii din sat care ne aşteaptă la debarcader.

— Jean-François! L-au găsit pe Jean-François!

Mama băiatului coboară în goană povârnişul abrupt ce duce la debarcader. Îşi cuprinde fiul pe după umeri şi se porneşte să geamă şi să se vaiete. Jean-François însă, la fel ca mai înainte faţă de Tartala, nu trădează nici urmă de emoţie. Moloko şi Pleike privesc scena de la câţiva paşi. Le adresez un zâmbet triumfător, gândind în sinea mea „De data asta spiritele voastre au fost neputincioase”.

Tartala se duce să-i vestească pe cei care sunt plecaţi la Entoucas. Pirogile se întorc în cursul după-amiezii. Bărbaţii povestesc că au găsit urme de paşi, urme ce duceau până la un copac.

— Ramurile erau îndoite ca şi cum cineva ar fi dormit pe ele. Aveam de gând să continuăm cercetările, când am auzit focuri de armă şi strigăte.

Moloko şi Pleike pun foarte repede stăpânire pe situaţie: ei explică oamenilor că duhurile vinovate de această dispariţie au vrut să-l ia pe Jean-François, în timp ce dormea, pentru a-l duce în altă parte. Dar probabil că Jean-François le-a rezistat şi nu a plecat cu ele. Atunci, pentru a se răzbuna, născociseră urmele false într-adins pentru a-i încurca pe cei care îl căutau. Interpretarea aceasta a faptelor este întâmpinată de toţi cu vădită satisfacţie. Indienilor wayana nu le place să se îndoiască de ştiinţa şamanilor. Moloko şi Pleike nu s-au înşelat, ci pur şi simplu au avut de a face cu adversari mai puternici decât ei.

SFÂNTUL DUH ASUPRA LUI ANTECUME PATA

Târâş-grăpiş, în atmosfera de oarecare dezordine a şcolii, copiii se familiarizează cu alfabetul, încep să înţeleagă primele noţiuni de matematică şi să dea formă unor litere.

Siksili, băiatul cel mare al lui Palanaewa, care are vreo cincisprezece ani, se arăta a fi pe departe cel mai înzestrat, învăţa cu asemenea uşurinţă că mi-l şi închipuiam luându-mi locul peste câţiva ani. Alt elev, Kulitaike, poreclit Kuku, ceva mai tânăr, dădea dovadă de o sârguinţă şi o seriozitate cu totul opusă zburdălniciei a aproape tuturor celorlalţi din clasă. Urma ca mai târziu să împartă cu mine munca la infirmerie. La capătul opus se situa Ata, de aceeaşi vârstă, dar, fără îndoială, copilul cel mai dificil. Răspundea ocupându-se de tot felul de fleacuri, începea să deseneze o literă aproape corect dar o încheia voit printr-o mâzgălitură.

Viaţa nu fusese blândă cu el, iată desigur explicaţia. În primul rând, se născuse acum zece ani în urma unei legături ascunse dintre mama sa şi un prospector german, care angajase o echipă wayana din care făcea parte şi soţul ei. De la acest tată, „palassissi” moştenise părul roşcat, ce contrasta cu chica neagră a copiilor indieni. Dar, mai ales, un accident suferit la naştere îi lăsase un fel de cicatrice care îi strâmba ochiul, deformându-l, ceea ce îi da o expresie cumplită. Colegii îl strigau ba „Ochi”, ba

„Roşcovanul”. Îmi amintesc că într-o zi când le cerusem să fie ceva mai sârguincioşi, m-a privit abătut, ca apoi să-şi întoarcă încet capul, pentru a-mi arăta din faţă cicatricea aceea uriaşă care supura întruna.

Lecţiile se ţineau numai dimineaţa, pentru a permite copiilor să urmărească după-amiaza activitatea părinţilor. Curiozitatea lor faţă de lumea celor mari era nesecată. Erau la curent cu toate intrigile, cu toate bârfele. De altfel nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să ascundă ceva copiilor, orice ar fi fost. Istoriile cele mai crude erau spuse în faţa fetiţelor şi băieţilor, în nici un fel impresionaţi de cele auzite. Se mulţumeau să zâmbească cu subînţeles. Iar în timpul lecţiilor erau veşnic cu ochii şi urechile atenţi la ceea ce se petrecea în sat.

— Tom Degeţelul, taică-tu pleacă cu luntrea!

— Baba Ikakane îşi bate câinele.

— Mama lui Mimi-Siku şi-a pus weyu.

— Galimon aleargă după o găină!

Această ultimă ştire dezlănţuie râsete. Galimon are picioarele pe jumătate paralizate şi se deplasează cu o încetineală impresionantă, sprijinindu-se într-o prăjină lungă…

— Un motor, se aude un motor!

Cu mult înainte de sosirea pirogii şi în ciuda freamătului surd al cascadelor, copiii au desluşit foarte departe, în aval, neînsemnatul bâzâit mecanic. Drept cunoscători ce sunt, încearcă să identifice zgomotul. Nu e nici motorul lui Malavate, nici cel al lui Palanaewa şi nici altul cunoscut. Stau ca pe ghimpi. Sosirea unor vizitatori este întotdeauna un eveniment important. Vor să meargă să vadă. Dacă adulţii dovedesc mai multă rezervă este pentru că aşa o cere datina, dar curiozitatea şi nerăbdarea lor sunt cel puţin la fel de mari.

Luntrea s-a oprit. Colina ascunde debarcaderul privirilor noastre. Va trebui să mai aşteptăm o clipă înainte de a vedea apărând silueta întunecată a părintelui reverend Bindault. Cu ţăcălia împinsă înainte, se îndreaptă către

mijlocul satului, împărţind strângeri de mână şi talismane „Sacré-Coeur” copiilor care vin să-l întâmpine. Ei trebuie să tragă de ele de două-trei ori până se înduplecă să le dea drumul. Ritualul acesta este punctat de un mic chicotit. Unii dintre copii îi dau roată, salutându-l încă o dată pentru a căpăta un al doilea talisman.

— Nu, nu, pe tine te-am mai văzut. Eşti un mic şmecher, un pungaş. Bine, treacă de la mine, ţi-l dau.

Mă anunţă că are intenţia să rămână până mâine şi îi arăt unde îşi va putea agăţa hamacul.

Seara, îl poftesc să împartă masa cu noi, dar preferă să mănânce deoparte.

— Nu înainte ca între noi să existe anumite relaţii. Nu ne cunoaştem destul de bine.

Argumentul pare ciudat, dar nu stărui. Aşază o lampă cu gaz pe un cufăr şi deschide o cutie de corned-beef. Îndată ce isprăveşte de mâncat vine lângă noi.

— De fapt, pentru ce ne vizitaţi?

— Pentru a aduce credinţă indienilor wayana. Au nevoie de cuvântul Domnului, pentru a-şi îmbogăţi viaţa şi a-şi salva sufletele.

— Credeţi-mă, pe aici oamenii trăiesc de o veşnicie cu ce au şi se simt deplin fericiţi. Nu cred că ar fi o soluţie creştinarea indienilor, botezându-i cu orice preţ.

— Cum puteţi vorbi în felul acesta? Cred că sunteţi botezat.

— Nu am o amintire prea limpede de la această ceremonie… şi apoi, în timpul copilăriei şi adolescenţei nu prea m-am lămurit în privinţa atitudinii bisericii, iar astăzi, când îl văd pe episcopul dumneavoastră de Cayenne dându-şi ifose în automobilul său american, cred că e foarte departe de problema „bieţilor indieni”, cum îi numiţi.

— Nu trebuie să judecaţi însă biserica după aceste aspecte… Fiind la faţa locului, cum sunteţi dumneavoastră, şi ajutându-mă să le vorbesc, aţi putea să mă sprijiniţi în mare măsură…

— E mai bine să aflaţi de la bun început că nu sunt dispus să colaborez nici cu dumneavoastră şi nici cu

administraţia. Vignon doreşte să promoveze turismul, dumneavoastră creştinismul, nu contaţi pe ajutorul meu!... Indienii wayana nu au nevoie nici de infern, nici de păcate... şi nici de turişti. Viaţa lor e destul de bogată.

Discuţia se prelungeşte fără rost Aflu totuşi un lucru pe care nu-l ştiam. Părintele Bindault depinde de administraţie în acelaşi fel ca medicul şi jandarmul, iar episcopul de Cayenne este unul dintre cei mai înalţi funcţionari, imediat după prefect şi vistiernic. În mod ciudat, Guiana pare să nu ţină pasul cu vremurile de astăzi.

Discuţia din seara aceasta ne poartă la „frumoasele zile ale colonizării".

— Am fost plecat în Congo. Am creştinat copii negri. Păstrez amintiri minunate din vremea aceea. Am adus cu mine aparatul de proiecţie pe care îl foloseam acolo...

Cinematograf la Antecume Pata! Vestea s-a răspândit ca fulgerul prin sat. În timp ce Mimi-Siku şi Alamitso agaţă între doi stâlpi un cearşaf vechi pe care preotul l-a scos din cufăr, toată lumea vine să se instaleze sub acoperişul colibei mele. În hamurile lor, pruncii treziţi de neobişnuita animaţie deschid ochii miraţi, începând să sugă la pieptul mamelor. Ultimul soseşte Moloko, urmat de fiul său Tom Degeţelul.

Aparatul de proiecţie este o veche lanternă magică care trebuie să fi fost în culmea gloriei cu vreo douăzeci de ani în urmă. Părintele Bindault cere luntraşilor săi boni să pornească grupul electrogen. Fascicolul de lumină se aprinde şi pe ecran apare prima imagine. Cu chiu, cu vai, poate fi desluşit printr-un adevărat potop de dungi, cel care va fi eroul filmului, Bambo, micul congolez, „apostolul" de mai târziu... Textul însoţitor este aproape indescifrabil, dar e multă vreme de când părintele Bindault nu mai are nevoie de el. Precum un automat bine pus la punct îşi debitează predica iar eu, la cererea copiilor, traduc pe măsură ce vorbeşte.

În faţa ochilor noştri se perindă întreaga recuzită de imagini misionare. Bunul părinte, în sutană şi cască colonială, soseşte cu hamalii săi. Este întâmpinat de

căpetenia satului, care îl întreabă despre scopul vizitei. „Vin să vă aduc cuvântul adevărului.” Prim plan al căpeteniei, numai zâmbet. „Nobile străin, fii binevenit, îţi vom da adăpost, te vom hrăni, poţi să rămâi aici cât pofteşti. De acum înainte eşti prietenul nostru. Ţi-l încredinţez pe Bambo, va fi sluga ta credincioasă.” Bambo înşfacă valizele bunului părinte alb şi le cară în coliba sa. În acelaşi timp, vraciul cel rău priveşte scena cu chip viclean. „Presimt că prezenţa acestui străin va fi o mare piedică pentru mine, nu voi mai putea să-mi facă vrăjitoriile.” în tabloul următor Bambo e la picioarele misionarului. Ascultă şi se converteşte. Sfârşitul primei părţi.

În momentul în care urmează a fi proiectat cel de al doilea film, micul grup electrogen, care şi el trebuie să fi avut de a face cu Africa, se îneacă, scoate două-trei rateuri, apoi tace. Luntraşii, chemaţi neîntârziat în ajutor, demontează bujiile, verifică aprinderea, şterg uleiul care se scurge cam peste tot. Când, după un ceas, „cu ajutorul Sfântului Duh”, motorul începe din nou să păcăne, spectacolul şi-a pierdut atracţia. A slăbit până şi ardoarea apostolică a părintelui Bindault. Cele ce se petrec pe ecran ar trebui totuşi să-l îmboldească: în sătucul de negri, populaţia în cele din urmă convertită vine să îngenuncheze la picioarele bunului părinte alb...

A doua zi îmi cere un loc în care să-şi ţină slujba. Îi propun localul şcolii. Se îndreaptă într-acolo împreună cu toate accesoriile. În mijlocul satului, bărbaţii beau cachiri, Sunt Moloko, ginerii săi Puptu şi Kisai. Lângă ei s-a aşezat şi Palanaewa, care se află în trecere la Antecume Pata. În preajma lor tândălesc câţiva copii. După vreo cinci minute, unul dintre ei vine în fugă la coliba mea.

— Antecume, Antecume! Vino să vezi ce se întâmplă: „Tatăl nostru” a aşezat nişte sticluţe pe o masă şi a aprins deasupra lor focul. Tot vântură din mâini vorbind de unul singur, vino iute!

— Toate astea îmi sunt cunoscute.

— Ba da, vino, hai!

Mă opresc la o depărtare cuviincioasă şi privesc înăuntrul şcolii. Stârnit de manejul nostru, Palanaewa se ridică şi, cu glas solemn, anunţă că el se duce să vadă. Nu vrea să scape un prilej de distracţie. Încet, demn, urcă cele câteva trepte care duc la cerdacul scund şi îşi pune coatele pe balustradă. Văzând aceasta, câţiva copii îndrăznesc să se strecoare în încăpere. Ceilalţi rămân la intrare. Palanaewa comentează pentru noi ceea ce vede.

— Ia te uită, se lasă într-un genunchi… Oh! Îi vine greu să se ridice!… Vorbeşte de unul singur, oare ce o fi povestind… Ridică ceva de pe masă, mănâncă, asta înţeleg şi eu. Acum bea. Ar putea să ne dea şi nouă. Eu când beau câte o tigvă, o împart cu alţii…

Palanaewa e genul hâtrului care nu râde. În clasă copiii îşi dau frâu liber voioşiei şi râd fără a ţine seama de preot. Orice s-ar spune, pare că trebuie mai mult decât atât pentru a-l clinti pe acesta. La plecare, ne anunţă că va reveni cu un alt grup electrogen, pentru a ne arăta urmarea la aventurile lui Bambo.

După ce l-am aşteptat câteva săptămâni, preotul şi-a ţinut făgăduiala. Este încă prea devreme ca toţi locuitorii să se arunce la picioarele sale şi trebuie să se mulţumească doar cu strângerea de mână rezervată albilor „palassissi”. Ceva mai departe, vraciul cel rău, Moloko, priveşte sosirea bunului părinte Bindault.

— Dar asta ce mai e?

Tocmai a descoperit ce întrebuinţare a dat unul dintre copii talismanelor sale „Sacré-Coeur”. A adunat o mulţime de la colegii săi, confecţionându-şi jartiere de purtat sub genunchi. Un altul le poartă agăţate la curea, atârnându-i peste şale.

— Ce înseamnă una ca asta! Trebuie neapărat să stăruiţi să nu poarte decât unul singur, la gât.

— Dacă nu vă place că le folosesc în felul acesta, cred că cel mai bine ar fi să nu le mai daţi.

Continuă să salute oamenii din sat. În jur, copiii imită chicotitul său după fiecare strângere de mână.

Grupul electrogen se încăpăţânează să nu meargă, cu toate că a fost revizuit, curăţat, reparat. Fasciculul luminos se aprinde, se stinge, se aprinde din nou. Acest suspans, ce se adaugă celui al aventurilor lui Bambo, supune nervii noştri unei grele încercări. În cele din urmă, maşinăria îşi vine în fire şi lumina se stabilizează. Eroul episodului al doilea este vrăjitorul cel rău.

Tocmai a venit şi Moloko. Îl ţine pe Tom Degeţelul de mână. Pentru moment nu pare să înţeleagă prea bine că bunul părinte alb – şi prin intermediul acestuia părintele Bindault – va ataca acum domeniul puterii sale. Proiecţia începe. Un chip schimonosit înfăţişat şi mai neliniştitor datorită cutelor cearşafului pe care copiii nu l-au întins, cum trebuie, smulge asistenţei câteva strigăte înăbuşite. Coarnele unui soi de trofeu îi accentuează caracterul bestial şi răufăcător. „Trebuie să mă răzbun pe părintele alb, care e pe cale să-mi ia toţi oamenii din sat. Nimeni nu mai are încredere în mine. Îl voi ucide!” Imaginea următoare arată cum misionarului îi este oferit un coş. „Ţi-am adus fructe pentru că ai fost atât de bun cu noi.” Părintele deschide coşul, din care ţâşneşte un şarpe. Dar şarpele nu-l muşcă pe preot, ci pe un pui de negru ce se află acolo din necesităţile scenariului. Nevinovata victimă moare, în ciuda îngrijirilor desperate, dar nu e pierdut, „căci a ajuns în împărăţia Celui de sus”. Vrăjitorul este urmărit acum de răzbunarea tuturor. Va fi salvat în extremis de către bunul părinte alb care începe de acum înainte să-l creştineze… În sfârşit, într-o bună zi, judecând că misiunea i s-a încheiat, îi spune lui Bambo: „Îţi încredinţez sarcina de a continua opera începută de mine”. Ultima imagine îl arată îndepărtându-se, învăluit într-un nimb, fericit la gândul că undeva, pierdut în imensitatea Africii, un cătun a fost creştinat. Lângă colibe se înalţă o cruce mare. Sfârşit.

În tot timpul proiecţiei, Moloko nu şi-a dat seama de nimic, ceea ce, în unele momente, a stârnit şi mai mult râsetele tuturor. Se pare că nu-i este prea clară legătura între personajul cu chipul schimonosit şi el însuşi. Cu Tom

Degeţelul păşind pe jumătate adormit alături de el, pleacă aşa cum a venit, demn şi distant.

În zorii zilei următoare, în jurul şcolii se adună numeroşi locuitori să asiste la ceremonia ciudată a părintelui. Fără îndoială că poveştile destul de fanteziste ale lui Palanaewa le-a trezit curiozitatea. Adunaţi în grupuri mici vin cât mai aproape posibil. Cei mai cutezători se sprijină cu coatele de parapet, comentând în gura mare. Copiii s-au instalat cu toţii înăuntru, ghemuiţi în bănci. Ceva mai deoparte, afară, Alamitso a improvizat un altar din patru scânduri, o bucată de calimbe şi câteva borcane goale de briantină. Bate mătănii în genunchi, dă din mâini, duce braţele în cruce, turuind la fiecare gest „amin”. Părintele Bindault şi-a găsit un Bambo wayana!

ESCAPADA

În luna iunie a anului 1969 în sat se opresc câţiva indieni de la Pidima. Se întorc de la Maripassoula şi îmi înmânează o scrisoare din partea secretarului primăriei. Neîntârziat va avea loc cea de a doua adunare a consiliului şi mi se amintesc datoriile mele de consilier municipal. Mimi-Siku îmi propune să mă însoţească. Expediţia în ţinutul oyaricoulet, construirea turnului, precum şi cele câteva zile petrecute împreună cu prilejul dispariţiei lui Jean-François au făcut să ne cunoaştem mai bine. Acum rar mai plecăm undeva unul fără celălalt.

După ce sosim la Maripassoula, odată cu căderea nopţii ne ducem direct la negustorul arab.

— Vă veţi instala în spatele prăvăliei, ne spune. Târşâind picioarele, se duce să ne aducă două limonade. Lui Abdallah nu îi place să vorbească despre trecutul său. Întreaga sa viaţă se rezumă la prăvălie, care rămâne deschisă din zori şi până în noapte şi de la începutul şi până la sfârşitul anului, fără întrerupere. A trebuit să devină consilier municipal, pentru ca oamenii din comună să găsească într-o bună zi uşa închisă, înainte de ora zece seara. Dar şi atunci nu se hotărâse decât în ultima clipă, cu două minute înainte de începerea şedinţei.

Câtva timp stăm de vorbă cu el, înainte de a merge să ne agăţăm hamacurile de grinzile camerei alăturate, deasupra mesei celei mari de lemn.

— Bine, vă doresc noapte bună.

Prin uşa întredeschisă, becul din prăvălie ne transmite puţină lumină. Îl văd pe Abdallah citind unul din ziarele algeriene pe care le primeşte cu destulă regularitate. Aparatul de radio transmite cântece la modă. Abdallah îl deschide când se trezeşte şi îl închide la culcare.

— Antecume, ce-ar fi să dăm o raită prin satele vecine?

— Pentru ce?

— Ne-am petrece mai plăcut noaptea acolo…

Mă prefac că nu pricep.

— Ştii, e nepoata lui Aloike…

— Atunci n-ai nevoie de mine, poţi merge singur.

— Da, dar în satul de mai sus trăieşte o femeie căreia, se spune, i-ar place să împartă hamacul cu tine…

Nu răspund.

— Am aflat adineaori că bărbatul ei a plecat pentru mai multe zile să caute frunze de malalia.

Cum nici acum nu răspund nimic, Mimi-Siku trage concluzia că sunt de acord.

— Ar fi mai bine să ne înfăţişăm cu daruri. Vino, hai să cumpărăm câte ceva de la Abdallah.

Sărim din hamacuri. Negustorul ridică privirile de pe ziar şi se uită la noi niţeluş surprins. Probabil că avem aerul unor conspiratori.

— Nu dormiţi?

Mă simt oarecum jenat.

— Uite ce-i, am vrea să facem unele mici cumpărături…

— E târziu, avem tot timpul mâine dimineaţă.

— Da, dar ne-am amintit acum, s-ar putea ca mâine să uităm…

— Vă voi aduce aminte.

— Da, dar pentru că tot suntem aici…

Nu se mai lasă rugat. În definitiv, poţi vinde la orice oră.

— Ce doriţi?

— Tu ce iei Mimi-Siku?

— Un borcan cu briantină.

— Bun, atunci două borcane cu briantină.

Mimi-Siku propune să mai luăm şi două ştergare.

— Ştii, femeilor le plac chestii de astea.

Este adevărat că de câtva timp unora dintre femeile wayana le plac în mod deosebit ştergarele pluşate pe care şi le petrec în jurul mijlocului, în locul tradiţionalului calimbe din stambă roşie.

Pentru ca nimeni să nu poată face vreo legătură între cele două daruri, îl rugăm pe Abdallah să aleagă desene diferite. Această ultimă cerere îl uluieşte. Hotărât lucru, nu pricepe de loc ce ne-a apucat.

După ce ne întoarcem, în sfârşit, la hamacurile noastre, vine să vadă dacă totul este în ordine, ne urează noapte bună şi, trăgând uşa după el, închide zăvorul pe dinafară. Iată-ne încuiaţi! Nici vorbă să ne lase accesul liber în prăvălie, încrederea şi ospitalitatea au şi ele o limită! Din fericire însă, încăperea are o fereastră…

Câtva timp îl auzim tuşind şi scuipând, apoi nimic, tăcere.

— Mergem?

— Mergem.

Balamalele oblonului sunt complet roase de rugină din pricina umidităţii. Scârţâie şi se vaită. Sub ochii noştri se întinde luciul neted şi strălucitor al fluviului Maroni. Precum doi liceeni, încălecăm fereastra şi ne lăsăm să lunecăm pe pilonii de susţinere.

La câţiva paşi o mică luntre boni este trasă pe mal. O „împrumutăm”. A noastră e prea greoaie pentru genul acesta de expediţie şi e cu neputinţă să mergem încolo folosind motorul, fără a-i alarma pe toţi. După ce ajungem la o depărtare suficientă de debarcader, îi împărtăşesc lui Mimi-Siku temerile mele:

— Crezi că ne va merge?… Şi dacă găsim pe altul în hamac?

— Vom vedea… Dacă e cineva, îi voi spune: „Ascultă, lasă-mi mie locul, eu nu sunt de pe aici, nu vin prea des. Tu ai timp destul, poţi veni şi mâine”.

Câteva lumini pâlpâie, ca şi cum ar fi suspendate între cer şi fluviu. Pe vârful unor movile încă mai ard câteva lămpi cu gaz.

— Să mergem întâi în satul de sus, voi coborî după aceea, îmi spune Mimi-Siku cu glas scăzut.

Vâslim foarte uşor trecând prin dreptul satului lui Aloike. Puţin mai în amonte atingem debarcaderul satului următor.

— Te las, şopteşte Mimi-Siku, mă voi întoarce să te iau.

— Rămâi mult timp?

— Nu. Dacă nu te găsesc aici, ştiu unde-i hamacul…

Se îndepărtează cu o lovitură puternică de pagaie mistuindu-se aproape imediat în beznă. Nu prea mă simt în largul meu.

Oricum, nu am de gând să prind rădăcini la mal. Pornesc pe cărăruie şi urc pe furiş. Pătrarul lunii dă o urmă de lumină. Înainte de a străbate ultimii metri care mă despart de partea de sus a satului, mă opresc. Bătăile inimii răsună atât de puternic încât mai că m-ar putea trăda. Aplecat până la pământ sub lumina aceasta blestemată a lunii, ajung în apropierea primelor colibe. Câţiva câini încep să mârâie şi să schiaune, apoi se dezlănţuie lătrăturile. Mă şi văd cu trei câini pe urmele mele. Cobor în goană până la apă. Urletele nu mai contenesc. Un glas puternic de bărbat strigă la câini.

— Linişte! Ce au de latră atâta? Totdeauna se găsesc câinii ăştia să latre degeaba!

Coboară cele câteva trepte ale colibei sale supraînălţate. Umbra lui se desenează limpede în noapte. Ridică câteva pietre şi le zvârle în direcţia lătrăturilor. După ce se aşterne iar liniştea, se uşurează şi se întoarce să se culce. Câinii se pare că sunt legaţi.

Aştept un timp şi fac o nouă încercare. Cu şi mai multe precauţii mă caţăr până la capătul de sus al potecii, apoi, alergând în vârful picioarelor, străbat distanţa care mă desparte de coliba femeii. Cu puţin înainte de a ajunge, câinii încep din nou să urle. Când sosesc, cu picioarele moi, îmi dau seama că nu e un singur hamac, ci sunt două. Care o fi cel bun? În spatele meu, vacarmul se înteţeşte. Ridic un colţ al primului şi mă ghemuiesc în colibă alături de hamac.

Mai ţin în mână, învelite într-o bucată de hârtie, borcanul cu briantină şi ştergarul.

— Sosesc.

— Cine-i?

— Eu sunt.

— Care, eu?

Recunosc glasul.

— Eu.

— Ce cauţi aici?

— Am venit cu Mimi-Siku.

— Şi el unde-i?

— În satul din vale. Nu am hamac în care să-l aştept.

— Fii atent, e fiica mea cu mine. N-o trezi.

Aproape întotdeauna copiii mici dorm cu părinţii lor, în acelaşi hamac. Cu multă grijă mă instalez alături de femeie. Fetiţa se mişcă un pic, geme, apoi adoarme la loc. Chiar de lângă noi se aude un glas:

— Cine-i cu tine?

Este sora mai mare care doarme sub cel de al doilea polog. Mă simt cam stânjenit.

— Cineva care locuieşte ceva mai sus pe râu…

După câteva perifraze de felul acesta, sora ghiceşte în cele din urmă.

— E Antecume?… Ai venit?

— Poţi să-i răspunzi liniştit, îmi spune femeia, ştie să-şi ţină gura…

Stau de vorbă cu ea o vreme, apoi tace.

— Crezi că doarme?

— Mai aşteaptă puţin…

Fetiţa era să se trezească de două sau chiar de trei ori, dar mama ei se pricepe s-o liniştească bătând-o uşurel pe tot trupul.

Am lăsat pachetul jos pe pământ. Acum nu mai ştiu cum să aduc vorba.

— Ştii, am cumpărat daruri de la Abdallah. Mimi-Siku m-a sfătuit. Am luat amândoi aceleaşi lucruri. Vei vedea îndată… Ce-i vei spune bărbatului tău?

— Îi voi spune că le-am primit de la sora mea, nu-ţi face griji.

Mai e mult până în zori, iar trupurile noastre încă nu s-au potolit.

După vreun ceas, fetiţa se trezeşte. Sub polog e foarte cald, a năduşit şi se porneşte pe plâns.

— Aşteaptă-mă aici, merg s-o răcoresc cu puţină apă.

— Ştii, trebuie să plec, curând soseşte şi Mimi-Siku.

Ne ridicăm. Câinii se pornesc din nou să urle.

— Dar ce i-o fi apucat în noaptea asta! Am să-i fac să tacă!

— Nu le da atenţie. Fata transpiră, mă duc s-o scald.

Profit de diversiune şi străbat satul în goană pentru a ajunge la debarcader.

Pe suprafaţa apei pluteşte o pâclă uşoară. Foarte curând ţânţarii şi frigul îmi fac aşteptarea nesuferită. Descopăr o bucată veche de plastic găurită şi mă adăpostesc sub ea. Timpul trece şi ceaţa devine mai deasă. Nu mai pot desluşi nici fluviul. Se prea poate ca Mimi-Siku să fi adormit în hamacul nepoatei lui Aloike. Să mă întorc oare în sat?... Îmi amintesc plânsetele fetiţei şi mă decid să aştept cu resemnare.

După o oră, poate chiar două, aud un clipocit uşor şi zăresc la doi paşi de mine chipul vesel al lui Mimi-Siku. Arunc bucata de plastic şi sar în luntre.

— Mi-ai spus că vei veni curând!

— Ai fost colo sus?

— Nu, nu m-am mişcat de lângă debarcader, te-am aşteptat tot timpul.

— Nu pot să cred una ca asta!

— Bine, fie, am urcat în sat, dar au lătrat câinii, unul s-a sculat să se uşureze, am fugit înapoi şi te-am aşteptat.

— Nu-i adevărat.

Zâmbesc şi se înseninează.

— Dar tu? Povesteşte-mi.

Nu se lasă rugat.

Escapada era să iasă prost. Câinii dăduseră şi acolo alarma şi fusese nevoit să se adăpostească în mare grabă

sub pologul lui Kayepwine. Dar acolo, simţindu-se în siguranţă, îşi regăsise sângele rece şi, fără a mai pierde vremea, dădu să mângâie obrazul fetei. Doar că nu era culcată aşa cum crezuse. Mâna lui nu întâlni chipul ei, ci pilozitatea unui sex. Incidentul ar fi rămas desigur fără urmări, dacă din păcate nu s-ar fi înşelat în privinţa pologului. Zbieretele l-au făcut să înţeleagă că nimerise sub cel al bunicii.

— Înţelegi, ţipa pentru că era beznă, iar eu aveam mâinile foarte reci, cred că nu i-a fost deloc plăcut. A scos un urlet cumplit, „Uhuhuhuu… Cine-i acolo?… M-a atins duhul cel rău, uhuhuuhu…!”

Mimi-Siku imită ţipătul ascuţit al bătrânei în timp ce eu mă tăvălesc de râs, iar barca lunecă cu noi prin ceaţă.

— Nu mai ştiam ce să fac. I-am spus: „Eu sunt, bunico, n-ai teamă, nu-i un duh rău!” – Dar cine eşti? – „Eu, mamă-mare, eu.” – „Care eu?” – „Eu, nepotul tău, Mimi-Siku”. Mama fetei s-a trezit la rândul ei. „Ce se întâmplă?” Eram înnebunit, îmi venea să intru în pământ. Vorbea destul de tare, o puteau auzi cu toţii. „Mamă-mare, acum vreau să plec.”' – „Nu, nu, nu trebuie să pleci. Doar ai un tată şi o mamă, dacă vor auzi că ai plecat astfel de la noi, în toiul nopţii, când poţi să cazi în apă, se vor supăra şi se vor mira că nu am fost în stare să-ţi găsim un hamac! Mai bine rămâi!” S-a ridicat şi s-a răzbunat pe dată pentru spaima pe care a tras-o dându-mi să beau o tigvă cu cachiri. Nu mi-era sete, dar, vrând-nevrând, am băut-o. În clipa aceea a apărut fiica ei cu o tigvă uriaşă, pentru a o răzbuna pe maică-sa. Mi s-a făcut frică, mi-era cu neputinţă s-o înghit şi pe aceasta. Îmi spuneam: „În ce încurcătură m-a mai băgat Antecume, el m-a îmboldit să vin aici, altminteri acum aş dormi liniştit la Abdallah”. Apoi a fost rândul lui Kayepwine să-mi aducă cachiri. M-am dus să-l dau afară. Acum îmi era ceva mai bine. Am început să-mi recapăt curajul şi am întrebat: „Mamă-mare, mă laşi să dorm cu nepoata dumitale?” – „Astea sunt treburi care vă privesc pe voi.” În timp ce se duce până afară, ridic pologul lui Kayepwine. „Sunt eu, Picolo, (o altă poreclă a lui Mimi-Siku) am venit…

Vrei să rămân cu tine?” – „Nu, e bunica aici şi nu va fi mulţumită.” – „I-am cerut voie şi a încuviinţat”. S-a împotrivit puţin, apoi m-a lăsat să intru în hamacul ei.

Oare de câte ori am mai auzit de atunci istorioara aceasta? Dintre toate peripeţiile pe care le-a trăit, lui Mimi-Siku îi place s-o povestească mai ales pe aceasta. Dialogul dintre el şi bunică, în care întruchipează rând pe rând cele două personaje, imitând când propriul său glăscior, înfricoşat şi rugător în acelaşi timp, când ţipetele ascuţite ale bătrânei, smulge întotdeauna celor care îl ascultă hohote nesfârşite de râs.

În dimineaţa următoare ne trezeşte aparatul de radio al lui Abdallah. O aromă de cafea mă ademeneşte afară din hamac.

— Ei, aţi dormit bine?

Scot un mormăit vag şi afirmativ. Ne mai întreabă:

— Nu aţi auzit nimic în noaptea asta?

— Nu…

— Pe mine m-a trezit un zgomot. M-am sculat şi, de la fereastra bucătăriei, am zărit două umbre care urcau sau coborau nu ştiu prea bine. Fără îndoială nişte hoţi.

— Ne-ai încuiat, dar trebuia să ne satisfacem anumite nevoi.

— Da, anumite nevoi trebuie satisfăcute, ne îngână Abdallah, impasibil.

Nu uitase borcanele de briantină şi ştergarele… Târându-şi picioarele se duce să aducă ibricul cu cafea.

— Aţi primit-o?

Moş Jo, primul adjunct, vine în întâmpinarea mea. A fost însărcinat de către primar să împartă câte o insignă fiecărui consilier municipal.

— Unde vreţi s-o pun? Doar n-o s-o agăţ direct pe piele, numai pentru a fi pe placul lui Vignon.

Plimbându-mă prin Maripassoula în tovărăşia lui Mimi-Siku descopăr că vechile clădiri administrative s-au metamorfozat încă de pe acum. Asta nu-mi miroase a bine.

Chiar de la deschiderea şedinţei, primarul anunţă că a obţinut creditele necesare dezvoltării turismului în comună.

— Hanul va fi curând gata să primească primii oaspeţi şi a şi sosit o parte din materialul comandat: motoare pentru pirogi, frigidere, reşouri etc.

— Domnule primar, vă amintesc că în cursul primei adunări am căzut de acord să cerem un raport Serviciului sănătăţii. Îmi închipui că a fost favorabil odată ce aţi luat toate hotărârile acestea, dar aş găsi firesc să ni se aducă şi nouă la cunoştinţă.

Intervenţia mea îl indispune.

— Aflaţi, îmi spune cu răceală, că nu l-am primit nici până în prezent, dar raportul nu poate fi defavorabil. Nu putem aştepta la nesfârşit pentru a lua o hotărâre.

— Dumneavoastră sunteţi cel care afirmă că nu poate fi defavorabil. Domnul Maurel, însărcinat cu raportul, este aici, poate că ne va spune părerea sa.

— Ei bine, fie! Ne-aţi putea rezuma cele conţinute în raportul acesta?

Medicul se ridică.

— Domnule primar, domnilor consilieri, de vreme ce îmi cereţi şi neavând în memorie termenii exacţi, vă pot spune doar că în concluziile mele mă alătur întru totul celor spuse de domnul Cognat în prima şedinţă. Apreciez că dezvoltând turismul, aşa cum gândiţi s-o faceţi, îi veţi decima complet pe indieni.

— Dar bine, aţi înnebunit, e complet absurd!

— Cred că problema medicală nu trebuie supraestimată, dar subestimând-o vă luaţi o mare răspundere. Este adevărat că în ultimii ani s-au înregistrat unele progrese, dar în prea puţine privinţe, şi ar fi suficientă o epidemie mai serioasă sau să apară cineva bolnav de tuberculoză, pentru ca totul să trebuiască luat de la început. Fără a mai spune că, pe plan moral, ar fi catastrofal.

— Nu se poate, spuneţi prostii, este neadmisibil.

— Mi-a fost cerut un raport, l-am făcut…

— Nu faceţi parte din consiliu, tăceţi din gură! Vom trece la alt subiect.

— Domnule primar, doctorul nu este consilier, eu însă da, şi cum se presupune că sunt aici pentru a apăra interesele indienilor wayana, ţin să continuăm acest subiect.

Şi, fără a-i lăsa lui Vignon timp să ia din nou cuvântul, încerc să-i fac pe ceilalţi consilieri să înţeleagă, cu ajutorul câtorva exemple concrete, primejdia pe care o reprezintă turismul într-un ţinut indian. În 1966, după vizitele tatălui lui Raymond Maufrais, grav bolnav de tuberculoză, a trebuit de mai multe ori să duc indieni bolnavi la Maripassoula, pentru ca apoi să fie spitalizaţi la Cayenne. Am avut, de asemenea, prilejul să observ că la câteva zile după vizita unor albi, toţi locuitorii încep să tuşească.

Chipurile din jurul meu nu îmi lasă nici o iluzie în privinţa interesului pe care îl trezeşte aici viitorul indienilor. Până şi reverendul Bindault, care prin funcţia sa de cleric ar trebui să fie legat de asemenea probleme, pare nerăbdător să se încheie discuţia. Pentru Vignon lupta e uşoară.

— Bun, vom trece la vot. Argumentele domnului Cognat nu trebuie luate întotdeauna în consideraţie. (Tonul său devine mai blând). Aşa cum ştiţi, domnul Cognat îi iubeşte tare mult pe indienii wayana. Îl priveşte, dânsul a ales să fie indian (totul spus cu un zâmbet destul de ironic). Din această cauză dânsul exagerează. Cine vrea să-i decimeze pe indieni? Nu dorim decât să dezvoltăm Maripassoula, să creăm câteva locuri de muncă.

— Locuri de muncă?

— Ei da, vom avea luntraşi, vom avea, de asemenea, şi femei de serviciu pentru a-i servi pe toţi vizitatorii!

— Şi credeţi că doar câteva posturi de slugă vor putea îmbunătăţi starea locuitorilor din Maripassoula?

— Bun, am încheiat, vom trece acum la votare. Cine votează pentru?... Douăsprezece voturi pentru... un vot contra... Vocaţia turistică a comunei se acceptă în unanimitate, minus un vot!

Ieşind de la şedinţă, Jurnary şi Deplessis vin şi îmi spun:

— Bravo, bravo, ţine-o aşa şi data următoare!

— Credeam că aţi votat pentru!

— Da, da, e adevărat, dar trebuie continuat pe calea aceasta, trebuie scuturat şi până la urmă îl vom birui.

Braţele îmi cad pe lângă corp. Cei mai mulţi dintre consilieri n-au nici cel mai mic interes faţă de cele dezbătute în adunări, în afară de trei sau patru care ar putea interveni şi ar avea ceva de zis, dar aceştia sunt – cel puţin pentru moment – paralizaţi de imaginea puterii pe care o întruchipează, în ochii lor, senatorul-primar.

În ziua aceea am pierdut, cu desăvârşire, orice speranţă de a acţiona în interesul indienilor wayana prin intermediul consiliului municipal. Totuşi, doctorul Roux, cel care la puţin timp după aceasta luă locul doctorului Maurel, a izbutit să mă convingă să mai fac o ultimă încercare.

— Ştii, ar trebui să ne ducem la preot, să-i vorbim ca de la om la om. Nu se poate să încuviinţeze asemenea lucruri.

— Sunt mai degrabă sceptic.

— Ba da, ba da. Vignon ia făgăduit o biserică impunătoare, dar azi cred că şi-a dat seama că turla ei se va oglindi în Maroni la sfântu'-aşteaptă.

Roux este un omuleţ voinic şi vesel. Ne-am simpatizat imediat. În timpul turneelor sale se oprea în sat şi discutam ore în şir. Îi vorbeam despre indieni, despre viaţa de pe Itany, de greutăţile unei activităţi medicale permanente în ţinutul wayana datorită mişcărilor populaţiei. Îi vorbeam, de asemenea, şi despre proiectul unei infirmerii, iar el îmi da sfaturi.

Bătăios şi entuziast, şi-a pus acum în gând să-l atragă pe părintele Bindault de partea noastră. Cu puţin timp înainte de a avea loc cea de a treia adunare, se hotărăşte să se ducă la el. Îl însoţesc.

— Părinte, trebuie neapărat să vă spuneţi cuvântul. Vă bucuraţi aici de o influenţă de netăgăduit, ceilalţi consilieri v-ar urma. Când vorbeşte André Cognat, nu prea îl iau în serios, „este un indian"…

Medicul vorbeşte atât de convingător, încât preotul făgăduieşte să intervină şi, la nevoie, să-l înfrunte pe Vignon. La plecare suntem aproape optimişti.

În ziua adunării consiliului, suntem doar doisprezece. Se ridică primarul.

— Reverendul Bindault m-a însărcinat să vă transmit scuzele sale, dar în ultima clipă a fost împiedicat să vină. Avea de făcut un drum în ţinutul boni şi nu l-a putut amâna…

După sfârşitul şedinţei aflăm de la secretarul primăriei că Vignon şi Bindault avuseseră în ajun o discuţie, iar preotul primise un motor de barcă ce fusese lăsat în depozit la Dorlin, pentru căutătorii de aur. Aceştia îl foloseau când îşi repatriau bolnavii.

O săptămână mai târziu mă întorc la Maripassoula şi dau de Barcarel, căpetenia unui sat de indieni emerillon.

— Ştii, preotul mi-a dat un motor!

— Ţi l-a dat pur şi simplu, fără a-ţi cere nimic în schimb?

— Da, desigur, mi-a spus: „Ţi-l dau ca să poţi veni la Maripassoula, dar făgăduieşte-mi să le laşi pe cele trei fiice ale tale să vină la maicile de la cămin. Având motorul le vei putea vizita oricând.”

Bunul părinte alb se pricepuse să găsească cuvintele potrivite pentru a aduce Domnului câteva suflete…

Redactor: ROLICĂ ZAHARIA
Tehnoredactor: VALERIA PETROVICI

Bun de tipar: 6. 07. 1981. Apărut 1981.
Coli tipar 7,5

Cda. nr. 10 043
Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”
Piaţa Scânteii nr.1 – Bucureşti,
Republica Socialistă România